

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ARAPÇADAN TÜRKÇEYE YAPILAN KISA ÖYKÜ
ÇEVİRİLERİNİN GİDEON TOURY'NİN EREK ODAKLI
KURAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Kübra Ayşe AYHAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MÜTERCİM-TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

AĞUSTOS 2022

**ARAPÇADAN TÜRKÇEYE YAPILAN KISA ÖYKÜ ÇEVİRİLERİNİN
GİDEON TOURY'NİN EREK ODAKLI KURAMI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

Kübra Ayşe AYHAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MÜTERCİM-TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Kübra Ayşe Ayhan

09.08.2022

Arapçadan Türkçeye Yapılan Kısa Öykü Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı
Kuramı Bağlamında İncelenmesi
(Yüksek Lisans Tezi)

Kübra Ayşe AYHAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2022

ÖZET

Farklı ulusların bilim, sanat, düşünce gibi alanlardaki çabalarını birbirleriyle paylaşabilme yolu olan çevirinin, insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Kültürün en temel öğelerinden biri sayılan dil olgusu, hiç kuşkusuz çok eski zamanlardan beri toplumların ilgisini çekmiştir. Bugünkü kaynaklara göre çeviri etkinliğinin Eski Hint'te ve Eski Yunan'a kadar uzandığı bilinmektedir. İnsanlık tarihi ile eş zamanlı yol kat eden çeviri etkinliği, bu süreç boyunca gelişmeye devam ederek, günümüzde de her alanda kullanımına ihtiyaç duyulan bir etkinlik olarak misyonunu sürdürmektedir. Çeviri etkinliğinin böylesine önem arz ettiği günümüzde, çeviri eserler üzerine yapılan çalışmalar önem kazanmakta ve yazın çevirisi alanına katkı sunmaktadır. Bu tezde Modern Arap Edebiyatı döneminde yazılan ve dilimize birden fazla çevirmen tarafından aktarılmış olan on kısa öykü seçilmiş ve çevirmen kararları karşılaştırmalı olarak ele alındıktan sonra her erek metin kendi içinde Gideon Toury'nin öne sürmüş olduğu "Erek Odaklı Kuram" ve genel çeviri stratejileri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Kaynak dile sadık kalınarak yapılan çeviriler "yeterli", erek dil ve kültürüne yakın duran çeviriler ise "kabul edilebilir" çeviri olarak nitelendirilmiştir. Amacının hata avcılığı olmadığı, dilsel ve kültürel unsurların erek dile aktarılışı noktasında çevirmen tercihlerinin sebeplerini anlayabilme üzerine odaklanan bu inceleme, Toury'nin karşılaştırmalı çözümleme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, çalışmamıza konu olan yirmi dört hedef metinden dördünün kaynak odaklı, yirmisinin ise hedef odaklı yaklaşımla aktarıldığı, hedef odaklı yaklaşımın ciddi bir farkla ağır bastığı tespit edilmiştir.

Bilim Kodu : 30501
Anahtar : Çeviri Eleştirisi, Gideon Toury, Erek Odaklı Kuram, Modern Arap Kısa Öyküsü
Kelimeler
Sayfa Adedi : 149
Tez : Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI
Danışmanı

An Examination of Short Stories Translations from Arabic to Turkish in The Context of
Gideon Toury's Target-Oriented Theory
(M.Sc. Thesis)

Kübra Ayşe AYHAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

August 2022

ABSTRACT

It is known that translation, which is a way of sharing the efforts of different nations in fields such as science, art and thought, is as old as the history of humanity. The language phenomenon, which is considered one of the most essential elements of culture, has undoubtedly attracted the attention of societies since ancient times. According to today's sources, it is known that the translation activity dates back to Ancient India and Ancient Greece. The translation activity, which has traveled simultaneously with the history of humanity, continues to develop throughout this process and continues its mission as an activity that needs to be used in every field today. In the present day where translation activity is of such importance, studies on translated works gain importance and contribute to the field of literary translation. In this thesis, ten short stories written in the Modern Arabic Literature period and translated to our language by more than one translator were selected, and after the translators' decisions were discussed comparatively, each target text was evaluated in line with the "Target-Oriented Theory" put forward by Gideon Toury and general translation strategies. Translations made by remaining faithful to the source language are considered "adequate", and translations that seen closer to the target language and culture are considered "acceptable" translations. This study, whose purpose is not to find translation errors and which focuses on understanding the reasons for translator preferences at the point of transferring linguistic and cultural elements to the target language, was carried out with Toury's comparative analysis technique. As a result of the obtained results, it has been determined that out of the twenty-four target texts that are the subject of our study, four of them were translated with a source-oriented approach and twenty of them were translated with a target-oriented approach, and the target-oriented approach outweighs by a significant margin.

Science Code : 30501

Key Words : Translation Criticism, Gideon Toury, Target-Oriented Theory, Modern Arabic Short Stories

Page Number : 149

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Gürkan DAĞBAŞI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLoların LİSTESİ.....	viii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇEVİRİBİLİM.....	13
2.1. Çeviri ve Çeviribilime Genel Bir Bakış.....	13
2.2. Betimleyici Çeviri Çalışmaları.....	17
2.2.1. Hans Vermeer'in Skopos Kuramı.....	19
2.2.2. Itamar Even-Zohar'ın Çoğul Dizge Kuramı.....	22
2.2.3. Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı.....	24
2.2.3.1. Çeviri Normları.....	33
2.3. Genel Çeviri Stratejileri	38
2.3.1. Doğrudan Çeviri.....	39
2.3.2. Dolaylı Çeviri.....	40
2.3.3. Mona Baker'in Çeviri Stratejileri.....	41
2.4. Çeviri Eleştirisi.....	44
3. YAZINSAL METİNLERİN ÇEVİRİSİ.....	49
3.1. Yazınsal Metinlerin Genel Özellikleri.....	49

3.2. Yazınsal Metinlerin Çevirisi.....	51
3.3. Yazın Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar.....	56
4. ARAP EDEBİYATINDA KISA ÖYKÜ.....	61
4.1. Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Genel Özellikleri.....	61
4.2. Arap Edebiyatında Kısa Öykü.....	66
4.3. Arap Öykücülüğünde Öne Çıkan Bazı Temalar.....	66
4.4. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Kısa Öykülere Genel Bir Bakış.....	69
5. SEÇİLİ KISA ÖYKÜLER VE ÇEVİRMENLERİ.....	75
5.1. Eserler.....	75
5.1.1. الأعداء (Düşmanlar)	75
5.1.2. النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar)	75
5.1.3. الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı)	76
5.1.4. ربيع في الرماد (Külde Bir İlkbahar)	76
5.1.5. غرفة الأحزان (Hüzünler Odası)	76
5.1.6. صراخ القبور (Mezarların Çığlığı)	77
5.1.7. سنتها الجديدة (Yeni Yılı)	78
5.1.8. سعادة البيك (Bey Hazretleri).....	79
5.1.9. موزع البريد (Postacı).....	80
5.1.10. الحاج شلبي (Hacı Şelebî).....	80
5.2. Çevirmenler.....	81
6. SEÇİLİ KESİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI İNCELEMESİ.....	85
7. SONUÇ.....	129
KAYNAKLAR.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	149

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Edebi Eser Tür ve Sayıları.....	69
Tablo 2. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Başlıca Kısa Öyküler.....	70

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 1.1. el-Bilâdu's-Su'ûdiyye gazetesinde bulunan 'Andrews Liver Salt'... reklamı.....	88

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

Çev.

Çevirmen

Ed.

Editör

M.Ö.

Milattan önce

TDK

Türk Dil Kurumu

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır:

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
ا	a,e,i,u	ع	‘
ب	b	غ	ğ
ت	t	ف	f
ث	s	ق	k
ج	c	ك	k
ح	h	ل	l
خ	h	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v
ر	r	ه	h
ز	z	ي	y
س	s	ء	’/ a,e,i,u
ش	ş	أ...،	â
ص	s	و...،	û
ض	d	ي...،	î
ط	t	ة	t
ظ	z	تش	ç

Ayrıca çalışmada şu hususlara dikkat edilmiştir:

- Harf-i tarif (ل) sözcük başında küçük harfle yazılmıştır: el-Menfelûti, el-‘Aberât gibi.
- Harf-i tariftten sonra gelen şemsi ve kameri harfler okundukları şekliyle yazılmıştır: et-Tekaddum, en-Numûr fi’l-yevmi’l-‘âşir gibi.
- Terkib halindeki şahıs isimleri bitişik yazılmıştır: ‘Abdulmesîh, ‘Abdulhalîm gibi.

1. GİRİŞ

Çeviri etkinliği insanlığın ve zamanla oluşan insan topluluklarının varlığından bu yana hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. En basit ifadeyle bir dilden başka bir dile sözlü veya yazılı aktarım olarak tanımlanan çeviri, kültürlerarası iletişimi sağlayan unsurların başında gelmektedir. Çevirinin vazgeçilemeyecek bir etkinlik olduğunu söyleyen Stolze (2013: 17), dünya üzerinde farklı diller kullanıldığı sürece, çevirinin de varlığını sürdüreceğini ifade etmiştir. Ece (2008: 137) ise, farklı diller konuşan insanlarla iletişim kurmak, kutsal kitapları okumak, yabancı dilde yazılmış herhangi bir metinle tanışmak veya farklı dilde çekilmiş bir filmi izlemek için yüzyıllardır insanların çeviriye başvurduğunu ve başvurmaya da devam edeceğini belirtmiştir.

Yücel (2007:11), çeviri etkinliğinin insanlık tarihi kadar eski olma sebebinin, insanın içinde yaşadığı dünyayı daha iyi anlayabilmek için kendi kültür, düşünce ve anlayış biçimine yabancı olanlarla iletişim kurma ihtiyacıyla ilişkili olduğunu dile getirmiştir. Bu iletişim, ortak yaşam alanını paylaşmanın bir gereği olduğu kadar, savaş, ticaret ve göç gibi toplumsal hareketlilik içeren olayların sonucunda gerçekleşen zorunlu ya da istendik ilişkilerin de bir sonucudur.

Her kültür kendi gelişimini sağlayabilmek ve dilini zenginleştirerek yeni bir kültür dili oluşturmak için farklı kültürlerle iletişim kurmak durumundadır. Bu iletişim, çeviri edimiyle bir kültürün farklı bir kültüre taşınması şeklinde gerçekleşmektedir. Zira günümüzde çeviri etkinliği, dilsel bir işlem olmanın yanı sıra sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve tarihi etkenlere bağlı bir olgu olarak ele alınmalıdır (Tanrıku, 2010: 3-4). Çeviri sürecini yönlendiren bu etkenlerin başında ise kültür gelmektedir. İnsanlığın tarihsel gelişme sürecinde ortaya çıkan maddi ve manevi bütün değerler olarak tanımlanabilecek olan kültür, çeviri faaliyeti ile iç içe geçmiş bir kavramdır. Dil, adeta kültürün depolandığı bir bellektir. Toplumsal duygu ve düşünceler, gelenekler dil vasıtasıyla zaman içerisinde toplumlar arasında aktarılmıştır. Dolayısıyla farklı kültürlerle sahip toplumların dilleri arasındaki çeviri eylemi kültürden bağımsız olarak düşünülemez (Dursun, 2019: 1). Konuyla ilgili Akşit Göktürk (2014: 15), “Çeviri: Dillerin Dili” adlı kitabında, çevirinin yalnızca dilbilimsel bir işlem ve diller arası basit bir aktarım olmadığını, her dilin, belli bir kültürün göstergeler dizgesiyle, belli uzlaşımlar, töreler, davranışlar, değer ölçüleriyle iç içe olduğunu belirtmektedir.

20. yüzyıla kadar dilbilimin sınırları içerisinde görülmüş olan çeviri, çağdaş çeviri yaklaşımlarının 1980’li yıllarda şekillenmeye başlamasıyla bağımsız bir bilim dalı olarak anılmaya başlamıştır (Yücel, 2016: 151). “Çeviribilim” terimi ilk defa Eugene Nida tarafından kullanılmış olsa da alanın tam anlamıyla bilim dalı olması James Holmes’ün 1972 yılında Yayınlanan “The Name and Nature of Translation Studies” (Çeviribilimin Adı ve Doğası) başlıklı bildirisinden sonradır. Önceleri çeviri, dilbilimin çatısı altında incelenirken daha sonra James Holmes’ün öncülük ettiği çalışmalarla daha sistematik bir hal almış ve bir bilim dalı olma yolunda ilerlemiştir (Dolgun, 2018: 1).

Çevirinin geleneksel anlayıştan sıyrılarak yalnızca diller arası değil, aynı zamanda kültürlerarası bir etkinlik olduğu çeşitli teoriler ve yapılan sayısız çalışmayla gözler önüne serilmiştir. 20. yüzyılda Nida ve Taber çeviride kültürel öğelerin de dilsel öğeler kadar önemli olduğunu belirtmiş, Nida daha sonra “functional equivalence” (işlevsel eşdeğerlik) kavramını ortaya atarak metnin içinde bulunduğu bağlamdan bağımsız incelenemeyeceğini de gündeme getirmiştir (Tekalp, 2017: 183). Çeviri araştırmacıları Nida ve Taber’in ortaya attığı bu görüşten yola çıkarak çevirinin nasıl olması gerektiği konusu üzerinde dururken, çeviri sırasında verilen kararları daha sistemli bir şekilde ele alma gereksinimi duyarak yeni bir paradigma yaratma çabasına girişmişlerdir. Bu bağlamda Even-Zohar çevirinin kültürle ilişkisine vurgu yapan kuramcılardandır. Even-Zohar çevirinin çok boyutlu bir sistem olduğunu ve bu sistemi çözebilmek için kültüre ihtiyaç duyulduğunun altını çizer. Gideon Toury ise Even-Zohar’ın Çoğuldizge Kuramını temel alarak Betimleyici Çeviribilim Çalışmalarını geliştirilmiştir. Ona göre, hedef kültürün ihtiyaçları öncelikli olarak ele alınmalıdır. Bir başka deyişle çevirmen kaynak metnin hedef kültür için uygun olmayan öğelerini göz ardı edebilir. Toury, çeviri metinlerin erek kültüre ait edebiyat ve kültür içinde yer aldığı varsayımıyla çeviriyi erek kültürün bir parçası kabul ederek kaynak kültür ve metni ikincil sıraya yerleştirmiştir. Buna göre çeviriyi incelemeye kaynak metinden değil hedef kültür ve metinden başlamak gerekmektedir (Gürçağlar, 2015: 17; Tekalp, 2017: 183).

Betimleyici Çeviribilim Çalışmaları, çeviriyi incelerken nesnel bir bakış açısı oluşturmaya çalışmakla birlikte, esas aldığı normları katı kuralcı bir yaklaşımla değil kültürle bütünleşik bir şekilde yorumlar. Eşdeğerliği geleneksel anlamın dışında

yorumlayarak, onun tarihsel bağlam içinde değişen bir kavram olduğuna işaret eden Toury, eşdeğerliğin yerine somut verilere dayanan “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” kavramlarını ileri sürmüştür (Yücel, 2016: 288).

Çevirmenin metnin ait olduğu toplumun kültürel değerlerinin farkında oluşu, hedef kültürde aynı etkiyi yaratmak üzere uygun stratejiyi bulmasında ona yardımcı olur. Çevirmen, deyimler, kelime oyunları, alışkanlıklar gibi yabancı bir kültüre ait öğeleri aktarmak istediğinde, seçim yapmasını ve belli bir karara varmasını gerektiren durumlarla karşılaşabilir. Bunu yaparken kaynak metnin yörüngesinden çıkmadan onu hedef bağlama uyarlayacak yöntemler geliştirmelidir. Nida ve Taber’in deyimleriyle, kaynak metnin kaynak okurda yarattığı etkiyi, çevirisiyle hedef okurda yaratabilmelidir (Tekalp, 2017: 183).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında çeviribilimde bir paradigma değişimine yol açan Erek odaklı çeviri yaklaşımını temel alan Vermeer, Even-Zohar, Toury gibi kuramcıların çeviri eleştirisinde hedef metni temel alan yaklaşımlarına göre yapılacak bir eleştiride erek metni etkileyen normların temel alınması söz konusu olacaktır. Buna göre çeviri eleştirisinde amaç hata avcılığı yapmak değil sosyokültürel, tarihi, ekonomik, siyasal gibi metin dışı etmenlerin göz önünde bulundurularak çeviri ürün ile kaynak metin arasındaki farklılıklarının nedenlerinin tespit edilmeye çalışılmasıdır. Tutarlı bir çeviri eleştirisi için eleştirinin normlara dayanan bir model ve yöntem çerçevesinde yapılması zorunludur. Aksi halde eleştiri bir yanlış-doğru kovalamacasından öteye gidemeyecektir (Yücel, 2007: 50-53; Göktürk, 1994: 91).

Çeviri etkinliği ile aktarılan ürünler arasında kültürler arası iletişimi en fazla sağlayan metinler yazınsal metinlerdir. Yazınsal metinlerin çevirisi, günümüzde üstlendiği görev açısından oldukça önemlidir. Bu eserlerin çevirisiyle başka toplumların ve ulusların kültürel değerleri aktararak kültürler arası iletişim sağlanmaktadır. Yazınsal metinler, bir ulusun kültürü olarak değerlendirilmekte ve bu kültür çeviri aracılığıyla dış dünyaya tanıtılmaktadır (akt. Tanrikulu, 2010: 8).

Yazınsal eserlerde bir ögenin anlamı, yapıtın diğer öğeleriyle ya da yapıtın bütünüyle kuracağı farklı bağıntılardan oluşmaktadır. Yapıttaki bazı öğelerin birden fazla anlamı vardır. Dolayısıyla bu metinlerdeki kelimeler ve cümleler ilk anlamlarının ötesinde anlamlar taşırlar. Bu sebeple yazınsal metinlerin çevirisinde karşılaşılan en önemli sorun, bu metinlerin dokusunda kullanılan mecaz, deyim, örtük ifadeler, söz sanatları,

dil oyunları gibi ögelerin erek kültüre aktarımıdır. Yazınsal metinlere sanat eseri niteliği kazandıran söz konusu dilsel ögeler, toplumların kültürüne özgü olduğundan bu ögelerin bir dilden başka bir dile aktarılması çevirmeni zorlamaktadır. Bu bağlamda sadece sözcük anlamı dikkate alınarak çeviri yapılması durumunda, eser hiç kuşkusuz sanatsal niteliğini yitirmektedir. Yazınsal metinlerin işlevlerini korumaları, ancak yeterli, eşdeğer ve kabul edilebilir bir çeviri söz konusu olduğunda mümkündür. Bu da ancak çevirmenin her iki dilin de hem yapısal hem kültürel özelliklerine hakim olmasıyla mümkündür. Çevirmenin amacı kaynak metnin kendi okuru üzerindeki etkisini erek metin okuru üzerinde uyandırmak olmalıdır. Aksi takdirde anlaşılmayacak, anlam kaymaları ve boşluklarla bezenmiş bir metin ortaya çıkacaktır (Tanrikulu, 2010: 4-5; Wills, 1988, 56). Aksoy (2002: 57), yazınsal metinlerin çevirisiyle ilgili, çevirmenin bazen bu metinleri çeviremeyecek duruma düştüğünü, bunun da yazın dilinin günlük dil ve konuşmalardan çok farklı anlamlar ve yapılar içermesiyle yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir. Yazın metninin yaratıcılık ve özgünlük boyutları bu türün çevirisini güçleştirmektedir.

Çevirmenin çeviri süresince tercih ettiği metot ve teknikler de çeviri eserin hedef dilde okunabilirliğini ve anlaşılabilirliğini oldukça etkilemektedir. Çevirmenin farklı iki kültür arasında her bakımdan geniş bir donanımına sahip olması, çeviri aracılığıyla kültürler arasında farklı kazanımlar elde edilmesini sağlamaktadır (Şanverdi, 2019: 2). Amman (2008: 57), çeviriyle ilgili çağdaş kuramlarda çevirmenin rolüne büyük önem verildiğini ve bu kuramlara göre çevirmenin kültürlerarası iletişim uzmanı olarak nitelendirildiğini belirtir. Rakova ise çevirmeni yetkin bir dilbilimcinin üstünde görür. Çevirmenin, kaynak dil metnini kültürel ve sezgisel açıdan değerlendirmesi ve bunun hedef dil dizgesinde tutacağı yeri göz önünde bulundurması gereken bir kişi olduğunu belirtir (Rakova, 2016: 30). Nedret Kuran (1993: 1) da çevirmenin önemini şöyle vurgulamıştır; “Çevirmen, yeni bir işlev üstlenerek bu defa yazar durumuna geçer ve kaynak metni çevirerek, amaç dilde yeniden üretir. Bunu yaparken kaynak dilde şifresini çözmüş olduğu metni amaç dilde yeniden şifreler. Bu yeni şifreyi çözecek olan ise, amaç metnin okur kitlesidir.” Bu bağlamda çevirmen hem kaynak dili hem de hedef dili tüm özellikleri ile birlikte iyi tanımalı, her iki dilin gerektirdiği yapıları yerinde ve düzgün bir şekilde kullanabilmelidir (Yılmaz, 2012: 2).

Nida ve Taber’e göre çevirmen kaynak metnin öncelikle içeriğini sonra da biçimini göz önüne alarak yani “biçimsel eşdeğerliği”, sonra da alıcıya yönelip hedef dilde iletinin doğallığını yani “dinamik eşdeğerliği” sağlamalıdır (Nida & Taber, 1982: 24). Aktaş, eşdeğerliğin kaynak ve hedef dil metni arasında dilbilgisi yönünden yeterli ölçüde denklik kurma ve bununla birlikte kaynak dildeki bir mesajın anlam, işlev, üslup, iletişim ve kültürel bakımdan hedef dilde en doğal biçimde yansıtma anlamına geldiğini vurgular (Aktaş, 1996: 94).

Aksoy (2002: 44), alıcı kültürün yazınsal dizgesi içinde kabul edilmeme riski taşıyan bir yabancı metnin, bir şekilde kabul edilme başarısını gösterebilirse hem alıcı kültürün özgün yazınının hem de çeviri yazının aynı anda zenginleşeceğini vurgulamaktadır. Bunu başarabilmek çevirmenin çeviri işlemi sırasında hedef dilin inceliklerine dikkat etmesi ve bunu çevirisinde uygulayabilmesiyle yakından ilgilidir.

Türkiye’de yazın çevirisi alanına önemli katkıları bulunan akademisyen ve çevirmen Mehmet Hakkı Suçin (2017), bir söyleşisinde “Çevirmen kendini gerçek anlamda edebi çeviri ile gerçekleştirir.” demiştir. Edebi olmayan çeviride dil bariyerinin aşılmasının bir şekilde mümkün olduğunu söyleyen Suçin, edebi metinlerde var olan mecazın çevirmenin işini zorlaştırdığını dile getirmiştir. Suçin’in tabiriyle “Çevirmen yazarı sırtına alır, okuyucuyu da yazarın sırtına bindirir. Okuyucuyu gezdiren çevirmendir aslında, ama o yazarın kendisini gezdirdiğini sanır.” Bu benzetme, çevirmenin aslında ne kadar önemli bir görev üstlendiğini açıkça göstermektedir.

Çalışmamızın konusu gereği Arapça ve Türkçe arasındaki çeviri hareketliliğine de kısaca değinmek faydalı olacaktır. İki toplum arasında çağlar boyunca var olan tarihi bağlar sebebiyle çeviri etkinliğinin oldukça eskiye dayandığı bilinmektedir. Gürçağlar, Osmanlı Devleti’nde 13. ve 14. yüzyıllarda ilk yazılı çevirilerin Arapça ve Farsçadan yapıldığını dile getirmektedir. Osmanlıcanın gelişimine de katkısı bulunmuş olan bu çeviriler arasında edebiyatta Farsça öne çıksa da, dini metinler ile tıp ve fen bilimleri alanlarındaki çevirilerde kaynak dil olarak Arapçanın ağır bastığı söylenebilir (Yıldız & Şanverdi, 2019: 241; Gürçağlar, 2016: 18).

Arapça-Türkçe çeviriler bir süre klasik ve dini eserlerle sınırlı kalmış olsa da, son zamanlarda modern döneme ait edebi eserlerin çevirilerinde ciddi bir artış görülmektedir. Bu çevirileri yapanlar arasında akademik anlamda Arap dili üzerine

alışmalar yapan kişilerin yanı sıra, özel olarak bu alana ilgi duyan ve eviri yapan isimler de bulunmaktadır (şanverdi, 2019: 3).

Mısırlı yazar Necib Mahfuz'un 1988 yılında Nobel edebiyat dln almasıyla ivme kazanan iki kültür arasındaki eviri faaliyetlerinin, Arapçadan diğerk yabancı dillere yapılan eviri eserlerle kıyaslandığında çok daha az olduğunu belirtmek gerekir. Mahfuz'un eserlerinin yanı sıra, Modern Arap edebiyatından Türkçeye eserleri çevrilen yazarlar arasında Mahmud Derviş, Cibrn Halil Cibrn, Corci Zeydan, Zekeriyâ Tâmir gibi yazarlar ne çıkmaktadır. Son yıllarda Arap edebiyatından özellikle şiir çevirileriyle ne çıkan Mehmet Hakkı Suçin, Mahmud Derviş ve Adonis gibi şairlerin şiirlerini Türkçeye kazandırmaya devam etmektedir. Arapçadan Türkçeye şiir evirilerinde Metin Fındıkçı ve İbrahim Demirci gibi isimler de öne çıkmaktadır. Roman ve öykü çevirilerinde ise Erdiç Doğru, Hüseyin Yazıcı, Adem Yerinde, Ali Nar, Erkan Avşar, Halim znurhan, Faruk Bozgöz, Kenan Demirayak, Muammer Sarıkaya, Musa Yıldız, Rahmi Er ve Selahattin Hacıoğlu gibi çevirmenler, çeşitli Arap yazarlarından eviri yapmışlardır (Yıldız & şanverdi, 2019: 241-242).

Bu çalışmada incelediğimiz kısa öykülerin kaleme alındığı Modern Arap Edebiyatı dönemi ve bu dönemdeki öykücülük faaliyetleri ile kısa öykü türünün Arap dünyasına kazandırılması süreci hakkında da kısaca bilgi vermemiz faydalı olacaktır.

Arap edebiyatında hikâye türünün Cahiliye dönemine kadar uzandığı bilinmektedir. Önceleri sözlü olarak anlatılan bazı hikayeler daha sonra yazıya geçirilerek günümüze kadar aktarılmıştır. Arap kabileleri arasındaki savaşları konu edinen Eyyâmu'l-'Arab adlı eser, bu hikayelerin en önemlileri arasındadır. Cahiliye döneminin ardından yazılan İslami dönem Kur'an-ı Kerim kıssaları da bu dönemdeki eserlere kaynaklık etmiştir. Bunun yanı sıra Pehleviceden evrilen "Kelile ve Dimne" ve "Bin Bir Gece Masalları" Arap Edebiyatı hikayeciliğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Bu eserler aynı zamanda batıda yazılan bazı hikâye koleksiyonları için ilham kaynağı olmuştur. Bunlara ek olarak el-Hariri ve el-Hemedani'nin Makmeleri ile el-Cahiz'in Kitabu'l-buhal'sı, Arap edebiyatında yer tutan önemli eserlerdendir. Hikayelerle ilgili yapılan alışmalar Emeviler ve Abbasiler döneminde de devam etmiş, bu süreçten sonra geleneksel hikayecilikten modern hikayeciliğe doğru bir yönelim başlamış ve böylece kısa hikâye türünün ilk örnekleri verilmeye başlamıştır (Işıdan, 2019: 62).

Kısa öykü, modern anlamıyla 19. yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkmış, ikinci yarısında gelişmiş ve 20. yüzyılın ilk yarısında olgunluğa erişmiştir. Bazıları Modern Arap öyküsü ile onun ortaçağdaki biçimleri arasında zayıf da olsa bir bağ olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bilim adamlarının çoğunluğu Klasik Arap edebiyatının ürünleri olan makâmeyi roman, hikâyeye, öykü ve hatta tiyatronun atası olarak görmüşlerdir (Hâfız, çev. 2003: 2). Ancak Tâhir Ahmed Mekkî, İsmâ'îl Edhem ve İbrâhîm Nâcî gibi Mısırlı eleştirmenler, modern öykünün eski ile hiçbir bağlantısının bulunmadığını ve modern Arap öyküsünün tamamen batıdan alındığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca burada geleneksel hikâyeye ve kısa hikâyenin farkını da belirtmek gerekir. Geleneksel hikâyeye cahiliye dönemine kadar uzanan bir tür iken kısa öykü Arap edebiyatına batı edebiyatından gelen modern bir türdür (Hâfız, 1992: 278; Mekkî, 1999: 109).

Arap dünyasının Avrupa kültürüyle tanışması, büyük ölçüde 18. yüzyılda Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle gerçekleşmiştir. Napolyon'un Mısır'ı ele geçirmesi ve 19. yüzyılda Fransızların bazı Arap topraklarını işgaliyle bölgenin ekonomik ve politik yönden Avrupa hâkimiyetine girmesinden sonra Batı ile Arap dünyası arasında yeni bir edebi ilişkiler dönemi başlamıştır. Bu dönemde Arap hikâyeciliği destani etkilerden sıyrılarak yapı itibarıyla Batı kaynaklı modern kısa öyküye doğru bir adım atmıştır (Yazıcı, 1998: 481).

Arap dünyasında modern hikâyeciliğinin ilk örnekleri Mısır'da ortaya çıkmış, ardından diğer Arap ülkelerine yayılmıştır. Mısır, Suriye ve Irak'ta şekillenen Modern Arap hikâyesiyle ilgili faaliyetler üç devrede ele alınmaktadır. Birinci devre, 20. yüzyılın başından I. Dünya Savaşı'na kadar uzanan taklit ve Batı dillerinden Arapçaya çeviri dönemi; İkinci devre, I. Dünya Savaşı'ndan II. Dünya Savaşı sonlarına kadar devam eden oluşum dönemi; Üçüncü devre ise 1950 yılından günümüze kadar uzanan olgunlaşma dönemidir (Ekberî, 2010). İlk dönemde Batı edebiyatından eserleri taklit ve tercüme ederek canlanan edebiyat, daha sonra millileşerek ulusal direnişin bir parçası haline gelmiştir (Şanverdi, 2019: 74).

Arap edebiyatında kısa hikâyenin öncüsü olarak Selîm el-Bustânî görülmektedir. Ayrıca 'Abdullah Nedîm'in et-Tenkît ve't-tebkît gazetesinde, Muhammed Lutfî Cum'a'nın Musâmeratu's-ş-şab dergisinde yayımladığı hikâyelerle Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî'nin Fransızcadan uyarladığı hikâyelerden oluşan el-'Aberât (1915) adlı

eseri, modern hikâye türünde atılmış ilk ve önemli adımlardandır. Ancak Mısır'da modern hikâyenin ilk örnekleri Muhammed Teymûr tarafından kaleme alınmıştır. Bazı araştırmacılar, onun Fi'l-Kitar (1915) adlı eserini Arap edebiyatının ilk modern hikâyesi olarak kabul etmektedirler (Yazıcı, 1998: 495).

Arap edebiyatı özelinde çeviri ve çeviribilim çalışmaları hakkında vermiş olduğumuz bu kısa bilgilerin ardından, çalışmamızın ana konusu ve kapsamı hakkında bilgi verilecektir. Bu çalışmada, bahsetmiş olduğumuz Modern Arap Edebiyatı döneminde kısa öykü türünde eserler veren bazı yazarların birden fazla çevirmen tarafından Türkçeye aktarılan seçili eserleri, kaynak dilden yola çıkılarak hedef dildeki çevirileriyle, Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı ışığında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu inceleme sürecinde çevirmenlerin benimsedikleri çeviri yaklaşım ve stratejileri arasındaki farklılıklar ve bu tercih farklılıklarının nedenleri söz konusu kuram kapsamında değerlendirilmiş ve Toury'nin eşdeğerlik anlayışı çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu değerlendirmelerden hareketle çevirilerin dilbilimsel, sözdizimsel, anlamsal, biçimsel ve biçimsel açılardan kaynak metne eşdeğerliğinin ölçüsüne dair birtakım sonuçlara ulaşılmış ve bu çeviriler Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına göre “kabul edilebilir” veya “yeterli” olarak nitelendirilmiştir.

Çalışmada, çeviri ürününden yola çıkarak ele alınacak olan öykülerdeki çeviri yöntem ve stratejilerini belirlemek ve çeviriler arasında bir strateji birliği olup olmadığını saptamak amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra kaynak metinlerle hedef metinler arasındaki dilsel ve kültürel farklılıkların sebep oldukları çeviri sorunları ile çevirmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmak için çeviri sürecinde kullandıkları yöntem ve teknikleri tespit etmek hedeflenmiştir. Ayrıca incelediğimiz öykülerden birden fazlasını çevirmiş olan çevirmenlerin, tercih ettikleri yaklaşım ve stratejilerde bir tutarlılık olup olmadığı, farklı zamanlarda ve farklı eserler üzerinde gerçekleştirdikleri bu çevirilerde bir yöntem ve strateji birliğinin var olup olmadığını ortaya koymak da çalışmamızın amaçları arasındadır. Yapılan tüm değerlendirmelerin sonucunda ise incelemiş olduğumuz on öyküde çevirmen tercihlerinde ağırlıklı olarak hakim olan yaklaşımın kaynak odaklı mı yoksa erek odaklı mı olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışmamızda çeviri etkinliği sırasında kültürel ve dilsel farklılıklar nedeniyle eşdeğerlik bağlamında karşılaşılabilecek sorunları ortaya koymak ve bu sorunların

    mlenebileceği yöntemler hakkında bilgi sahibi olunmasına katkı sağlamak da amaçlanmıştır.

Çalışmanın bahsettiğimiz tüm bu amaçları kapsayan temel hedefi ise “ evirmenler kaynak dil metnine sadık kalarak yeterli bir  eviri mi yoksa hedef dil odaklı bir  eviri anlayışı benimseyerek kabul edilebilir bir  eviri mi ortaya koymuşlardır?” sorusuna cevap bulmaktır.

Çevirmenler yazınsal metinlerin kaynak dilden hedef dile aktarımı sürecinde içerik ve biçim açısından birtakım sorunlar yaşayabilmektedir. Her iki dili de bilmek, iyi bir  eviri yapabilmek için yeterli değildir. Bunun için gereken; çevirmenin her iki dile hakim olmasının yanı sıra, kaynak kültürün yazın geleneği hakkında da bilgi sahibi olmasıdır. Yazınsal metinlerin  evirisindeki içerik ve biçim sorunlarının çeşitli boyutları ile ortaya konulması ve başvurulan çözüm yollarının tanınması, yazınsal metin çevirisinin işleyiş tarzının daha iyi kavranması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmamıza konu olan on kısa öykü, kaynak dilden yola çıkılarak hedef dildeki çevirileriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Hedef dil yazarının,  eviri yaparken tercih etmiş olduğu stratejiler üzerinde durulmuş, bu stratejiyi tercih etme nedenlerine dair birtakım değerlendirmeler yapılmış ve çevrilen eserler Toury’nin eşdeğerlik anlayışı temel alınarak analiz edilmiştir. Bu  alışmanın Arapçadan Türkçeye yapılan kısa öykü çevirilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen ilk çalışma olması da tezin önemini arttıran bir unsurdur.

Bu çalışmanın varsayımları ise şu şekildedir:

1. Yazınsal metin çevirilerinde yalnızca içeriğin aktarılması, hedef dilde kaynak metne anlamsal ve kültürel olarak eşdeğer çeviriler üretilmesi için yeterli değildir.
2. İki dil arasında var olan dilsel ve kültürel farklılıklar nedeniyle kaynak yazınsal metinlerdeki içeriksel, biçimsel ve kültürel özelliklerin hedef dile aktarımında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar ağırlıklı olarak kültüre özgü ögelerden olan atasözü ve deyimlerin çevirisinde baş göstermektedir.
3. Çevirmenlerin  eviri tercihlerini kaynak metne sadakatin yönlendirmesi, kimi zaman hedef kültürde kabul görmeyen ifadelerin aktarımda kullanılmasını kaçınılmaz hale getirir. Bu durum hedef dilde okunabilirlik ve anlaşılabilirlik oranı düşük metinler ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

4. Birbirine çevirisi yapılacak iki dilin ve dolayısıyla iki kültürün birbirine uzaklığı, çevirinin zorluk derecesini artıracaktır. Bunun yanı sıra dilin yapısal bağlamda birbirine uzaklığı veya yakınlığı da çeviri edimini etkilemektedir.

5. Yazın çevirisinde çevirmenlerin tercih etmiş olduğu yöntemlerin çeviri eserin okunabilirliği ve anlaşılabilirliği üzerinde etkisi vardır.

Bu çalışmanın kapsamında Modern Arap Edebiyatının meşhur yazarlarından Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî'nin غرفة الأحزان (Hüzünler Odası) adlı kısa öyküsünün Emrullah İşler, Gülfem Kurt ve Selahattin Hacıoğlu tarafından yapılmış Türkçe çevirileri; Zekeriyâ Tâmir'in الأعداء (Düşmanlar) adlı kısa öyküsünün Faruk Bozgöz ve Halim Öznurhan tarafından, أغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı) adlı kısa öyküsünün Faruk Bozgöz ve Abdul Hakim İzci tarafından, ربيع في الرماد (Kül İçinde Bahar) adlı kısa öyküsünün Cihaner Akçay ve Halim Öznurhan tarafından ve النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) adlı kısa öyküsünün Erdinç Doğru, Faruk Bozgöz, Halim Öznurhan ve Yeşim Fettahoğlu tarafından yapılmış Türkçe çevirileri; Cubrân Halîl Cubrân'ın صراخ القبور (Mezarların Çığlığı) adlı kısa öyküsünün Rahmi Er, Muammer Sarıkaya/Eyyup Tanrıverdi ve Sevim Özdemir tarafından yapılmış Türkçe çevirileri; Mîhâîl Nu 'ayme'nin سنتها الجديدة (Yeni Yılı) adlı kısa öyküsünün Kenan Demirayak ve Hüseyin Yazıcı tarafından, سعادة البيك (Bey Hazretleri) adlı kısa öyküsünün ise Kenan Demirayak ve Erdinç Doğru tarafından yapılmış Türkçe çevirileri; Mahmûd Teymûr'un الحاج شلبي (Hacı Şelebî) adlı kısa öyküsünün Rahmi Er ve Hüseyin Yazıcı tarafından yapılmış Türkçe çevirileri ve Tevfik el-Hakîm'in موزع البريد (Postacı) adlı öyküsünün Ali Nar ve Hüseyin Yazıcı tarafından yapılmış Türkçe çevirileri bulunmaktadır. Söz konusu eserlerin içinde bulundukları çeviri seçkisi kitapları ile tez ve makale çalışmalarının isimleri şu şekildedir:

1. Ali Nar, Çağdaş Arap Hikayesinden Seçmeler (2005)
2. Emrullah İşler, Erdem Nerede? Seçme Hikayeler ve Denemeler (2019)
3. Erdinç Doğru, Onuncu Günde Kaplanlar (2002)
4. Faruk Bozgöz, Onuncu Günde Kaplanlar (2004)
5. Halim Öznurhan, Kül İçinde Bahar: Öyküler (2015)
6. Halim Öznurhan, Onuncu Günde Kaplanlar (2016)
7. Hüseyin Yazıcı, Çağdaş Arap Öyküleri (1999)
8. Kenan Demirayak, Kısır ve Diğer Öyküler (2000)

9. Muammer Sarıkaya & Eyyup Tanrıverdi, Asi Ruhlar (2001)
10. Musa Yıldız & Murat Özcan, Türkçe Çevirileriyle Arapça Kısa Öyküler (2017)
11. Rahmi Er, Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi (2004)
12. Selahattin Hacıoğlu, Acılar Kitabı (2020)
13. Abdul Hakim İzci, Zekeriyâ Tâmir Hayatı Eserleri ve Sahîlu'l-cevadi'l-ebyad Adlı Kitabının Tahlili, 2016 (Yüksek Lisans Tezi)
14. Yeşim Fettahoğlu, Suriyeli Yazar Zekeriyâ Tâmir'in "Onuncu Günde Kaplanlar" Adlı Hikâyesi ve Tahlili, 2016 (Araştırma Makalesi)
15. Sevim Özdemir, Cubrân Halîl Cubrân'ın "Surâhu'l-kubûr" Adlı Hikâyesi, 2002 (Araştırma Makalesi)

Kaynak metinlerden seçilen kesitlerin farklı yazarlar tarafından dilimize aktarılan çevirileri bir tablo içerisinde yazılmış ve Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı ışığında incelenmiştir. Bu kesitler çeviri farklılıklarının en yoğun görüldüğü bölümlerden seçilmiştir. Çeviribilimci Gideon Toury, erek odaklı kuramı geliştirmiş ve çevirinin erek dizge içinde gerçeklik kazanabileceğini belirtmiştir. Toury'nin öne çıkarttığı iki önemli kavram: "yeterlilik" ve "kabul edilebilirlik" kavramlarıdır. Çeviri kaynak metnin normlarına yakınsa "yeterli çeviri" olarak, hedef metnin normlarına yakınsa "kabul edilebilir" çeviri olarak kabul edilmektedir (Toury, 1995: 56-57). Bu bağlamda, incelenen öykü çevirilerinde çevirmenlerin "yeterlilik" ve "kabul edilebilirlik" arasında nerede durdukları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yapılan inceleme sonucunda çevirmenlerin çevirilerini yaparken aldıkları kararlar, kullandıkları yöntemler, çeviride kaynak ve hedef dil ve kültür normlarından hangisine daha yakın durdukları analiz edilerek ulaşılan veriler yeterlilik ve kabul edilebilirlik kavramları bağlamında sonuç bölümünde ortaya konmuştur.

Çalışmamızda girişin ardından gelen ikinci bölümünde çeviri kavramının tanımları ve çevirinin geçirdiği tarihsel süreç aktarılmıştır. Ardından erek odaklı çeviri kuramlarına değinilerek, çalışmamızın kuramsal çerçevesini oluşturan Gideon Toury ve Betimleyici Çeviribilim Çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve genel çeviri stratejileri kısaca ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise yazınsal metinlerin özellikleri ve bu metinlerin hedef dile aktarırken karşılaşılan çeviri sorunları üzerinde durulmuştur. Yazınsal metinlerin çevirisinde dikkat edilmesi gereken hususlar, yazın çevirisinde eşdeğerlik ilkesinin

önemi ve bu tür eserlerin çevirisinde dil, kültür ve çeviri arasındaki ayrılmaz ilişkiden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde kısa öykünün bir tür olarak dünya edebiyatında yer alma sürecine değinilerek bu türün sınırlarını belirlemeye çalışan tanımlamalara yer verilmiştir. Dünya edebiyatlarında öne çıkan kısa öykü yazarları ve onların görüşleri hakkında verilen bilgilerin ardından, bu tür Modern Arap Edebiyatı özelinde ele alınmıştır. Bölümün sonunda ise Arapçadan Türkçeye çevrilen başlıca kısa öyküler bir tablo içerisinde yazar, tarih, çevirmen ve yayınevi bilgileriyle birlikte sunulmuştur.

Beşinci bölümde seçmiş olduğumuz on kısa öykü ve bu öyküleri çeviren on altı çevirmene dair bilgiler yer almaktadır.

Çalışmamızın son bölümü olan altıncı bölümde ise kaynak eserler ile çeviri eserlerden seçili kesitler, tablolar içinde sunularak karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve Toury'nin Erek Odaklı Kuramı ışığında değerlendirilerek görüşlerimize yer verilmiştir. Elde edilen bulgular sonuç bölümünde ortaya konularak çeviriler “yeterli” veya “kabul edilebilir” olarak nitelendirilmiştir.

2. ÇEVİRİBİLİM

2.1. Çeviri ve Çeviribilime Genel Bir Bakış

Dünyanın en eski uğraşlarından biri olarak bilinen çeviri etkinliği, insanlık tarihinin her döneminde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü çeviri, farklı ülkelerin, insanların ve kültürlerin bulunduğu her ortamda var olmuştur. Tarih boyunca kimi zaman ticari, dini ve politik, kimi zamansa bilimsel, kültürel ve bireysel nedenlerden ötürü iletişim sağlamak amacıyla çeviri etkinliğinde bulunulmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan bu yana uluslararası iletişim ihtiyacının neredeyse evrensel boyutlara ulaşmasıyla çeviri etkinliğinin önemi giderek artmış ve ilgi alanı olabildiğince genişlemiştir (Çavuş, 2005: 9).

Çevirinin tarihsel sürecine bakıldığında yazının bulunması, farklı dillerin var olması ve dinsel metinlerin başka dillere aktarılma isteği çeviri tarihinin oluşmasında önemli etkenlerdendir. (Yalçın, 2015: 19). Çeviride ilk yazılı kaynaklara M.Ö. 4500 yıllarında çok sayıda dilin konuşulduğu Mezopotamya'da rastlandığı bilinmektedir. Ancak bu bölgede bulunan çivi yazısıyla yazılmış çok dilli levhalardan daha önce sözlü çeviri etkinliğinin var olduğu düşünülmektedir (Eruz, 2003: 22). Yücel (2007: 21) yazılı çevirinin ortaya çıkışını şöyle ifade etmiştir: “Bu konuda belirleyici olan iki etmen özellikle göze çarpar. Bunlardan ilki, ulaşım araçlarının gelişmesi ve savaş nedeniyle yabancı bölgelere gidilmesiyle artan ticari ilişkilerin sonucu olan şehirleşmenin, farklı kültürdeki insanların bir arada yaşamalarını zorunlu kılması, onların birbirlerini tanıması, araştırması ve karşılaştırmasına yol açmasıdır. İkinci etmen ise, yazı kültürünün toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir aracı olmasıdır.”

Arap dünyasında çevirinin gelişim süreci, İskender İmparatorluğu yıkıldıktan sonra Yunanistan'ın çeşitli bölgelerine dağılan âlimlerin, beraberlerinde o zamana kadar yazılan bütün ilmi eserlerle Mısır'ın İskenderiye kentinde bir araya gelmeleriyle başlamıştır. Böylece İskenderiye Mektebi kurulmuştur. İskenderiye Mektebinde verilen dil eğitimleri sayesinde kültürel bir kalkınma hareketi yaşanmıştır. (Suçin, 2012: 23). Arap fetihlerinden sonra yeni bir medeniyetin doğmasına öncülük eden büyük İslam tercüme devri de İskenderiye Mektebi ile mümkün olmuştur. Böylelikle felsefe, tıp, matematik gibi pek çok alandan düşünürler, İslam medeniyetine geçmiş ve Yunan ilmini İslam medeniyetine aktarmıştır. Sonraki dönemlerde bu âlimlerin eserleri Arapçadan diğer dillere çevrilerek Avrupa ve diğer toplumlara ulaşmıştır

(Ülken, 2016: 23-29). Ancak tarihten bugüne yapılan bütün bu çeviri faaliyetlerine rağmen çevirinin Arapça açısından kuramsal olarak incelendiğine çok nadir rastlanmaktadır. Arap ülkelerinin mevcut politikası anadili Arapça olmayanlara Arapça öğretmek olup, Arapçaya veya Arapçadan yapılan çevirilerin niteliğini ölçmek olmamıştır. Bu kaygı daha çok Batıda görülmüş ve bu yönde çalışmalar yapılarak gelişme kaydedilmiştir (Dolgun, 2018: 12).

Günümüzün önemli bir bilim dalı olan çeviri, çok boyutlu bir etkinlik olması bakımından bilim adamları tarafından değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlara bakıldığında dikkati çeken en önemli ortak özellik, kavramın betimlenmeyiştir. Çevirinin ne olduğu değil ne olması gerektiği vurgulanmaktadır (Tanrıkulu, 2010: 18-21).

Çeviri kuramcılarından Wolfram Wills, çeviri eylemini kaynak dil metninin hedef dil metnine en yakın eşdeğerlilikte aktarılmasını sağlayan ve bu arada içerik ve üslup özelliklerinin de korunmasının gerekli olduğu bir süreç olarak değerlendirmektedir (akt. Tanrıkulu, 2010: 21).

Hans J. Vermeer, çeviriyi “bir metindeki sözcük ve cümleleri başka bir dildeki eşdeğer sözcük ve cümlelere çevirme sürecinin sonucu” olarak tanımlamaktadır (akt. Rifat, 2004: 257).

Gerhart Jager, çeviriyi toplumlar arası bir iletişim aracı olarak algılamaktadır (Tanrıkulu, 2010: 21). J.C. Catford (1965: 116) ise çeviriyi şöyle tanımlamaktadır: “Çeviri diller üzerinde uygulanan bir işlemdir. Bir dildeki metni başka bir dildeki metin ile değiştirme sürecidir. Çeviri bir dildeki metinsel materyalin başka bir dildeki metinsel materyal ile değişimidir.”

Mounin “Çeviri, diller arası bir iletişim, iki dilli bir olgudur” (1963: 266) tanımıyla çeviriyi bir iletişim etkinliği, insanlar arasındaki düşüncelerin dilsel değişimi olarak görürken; Savory (1957), çeviriyi bir sanat olarak tanımlar ve onu iletişim engellerini ortadan kaldırma aracı olarak görmektedir.

M. Lederer’e göre ise (1994: 11) çeviri, “Kaynak metni anlama, dilbilimsel yapıyı çözme ve oradaki düşünceleri ve hissedilen duyguları başka bir dilde ifade etmektir”.

Ülkemizde çeviri alanında çalışmalarda bulunan dilbilimcilerin tanımlarına bakacak olursak; Berke Vardar (1988: 172-173), çeviriyi “diller ve kültürler arası bir aktarım,

bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan insanları birbirine yaklaştıran, her türlü kültürel değeri içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yaralanmasına sunan, uygarlıklar arası bir iletişim aracı” olarak tanımlar. Göktürk’e (1994: 15) göre ise “Çeviri, insanın kendi yaşam çevresi dışındaki olgularla düşünceleri bilme çabasının sonucudur. Farklı toplulukların, ulusların, bilim, sanat, düşünce gibi alanlardaki çabalarını birbiriyle paylaşabilme yoludur.”

Çeviri tanımlarını genel olarak değerlendirdiğimizde, her bir kuramcının çeviriyi kendi bakış açısıyla ve diğer kuramcılardan farklı olarak ele alındığı görülmektedir. Bunlardan da çevirinin tanımını konusunda genel geçerli, üzerinde anlaşılmış tek bir tanımın olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat birçok kuramcı çeviriyi tanımlarken “eşdeğerliği” temel almaktadır. Bu durumda çeviride en temel sorunun kaynak dilde bir iletiyi erek dile aktarırken “eşdeğerlik” bakımından en üst düzeye çıkmanın yollarını araştırmak ve kaynak dildeki iletiyi mümkün olduğunca “eşdeğer” bir biçimde erek dile aktarmak olduğunu göstermektedir (Çavuş, 2005: 15).

Çeviri ile ilgili yapılan tanımlamalardan anlaşılabacağı üzere, çeviri sadece bir dilden diğer bir dile aktarım işlemi değildir. Çeviri aynı zamanda bir kültürden diğer kültüre aktarımda bulunmaktır. Dahası, dillerarası kültürel farklılıklardan doğan çeviri sorunları, dilbilgisel farklılıklardan doğan sorunlardan daha büyüktür (Suçin, 2013: 134). Tahir Gürçağlar (2015: 32) çevirilerin bir boşlukta üretilmediğini dile getirmiştir. Onları üreten insanlar ve bu insanların içinde yaşadıkları bir toplum, kültür ve zaman vardır. Bunlar çevirinin kültüre ve döneme ait bir olgu olduğunu göstermektedir. Çeviriyi geniş anlamda kültür, dar anlamda dil çalışması olarak gören Koller’in yaklaşımı da bu doğrultudadır. Ona göre çeviri “kültür ilişkisi” ve “dil ilişkisi” olarak incelenir. Kültür ilişkisi, her metnin iletişimsel bir işlevi olmasından yola çıkarak metnin kültür bağlamını; dil ilişkisi ise metnin yazıldığı dil dışındaki bir dile aktarılma bağlamını konu almaktadır (akt. Tanrıkulu, 2010: 27). İşte bu sebeple çevirmen sadece iki dili bilen biri değil, aynı zamanda iki kültür arasındaki farklılıklardan doğan güçlükleri yenerek anlam aktarımı yapan kişidir (Hatim, 1990: 224-225). Bu sebeple iyi bir çevirmen hem kaynak hem de erek dile hakim olmalı aynı zamanda erek kültür hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Çevrilmesi güç olan ifade tarzları veya kaynak metinde bahsedilen tarihi ve kültürel olayları erek metne

aktarıırken, kaynak dile iyi hâkim olmanın verdiği kültürel arka plan ve dil hakimiyetiyle erek dil hakimiyeti birleşerek bu gibi durumlara uygun karşılık bulmak ve okura akıcı bir biçimde anlatmak çevirmenin asli görevlerindendir (Kurt, 2019:16).

Geçmişte bazı çevirmen ve düşünürler çevirinin kültür ve edebiyatı değişikliğe uğratan bir

etkisi olabileceğini vurgulamalarına rağmen, çoğu kuramcı 1970'lere kadar çeviri işlemini metin ve dil odaklı bir süreç olarak görmüş, çevirinin nasıl yapılması ile ilgili bir dizi kural oluşturma eğiliminin dışına çıkamamış ve çeviri yöntemlerini “serbest” ve “sadık” gibi kutuplar çerçevesinde değerlendirmenin ötesine geçememişlerdir. M.Ö. II. yüzyılda çeviri ile ilgili görüşlerini ifade eden Cicero'dan bu yana çeviriyi ele alan yazar, düşünür ve çevirmenler, çevirinin nasıl yapıldığı ile ilgilenmekten ziyade nasıl yapılması gerektiğine odaklanarak kuralcı bir bakış açısı sergilemişlerdir. 1960'lı yıllardan itibaren bu bakış açısında çatlaklar meydana gelmeye başlamıştır. Çeviri üzerine çalışmalar yapan araştırmacılar, çevirinin nasıl yapılması gerektiği konusu üzerinde dururken, çeviri esnasında verilen kararları daha sistemli bir çerçevede ele alma ihtiyacı duymaya başlamışlardır (Gürçağlar, 2015: 14-15).

Çevirinin araştırılabilir bir olgu olarak bilimsel nitelik kazanması bilim alanındaki önemli gelişmelerin yaşandığı 20. yüzyılın ortalarına rastlar. Başlangıçta uygulamalı dilbilim alanı içinde değerlendirilen çeviri, daha sonraları iletişimbilim, metindilbilim, yorumbilim yazınbilim gibi farklı bilim dallarının yöntem ve kuramlarından da esinlenilerek kaynak metin ve erek metin ilişkisini temelinde ele alınır (Gündoğdu, 2005 : 94).

Çeviribilim ve onun inceleme alanları ilgili görüşü ilk gündeme getiren kişi James Holmes olmuştur. Holmes, Kopenhag 1972 Uygulamalı Dilbilim Kongresinde sunduğu “The Name and Nature of Translation Studies” (Çeviribilimin Adı ve Doğası) başlıklı bildirisinde, çevirinin bağımsız bir bilim dalı olarak kabul görmesi çağrısında bulunmuştur. Bu disipline isim olarak “Translation Studies”(Çeviribilim) terimini önermiştir. Buna göre, çeviribilimin de öteki bilim dalları gibi uygulama ve kuramsal olmak üzere iki inceleme alanı olduğunu hatırlatarak, bu disiplinin de ancak bu iki alan arasındaki sürekli iletişim aracılığıyla gelişebileceği düşüncesini savunmuştur. Holmes, çeviribilimin iki ana hedefi olduğunu ifade etmektedir (Holmes, çev. 2012: 110-111):

Bunlardan birincisi, çeviri süreci ve çeviri ürünlerini, kendi tecrübe dünyamızda karşımıza çıktıkları şekilde betimlemek, ikincisi ise bu olguları açıklamak ve önceden tahmin etmek için genel ilkeler oluşturmaktır.

Karadağ (2004: 9), James Holmes’ün bu yeni anlayış çerçevesinde, çevirinin dilsel aktarımla sınırlı kalmaması gerektiği, kültürel etkileşimin de oldukça önemli olduğunu vurguladığını belirtmektedir. Bununla birlikte Holmes’ün geliştirmiş olduğu bu model ile çevirmen de o güne dek kendisine yakıştırılan “görünmez aracı” kimliğinden kurtulmuş ve aslında hep var olan, fakat kaynak-odaklı yaklaşımlar tarafından ısrarla yok sayılan “uzman” kimliğine kavuşmuştur. Bu düşünceyle başlayan süreçten sonra çeviri çalışmaları artık yeni bir bakış açısıyla ele alınmaya başlanmıştır. Bu modelden yola çıkarak çevirinin özerk bir bilim dalı olarak kabul görmesi için araştırmalarını sürdüren Gideon Toury’nin bu alana özgü erek-odaklı çeviri yaklaşımı, çeviribilimde bir dönüm noktası olmuştur. Gideon Toury’nin seksenli yıllarda geliştirdiği erek-odaklı yaklaşımıyla, çeviri etkinliği daha bütünlüklü bir bakış açısıyla incelenmeye başlanmıştır. Böylece çeviri, özerk bir bilim dalı olarak bilim dünyasında yerini almaya başlamıştır.

2.2. Betimleyici Çeviri Çalışmaları

1970’lere kadar çeviri çalışmalarında ağırlıklı olarak kaynak odaklı yaklaşım hakimdi. Çeviri çalışmalarını inceleyen bağımsız bir disiplinin olmaması nedeniyle çeviri, karşılaştırmalı edebiyat, uygulamalı dilbilim, toplumbilim, psikoloji gibi diğer bilim dallarının bir alt dalı olarak görülmekte ve çeviriyle ilgili çalışmalar bu bilim dalları adı altında yürütülmekteydi (Yıldırım, 2015: 47). M.Ö. II. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyılın kabaca ilk yarısını içine alan sürede oluşan kuramların tamamının kaynak odaklı, süreç ağırlıklı ve kuralcı olması, “çelişki”nin bu kuramların ayrılmaz bir parçası olmasına neden olmuştur. “Çelişki”, özellikle çeviri eleştirisi alanında kendini göstermiştir. Süreç ağırlıklı, kaynak odaklı ve kuralcı kuramlar çerçevesinde yapılan çeviri eleştirisinde, eleştirmen çeviri gerçekleriyle hiçbir bağı olmayan eleştirel görüşlerini ve beğenisini adeta çeviride ulaşılması mümkün ve değişmez özellik gösteren bir düzey varmışçasına sunmaktaydı. Bu tür eleştirilerle karşı karşıya kalan ve hep “eksikli” durumda olan çevirmen ise kendisinden ne beklendiğini doğal olarak anlayamamaktaydı. Bu tavrın söz konusu kuramların özünde varlığını sürdüren

“çelişki”nin, çeviri eleştirisine yansımından başka bir şey olmadığı görülmektedir (Bengi, 1993: 31).

Bu kuramların anlayışına göre çeviriler yalnızca dil ve metin bağlamında ele alınmakta, “sadık” ve “serbest” çeviri üzerine odaklanılmaktaydı. Paradigmalarının çoğu çeviri öğretimi veya kalite değerlendirmesi üzerine yapılan uygulamalar ile doluydu. Çeviribilimin o dönemdeki amacı sadece kaynak metni ve onun meşru haklarını korumaktı. Bu yaklaşıma göre çeviri kaynak metnin bir ürünüdür ve kaynak metin her zaman öncelikli ve birincil konumdur. Bu yüzden çeviri, kaynak metnin aynısını hedef dile dönüştürerek yeni bir metin oluşturma işlemidir (Öner, 1999:18).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından, özellikle 1970’lerden sonra başlayan süreçte erek kültürü öne çıkaran betimleyici çalışmalarla çeviri, kültürü de içine alan daha geniş bir çerçevede incelenmeye başlanmıştır. Artık çeviri sürecini yönlendirmeyi amaçlayan ve bu nedenle başarılı bir çeviri için bir dizi ilkeler sunan kaynak odaklı çeviri anlayışı büyük ölçüde önemini yitirmiş, yerini daha çok erek-kültür odaklı çeviri anlayışına bırakmıştır (Gündoğdu, 2004: 95). Bu dönemde ortaya çıkan yeni çeviri kuramlarıyla beraber çeviriye bakış açısı değişmiştir. Çeviribilim, dilbilimin bir alt dalı olmaktan kurtulmuş ve özerk bir bilim dalı olarak kabul edilerek köklü değişiklikler geçirmiştir (Ece,2013 :49).

Bu yeni anlayışa göre çevirinin salt ya da öncelikle dilsel bir aktarımla sınırlı olmadığı, aynı zamanda kültürel bir aktarım olduğu görüşü benimsenmiştir. Benimsenen bu görüş çerçevesinde Even-Zohar “Çoğul Dizge Kuramı”nı, bu kuramı temel alan Gideon Toury “Betimleyici Çeviri Kuramı”nı, Ernest August Gutt ise “Açıklayıcı Bildirişim Kuramı”nı geliştirmişlerdir. Bunların yanı sıra ayrıca belirtilmesi gereken iki önemli kuram Hans Vermeer’in geliştirdiği “Skopos Kuramı” ile “İşlevsel Çeviri Kuramı”dır. Çeviriyi çok geniş bir kültürel bağlam içerisinde ele alan bu yeni yaklaşımlarla, çeviri süreci içinde yer alan bütün etmenler betimlenebilecek, çeviriye daha gerçekçi yaklaşılabilecek ve böylece çeviri olgusunu anlamaya yarayacak bir çerçeve oluşturulabilecektir (Gündoğdu, 2004: 95). Bu görüş çerçevesinde, “Betimleyici Çalışmalar” ile James Holmes kuramsal bir düzlem yaratmayı amaçlamış, Gideon Toury “Erek Odaklı Kuramı” ile toplumun çeviri sürecinden soyutlanamayacağını dile getirmiş ve normlar geliştirmiştir. Hans Vermeer “Skopos Kuramı” ile her çevirinin belli bir amaca hizmet ettiğinin, Even-Zohar “Çoğul Dizge

Kuramı” ile ister çevresel ister merkezi konumda olsun her çeviri eserin mevcut dizgede bir yere ve değere sahip olduğunun altını çizmiştir (Genç, 2019: 14).

Söz konusu çeviribilim araştırmacıları ve kuramları sayesinde, çeviribilimde ve çeviri alanında köklü değişiklikler gözlemlenmektedir. Bu değişiklikler çeviri kuramına daha gerçekçi bir görünüm vermiş ve kaynak odaklı kurama bakış açısını ve bununla birlikte çeviriye bakış açısını köktenci bir biçimde değiştirmiştir (Çavuş, 2005: 45). Holmes’un ortaya attığı fikirler, çeviri araştırmalarının bilimsel platforma taşınmasına öncülük etmiştir. Özellikle kültür araştırmacısı Itamar Even-Zohar ve onun ortaya çıkardığı Çoğuldizge kuramının çeviri araştırmalarına uyarlanarak uygulanmasına yönelik bir yöntem geliştiren Gideon Toury, oluşturduğu “Erek Odaklı Çeviri Kuramı”yla çeviribilim üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmıştır (Gürçağlar, 2015: 17).

Son yirmi yılın ürünü olan bu kuram, çeviribilimde bilim adamlarının kendi alanlarına bakış açısını değiştirmiştir. Bu kuram sayesinde dikkatler çeviri sürecinden, süreci de içine alacak biçimde çeviri ürünlerine; çeviri sorunlarından, sorunu da içine alacak biçimde çeviri çözümlerine; kaynaktan, kaynağı da içine alacak biçimde ereğe; eşsüremlle sınırlı bir bakış açısından, eşsüremi de içine alacak biçimde artsüremli bir bakış açısına; kuralcı yaklaşımlardan, kuralcı yaklaşımları da içine alacak biçimde betimleyici yaklaşımlara yönelmiştir. Yani bu yaklaşım, ürün-çözüm-erek-odaklı, tarihsel, ilişkisel, işlevsel, devingen, dizgesel ve betimleyici bir yaklaşımdır (Bengi, 1993: 33).

Özetleyecek olursak, betimleyici kuram, normları ön planda tutan ve bununla birlikte kaynak metni ikincil konumda görüp asıl üzerinde durulması gereken metnin erek metin olduğunu savunan çeviri yaklaşımıdır (Lidar, 2011: 57).

2.2.1. Hans Vermeer’in Skopos Kuramı

Skopos Kuramı, Alman çeviribilimci Hans Vermeer’in, 1978’de yayınladığı “Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie” (Genel bir Çeviri Kuramı İçin Çerçeve) adlı makalesiyle temellerini attığı ve 1984 yılında Katharina Reiss ile yaptığı ortak çalışma sonucunda oluşturduğu bir kuramdır (Eruz, 2003: 54). Bu kuram, çeviriyi özgün metin ve erek metin arasındaki “işlevsel eşdeğerlik” bağıntısına dayalı olarak ele alır (Vermeer, 1996: 4). Vermeer, çevirinin iletişimsel bir etkinlik olduğunu ve çeviri sürecini belirleyen asıl etkenin çevirinin amacı olduğunu belirtmektedir

(Şanverdi, 2019: 35). Ona göre çeviri, durağan değil devingen bir eylemdir ve her eylem gibi çevirinin de bir amacı vardır. Yunanca bir sözcük olan “Skopos” sözcüğü amaç, hedef anlamlarına gelmektedir. Vermeer’in kuramında bu sözcüğün “çevirmenin niyeti (intention), çeviri metnin amacı (skopos), çevirinin işlevi (function)” şeklinde genişletildiği görülür” (Yazıcı, 2005: 149). Yücel (2007: 129), kuramı genel olarak şöyle tanımlamaktadır:

Bu kurama göre bir kaynak metnin çevirisini belirleyen en önemli etmenlerden biri, çevirilerin başka edimlerde gibi bir ereğe ve işleve yönelik olması, daha açık bir söyleyişle, çevirmenin bir metni erek dile aktarırken kaynak metnin niteliğine göre değil, o metni kendi amacına uygun biçimde değiştirip kararlar alabilmesidir. Bundan dolayı da Skopos Kuramı erek odaklı çeviri kuramı olarak kabul edilmektedir.

Skopos kuramı, eşdeğerlik kavramını çok geniş bir yelpazede ele almaktadır. Bu kurama göre biçimsel ve anlamsal eşdeğerlik önemlidir. Vermeer, çeviri metnin belirlenen amaca uygun olmasını “uygunluk” kavramıyla açıklamaktadır. “Uygunluk” kavramı dilbilimsel yaklaşımlarda önemli bir yere sahip olan “eşdeğerlik” kavramının önüne geçer ve çevirinin öngörülen amaç ya da işleve göre şekillendirilmesi gerektiğini vurgular. Bu nedenle, bazı durumlarda kaynak metin ve erek metin arasında hiçbir düzlemde eşdeğerlik gözlemlenmeyebilir. Görüldüğü üzere Skopos Kuramında çevirmenlerin kararlarını kaynak metne dilsel ya da anlamsal olarak “sadakat” ya da “eşdeğerlik” belirlemez. Skopos Kuramında “eşdeğerlik”, kaynak metin ile erek metin arasındaki “işlevsel benzerlik” olarak tanımlanmıştır” (Karavin, 2016: 133).

Vermeer, eşdeğerlik konusunda Toury’nin kullandığı terimlerin aynısını kullanmakla birlikte, Toury’nin kaynak metni çeviriye göre yetkin metin olarak görmesi, onun kaynak kültür kutbuna yakın metni “yeterli” olarak tanımlamasına yol açmıştır. Bu ise, Vermeer’in Toury’nin kullandığı terimlerin aynısını karşıtı anlamlarda kullanmasına neden olmuştur. Vermeer, Toury gibi “kabul edilebilirlik” ve “yeterlik” terimlerini kullanmakla birlikte, Toury’nin “erek dizge” kutbuna yakın çeviri için kullandığı “kabul edilebilirlik” terimini “yeterlik” olarak adlandırılmıştır. Buna göre, erek dizge kutbuna yakın olan çeviriye “yeterli çeviri”, kaynak dizgeye yakın olan çeviriye de “kabul edilebilir çeviri” terimlerini kullanmıştır (Yazıcı, 2005 : 150-151).

Skopos kuramının ana kuralları şöyledir:

1. Hedef metin amaca bağlıdır.

2. Kaynak metin kaynak dildeki bilgiyi nakleder. Hedef metin de hedef dildeki bilgiyi aktarır.
3. Hedef metin doğrudan tersine çevrilebilir değildir.
4. Hedef metin kendi içinde tutarlı olmalıdır.
5. Hedef metin kaynak metinle tutarlı olmalıdır.
6. Yukarıdaki kurallar, belirtilmiş sıra düzeninde hiyerarşik bir bağ taşımaktadır ve Skopos kuralı en başta yer alır (akt. Suçin, 2013: 48).

Skopos kuramına göre çevirinin kaderini çevirmen ile çeviriyi talep eden kişi arasındaki protokol belirler. Kaynak metin-erek metin bağı önceden belirlenen amaç uğruna geri planda kalabilir. Çevirmenin her şeyden önce okura ve işi kendisine getiren kişilere karşı sorumluluğu vardır (akt. Genç, 2019: 18).

Skopos kuramı daha geniş kapsamlı ele alınacak olursa, bu kuram, “iş”, “işveren” ve “uzman” konumuna çıkarttığı “çevirmen”den oluşur (Yazıcı, 2005: 149). Buna göre, kaynak metin ve erek metin kendi gerçekleri içinde ele alınır. Dolayısıyla erek metin kaynak metinden bağımsız bir işleve hizmet edebilmektedir. Bu bağlamda Skopos Kuramında “uzman” olarak çevirmene sorumluluk yüklenmektedir (Güneş, 2010: 40). Bu kuramda çeviri işlemini “işveren” başlatır. İşveren çevirmenle görüşerek çevirinin amacını belirler (Munday, 2001: 79). Ancak bu amacı işveren tek başına karar vermemektedir. Erek dizge ve kaynak metin arasında aracılık yapan çevirmenin, dizgeler arası iletişimde uzman bir kişi olarak, işverenin amacını belirlemesinde, ya da istediği amacın erek dizgede gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda onu yönlendirmesi gerekmektedir. Çevirmen bu amacın erek dizgede işverenin amacı doğrultusunda en uygun düzeyde yerine getirilmesinden sorumlu kişidir (Güneş, 2010: 40-41). Çevirmenin uzmanlığı kaynak ve erek dilleri çok iyi bilmesi ile sınırlı değildir; Vermeer’e göre çevirmen, “iki-kültürlü bir uzman”dır (akt. Ece, 2013: 55).

Yazıcı (2011: 49), Skopos kuramının çevirmeni uzman konumuna çıkararak kaynak metin yazarına sıkı sıkıya bağlı kalmaktan kurtardığını, son metnin üretilmesinden sorumlu olarak çevirmenin çeviri kararlarının kaynak metne göre değil de hedef kültürün beklentileri, gereksinimleri doğrultusunda şekillendiğini dile getirir. Buradan hem çevirinin hedefinin erek kültür olduğu, hem de çeviriyi belirleyen çeviriyi veren değil, çevirmen olduğu ortaya çıkar. Bu şekilde kuramın hedefinin, bir yandan

çevirmenin bir dizi eylemi yerine getirmedeki işlevinden ötürü onun görünmez kimliğini ortaya çıkarmak, bir yandan da bu eylemlerin hedefinin erek dizgede çevrilere işlevsellik kazandırmak olduğu anlaşılır. Skopos kuramı, bu yüzden hem işlevsel hem de erek odaklı kuramlar başlıkları altından ele alınmaktadır (Yazıcı, 2005: 150).

2.2.2. Itamar Even-Zohar’ın Çoğul Dizge Kuramı

Itamar Even-Zohar tarafında 1970’li yıllarda ortaya atılan Çoğuldizge Kuramı, çeviri yazınıni kültürel bağlamda ve çeviri kuramını devingen bir sistem içerisinde ele alan ilk kuram olması açısından önemlidir. Bu kuram, betimleyici çeviri kuramlarına geçilmesine zemin hazırlamıştır (Yıldırım, 2015: 53).

Çoğuldizge, birbirine bağlı unsurların oluşturduğu ve bu unsurların birbirleriyle iletişimleri sırasında değişerek yeni şekillere bürünen katmanlı bir bütünlük anlamına gelmektedir (Aksoy, 2002: 30). Yalnızca çeviri metinlerin değil, her türlü kültür ürününün incelenmesinde kullanılabilecek olan bu kuram, çeviri metinlerin seçilmesi, çevrilmesi ve okunmasında, toplumsal bağlamın önemini ortaya koymuştur (Gürçağlar, 2016: 129-130).

Mine Yazıcı (2005: 131), kuramı çeviribilimsel açıdan değerlendirmiş ve kuramın diğer yaklaşımlardan farklı olarak üç açıdan fayda sağladığını savunmuştur:

Bunlardan birincisi, sistemi tanımak açısından betimleyici incelemelere ilgi artmış; ikincisi, çevirilerin sistemdeki rolünü anlamak açısından çeviribilimin inceleme odağı, kaynak kültür ve kaynak metinden erek kültür ve çevrilere doğru kaymıştır; üçüncüsü ise çeviribilim araştırmalarının devingen bir sistem içerisinde ele alınarak bu disiplinin durağanlıktan kurtulup dinginlik kazanmasına aracı olmuştur. Ancak bütün bu söylemlerin ötesinde Even-Zohar’ın çeviribilime en önemli katkısı, bu disipline “sistem” kavramını getirerek onun “genel kuram” olması yolunda ilk adımı atmış olmasıdır. İşte yukarıda belirtilen bu nedenlerden ötürü “çoğul dizge kuramının, “betimleyici kuramlarla” doğrudan ilişkisi olduğu öne sürülebilir.

Çoğuldizge kuramı çeviri metnin edebiyat çoğul dizgesi içindeki yerini belirlemeyi ve yine çeviri metnin etkilerini anlamayı hedeflemektedir (Aydın, 2019: 41). Even-Zohar’a (çev. , 2012: 131) göre, “Çeviri, yapısı ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bir olay değil, belli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı bir etkinliktir”. Bu bağlamda, ortada bir ilişki sarmalı vardır; ulusal eserler ve çeviri eserler. Ulusal eserler kendi edebiyatlarında merkezi konumda bulunurken, çeviri eserler çevresel bir konum teşkil etmektedirler. Ama yine de kuram üzerine yapılan çalışmalar hangi türlerin

merkezde hangi türlerin çevresel konumda olduğunu sorgulamaya yönelik değildir. Amaç, mevcut çoğuldizge yapısında meydana gelebilecek değişim sürecine hangi türlerin nasıl katılabileceğini görebilmektir (Genç, 2019: 15).

Dizgeler arasında işlevselliğe bağlı olarak bir ast üst ilişkisinin doğduğunu öne süren Even-Zohar, dizgelerin çoğuldizge içindeki konumlarının kimi zaman merkezde, kimi zaman da çevrede olabileceğini vurgular. Birden fazla merkez ve birden fazla çevre bulunur. Merkezde yer alan metinler “saygın olan”, çevrede yer alan metinler ise “saygın olmayan” metinler olarak kabul edilir. Ancak bu konumlar değişmez değildir ve geçiş olanaklıdır. Bir eser çevreden başlayarak merkeze doğru yol alıp saygın bir konuma gelebilir. Farklı konumlar arasındaki bu gidiş-gelişler, çoğuldizge içerisindeki değişimi sağlar. Bu alışverişin gerçekleşmediği ortamlarda merkez konumdaki metinler kemikleşir ve değişim karşıtı bir kültür oluştururlar (Gürçağlar, 2016: 130).

Kuram içerisinde ayrıca birincil ve ikincil etkinlik kavramlarından söz edilmektedir. Even-Zohar “birincil” nitelemesiyle yenilik içeren çeviri edimini kastederken, “ikincil”le yerleşik kodun devamını sağlayan çevirileri dile getirmektedir. Zohar, çeviri yazının da kendi içinde bir dizge olduğunu belirterek, bu dizgedeki farklılaşmanın toplumsal ve sosyal anlamdaki değişimler yoluyla gerçekleşebileceğine değinir. Erek dile yapılan birincil bir çeviri, o ulus edebiyatına farklı bir öge kazandırır ve böylece o ulus edebiyatında yenilikçi bir role sahip olur (Lidar, 2011: 61).

Çoğuldizge kuramında vurgulanan, çevirinin edebiyat dizgesine yeni türler kazandırmasıdır. Çeviri ediminin erek kültür yazın dizgesine bu tür bir katkısını 19. yüzyıl Türk edebiyatında görmek mümkündür. Bu döneme kadar Türk edebiyatında görülmeyen bir tür olan “roman”, yapılan çeviriler sonrası tür olarak tanınmış ve yazarların çeviri yoluyla tanıştıkları bu türde eserler vermesiyle genellenerek Türk yazın dizgesinin etmenlerinden biri haline gelmiştir (Yücel, 2007: 163).

Even-Zohar’ın (çev. 2012: 128) da belirttiği üzere, aşağıda belirtilen üç koşul sağlanırsa, yenilikçi özellikler taşıyan çeviriler edebiyat çoğuldizgesi içerisinde birincil konuma geçebilirler:

- a. Bir yazın ürününün henüz genç ve yerleşme sürecinde olması.
- b. Bir yazının daha büyük yazınlar grubu içinde zayıf kalması.
- c. Bir yazının boşluk içinde olması ya da dönüm noktasında bir sarsıntıya uğraması.

Çoğuldizge kuramında metin türlerinin bulundukları sistem içinde birincil veya ikincil konumun hangisinde oldukları, diğer türleri ne kadar etkilediği veya diğer türlerden ne kadar etkilendiği incelenerek bu türlerin merkez konumunda mı çevre konumunda mı olduğu belirlenir. Çeviri ise bu sistem içinde sabit bir konumda değildir. Merkez konumda yer alan bir edebiyat türü, diğer türler üzerinde etkisi en baskın olandır. Merkez konumdaki bir çeviri ise “yeterli” olarak kabul edilir. Çevresel konumda yer alan bir tür ise diğer türlerden daha çok etkilenmektedir. Bu konumdaki bir çeviri “kabul edilebilir” şeklinde nitelendirilir (Kurt, 2019: 43). Even-Zohar bir metnin asla tek başına var olamayacağı ve bir dizgeler bütününe merkez ve çevresinde bulunan diğer metinlerin oluşturduğu bir ilişkiler yumağı içinde yer alacağını vurgulamıştır. Bu devingen ve artsürekli bakış açısı sayesinde, “eşdeğerlik” ve “yeterlilik” tanımları da değişmekte, tarihsel ve bağlamsal hale getirilmektedir. Bu durum da betimleyici çeviribilim çalışmalarının çıkış noktası olarak kabul edilmektedir (Aksoy, 2002: 41-44).

Çoğuldizge kuramının çeviribilimsel açıdan önemi şöyle açıklanabilir (akt. Rifat, 2008: 196):

Bu kuram, çeviri sürecine yeni bir bakış açısı getirmiş, özellikle de bu sürecin toplumsal-kültürel yönlerini vurgulayarak dilbilimsel kuramların açıklamakta yetersiz kaldığı çeviri ve kültür ilişkisi, kültürel dönüşümde çevirilerin işlevi, çeviri ile ilgili tanım ve davranışların zaman içinde değişimi gibi konulara ışık tutmuştur. Çoğuldizge kuramından önce çeviri ile ilgili oluşturulan modeller metin düzeyini aşamamış, çeviri metinlerin toplumsal ve kültürel bağlamları içinde incelenmeleri gerektiği yeterince vurgulanamamıştı.

İsraili çeviribilimci Gideon Toury, Çoğuldizge Kuramından yola çıkarak “tarihsel betimleyici çeviribilim alanı”nın kurucularından biri olmuştur. Even-Zohar’ın “eşdeğerlik” ve “yeterlilik” kavramlarına getirdiği yeni yorumuyla, Toury “norm” kavramını geliştirmiş ve çeviri ürünlerinin incelenmesinde, bu ürünlerden yola çıkarak genellenebilecek, düzenli çeviri davranışların belirlenmesinde kullanılabilecek bir yöntem oluşturmuştur (Çavuş, 2005: 55).

2.2.3. Gideon Toury’nin Erek Odaklı Kuramı

Çeviribilim bir bilim dalı olarak konuşulmaya başlandığında, Holmes’un “Kuram ve uygulama yöntemleri arasında hep bir bağlantı olması gerekir.” bakış açısına karşı yapılan eleştiriler, kuram-uygulama tartışmalarını beraberinde getirmiştir (Gürçağlar, 2016). Bu düşünceden hareketle 20. yüzyılın ikinci yarısından, özellikle 1970’lerden

sonra başlayan süreçte erek kültürü öne çıkaran betimleyici çalışmalarla çeviri, kültürü de içine alan daha geniş bir çerçevede incelenmeye başlanmıştır. Artık çeviri sürecini yönlendirmeyi amaçlayan ve bu nedenle başarılı bir çeviri için bir dizi ilkeler sunan kaynak odaklı çeviri anlayışı büyük ölçüde önemini yitirmiş, yerini daha çok erek-kültür odaklı çeviri anlayışına bırakmıştır (Gündoğdu, 2004: 95).

Bu yaklaşımla birlikte çevirinin erek kültür içerisindeki yeri ve anlamı üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır. Bu anlamda çeviriyi erek kültürdeki bağlamı içerisinde dikkate alan ve çeviriyi bir eylem olarak değerlendiren “Betimleyici”, “Çoğul-dizge”, “Skopos” gibi yaklaşımlar ve kuramlar geliştirilmiştir (Çavuş, 2005: 44). Bu yeni yaklaşımda çevirinin erek kültür içerisindeki işlevi, çeviriyi yaratan koşullar ve nedenler, üzerinde durulan önemli noktalardır. Bir başka deyişle, çeviri erek kültür içerisinde irdelenmeye başlanmıştır. Çeviri uygulamalarında ortaya çıkan sorunlar dilsel değil, artık kültürel sorunlar olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu yaklaşıma göre, erek metin tümüyle farklı bir kültür için, yani erek kültür dikkate alınarak üretilir ve üretilen her metin de yeni bir metin olarak kabul edilir. Dolayısıyla üretilen erek metin, kaynak dili de içine alan kaynak kültürü ya tümüyle göz ardı edebilir ya da çeviri sürecinde gerektirdiği kadar ondan yararlanabilir. Erek kültür bağlamını dikkate alarak yapılan çeviriler, kaynak metinden uzaklaşarak erek okur beklentisini karşılamayı hedeflemektedir (akt. Çavuş, 2005: 44).

Çeviriyi erek kültür içerisinde ele alan çağdaş çeviri kuramları arasında yer alan ve Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilen “Çoğuldizge Kuramı”na göre çeviri kendi içerisinde bir dizgidir ancak aynı anda edebiyat çoğuldizgesini oluşturan parçalardan biridir. Even-Zohar çeviri metinlerin tek başlarına var olmadıklarını, diğer metinlerle beraber bir ilişkiler ağı içinde olduklarını belirtmiştir. Ona göre bu ilişkilerin yapısı değiştikçe çeviriden beklentiler ve çeviri stratejileri de değişir. Bu da betimleyici çeviribilim çalışmalarının çıkış noktasını oluşturmuştur (Gürçağlar, 2016: 132). Even-Zohar’ın, çoğul dizge kuramı sayesinde çeviri kuramını buyurgan dilbilimsel örneklerin ve geliştirilemeyen yazın kuramlarının etkisinden kurtarması ve kendi kuramını geniş bir toplumsal alanda değerlendirmesi İsraili çeviribilimci Gideon Toury’nin de önünü açarak erek dil odaklı betimleyici çeviri çalışmalarına ışık tutmuştur (Aksoy, 2002: 45). Toury, Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramını temel alarak düzenli çeviri davranışlarının belirlenmesinde kullanılabilecek bir yöntem olan

“Betimleyici Çeviri Kuramı”nı geliştirerek çevirmen için metin inceleme sınırlarını genişletmiş ve kuralcı yaklaşımlardan, metni çevreleyen tüm sosyo-kültürel özellikleri de içine alan değerlendirmeci bir yaklaşıma geçişi sağlamıştır (Genç, 2019: 16)

Toury, 1980 yılında *In Search of a Theory of Translation* başlıklı kitabıyla Betimleyici Çeviribilim’in temellerini atmış ve kurama getirdiği yeniliklerle 1995 yılında “*Descriptive Translation Studies and Beyond*” başlıklı kitabını yayımlamıştır. Onun erek odaklı çeviri kuramı, çeviri metnin erek kültürde konumu ve işlevi olduğu tezinden hareket eder (Yazıcı, 2005: 130). Çevirilerin erek kültür ürünü olduğu görüşü ise, çevirilerin kaynak dildeki özgün yapıtlar gibi erek kültürde de bir konumu ve işlevi olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan, Toury’nin, Even-Zohar’ın Çoğuldizge Kuramı’ndan yola çıkarak, çevirilerin erek kültüre özgü yazınsal çoğuldizgede bir konumu ve işlevi olduğunu, bundan böyle, çevirilerin erek kültürde kaynak metin ve kültür bağlantılarının koptuğunu öne sürdüğü görülmektedir. Bununla beraber, betimleyici çalışmalarını çevirilerin erek kültürdeki işlevlerinden başlatmayı uygun gören Toury’nin, betimlemeye uygulama alanındaki kuralları saptamak üzere çeviri sürecinden değil de erek kültür işlevinden başlaması, çeviribilime farklı bir bakış açısı kazandırmıştır (Yazıcı, 2005: 130).

Toury’nin erek-odaklı yaklaşıma göre, kaynak metin yalnızca kaynak kültür için üretilen bir metin niteliği taşımaktadır. Erek metin ise, erek kültür normlarına göre üretilen “bambaşka” ve “yeni” bir metindir. Çeviri sürecinde ise kaynak metin dokunulmazlığını çevirmen artık dikkate almaz, çünkü onun ürettiği metin tümüyle erek kültür için üretilen, neredeyse özgün bir metin niteliğindedir. Amaç, erek metnin erek kültürde bir işlevi yerine getirmesidir. Toury böylece, çeviri sürecine ve çeviri etkinliğine, çeviribilimsel, bütüncü, nesnel ve dizgesel bir yaklaşım getirmiştir (Bengi, 1995: 15-16)

Toury’nin geliştirdiği erek-odaklı çeviri yaklaşımı şöyle özetlenebilir. Toury’e (1995:1-7) göre, çeviri metinleri gözlemlenebilir bir olgudur ve bu nedenle çeviri ile ilgili araştırmalar gözlemlenebilir olgu olarak çeviri metinleri ile başlar. Betimleme alanı içerisinde değerlendirilen çeviri olgusunu dizgeli bir biçimde betimleyerek açıklamak ve bu bulgular üzerinde araştırma yapmak bu yaklaşımın temel aldığı ana bileşenlerdir. Yapılan araştırmalar sonucu betimleme ile elde edilen verilerle bu yaklaşımın doğruluğu sürekli sınanabilir ve gerektiği durumlarda değişiklikler

yapılabilir. O, çeviriyi sosyokültürel bir etkinlik olarak görmektedir. Ona göre çevirmen sadece bir ifadeyi başka bir dile çeviren basit bir aktarımcı değildir. Yazdığı cümlelerin aktardığı toplumda nasıl algılanacağını da öngörmeli ve erek okurların beklenti ve alışkanlıklarına göre çevirisini yapmalıdır (Genç, 2019: 16). Örneğin bir kültürde çevirilerin akıcı ve rahat okunur olması, cümlelerin kısa tutulması yaygın bir beklentiye, bu beklentiye yanıt veren ve çetrefilli metinleri basitleştirerek kolay okunur hale getiren, izlenmesi zor cümleleri bölerek kısaltan çeviriler erek odaklı olarak tanımlanır (Gürçağlar, 2016: 127). Erek odaklı kuramda çeviri, kaynak metin ve kaynak kültürden bağımsız olarak ele alınır ve çeviri ancak erek kültürün beklentileri incelenerek ve çevirinin erek dizge içerisindeki yeri incelenerek anlaşılabilir. Bu kuram, kaynak odaklı kuramlar gibi kural koyucu değildir, bu nedenle olası çeviri ve çevrilebilirlik gibi olgularla ilgilenmez. Gerçek çevirilerin betimleyici bir biçimde incelenmesini hedefler ve bu incelemeye yönelik, erek metin odaklı bir yaklaşım benimser (Berk, 2005: 58).

Toury (1980), “Çeviri, yabancı bir kültüre ait olan bir metnin bir başka kültüre aktarımıdır.” görüşünü savunmuştur. Toury, yaptığı bu tanımlamayla çevirinin sadece diller arası ve kültürler arası bir iletişim görevi üstlenmediğini, bununla birlikte metinler arası bir iletişim kurduğu düşüncesini de savunmaktadır.

Toury betimleyici yaklaşımında her ne kadar çeviri ürününden ve bu ürünün erek kültürdeki konumundan yola çıkıyor olsa da, yaklaşımı çeviri sürecini ve kaynak metni de kapsamaktadır. Ancak O, erek metni ürün oluştuktan sonra erek kültüre mal eder. Bengi kuramı şu şekilde tanımlamaktadır:

Kuram ürün odaklıdır ama süreci de reddetmez; tarihseldir ama bu tarihsellik eşsüremini içine alan bir tarihselliktir; erek odaklıdır ama kaynağa da yer verir; çözümü çıkış noktası olarak alır ama sorunu da belirler; betimleyicidir ama bu betimleyicilik açıklamayı amaçlar; betimleyicidir ama uygulamalı alan içinde kuralcılığı da yer veren bir betimleyiciliktir bu” (Eruz, 2000: 27-28).

Toury’nin önemi, kendinden önceki yaklaşımlara karşı bir yaklaşım geliştirmesidir. Ona göre, uygulama alanının kuramsal alanı yönlendirmesi ve uygulamadan hareketle kuramsal çerçevenin çizilmesi, çeviribilimin kuramsal alanda ilerleyememesine neden olmuş ve böylece ortaya çıkan çalışmalar birbirinin tekrarı olmuştur. Toury ise bu yaklaşımın tersine kuramsal alanın çeviribilimsel incelemeleri yönlendirmesi gerektiğinin altını çizerek çeviribilimin kuramsal alanının ancak bu şekilde

gelişebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla Toury’le birlikte bilimsellikle bağdaşık olarak uygulama alanı kuramsal alana göre şekillenmiştir (Yıldırım, 2015: 48).

Bu modelde betimleyici alanın özel bir önemi vardır. Çevirmen tarafından çeviri olarak sunulan ya da okur tarafından çeviri olduğu kabul edilen her metin bu alanda ele alınır ve incelenir. Bu incelemeler sonucunda elde edilen bilgiler, çeviri kuramının oluşturulması için bir veri tabanı oluşturur. Kuramsal alandaki bu bilgiler de uygulamalı alanda kullanılır. Betimleyici alanda “çeviri” olarak adlandırılan metinler incelenerek çeviri dünyasında ne tür kararlar alındığı ve kaynak metin ile erek metin arasında nasıl bir eşdeğerlik ilişkisi kurulduğu ortaya çıkarılır. Betimleyici alandan gelen bu veriler kuramsal alanda çeviri kuramları oluşturma çalışmalarında kullanılır ve yine kuramsal alandan elde edilen bu veriler uygulamalı alanda kullanılır. Kısacası bu üç alan sürekli etkileşim halindedir; uygulamalı alan kuramsal alanın verilerini kullanır, ancak bu verilerin betimleyici alanda yapılan çalışmaların sonuçlarından oluştuğu unutulmamalıdır (Ece, 2007: 54).

Toury’ye göre, betimleyici alan çeviriler arasında varolan ilişkileri incelerken, kuramsal alan betimleyici araştırmadan çıkan verilerden ortaya çıkabilecek olası ilişkileri yeni hipotezler şeklinde öne sürer. Uygulama alanı ise, olması gereken ilişkiler üzerinde durur (Toury 1995: 1-19). Toury’nin kuram ve uygulama arasındaki ilişkiye yaklaşımı, diğer kuramlara göre hem geniş ölçekli hem de daha eleştireldir. Dilbilimden yola çıkarak çevirinin dil öğretmek gibi bir yükümlülüğünün bulunmadığını hatırlatması, çeviribilimin konum ve işlevini yeniden tartışmaya açmıştır. Kaynak metnin betimleyici çalışmada kullanılması, betimleyici alanda çevirilerin incelenmesinde aracı rol oynamaktan öteye gitmemektedir (Yazıcı, 2005: 20). Kuramında betimlemeye çok önem veren Toury, çeviriyi süreç ve ürün olarak birlikte ele almakta; çeviri sürecini bir kara kutu olarak kabul etmekte ve bu kara kutu hakkında sadece tahminde bulunulabileceğini; iç yapının ancak yeniden oluşturulabileceği görüşünü savunmaktadır (Kuran, 1995: 33).

Çeviri yanlışlarından günahlar olarak söz eden Toury’ye göre, günahlardan söz edilebilecek alan uygulama alanının içinde yer alan eleştiridir. Betimleyici alanda ise yanlışlar üzerinde durulması söz konusu değildir (Yüce, 2009: 38). Betimleyici alanda çeviri yanlışlarından değil, kaynak ve hedef metin arasındaki çeviri ilişkileri üzerinde durulur. Söz konusu ilişkiler ise çevirinin sosyo-kültürel yapısından

kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Toury, çeviriyi sosyo-kültürel bağlamda ele almaktadır (Dolgun, 2018: 29). Toury, çeviri ürününün niteliği ve sosyo-kültürel sistemdeki rolünü belirlemek için üç aşamalı bir metot önermektedir. (Suçin, 2013: 55).

1. Öncelikle çeviri metnin erek kültür dizgesi içindeki konumu belirlenir, metne verilen önem ya da erek kültür tarafından ne derece kabul gördüğü incelenir.
2. Kaynak ve erek metinler karşılaştırılarak deyiş kaymaları saptanır, her iki metinden seçilecek ikili metin birimleri arasındaki ilişkiler betimlenir ve altta yatan çeviri kavramına ilişkin genellemeye varmaya çalışılır.
3. Gelecekte çeviri işleminde faydalanılabilecek sonuçlara varılır.

Toury'nin erek-odaklı kuramına göre çeviri, erek dizgenin gerçekliği olduğu için, çeviri üzerine yapılacak betimleyici çalışmalarda çeviri metin, incelemenin başlangıç noktası olarak kabul edilir. Böylelikle, araştırmacının dikkati kaynak metnin çeviride yarattığı sorunlardan çok, çeviride saptanan çözümler üzerine çekilir. Ancak bu, çeviri metnin kaynak metinle olan ilişkisini yadsımak anlamına gelmez. Çeviri metnin çıkış noktası doğal olarak kaynak metindir ve çeviri metin kaynak metinle eşdeğerlik ilişkisi içindedir. Ancak, eşdeğerlik kavramı bağlamında çeviri incelemelerini yönlendirecek soru, çeviri metnin kaynak metnin eşdeğeri olup olmadığı değil, iki metin arasında ne tür ve derecede eşdeğerlik olduğudur (akt. Bengi,1993: 32).

Aslında Toury “erek odaklı” yaklaşımıyla çeviribilim alanındaki incelemelerin “çeviriler” üzerinden yapılması gerektiğini vurgulamak ister. Bu kurama göre betimleyici inceleme “kısmi ve dolaylı” olmakla beraber, başvuru yöntem çoğunlukla “karşılaştırmalı çözümleme” olur. Toury “karşılaştırmalı çözümleme” yöntemiyle erek kültür çeviri anlayışını açığa çıkarmak ister: “Bununla birlikte, Toury’nin kuramında “karşılaştırmalı çözümleme” yönteminin benzerlik veya karşıtlıkları ortaya çıkartmak üzere kullanılmadığı, aksine bu yöntemin benzerlik ya da karşıtlıklar arasındaki ilişkileri incelemede kullanıldığı özellikle vurgulanır. Bu ilişkilerin karşılıklı çözümleme yoluyla bulgulanır ve açıklanması, hem çeviri sürecini ve çeviri normlarını ortaya çıkartmaya hem de erek kültür çeviri anlayışını ortaya çıkartmaya yarar.” (Yazıcı, 2005: 133)

Toury'nin yaklaşımında eşdeğerlik kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Betimleyici kuramda “eşdeğerlik” belirleyici bir kavram değildir. Bu kuramda amaç benzerlikleri ortaya çıkarmak olmadığından, “eşdeğerlik”, çeviri süreci işlemlerinin yeniden kurularak erek kültür çeviri anlayışının belirlenmesinde araç işlevi görür (Yazıcı, 2005: 135). Erek-kaynak metin karşılaştırması sırasında odaklanılması gereken konu, iki metin arasında eşdeğerlik sağlanıp sağlanmadığı değil, çevirinin doğası gereği var olan eşdeğerliğin derecesinin ve türünün ortaya çıkarılmasıdır (Toury, 1980: 47, Gürçağlar, 2016: 135). Bunun sonucunda da erek metin ve kaynak metin arasındaki ilişki belirli bir bütünlük içinde eşdeğerlik işlevini yerine getiriyorsa, söz konusu metinler arasında belirli bir çeviri ilişkisinin var olduğunu söylemektedir (akt. Çavuş, 2005: 80).

Toury'nin eşdeğerlik tanımı alışlagelmiş tek tip eşdeğerliğin aksine işlevsel-ilişkisel bir eşdeğerlik modeli sunmaktadır. Ona göre eşdeğerlik durağan değil, aslında devingen ve soyut bir yapıya sahiptir (Dolgun, 2018: 33). Toury (1995: 53-69), her erek metnin üretildiği koşullar, kurallar ve kısıtlamalar çerçevesinde değerlendirerek çeviride eşdeğerliğin bu ölçütlerce saptandığını öne sürer. Toury iki tür eşdeğerlikten bahsetmektedir ve bu iki türü kaynak-odaklı ve erek-odaklı bakış açılarına göre sırasıyla şöyle tanımlamaktadır:

“Kuramsal” bir terim olarak eşdeğerlik, erek ve kaynak metinler arasındaki soyut ve ideal açıklamaktadır.

“Betimleyici” bir terim olarak eşdeğerlik ise, iki farklı dil ve yazın dizgesinin ürünleri olup erek metin ve kaynak metin olarak bilinen gerçek sözcelerin arasındaki somut, yani gerçekleşmiş ilişkileri açıklamaktadır.

Eşdeğerliğin betimleyici türü kullanılmak isteniyorsa, erek metin ile kaynak metin arasında ne tür bir çeviri ilişkisi olduğunu ve iki metin arasında niçin öyle bir ilişki bulunduğunu açıklamak gerekecektir. Bu açıklama da ancak “normlar” ile “eşdeğerlik” arasında olması gereken ilişkilerin açıklanması ile mümkündür. Çeviri açısından bakıldığında bu “normlar”, çevirmen ile toplum arasında çevirmenin kişisel amaçları, tercihleri ve kararları, toplumun ortak değerleri, inançları, zevkleri ve tercihleri arasında bir köprüdür (Hermans, 1999: 79-80). Bu nedenle belirli bir dönemde belirli bir sosyo-kültürel ortamda etkin olan çeviri normlarının, çeviriyi yönlendirdiği gözlemlenmektedir (Toury, 1995:53-69). Çevirmene düşen görev erek

toplumun çeviri ile ilgili beklentilerini sezmek, tahmin etmek, hesaplamak ve bu doğrultuda o toplumun çeviri anlayışına “uygun” veya “kabul edilebilen” çeviriler üretmeye yardımcı olacak normları seçerek çeviriyi gerçekleştirmektir (Çavuş, 2005: 81).

Toury (1980: 115), eşdeğerliği geleneksel anlamın dışında yorumlayarak-eşdeğerliği tarihsel, değişken ve soyut bir kavram olarak niteler. Metinler arası eşdeğerliği betimleyen esasları ise “norm” kavramı ile açıklar (Berk, 2005: 120-121). Toury’ye göre normlar çevirmenler arasında görülen düzenli davranış biçimleridir. (Toury, 1995: 55). Bu durumda yeterlik ve kabul edilebilirlik kavramları ortaya çıkar. Toury eşdeğerliğin yerine, somut verilere dayanan “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” kavramlarını ortaya koyar. Toury’ye (1980: 49) göre kaynak kültür normları dikkate alınarak yapılmış olan çeviri “yeterli”, erek kültür normları dikkate alınarak yapılmış olan çeviri ise “kabul edilebilir” çeviridir.

Bu normları seçerken, çevirmen genelde iki yoldan birini tercih etmek zorunda kalır, biri kaynak metne ve kaynak metin normlarına (yeterli çeviri), diğeri erek metnin yer alacağı erek kültürde etkin olan normlara (kabul edilebilir çeviri) sadakattir. Birinci eğilimin benimsenmesiyle çeviri sadece erek kültüre sunulmakla kalmaz, erek kültüre zorla kabul ettirilir. İkinci eğilimin benimsenmesi ile de kaynak metnin bir “versiyonu” erek kültüre sunulur (Toury 1995: 53-69). Toury (1995: 53-69), somut bir çevirinin ne sadece kabul edilebilir ne de yeterli olamayacağını eklemektedir. Ona göre, çeviri ancak bir “uzlaş” sonucu ikisi arasında bir yerde bulunabilmektedir. Bu sebeple de çeviride iki kutup açısından da bir dereceye kadar ödün vermek söz konusudur. İşte bu ödünün hangi eşdeğerliğin türü ve derecesi bağlamında verileceği ise, o toplumda o dönemde etkin normlara bağlıdır.

Toury, çevirmenin topluma hizmet etmek için var olduğunu ve topluma hizmet için bu normları gerek gördüğü takdirde değiştirebileceğini ifade eder. Çevirmen, çeviri eylemini gerçekleştirirken bir takım sosyo-kültürel kısıtlamalarla karşı karşıya kalır. Bu kısıtlamalar; kaynak metin, dil ve yazın geleneği arasındaki dizgesel farklılıklar ve hatta çevirmenin bilişsel altyapısının bile ötesindedir. Çevirmen söz konusu kısıtlamaları aşabilmek için normlardan faydalanır. Bu yüzden çevirmenler her zaman farklı şartlar altında çalışır, genellikle farklı stratejiler izler ve en sonunda her biri farklı bir iş ortaya koyarlar (Dolgun, 2018: 31-32).

Toury normları toplumsal yaşamı düzenleyen bazı davranış biçimlerini konumlandığı bir skalanın ortasına yerleştirmiştir. Bu skalanın bir ucunda kesin bağlayıcılığı bulunan kurallar, diğer bir ucundaysa her çevirmenin kendine özgü tercihlerini içeren davranışlar bulunur (Gürçağlar, 2016: 136). Bu iki kutup arasında öznelerarası unsurların bulunduğu geniş bir alan söz konusudur. Söz konusu normlar bu skala içinde kademeli bir süreç oluşturur. Bazıları daha güçlüdür ve bu onları daha kuralcı yapar. Bazıları da daha zayıftır. Bu yüzden de daha kişiye özgüdürler (Toury, 1995: 54). Kurallar daha nesnel normlar, kişiye özgü davranışlarsa daha çok öznel normlar olarak ifade edilebilir (Rifat, 2012: 151).

Toury'nin çeviri normları kurallar kadar bağlayıcı olmasalar da genel eğilimleri yansıtırlar ve normlara aykırı davranmak hafif ya da ağır yaptırımlara neden olabilir (Gürçağlar, 2016: 136). Zamanla her kısıtlama türü iniş-çıkış süreci içerisinde yakınındaki alanlara kayabilir. Bu yüzden keyfi davranışlar sonradan rağbet görerek norm haline gelebilir. Daha sonra söz konusu normlar olduğundan daha fazla geçerlilik kazanarak kurallar gibi kabul edilebilir. Aynı şekilde tam tersinin olması da mümkündür. Normlarda meydana gelen bu kaymalar söz konusu normların bir toplum içindeki konumlarının değişmesinden kaynaklanmaktadır (Toury, 1995: 54).

Özgün metne göre yeni gibi görünen ya da yeni gibi görünmesi gereken yerde öyle görünmeyen her şey kaydırma olarak yorumlanabilir. Çeviri sürecinin metnin anlamsal özelliklerinde kaydırmalar gerektirmesi, çevirmenin özgün metnin çekiciliğini azaltmak istemesi olarak anlaşılamaz. Doğru olan bunun tam aksidir. Aslında çevirmen özgün metnin normunu korumaya çabalar (Popovic, çev. 2012: 88).

Toury'ye göre, erek dilin ve kültürün kültürel kurallarının, kaynak metin yapılarında kaymalara yol açacağı barizdir. Bu nedenle hiçbir metin tamamen kabul edilebilir ya da tamamen yeterli olamaz. Çünkü zaman zaman çeviri, aktarıldığı erek dil ve kültüre yabancı gelecek bilgiler taşıyacak ve kaynak metne de tamamıyla uygun olarak üretilmeyecektir. Bütün bunlar göz önüne alındığında, tarihten günümüze kadar yapılan çeviri eleştirilerinde çeviri metnin, kaynak-erek kültür kutupları arasında gidip geldiği, ideal çevirinin tamamen yapılmadığı görülmekte, bu nedenle hatalar daima çevirmene yüklenmektedir. Ona göre çevirmen kararları bu iki kutup arasında kurulu bir çizgide farklı konumlarda yer alabilir. Bir çeviri kimi yönleriyle kabul edilebilir (örneğin metnin daha rahat okunması amacıyla cümlelerin bölünmesi) kimi yönleriyle

de yeterli olabilir (örneğin kültürel öğelerin kaynak metindeki adlarıyla erek metne taşınmaları) (Gürçağlar, 2016: 137).

Bu kaymalar çevirinin eskiden gelen bir evrensel ilkesi olarak kabul edilir. Kaynak metindeki bu kaymalar zorunlu olduğu gibi, normlar tarafından yönlendirilen zorunlu olmayan kaymalar da vardır (Toury, çev. 2012: 150-151). Bu nedenle karşılaştırmalı çözümlemede “yeterlilik” Toury’nin kuramında varsayımdan öteye gidememektedir. Ayrıca çeviriyi erek metin başlattığı için çeviri metin, kaynak metinle bağlarını neredeyse koparır. Bu kuramda Toury’nin amacı, erek odaklı ya da kaynak odaklı çeviriyi savunarak uygulama alanıyla sınırlı kalmaktan çok, kuramsal alanın çok seçenekliliğini ve göreceliliğini gözler önüne sermek ve bu şekilde çağdaş bilimsel ölçütler içerisinde rasyonel temellere dayalı kuramsal bir araştırma örneği vermektir (Yazıcı, 2005: 138-139).

Popovic (çev. 2012: 88) “The Concept ‘Shift of Expression’ in Translation Analysis” (Erek-odaklı Çeviri Çözümlemesinde ‘Değiş Kayması’ Kavramı) adlı makalesinde bu kaymaları şöyle tanımlar: “Kaynak metne göre yeni gibi görünen veya beklenen yerde olmayan her şey “kayma” olarak yorumlanabilir.”

Kaynak-odaklı çeviri yaklaşımlarda da “değiş kayması” konusu üzerinde önemle durulmuştur. Ancak bu “kaymalar” kaynak-odaklı yaklaşımlarda daha çok bozukluk, çevirmenin beceriksizliği veya iki dil arasındaki uyumsuzluk olarak algılanmıştır. Popovic’in açıklamalarından sonra çeviri çözümlemesinde artık kaçınılmaz olarak kabul edilmiştir. Ona göre, çevirmenlerin değiş kaymalarına başvurmalarının sebebi bilgisizlik ya da sadakatsizlikten değil, diller arası farklılıklara rağmen kaynak metnin içeriğini en sadık şekilde yeniden yaratma çabasından kaynaklanmaktadır. Popovic’e göre, çeviride kaynak ve erek metin arasındaki farklılıklar da en az eşdeğerlik kadar önemli sayılır ve çevirmenin çeviri sürecinde sadık veya özgür çeviri yöntemini seçmesi, onun estetik kavramlara bakış açısı tarafından belirlenir. Popovic’in çeviri modelinde kaymalar, çeviriyi yönlendiren ve var olan ilkelerin dizgesel olarak saptanmasını, böylece erek kültürün kültürel kurallarının ortaya çıkmasını sağlayacaktır (akt. Çavuş, 2005: 50).

2.2.3.1. Çeviri normları

Çeviri kuramının merkezine normları yerleştiren Toury (1985: 18-19), betimleyici yaklaşımında “çevirilerin erek kültürün gerçekleri” olduğunu ifade eder ve çeviri

sürecinin normlar tarafından yönlendirildiğini vurgular. Çeviri normları, çeviri sürecinin, öncesinin ve ortaya çıkan çeviri ürününün son hali üzerinde önemli etkiye sahiptir (Dolgun, 2018: 33). Normlar, en basit biçimde ifade etmek gerekirse, belli bir kültür dizgesi içinde kabul gören değerlerin, bireylerin belli durumlarda nasıl davranmaları, ne tür seçimler yapmaları gerektiğine ilişkin düşüncelerin çevirmenler tarafından içselleştirilmiş halleridir (akt. Karadağ & Tellioğlu, 2015: 94). Dilbilimciler normların ürünle ilişkisi üzerinde dururken, Toury normların çeviri eylemiyle ilişkisine odaklanır (akt. Yazıcı, 2005: 136).

“Toury kuramında betimleyici ve açıklayıcı olmak üzere temel iki yöntem kullanmıştır. Betimlemeye “çeviriler erek kültürün ürünüdür” önseliyle başlaması, onun tündengelimli yöntem kullandığını gösterir. Bununla birlikte kurama bütünsel olarak bakıldığında, özellikle önseli bulgulandırma ve gerekçelendirme sürecinde tümevarımlı yöntem kullanıldığı görülür. Bu iki yöntemin bir arada kullanılması, araştırmanın çift yönlü bir akış izlediğini ortaya çıkarır (Yazıcı, 2005: 131).

Çeviriyi normların yönlendirdiği bir eylem olarak gören Toury’nin kuramında üç çeşit normdan söz edilir. Bunlar sırasıyla çeviri politikası ve çeviri doğrudanlığını içeren “süreç öncesi normlar”; matris normları ve metinsel-dilsel normları kapsayan “süreç normları”; ve çevirinin kabul edilebilir mi yoksa yeterli mi olduğunu sorgulayan “öncül normlar”dır. Böylelikle, çeviri eleştirisinde kaynak ve erek metin ilişkisi irdelenirken erek metnin erek kültürdeki yeri ve işlevi betimlenebilir, normlar ve kısıtlılıklar dikkate alınabilir” (Taş, 2018: 295-296).

Süreç öncesi çeviri normları (preliminary norms), çevirmenin çeviriye başlamadan önce aldığı kararları kapsar. Çevrilecek olan metnin seçimi, çevirinin birinci dilden mi yoksa ikinci dilden mi çeviri yapılacağı ve bazı durumlarda ana dile mi, ikinci dile mi çeviri yapılacağı bu normla ilgilidir (Aksoy, 2002: 48). Toury, süreç öncesi normları “çeviri politikası (translation policy)” ve “çevirinin doğrudanlığı (directness of translation)” başlıkları altında ele almıştır.

Toury’nin çeviri süreci öncesi içerisinde ele aldığı çeviri politikası, belirli bir zamanda belirli bir kültüre çeviri yoluyla girecek metin türlerinin seçimini içerir. Neden onca farklı tür ve farklı yazar arasından “bu” tür ve “bu” yazar seçilmiştir? Söz konusu seçim rastgele yapılmadığı sürece böyle bir politikanın var olduğu düşünülür. (Toury, çev. 2012: 153).

Çevirinin doğrudanlığı ile ilgili düşünceler ise metnin asıl kaynak dilinden başka, aynı metnin farklı dillerden de çevrilmesine karşı tanınan hoşgörü eşliğini içerir: “Dolaylı çeviriye izin verilmekte midir? Hangi kaynak dillerden çeviri yapılmasına izin verilmektedir? İzin verilen diller hangileridir? Bir çevirinin ara dilden yapıldığının belirtilmesi zorunluluğu var mıdır? Eğer aracı bir dilin varlığından söz ediliyorsa, aracı dilin hangisi olduğu da bildirilmekte midir?” gibi sorular bu kavramın içerisinde yer alır (Toury, 1995: 58; akt. Rifat, 2012: 154). Çevirinin doğrudanlığında çevirinin hangi dilden gerçekleştiği önem taşımaktadır. Bunlar, çevirinin doğrudan özgün dilden mi yoksa ara dilden mi yapıldığına ilişkin normlardır (Zeytinkaya, 2016: 39).

Çeviri süreci normları (operational norms) ise adından da anlaşılacağı üzere süreçle ilgilidir. Bu normlar çeviri işlemi sırasında karar verme sürecini yönlendirir. (Aksoy, 2002: 48). Çevirmenin çeviri sırasında neyi aynen koruyacağı veya neyi değiştireceğiyle ilgili aldığı kararlar, çeviri süreci normları olarak tanımlanabilir (Toury 1995: 56).

Toury, çeviri süreci normlarını “matris normları (matricial norms)” ve “metinsel-dilsel normlar (textual-linguistic norms)” olmak üzere iki alt sınıfa ayırır. Matris normları metinsel bölünme ve hedef dildeki dilsel ve metinsel malzemenin kullanılacağı yere ilişkin, metinsel-dilsel normlar ise hedef dildeki dilsel malzemenin seçimine ilişkindir (Toury, 1995: 59).

Matris normları kaynak metnin erek kültür yazılı geleneğine uygun olarak biçimsel özelliklerinin yer değiştirmesini sağlayan normlardır (Yazıcı, 2005: 137). Yani çeviride cümle yapılarının değişip değişmediğini veya bir ekleme, atlama ya da bölümlenme yapıp yapılmadığını açıklamada kullanılır (Toury, çev. 2012: 154). Hedef metinde yapılacak eklemeler, çıkarmalar, yer değiştirmeler ve çevirinin bölümlerini belirleme, benzetme, yönlendirme, uyarılama, kısaltma gibi değişkenler üzerinde durur (Toury, 2000: 202-203). Matris normları, kaynak dildeki malzemenin yerine geçecek erek dil malzemesinin metin içindeki konumunu belirler ve aynı zamanda metinsel bölümlenmeyi yönlendirir (Yüce, 2009: 45).

Metinsel-dilsel normlar ise, erek metni oluşturacak, ya da özgün metinsel ve dilsel malzemenin yerini alacak malzemenin seçimini yönlendirir. Bu normlar sözcük ve deyiş seçiminin ve sözcük deyiş düzeninde biçimsel tercihlerin araştırılmasıyla ilgilidir (Toury, çev. 2012: 154).

Öncül normlar (initial norms), kaynak metinde gerçekleştirilen normlar ile hedef kültür ve dilde hâkim olan normlara bağlı kalmak arasında temel bir tercih içerir (Şanverdi, 2019: 33). Öncül normlar Toury’ye göre en temel normdur ve çevirmenin çeviriyi kaynak metin ve kültüre mi yoksa erek metin ve kültüre mi yakın yapacağı konusunda aldığı kişisel kararlardır (Toury, 1995: 59).

Öncül norm, çoğu kez çeviriye başlanmadan alınan kararlardır ancak çeviri araştırmacıları süreç öncesi ve çeviri süreci normlarını inceledikten sonra öncül normlara ilişkin bir sonuca vardıklarından ötürü, betimleyici çalışmada en son ortaya çıkan normdur (Toury, 1995: 59). Kaynak metin normlarına bağlı kalınması durumunda ortaya çıkan çeviri ürünü **“yeterli çeviri”** olarak adlandırılır. Hedef kültürün hakim normları doğrultusunda yapılan çeviri ise **“kabul edilebilir çeviri”**dir. Buradaki amaç çeviri ürünün daha çok hangi kültürün normları doğrultusunda yapıldığını saptamaktır (Suçin, 2013: 56). Ancak şüphesiz ki hiçbir çeviri metin ne tamamen kaynak metne mutlak bir sadakatle sıkı sıkıya bağlı, ne de tamamen kaynak metinden kopuk ve erek dil ile kültürüne bütünüyle uyumlu olamaz (Yalçın, 2003b: 36-37).

Toury’nin betimleyici çeviri çalışmalarıyla elde edilmek istenen kaynak metin-hedef metin eşdeğerliğinin saptanması değil, kaynak metin ile hedef metin arasındaki ilişkinin türü ve derecesidir. Çünkü çeviri doğası gereği devingen olarak kabul edilen eşdeğerliğin iki kutbu olan kabul edilebilirlik ve yeterlikten az veya çok etkilenecektir. Yani her bir çeviri ürününde hem kaynak odaklı noktalar hem de hedef odaklı noktalara rastlamak mümkün olacaktır. Bu yüzden kesinlikle bir çeviri ürünü için tamamen kaynak odaklı veya tamamen hedef odaklı demek doğru olmayacaktır (Suçin, 2013: 56). Çünkü Toury, çevirinin her seferinde katıldığı dile, yabancı gelecek biçimler ve bilgiler sunacağını; çevirinin kaynak metne de tamamen uygun olarak gerçekleştirilemeyeceğini, erek dilin kültürel normlarının kaynak metin yapılarında kaymalara yol açacağını ileri sürmektedir (Aksoy, 2002: 47). Çeviri eleştirisinde eleştirmenin yapması gereken, çevirmenin kaynak metinden erek metne doğru ilerlerken bu iki kavramdan hangisini ön plana çıkardığını belirleyebilmektir (Yalçın, 2003b: 36-37).

Betimleyici çeviri araştırmaları, çeviri metinlerinin incelenerek bulguların açıklanmasına yönelik geliştirilen bir yöntemler bütünüdür. Toury’nin bu yöntemleri

geliştirirken ortaya koyduğu norm kavramı, kendine özgü eşdeğerlik tanımı ve sözde çeviri gibi kendisinden önce değinilmemiş olan çeviri olgularına getirdiği bakış açısı, bu yöntemlerin çeviriye bütüncül ve açıklayıcı bir çerçeveye yaklaşmasını mümkün kılmıştır (Gürçağlar, 2016: 129). Ona göre erek dizgede çeviri olarak sunulan her şey çeviridir ve betimleyici alanın malzemesini oluşturur. Toury, önemi erek dizgeye ve çeviriye verdiği için, betimleyici alanda yapılacak olan çalışmalarda çeviri ürünün erek dizgedeki diğer ürünlerle ilişkisine öncelik vermektedir. Daha sonra erek metin ve kaynak metin arasındaki ilişkiyi betimler. İlk aşamada erek metin, erek dizge içerisindeki diğer metinler içinde yerini alırken “çeviri görüngüsü” olarak kabul görmektedir. Erek ve kaynak metnin karşılaştırıldığı ikinci aşamada ise “çözüm” olarak kabul görmektedir. Bu durumda kaynak metin de “sorun” olarak adlandırılır. Yani Toury, erek ve kaynak metin ilişkisini sorun+çözüm şeklinde ele almaktadır. Çeviri ilişkisi, bu çiftler üzerinde yapılacak olan betimleyici çalışmalarla belirlenmektedir (Öner, 2008: 162).

Toury’nin kuramının çeviri alanına katkılarını ünlü çeviribilimci Edwin Gentzler şöyle özetler:

1. Bire bir benzerlik ve yazınsal eşdeğerlik olasılığı ile ilgili düşüncelerin terkedilmesi.
2. Herhangi bir çeviri metin üretiminde hedef kültürel dizgedeki yazınsal eğilimlerin etkisinin tanınması.
3. Sabit bir kimliği olan özgün ileti kavramından vazgeçilmesi.
4. Kesişen kültürel dizgelerin göstergesel ağında yer alan özgün metnin ve çeviri metnin bütünleşmesi (akt. Aksoy, 2002: 49).

Yazıcı’ya (2005: 141) göre erek odaklı kuramın en önemli özelliği, inceleme malzemesini çevirilere odaklayarak çeviribilimin yönünü belirlemesi, dilbilim ve filolojilerden farklılığına dikkati çekerek bağımsız bir bilim dalı olarak kimliğini ortaya çıkararak, akademik çevrede kabulüne katkıda bulunması olmuştur. Toury’nin bu görüşlerinin etkisiyle çeviri artık göreceli bir terim haline gelmiş, ürünü değerlendirmeye yarayacak bir dizge arayışı bir kenara bırakılarak, çevirinin son halini belirleyen süreci açıklayan bir modelin geliştirilmesi ön plana çıkmıştır (Sakallı, 2015: 24).

Toury (1980), çeviri eleştirisinin çeviri metinle kaynak metin arasında karşılaştırmalı olarak yapılacağını altını çizer ve çeviri metni bütün birimleriyle ele alır. Çeviri eleştirisinde bulunurken şu yolu izler: Yapılacak incelemelerin çeviri metinle;

- a. Kaynak metinden yapılmış diğer çeviriler arasında,
- b. Farklı çevirmenlerin aynı veya farklı yıllarda aynı hedef dile yaptıkları çeviriler arasında,
- c. Aynı çevirinin çeşitli aşamaları arasında,
- d. Aynı çevirinin (eğer varsa) farklı baskıları arasında,
- e. Aynı metnin farklı dillere yapılmış çevirileri arasında olabileceğini belirtmektedir.

Bundan sonraki aşamayı, Toury, kaynak metinde çeviri açısından sorun oluşturan konulara çevirmenin bulduğu çözümlerin incelenmesi olarak tanımlar. Bu da bize çeviri süreci hakkında bilgi verir (akt. Kurt, 2019: 45).

Toury, bir betimleyici çeviri çalışmaları metodolojisi oluşturarak çeviri sürecindeki normların anlaşılmasını ve çevirinin belli başlı kurallarının ortaya konmasını hedeflemiştir (Munday, 2016: 169). Böylelikle betimleyici çeviri çalışmalarını bir adım daha ileriye taşımış ve daha kapsamlı ve sistematik bir hale gelmesini sağlamıştır (Dolgun, 2018: 29).

2.3. Genel Çeviri Stratejileri

“Strateji”, çevirmenin metni çevirmeden önce okuma sırasında ve çeviriyi yaptığı süreçte, çevirinin amacına ve normlarına göre belirlediği bir dizi seçenekleri ve kararları ifade etmek için kullanılmaktadır. Çevirmen bu seçenekleri ve kararları göz önünde bulundururken kaynak ve hedef metinler arasında optimum eşdeğerlik sağlama çabası içindedir. Bu çabanın en önemli nedeni, kaynak metin ile hedef metin arasında meydana gelmesi kaçınılmaz olan çeviri kayıplarına karşı mücadeledir. Kaynak dil ile hedef dil arasında ortaya çıkan eşdeğerlik sorunları, büyük ölçüde bu sorunların niteliğine ve düzeyine bağlı olarak değişir. Bu nedenle farklı sorunlar, farklı stratejileri izlemeyi gerektirir (Suçin, 2013: 201-202).

Çeviri bilim çalışmalarında ortaya atılan çok çeşitli yöntemler vardır. Vinay ve Darbelnet tarafından bu yöntemler yedi taneye indirgenmiştir (Vinay & Darbelnet, 1995: 30). Bu yöntemlerden üçü doğrudan çeviri (ödünc alma, öykünme, sözcüğü

sözcüğüne çeviri); diğer dördü ise dolaylı çeviri (yer değiştirme, dönüştürme, eşdeğerlik, uyarlama) yöntemi olarak belirlenmiştir. Çeviri eylemi sırasında çevirmen bu yöntemlerden birini kullanabildiği gibi gerek gördüğü takdirde birkaç tanesini de birlikte kullanabilir (Vinay & Darbelnet, 1995: 30).

Çeviri sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak çevirmenlerin kullanabileceği bu yöntemler şöyledir:

2.3.1. Doğrudan Çeviri

1. Ödünç Alma (الاقتراض): Ödünçleme yöntemi çevirmenin genellikle teknik metinlerde başvurduğu bir yöntemdir. (Vinay & Darbelnet, 1995: 31). Kaynak metinde geçen kelimenin hedef metne çevrilmeden kaynak metindeki şekliyle direkt olarak aktarılmasıdır. Hedef dilde yer almayan sözcükler için kullanılabilir. Yazıcı (2011: 65), ödünçlemenin yabancı sözcüğün doğrudan aktarımı şeklinde olabileceği gibi, Türkçe sesletime uygun şekilde çevrilmesinin de bu yöneme girdiğini belirtir. Bununla birlikte ödünçleme, çeviri faaliyeti yoluyla hedef dil literatürüne sözcük kazandırabilir. Ödünçleme yöntemiyle alınan bazı sözcükler zamanla hedef dilde kabul görerek kullanılmaya başlanabilir (Odacıoğlu & Barut, 2011: 71).

2. Öykünme (الترجمة الاقتراضية): Hedef metinde tamamen yabancılaştırma yoluna gidilmediği durumlarda kısa süreli bir yabancılık metne dahil edilir. Metne dahil edilen bu tür ifadeler, hedef dilin sözcüklerinden oluşmakta ve hedef dilin söz dizimine uymaktadır. Ancak, kaynak dildeki bir ifadenin yapısını model aldığı için de “yerli” değildir (Suçin, 2013: 206). Vinay ve Darbelnet, ödünç alma ve öykünme stratejisi ile hedef dile geçen kelimelerin zamanla hedef dile yerleşebileceğini belirtmektedir (akt. Yıldız & Şanverdi, 2019: 245). Örneğin, Arapçadaki طلب يد المرأة (kadına evlenme teklifi etti) ifadesi, İngilizce “ask for her hand” ifadesine yapılan bir öykünmedir (Suçin, 2013: 207-208).

3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (الترجمة الحرفية): Kaynak dildeki bir sözcüğün hedef dile birebir çevrilmesi işlemidir. Çeviri eylemi sırasında bu yöneme başvurulabilmesi için kaynak ve hedef dillerin aynı dil ailesinden gelmesi veya benzer kültüre sahip olması önemlidir (Odacıoğlu, 2011: 83). Edebi türlerin çevirisinde yeterli bir yöntem olmayabilir (Yıldız & Şanverdi, 2019 :245-246). Bu yöntemin en sık başvurulduğu türler teknik ve bilimsel metinlerdir.

2.3.2. Dolaylı Çeviri

1. Yer Değiştirme (التبديل): Kaynak dilden hedef dile aktarılan bir sözcüğün, verilmek istenen mesaj değiştirilmeden hedef dilde farklı bir dilbilgisel yapıyla yeniden oluşturulmasıdır (Vinay ve Darbelnet, 1995: 50). Kaynak metinde fiil olan bir ögenin, erek dile isim ya da zarf olarak aktarılması buna örnektir.

2. Dönüştürüm (التعديل): Berk (2005: 138), bu yöntemin hedef metindeki bir bölümün bakış açısını değiştirerek ya da bir açıklama getirerek, yeniden düzenlenen çeviri işlemi olduğunu belirtir. Yazıcı (2011: 68) da bu yöntemi somut-soyut, parça-bütün veya neden-sonuç ilişkisine dayalı olarak eşdeğeri bulma olarak tanımlar. Örnek olarak “çakmak (lighter)” yerine Türkçede “ateş” denmesi ya da “koyu çay (strong tea)” yerine “tavşankanı” ifadesinin kullanımı verilebilir (Şanverdi, 2019: 51).

3. Eşdeğerlik (التكافؤ): Deyimler, ünlemler ve atasözleri gibi ifadelerin kaynak dilden hedef dile farklı biçimsel ya da yapısal yollarla aktarımıdır (Vinay ve Darbelnet, 1958:52). Eşdeğerlik yönteminde önemli olan, kaynak dildeki duygu, düşünce ve durumun hedef dile hedef kültür öğelerini kullanarak aktarmaktır. (Vinay & Darbelnet, 1995: 38). Bir dilde var olan deyimın hedef dilde nasıl ifade edildiğini bilmek bu açıdan önemlidir (Yıldız & Şanverdi, 2019 :245-246). Örneğin Erdinç Doğru (2011: 73), Arapça bulunan اختلط الحابل بالنابل deyimının sözlük anlamının “ağ kuran kişi ile ok atan birbirine karıştı” olduğunu, ancak bunun Türkçeye “sapla saman birbirine karıştı” olarak çevrilmesinin doğru bir çeviri olacağını belirtmiştir.

4. Uyarlama (التكيف): Kaynak kültürde bulunan bir durumun hedef kültürde birebir aynısının bulunmamasında kullanılan işlemdir. Berk (2005: 157), uyarlamayı hedef kitlenin beklentilerini karşılayabilmek için kaynak dildeki bir eseri hedef kültürün ya da belirli bir hedef kitlenin koşullarına, özelliklerine uygun şekilde gerçekleştirilen çeviri işlemi olarak açıklar. Atasözleri, deyimler, özel isimler, dizi, film ve kitap adlarının çevirilerinde bu çeviri tekniği kullanılır (akt. Aydın, 2019, 49). Aslında uyarlama tekniğinin bir tür serbest çeviri etkinliği olduğunu da söylenebilir (Demiral & Kaya, 2013: 334-335). Ancak bu yöntemin kullanılmasının sakıncası kaynak metnin özgünlüğünün kaybolmasıdır (Sakallı, 2015: 60). Bu yöntemle örnek olarak, Arapçada جحا (Cuhâ) olarak geçen mizahi kişiliğin Türkçede “Nasreddin Hoca” olarak isimlendirilmesi verilebilir.

2.3.3. Mona Baker'in Çeviri Stratejileri

Mona Baker tarafından ortaya atılan ve çeviride eşdeğerliği sağlamak için geliştirilen diğer çeviri stratejileri ise şu şekildedir:

1. Yabancılaştırma (التغريب): Yabancılaştırma yaklaşımı hedef dildeki normların geri planda tutulup kaynak kültürdeki dilsel ve kültürel özelliklerin korunarak hedef kültüre taşındığı bir çeviri stratejisidir. Bu yöntem hedef kültürün okurlarını kaynak kültür dünyasına götürmeyi hedefleyen çevirmenlerin benimsediği bir stratejidir (Venuti, 1998: 240). Yabancılaştırma yönteminin baskın olduğu bir hedef metinde sürekli olarak ithal edilmiş dilbilgisi ve kültürel özellikler kendini gösterir (Suçin, 2013: 203).
2. Yerlileştirme (التدجين): Yabancılaştırmanın diğer kutbunda yer alan yerlileştirme, kaynak dilde yer alan ancak hedef dil ve kültüre uzak olan bir öge veya ifadenin, hedef metne hedef dil kültürünün özelliklerine göre aktarımıdır (Şanverdi, 2019: 55). Yerlileştirme hedef metne yapılan bir tür “kültür nakli”dir. Kültür nakli, hedef dilin yerli kültürel ögesinin kaynak metin ortamına dahil edilmesidir (Dickins vd., 2002: 32). Arapça bir metinde geçen “Kays ve Leyla” ifadesinin Türkçeye “Leyla ve Mecnun” şeklinde aktarılması yerlileştirmeye örnektir (Şanverdi, 2019: 55-56).
3. Telifi (İkame) (التعويض): Telifi, kaynak metinde geçen diyalekt, argo, atasözü ve deyimlerin hedef kültürdeki karşılıklarının veya benzerlerinin bulunarak çeviride kullanılmasında faydalanılabilecek bir yöntemdir. Kuzey İngiltere lehçesinin Karadeniz şivesine dönüştürülerek çevrilmesi telifi yöntemine örnektir (Dolgun, 2018: 16).
4. Özelleştirme (Alt anlamlı çeviri) (الترجمة من خلال التخصص): Özelleştirme yoluyla çeviri, çeviri sürecinde kaynak dildeki üst anlamlı bir sözcük veya ifadeyi hedef dile alt anlamlı bir sözcük ya da ifadeyle karşılama stratejisidir (Dickins, 2002: 56). Arapçada بلد sözcüğü “ülke, şehir, kasaba, köy” anlamlarının tamamını kapsayan üstanlamlı bir sözcüktür. Türkçede bu anlamların tamamını içeren üstanlamlı bir kelime bulunmaması sebebiyle çevirmen bağlama göre en uygun kelimeyi seçmek durumundadır. Böylece üstanlamlı bir kelimeyi altanlamlı bir kelimeyle karşılamış olur (Suçin, 2013: 222).

5. Genelleştirme (Üst anlamlı çeviri) (الترجمة من خلال التعميم): Kaynak metindeki bir ifadenin hedef dile daha genel ve geniş anlamlı bir ifadeyle çevirmesini kapsayan çeviri yöntemidir (Kurt, 2019: 57). Dickins, Arapçadaki عم (amca) veya خال (dayı) ifadelerin İngilizceye “uncle” sözcüğü ile çevrildiğinde hedef dildeki bu ifadenin Arapçadaki özel ifadelerle göre daha genel bir anlam içerdiğini belirtmektedir. Bu durumda kaynak dilde altanlamlı olan bir sözcüğün hedef dilde üstanlamlı bir sözcükle karşılanması genelleştirme yoluyla çeviri terimiyle tanımlanabilir (akt. Suçin, 2013: 221).

6. Açıklama (إعادة الصياغة): Açıklama, kaynak metin ile erek metin arasında kültürel, sosyal, dilbilgisel, sözcüksel vb. düzeylerde farklılık olması durumunda meydana gelen semantik boşluğu doldurmak için çevirmenin kaynak dildeki ögenin anlamını ve işlevini değiştirmeksizin erek dile aktarması esnasında izlediği bir çeviri işlemidir (Suçin, 2013: 222). Açıklama stratejisinde kaynak dilde tek bir kelime ile ifade edilen durum hedef dilde bir söz öbeği şeklinde aktarılabilir (Yıldız & Şanverdi, 2019: 247). Ancak bu yöntem yalnızca gerekli olduğunda kullanılmalıdır. Erek metin gereksiz açıklamalarla kalabalıklaştırılması metne hantal ve biçimsiz bir görüntü verebilir (Suçin, 2013: 223).

7. Ekleme (Genişletme) (الإضافة): Özgün metinde yer almayan sözcük ya da ifadelerin çeviri metne eklenmesi şekliyle yapılan işlemidir (Şanverdi, 2019: 56). Metne akıcılık katması, erek okura yabancılik hissi uyandıran kaynak dile ait öğelerin tolere edilmesini sağlaması olumlu yanları arasında sayılabilir (Özcan, 2013: 65).

8. Çıkarma (Daraltma) (الحذف/الإسقاط): Çeviri sırasında kaynak dilde yer alan bir kelime, ifade veya deyim hedef dile aktarılırken çıkarılması işlemidir. Yayınevinin uygun görmediği ya da gereksiz bulunduğu kısımların çıkarılması da bu yöntemle ifade edilebilir. Yalçın (2015: 111) bu stratejinin çeviri kaybına yol açabileceğini ve zorunlu olmadıkça kaçınılması gereken bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Aksoy’a (2002: 92) göre de bu yöntem, yazara saygı konusunda da şüpheler uyandırabilir. Suçin (2013: 231) ise, Arapçadan verdiği örnek cümle ile çıkarma işleminin, hedef metnin yapısına daha uygun olacak ise, uygulanabileceğini ifade eder: Arapçada "تلقى صاحب السما الملكي خادم الحرمين الشريفين حفظه الله ورعاه برقية من فخامة رئيس جمهورية تركيا" ifadenin çıkarma işlemi uygulanmadığında “krallığın yüce sahibi, iki Haremin hizmetçisi -Allah onu korusun ve himayesi altına alsın- ekselansları, Türkiye

Cumhurbaşkanı’ndan bir telgraf aldı” olarak çevrileceğini, ancak çıkarma stratejisinin kullanılmasıyla “Suudi Arabistan Kralı Fahd, Türkiye Cumhurbaşkanı’ndan bir telgraf aldı” şeklinde çevirisinin daha uygun olabileceğini belirtir.

9. Çıkarım (الاستنتاج/الاستدلال): Kaynak metinde yer alan ifadelerin veya sözcüklerin anlamlarından birtakım çıkarımlarda bulunmak suretiyle erek dile aktarılması anlamına gelen bu yöntem, erek dilde neden sonuç ya da süreci gösteren bir karşılık da olabilir. Örneğin, İngilizce’deki “honour killing” Türkçe’de “kan davası” şeklinde ifade edilmekte, bu da süreci ve sonucu işaret etmektedir (Yalçın, 2015: 112).

10. Standartlaştırma (توحيد المعايير): Uyarlamanın tersi gibi görülebilecek olan bu yöntem, toplumsal, yöresel ve zaman farklılıklarını göz önünde bulundurmaksızın ölçülü, dilbilgisel kurallara sadık yani standart bir dil kullanarak yapılan çeviri yöntemidir (Yalçın, 2015: 112). Kaynak metindeki argo, diyalekt ve sosyolekt gibi kullanımların hedef dilde standart bir dille aktarılması işlemidir (Gürçağlar, 2016: 44).

11. Perspektif Kaydırma (Değiştirme) (الاستبدال): Yazıcı (2007: 37), çevirmenlerin yerleşmiş ifadelerin veya argo sözcüklerin çevirilerinde perspektif kaydırmaya başvurulabileceklerini ifade etmiştir. Örneğin Örneğin, “pizza” yerine “lahmacun” veya “pide”, ya da "كل عام وأنت بخير" cümlesi yerine “iyi ki doğdun, mutlu yıllar” denmesi perspektif kaydırma işlemidir (Kurt, 2019: 59).

12. İletişimsel Çeviri (الترجمة التواصلية): İletişimsel çeviri, kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin bağlamsal anlamını ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edilebileceği şekilde aktarılması işlemidir (Newmark, 1988: 47). Arapçada kişisel yazışmalarda yazan kişinin mektubun sonuna adından önce yazdığı المخلص دائما (daima samimi, içten) ifadesinin, Türkçede iletişimsel eşdeğeri olan “sevgilerimle, dostun...” gibi ifadelerle karşılanması iletişimsel çeviriye örnektir (Suçin, 2013: 215).

Bu yöntemleri kullanırken çevirmenin unutmaması gereken önemli noktalar vardır. Bunlar, çevirmenin yöntem belirlerken keyfi davranmaması, bir başka deyişle seçeceği yöntemlerin metnin sanatsal ve estetik tüm değerlerini verebilmesi ve seçeceği yöntemin eserin çeviri bir eser olarak çevrilme amacına uygun bir işleve sahip olup olmadığından emin olmasıdır (Aksoy, 2002: 83-86). Çevirmenin yetkin bir çevirinin oluşması için gerekli yerlerde uygun stratejileri kullanabilme yetisine sahip olması da hedef dilde daha okunaklı ve anlaşılır metinlerin oluşmasını sağlayacaktır (Şanverdi, 2019: 57).

2.4. Çeviri Eleştirisi

Çeviribilimin inceleme ve uygulama alanlarından biri olan çeviri eleştirisi, basit tanımıyla kaynak metnin dokusunun erek metinde nasıl şekillendiğini karşılaştırmalı olarak inceler. Diğer bir deyişle kaynak metne özgü unsurların anlamsal ve dilsel karşılıklarının, çevirmenin seçimlerini eleştirel bağlamda ele alarak hedef metne nasıl aktarıldığını çözümler (Uluşahin, 2018: 145).

Nesnel bir çeviri eleştirisi yapabilmek için her şeyden önce eleştirmenin çeviri uğraşının gerektirdiklerini, çevirmenin görevinin ne olduğunu, çeviri sorunlarının hangi yöntemlerle aşılabileceğini bilmesi, ayrıca hedef dil ve kültürdeki çeviri geleneğini tanıması gerekmektedir. Bunun yanı sıra eleştirmen kaynak metni dizgesel bir şekilde dil, kültür, ileti ve yazınsal özelliklerinin üzerinde durarak inceleyebilmelidir. Bunun devamında, aynı süreci karşılaştırmalı olarak çeviri metin üzerinde gerçekleştirebilmelidir. Bu süreçlerin sonucu olarak ortaya çıkan verileri karşılaştıracırmalı ve bunları hem nesnel hem de öznel olarak çeviri kuramı ve çeviri-kaynak yazınsal gelenekleri çerçevesinde değerlendirebilmelidir (Aksoy, 2001a: 2).

İki metnin birbirine benzeyen ya da birbirinden ayrılan özelliklerini belirli olgular doğrultusunda değerlendirerek bir neticeye varmayı amaçlayan karşılaştırmalı çeviri eleştirisi, kaynak odaklı, erek odaklı, skopos (amaç) odaklı gibi farklı yaklaşımlar esas alınarak yapılabilmektedir. Hangi yaklaşım türü olursa olsun, çeviribilim kuramlarının temelinde yalnızca tek bir neden yatmaktadır. Bu neden, kaynak ve erek metin arasındaki eşdeğerliğin hangi ölçüde sağlandığını tespit edecek belirleyici ölçütler ortaya koymak ve karşılaştırmalı çeviri değerlendirmesini nesnel bir yaklaşımla yapabilmektedir (Aydın, 2019: 33-34). Aktaş (1996: 175), çeviri eleştirisi yapan bir kişinin şu soruları dikkate almadan eleştiri işlemini yapmaması gerektiğini savunmaktadır: “İyi bir çeviri nasıl olmalıdır? Bir çeviri ne zaman başarılı olmuş veya olmamış sayılır? Çevrilen metin ne tür bir metindir? Bu türün ne gibi nitelikleri ve işlevleri vardır?”

Çeviri tarihine genel anlamda bakıldığında, çeviri konusunda yapılan tartışmalar, genellikle çevirilerin kaynaklarına uygunluğu bakımından ne kadar “doğru” ya da “yanlış” yapıldığına ilişkin açıklamalardan oluşmaktadır. Genel ilkeler ortaya koyan ve öznel görüşlerin ötesine gidemeyen bütün bu tartışmalar, çeviribilimde kuramsal temele dayanan bir eleştiri geleneğinin oluşmasını sağlayamamıştır (Yücel, 2007: 45).

Berman, çeviri eleştirisinde amacın çevirmenin hatalarını sergilemek değil, kaynak metinle çeviri metin arasındaki farklılıklar dizgesini ve bu dizgenin nasıl işlediğinin incelenmesi olduğunu belirtir (Rifat, 2008: 145). Başarısız bir çevirideki yetersizlikler, büyük bir kolaylıkla yanlış doğru mantığıyla göz önüne serilebilmektedir. Sözlük anlamlarından yola çıkarak bir çeviriyi kötülemek ve hata avcılığı yapmaktan daha kolay bir şey yoktur. Ne var ki, sözcük düzeyinde bu yanlış-doğru kovalamacasının çeviri eleştirisinde bir yeri yoktur (Göktürk, 1994: 91). Yanlış-doğru ayrımından ziyade çeviri etkinliğini bir süreç olarak ele alıp bu süreçte meydana gelen değişiklikleri, ayrımları, çevirinin kendi dinamiklerine göre betimleyip tanımlamak çok daha gerçekçi ve yararlı sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır (Paker, 1988: 116-121). Kaynak dil ile hedef dil, özgün metin ile çeviri metin arasında yapılacak ayrımsal karşılaştırmalarla, tek tek yanlışlar ötesinde, benzer türden yanlışların nedenleri, işlenme olasılıkları dizgeli bir biçimde ortaya konursa, yapıcı bir eleştiriye doğru adım atılmış olacaktır (Göktürk, 1994: 91).

Yazınsal metinlerin çeviri eleştirisinde ise eleştirmenin daha karmaşık bir yapıyla karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. Yazınsal metin çevirilerinde, metinlerin çok anlamlı, yoruma açık, estetik değeri yüksek ve karmaşık yapıları olması; ayrıca dil, kültür ve tarihe özgü etmenlerin etkisinde yazılması da nesnel bir çeviri eleştirisi ölçütünün oluşmasına engel olmaktadır. Bütün bunların içine eşdeğerlik, uygunluk, işlevsellik, dil içi ve dil dışı ölçütlerin farklılığı, eleştirinin ne amaçla yapıldığı, çeviri eleştirisinde çevirmen, kültür, siyaset, metin dışı etmenlerin dikkate alınıp alınmaması gibi konular, kaynak ve hedef odaklılık gibi göreceli birçok kavram da dahil olduğunda çeviri eleştirisi süreci daha da zorlaşmaktadır (Dağbaşı, 2017: 2).

Popoviç (akt. Yılmaz, 2012: 43) yazınsal metinlerin çeviri eleştirilerinde aşağıdaki unsurlara dikkat edilmesi gerektiğini söylemektedir:

1. Çeviri metin, kaynak dil ve hedef dildeki yerleşik metin gelenekleri göz önünde bulundurularak incelenmeli, geleneksel kurallardan sapma olup olmadığına göre değerlendirilmelidir.
2. Kaynak dil metni ile hedef dil metninin dil ve üslup özellikleri bakımından çözümlenmeli, birbiriyle karşılaştırılmalı ve yapılan hatalar değerlendirilmelidir.
3. Çeviri metni hedef dil okuru açısından değerlendirilmelidir.

Çeviri eleştirisinin dizgesel ve bilimsel yöntemlere ancak 1980’li yıllarda ulaştığı söylenebilir. 1970’li yıllarda Holmes’un çeviribilim alanında başlattığı çalışmalarla birlikte çeviri eleştirisi, uygulamalı çeviribilim başlığı altında ele alınmaya başlanmıştır. Çevirinin yabancı dil öğretiminde bir araç olarak kullanılması, çeviri eleştirisi alanına yönelik çalışmaları da yoğunlaştırmıştır. Daha önceleri çevirinin olanaklılığı ya da olanaksızlığı ve sadık veya serbest çeviri etrafında süregelen tartışmaların yerini, nesnel ölçütler belirleyen çeviribilimcilerin görüşleri almıştır. Çeviribilimciler eleştiri sırasında nesnel ölçütlerin olması gerekliliğini savunarak çeviri eleştirisinin bu şekilde çeviribilim alanına da katkı sunacağını ifade etmişlerdir (Aksoy, 2001a: 2).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında çeviribilimde bir paradigma değişimine yol açan Vermeer, Even-Zohar, Toury gibi bazı kuramcılar, çeviri kuram ve eleştirisinde kaynak metni temel alan yaklaşımlardan farklı olarak yeni ölçütler ortaya koymaya çalıştıkları görülmektedir. Her ne kadar bu kuramcılar arasında belirgin farklar olsa da çeviri yaklaşımlarında ortak bir görüşte birleştikleri söylenebilir. Bu ortak görüş, çeviride kaynak metnin değil, erek metnin belirleyici olmasına dayanmaktadır. Çünkü bu kuramlarda çevirilerin erek kültürdeki gereksinim ve koşulların sonucunda ortaya çıktığı görüşü hakimdir. Bu açıdan bakıldığında, çeviri eleştirilerinde, daha önce ölçüt olarak alınan kaynak metinden çok, erek metni etkileyen normların temel alınması söz konusu olmuştur. Bundan dolayı, erek odaklı çeviri eleştirilerinde sosyokültürel, tarihi, siyasal, ekonomik gibi metin dışı etmenlerin daha fazla önem kazandığı söylenebilir. Betimleyici kuramlar çeviriyi tamamlanmış bir ürün olarak görmektedir ve ürünün kaynağından farklı olmasıyla değil, farklılığın nedenleri ile ilgilenmektedirler (Yücel, 2007: 50-53).

Çeviribilimin gelişmesi bir bakıma da çeviri eleştirisine bağlı olmuştur. Yapılan çeviri eleştirileri bazı çeviri kuramlarının geçerliliğini kaybetmesine neden olurken bazılarının gelişerek çeviri dünyasında daha geçerli bir konuma sahip olmasına ya da yeni çeviri kuramlarının oluşmasına katkı sağlamıştır (Yıldırım, 2015: 18).

Erek odaklı çeviri kuramcısı Gideon Toury, çeviri eleştirisinde bulunurken incelemeye çeviri metinden başlar. Çeviri metni bütün birimleriyle ele alır. Bu ilk aşamada yapılacak karşılaştırmalar çeviri metinle,

a. Aynı kaynak metinden yapılmış diğer çeviriler arasında,

- b. Farklı çevirmenlerin aynı yıllarda veya farklı dönemlerde aynı amaç dille yaptıkları çeviriler arasında,
- c. Aynı çevirinin (eğer saptanabilirse) çeşitli aşamaları arasında,
- d. Aynı çevirinin, eğer varsa çeşitli baskıları arasında,
- e. Aynı metnin farklı dillere yapılmış çevirileri arasında olacaktır.

Toury bundan sonraki aşamayı, kaynak metinde çeviri açısından sorun oluşturan konulara çevirmenin bulduğu çözümlerin incelenmesi olarak tanımlar. Bu da bize çeviri süreci hakkında bilgi verir (Yalçın, 2003b: 36). Toury “yeterlilik” kavramı ile kaynak metne olan bağlılıktan, “kabul edilebilirlik” kavramı ile de erek dil ve kültüre yönelik yapılacak olan bir çeviriden bahsetmektedir. Çeviri eleştirisinde yapılacak olan karşılaştırmalı incelemelerde, çevirmenin hedef metni oluştururken, Toury’nin ortaya koymuş olduğu yeterlilik ve kabul edilebilirlik kavramlarından hangisine ağırlık verdiği ortaya çıkarılmalıdır (Şanverdi, 2019: 68).

Çeviri kuram ve eleştirilerinde erek odaklılığın gittikçe daha çok geçerlilik kazanmasıyla birlikte, çeviri eleştirisinin, kuralcılıktan, değişmez ve öznel ölçütlerden sıyrılarak, nesnellığe ve bilimselliğe doğru bir adım attığı görülmektedir (Bengi, 1999: 120).

3. YAZINSAL METİNLERİN ÇEVİRİSİ

3.1. Yazınsal Metinlerin Genel Özellikleri

Anlatımcı metinler kapsamına giren yazınsal metinleri Aksoy (2002: 53) şu şekilde tanımlamaktadır: “Yazın metinleri, diğer metin türlerinden farklı olarak yazarın kendi seçimi ve birikimi doğrultusunda oluşturduğu, olağandışı ve alışılmamış sözcük ve anlatımların belirli bir etki uyandırmak amacıyla kullanıldığı bir ortamdır.” Aksoy’un da belirttiği üzere yazın metinleri, diğer metin türlerinden farklı olarak, kendine has kuralları olan metinler olarak tanımlanabilir. Ayrıca yazın metinlerinde, günlük dilde bir arada kullanılması mümkün olmayan, garipsenecek bir ilişkilendirme ile sözcüklerin çağrışımlarından yararlanarak, mantığa aykırı yeni bağdaştırmalar görülebilmektedir (Özkan, 2015: 71).

Aktaş (1999: 44), yazınsal eserleri diğer bilimsel ve teknik metin türlerinden ayıran en önemli özelliğin, bu eserlerdeki metin örgüsünün farklı biçimde yapılanması olduğunu ifade eder. Bu eserler gerek iletileri gerekse dilsel düzenlenişleri bakımından diğer metinlerden farklılık gösterir. Bu bakımdan bu tür metinlerin çevirisi için belli bir yöntem kullanılamaz. Bu metinlerde sözcüklerin yan anlamlarının ve çağrışımsal anlamlarının yanı sıra, dilin alışlagelmiş kullanımlarının dışında çok yönlü ve belirsiz kullanımı söz konusudur. Yazınsal eserlerde bir ögenin anlamı, yapıtın diğer ögeleriyle ya da yapıtın bütünüyle kuracağı farklı bağıntılardan oluşur. Yapıttaki her ögenin bir ya da birden fazla anlamı vardır. Bu anlamda yazın ürünü, bilişsel bağlam anlayışıyla kurulmuştur, başka bir ifadeyle metinde bilişsel bir ağ vardır. Yani metnin herhangi bir yerinde geçen bir sözcüğün ya da ifadenin, başka yerinde geçen bir sözcükle bağlantılı olma olasılığı yüksektir. Bu bağlantıların gerektiği gibi kurulması, metnin anlaşılması için zorunludur (Oğuz, 2012: 54). Koller, okurun zihninde değişik duygu ve düşünceler uyandıran, farklı çağrışımlara yol açan ve anlatıma güç katmak ve etkili olmak için kullanılan üstü örtük ifadeleri, dil oyunlarını ve deyimleri, yazınsal eserlerin en önemli biçimsel özellikleri arasında saymaktadır. Yorumlayıcı Anlam Kuramını destekleyen bilim adamları Lederer ve Seleskovitch’e göre yazın metninin özellikleri şöyledir (akt. Tanrikulu, 2010: 34-36):

1. Yazın metni yazarın söylemek istediğini iletir.
2. Yazın metninde üstü kapalı anlatımlar vardır.

3. Metnin anlaşılması için, okurun ve çevirmenin gerekli bilgi birikimine sahip olmaları gerekir.

4. Metin, bilişsel bağlam anlayışıyla kurulmuştur.

Yazınsal metinlerin belli iletişim süreçleri içermeleri, yine bu tür metinlerin önemli özellikleri arasındadır. Burada devreye “okur” girmektedir. Okur, iletişim sürecindeki iletiyi devingen ve üretken anlamlandırma becerisiyle çözümler. Yazar iletisini kapalı bir biçimde verir; ileti, okur tarafından anlamlandırılır ve bu iletişim süreci anlama dönük bir devingenlik oluşturur. Diğer metin türlerinde anlam, her okur tarafından aynı şekilde alınılırken, yazınsal eserler, bilgi aktarmalarının, estetik bakış açısı kazandırmalarının dışında okurun düşünmesini, merak etmesini, analitik bakabilme ve sorgulama yetisi edinmesini de sağlamaktadır (Tanrıkulu, 2018: 41). Metinlerin okur yönüyle alınılması üzerine Almanya Konstanz Üniversitesi’nde “Alımlama Estetiği” adı verilen bir çalışma yapılmış ve bu kapsamda okurun yazın metinlerini alımlamadaki işlevi araştırılmıştır. Bu alanda çalışma yapan araştırmacılardan biri olan Iser’e göre, metnin anlamı metin içinde hazır bulunmamakta, anlam metnin okur tarafından alınılması sürecinde netleşmektedir. Yazar, metinde “boş alanlar” ve “belirsizlikler” bırakmakta; okur ise boşlukları doldurmaktadır. Anlam, okuma süreci içerisinde okurun zihninde canlanan yaşantılardır ve okur, bunlara göre anlam vermektedir. Okur, zihninde anlamı toparlarken keyif almaktadır, ki bu da yazınsal metinlerin niteliklerinden biridir. Zira yazar, okura belirlenmiş tek bir anlam sunduğunda, yapıt, okur açısından keyif verici olmaktan uzak olacaktır (akt. Oğuz, 2012: 55).

Koller (1987:187) “Einführung in die Übersetzungswissenschaft” (Çeviribilimine Giriş) adlı kitabında, okurun zihninde değişik duygu ve düşünceler uyandıran, farklı çağrışımlara yol açan ve anlatıma güçlük katmak, bunun yanında anlatımda etkili olmak için kullanılan üstü örtük ifadeleri, dil oyunlarını, deyimleri yazınsal eserlerin en önemli biçimsel özellikleri arasında saymaktadır. Koller bu tür sanatsal ifadelerin çevirisinde aynı anlamı çağrıştıran ve iletişimde yaygın olarak kullanılan ifadeler seçilerek yan anlam düzeyinde eşdeğerliğin sağlanması gerektiğini savunur. Yazınsal eserlerde sık sık kullanılan bu tür ifadelerin çevirisinde düz anlam düzeyinde eşdeğerlik sağlamaya çalışmak çevirmen için büyük bir yanılgı olur. Çünkü bu tür

mecaz anlam içeren ifadeler kendi içinde düz anlamı dışında yeni ve çarpıcı yan anlamlar içerir.

Yazınsal niteliklerin ve kullanılan çağdaş anlatım tekniklerinin başka bir dile aktarımı yoluyla gerçekleşen yazınsal iletişim, ulusların ve kültürlerin birbiriyle etkileşimini sağlamakta bu yolla da söz konusu nitelikler ve yenilikler erek dil dünyasına taşınmaktadır. Değişik ulusların yazın ürünlerinde kullanılan çağdaş anlatım teknikleri ve uluslara özgü yazınsal nitelikler, çeviri yoluyla anadilin gelişmesine de etki etmektedir (Oğuz, 2012: 55).

3.2. Yazınsal Metinlerin Çevirisi

Anlatımcı metinler kapsamına giren yazınsal metinlerin çevirisi, günümüzde üstlendiği görev açısından oldukça önemlidir. Bu eserlerin çevirisiyle başka toplumların ve ulusların kültürel değerleri aktararak, kültürler arası iletişim sağlanmaktadır. Yazınsal metinleri bir ulusun kültürü olarak değerlendiren Gertrude Durusoy, bu kültürün çeviri aracılığıyla dış dünyaya tanıtıldığını ve kültürlerin bu şekilde birbirine tanıtılmasıyla, kültürler arası etkileşimin artacağını, böylece toplumların ufkunun açılacağını belirtmektedir (akt. Tanrıkulu, 2010: 33-34). Goethe, bir edebiyatın yabancı edebiyatın etkilerine ve katkılarına kapalı olması durumunda o edebiyatın tükeneceğini, kaynaklarının zayıflayıp azalacağını öne sürer (Grossman, 2017: 27). Bu da yazın çevirisinin aslında ne denli önemli olduğunu özetleyecek niteliktedir. Göktürk (1994: 37-38) ise, yazın metnini kendine has bir dilden oluşan metinler olarak ifade etmiştir. Bir diğer deyişle yazın metni özgün olmasıyla diğer metinlerden ayrılmaktadır. Bu da yazın metninin belli normlara sığdırılamayacağı anlamına gelmektedir. Yazın çevirisi toplumlar arası yaşanan göçler, savaşlar, ticaret gibi olaylar sonucunda ortaya çıkmış, geçmişi eskilere dayanan bir süreç olarak bilinir. Bu süreçle birlikte toplumlar birbirlerinin kültürlerini ve edebiyatlarını tanımışlar ve bunun neticesinde bazı eserler dünyaya yayılıp evrenselleşmiştir. Yazın çevirisi sayesinde yazarlar mesajlarını dünyaya iletme imkânı bulmuşlardır (Gülmüş, 2002: 103)

Snell-Hornby, genel itibariyle yazılı ve sözlü olarak ayrılan çeviri türlerini “yazın çevirisi, genel dil çevirisi ve özel dil çevirisi” olarak ele alır (akt. Berk, 2005: 25). Yazın çevirisi altında İncil çevirileri, tiyatro, şiir, modern yazın çevirileri, kurmaca metin çevirileri ele alınırken; genel dil çevirisi başlığı altında gazete metinleri, genel

bilgilendirici metinler ve reklam metinleri; özel dil çevirisinde ise hukuk dili, ekonomi dili, tıp, bilim-teknoloji metinleri yer almaktadır. Çeviri kuramının gelişmesine öncülük eden Schleiermacher ise metinleri genel olarak “sanat metinleri ile bilimsel metinler” ve “gündelik iş hayatını ilgilendiren metinler” olarak iki grupta toplamıştır (Göktürk, 1994: 19). Yücel (2007: 41) de, metinleri, sanatsal değeri ön planda olan “yazınsal metinler” ve “bilgi aktaran metinler” olarak ayırmanın muhtemel olduğunu ve bu yüzden tiyatro, şiir, anlatı gibi yazınsal metinlerle bilgi içerikli hukuk, resmi yazışma gibi metinleri çeviri açısından tek bir ölçüte göre değerlendirmenin doğru olmadığını belirtmektedir. Görüldüğü üzere yazın çevirisi, teknik çeviri ve bilgilendirici metin çevirileri gibi diğer çeviri türlerinden ayrı tutulmaktadır. Çünkü yazın alanının kendine has estetik, anlam ve biçimsel özellikleri mevcuttur. Yazınsal metinlerde kelimeler ve cümleler ilk anlamlarının ötesinde anlam taşırlar. Birçok sanatsal kullanım yazınsal metinlerde kendisini gösterir. Bu yüzden dilsel ve kültürel olarak birçok öge içeren ve etkileyici ifade tarzlarının yer aldığı yazınsal metinlerin çevirisi ayrı bir yere sahiptir (Yıldız & Şanverdi, 2019: 244).

Kültürlerarası etkileşime olanak sağlayan yazın çevirisinin amacı, metnin hem anlamını hem de vermek istediği mesajı aktarmaktır. Bunun için metni aktarırken deyim, atasözü gibi kültüre ait olan unsurlar göz ardı edilmemelidir (Aksoy, 2002: 57). Bu nedenle yazın çevirisinde metni birebir aktarmak oldukça güçtür. Çünkü yazın çevirisinde ortaya konmak istenen basit bir metin değil, aynı zamanda o millete ait olan kültür, gelenek ve göreneklerdir (Üçgül, 2013: 127). Bu nedenle iki dil arasındaki kültürel ve iletişimsel bağlantı ne kadar çok ise çeviri eylemi o kadar başarılı, ne kadar az ise çeviri eylemi o kadar güç olur (Yılmaz, 2012: 20).

Gürçağlar (2016: 36), kaynak kültürde bir bağlama, kültüre ve dile ait olan insanların yorumlarıyla oluşmuş olan bir edebiyat yapıtını başka bir dile çevirmeyi, bir ağacı köklerinden sökerek başka bir toprağa dikmeye benzetir. Edebi bir yapıtı başka bir dile aktarmak, yeni bir bağlam içinde, farklı bir altyapıyla, farklı dil ve kültüre sahip yeni bir yorumlayıcı topluluğun karşısına çıkarmaktır. Bu sebeple edebi yapıtların çevirisinin, kaynak dil metninin okuyucusunda bıraktığı etkiye benzer bir etkiyi hedef dil okuyucusunda da bırakması beklenmektedir.

Yazın ürünlerinde metnin dili bütünüyle yazara özgüdür. Buradan hareketle okur, metindeki bilişsel ağı çözmek, örtük anlamı yorumlamak, hayal gücünü kullanmak

durumundadır. Her okur, değişik dil kullanımlarıyla ve dil oyunlarıyla oluşmuş metinde, anlamı kendi şekillendirmektedir. İşte yazınsal metinler, işlevsellik niteliği olarak adlandırılan bu özelliklerinden dolayı diğer metinlerden ayrılmaktadır. Yazın ürünlerinin işlevsellik özelliğinden hareketle, kaynak metin dilindeki karmaşık ve çok yönlü yapının erek dilde yeniden oluşturulması oldukça güçtür (Göktürk, 1994: 39-41). Bu bağlamda yazın çevirisinin güçlüğü, yazın ürünlerinde yan anlam bağıntılarının bulunmasından, sözcüklerin alışılmış anlamlarının dışında kullanılmasından ve kaynak metnin kendine özgülüğünün erek dilde de oluşturulmaya çalışılması zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Yazın metnlerinin bu nitelikleri, metin analizleri doğrultusunda içerik ve biçim olarak değerlendirilmektedir. İçerik ve biçim, metin bütünlüğü bakımından da yazın metninin birbirinden ayrılmaz iki unsurdur. Zira, içerikteki anlam, bizzat biçim aracılığıyla verilmekte, biçim değiştiiğinde anlam da değişmektedir. Günümüzde benimsenen yazın çevirisi anlayışında, içerik ile biçim özelliklerinin dengede tutulmaya çalışılması görüşü hâkimdir (Oğuz, 2012: 56).

Kendine özgü bir biçimi ve biçemi olan, sanatsal değerini sözcüklerin çağrışımsal, yan ve simgesel anlamlarıyla kazanan yazınsal metinlerin çevirisi konusunda nesnel ölçütlerin olmadığını söyleyen bilim adamları, bu konuda görüş birliğine varmalarına rağmen çeviri yöntemi konusunda değişik görüşler bildirmişlerdir. 1980’li yıllara kadar Ayrımsal Dilbilimin etkisinde olan çeviri alanındaki araştırmalarda doğal olarak eşdeğerlik kavramı hakimdi. Güttinger, bu eşdeğerlik kavramını “Özgün metnin kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metnin de çeviri dili okurunda uyandırabilmesidir.” şeklinde tanımlamaktadır (akt. Tanrıkulu, 2010: 37). Ancak Göktürk (1994: 57), bunun yazın metnlerinin çeviri sürecinde her zaman uygulanamayacağını savunur. Buna gerekçe olarak da yazın metninin kaynak dilin ses, sözcük, yapı, sözdizimi bağlamlarının karışık olmasını ve bu metinlerin kaynak dilin farklı okurlarında bile farklı etkilere sebep olabileceği gerçeğini göstermektedir. Cary (akt. Tanrıkulu, 2010: 38) de yazılı iletinin anlamına ulaşmanın zor olduğunu, çünkü yazın metni üretildiği koşullardan ayrılmış olduğunu ifade etmektedir. Yazar ve okur farklı koşullarda olduklarından yazılı iletide birden fazla anlamın var olma olasılığı vardır ve bu yüzden yazarın söylemek istediğine ulaşmak güçtür. Metin, üretildiği koşullar ortadan kalktıktan sonra da var olmaya devam ettiğinden farklı koşullar

altında bulunan farklı okurlar, birbirlerinden bağımsız yorumlarda bulunabileceklerdir.

Kloepfer (akt. Oğuz, 2012: 63) yazın çevirisinde çevirmenin, metni erek dilde yeniden oluştururken hem kaynak hem de erek dili göz önünde tutması; her iki dilin kültürünü de dikkate alması gerektiğini söyler. Ona göre çeviri metin, kaynak metnin dil ve kültür dünyasını erek dile yansıtmalıdır. Kaynak dil metnini erek dil kültürüne yaklaştırırken, kaynak dilde yabancı olanı mümkün olduğunca anlaşılır kılmalıdır. Ancak bu, çevirmenin metindeki simgesel belirsizlikleri yorumlaması anlamına gelmemelidir. Ona göre: “Çeviri, yaratarak yazmaktır ama gelişigüzel anlamda, olanı yeniden yazmak ya da aktarmak değil, yazarlığın yazarlığıdır.” (Göktürk, 1994: 43).

Ortega y Gasset ise yazın çevirisiyle ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir: “Yazınsal bir çeviri metni ne özgün metnin aynısıdır ne de aynı yapıtın başka bir sözcük dağarcığıyla oluşturulmuş halidir; ayrıca böyle olmayı da amaçlamamaktadır. Çeviri, kendine özgü ölçütleriyle, amaçlarıyla apayrı, diğer bütün yazın türlerinden başka, özel bir yazın türüdür.” Gasset, bu sözleriyle yazın çevirisinin kendi ayrı kurallarıyla işleyen, ayrı bir etkinlik olarak ele alınmayı gerektiren niteliği vurgulamaktadır. Hiçbir yazın metninin çevirisi, özgününün tıpkısı olmaya yeltenemez. Bununla birlikte, çevirinin biçimsel dil düzeyinden daha çok içerik düzeyinde gerçekleştiği, öncelikle özgün metnin içeriğindeki somut bilginin aktarılabilceği de düşünülebilir. Yazın çevirisinin amacı da dilsel işlevi yönünden özgün metninle eşdeğer bir metin oluşturmaktır. Ancak burada bahsedilen eşdeğerlilik, yalnızca dilsel ya da içerik düzeyinde bir özdeşlik olamaz. Bunun sebebi, yazarın yalnızca salt bir bilgiyi aktaran değil, aynı zamanda kültürü, tarihi ve gelenekleri de dile getiren kişi olmasından kaynaklanır. Çevirmen ise bu durumda, değişik bir çağda, değişik bir yörede, değişik bir kültürde hem özgün yapıt yazarı ile okurunun konumunu hem de o yazar ile çeviri dili okurunun konumunu kavrayabilme, bu iki konum arasındaki uçurum arasında bir köprü kurma görevini üstlenir. Bu noktada yazınsal çeviri eşdeğerliliği, bir dilsel sözcenin değişik dillerde, değişik yer, zaman ve kültür konumunda aynı iletişimsel işlevi gerçekleştirilmesiyle sağlanır. Bu nedenle katı dilbilimsel temelli çeviri kuramlarının yazın metinleri için geçerli olması söz konusu değildir (Göktürk, 1994: 47-48).

Aksoy (2002: 58), yazın çevirmeninin yazını iyi tanınması, sevmesi ve okumaktan zevk alması gerektiğini, bu tür metinleri çevirirken kendi kişiliğinin izlerini özgün yazarın önüne geçmeden çeviride bırakabileceğini belirtir. Yazın çevirmeninin diğer çevirmenlere göre daha özgür davranabileceğini, kaynak metnin genel anlam ve iletisine sadık olduğu sürece hedef metni kendi konumu, beğenisi, kültürel yapısı ve metnin hedeflenen işlevi doğrultusunda değiştirebileceğini ifade eder. Seleskotich ise Aksoy'un aksine, çevirmenin yorumbilimci olmadığını, çevirmen için metnin sadece tek anlamı olduğunu ve bunun da yazarın söylemek isteği anlam olduğunu ifade eder. Lederer de aynı görüşü paylaşmaktadır. Ona göre anlam çevirmen tarafından doğru kavranırsa her okur için aynı olacaktır. Lederer'e göre yazın metninde bağlamın bütünüyle kavranması için yazarın sözcükler aracılığıyla uyandırmak istediği kavramsal unsurların çevirmen tarafından açıklığa kavuşturulması ve hissettirmek istediği duyguların da hissedilmesi gerekir. Bunun da çevirmenin yazara başka anlamlarda da yakınlık kurmaya çalışmasıyla sağlanacağı görüşündedir. Bu nedenle Lederer, her çevirmenin yakınlık duyduğu bir yazarın eserlerini çevirmesinin daha uygun olacağını söylemektedir (akt. Tanrıku, 2010: 38-39).

Çevirmenin kaynak metni hedef dilde yeniden oluşturma süreci, çevirinin aşamalarını oluşturmaktadır. Bunlardan biri iyi bir okur olması, diğeri de iyi bir yazar olmasıdır. Aksoy, yazınsal metinlerin çeviri aşamasını şöyle dile getirmektedir (Aksoy, 2002: 64-65):

Çevrilecek eserin yazınsal türü şiir mi, roman mı, öykü mü olduğu saptandıktan sonra, bu eserin kaynak kültürde ve yazınsal dizgede nasıl bir konuma sahip olduğu, saygınlığı, tanınmışlığı, belirli bir türü tanıtmak ve geliştirmek amacıyla mı yazıldığı, sosyal ve ideolojik içerik ve işlev üstlenip üstlenmediği, toplumsal ve bireysel eleştiri dozunun ne düzeyde olduğu gibi sorular çevirmence eseri kaynak kültür içinde tanıyabilmek amacıyla yanıtlamaya çalışır. Sonrasında çevirmen kaynak metni okur, metni eleştirel bir biçimde yorumlar, içindeki "anlamsal ve dilbilimsel göstergeleri" yorumlar, anlar ve çözümler. Böylece ortaya hedef dilde yeniden yaratılmış çeviri metin çıkar.

Bununla birlikte çevirmenin yeniden yaratma sürecinde karşılaştığı, kendisini ve çevirisini kısıtlayan ve şekillendiren bazı diğer unsurlar da vardır. Bunlar içinde bulunulan toplumun kültürel ve tarihsel değerleri, okuyucu kitlesinin sosyokültürel durumu ve beklentileri ve yayınevinin yayın politikaları sayılabilir. Tüm bunlar ortaya çıkan çeviri metnin üzerinde etkilidir (Aksoy, 2002: 56-57).

Bu çalışmanın konusu gereği, yazınsal türler arasında önemli bir yer tutan kısa öykü çevirisini ayrıca ele almak gerekmektedir. Sayın’a (1999: 65-68) göre, kısa öyküde diğer yazınsal türlerden farklı olarak, “bütüne değil de parçaya, tek tek an’a yönelik” bir tutum hâkimdir. Bu tutumun sonucu olarak, kısa öykülerde anlatıya birdenbire girildiği, anlatıda yoğunluğun amaçlandığı, gerilimin sona kaydırıldığı ve metnin birdenbire son bulduğu görülmektedir. Sayın’a göre diğer yazınsal türlerle karşılaştırıldığında anlatıcı ile okur arasındaki uzaklığın kısa öyküde çok azaldığı görülmektedir. Anlatıcının okurdan uzak her şeyi bilen bir yaklaşımı yoktur. O da okuruyla birlikte yolculuğa çıkar. Bu bağlamda “gerçek” iletişimi amaçladığı için, okura bitmiş, okurun tüketimine hazır bir malzeme sunmaz. Kısa öyküde anlatıcı okuruna bir resim sunar, fakat bu resimde boşluklar da vardır ve o boşlukları dolduracak olan da okurun kendisidir (Erbek, 2016: 686).

Öykü türünün çevirisinde nasıl bir yöntem benimsenmesi gerektiği üzerine yapılan tartışmalarda esas itibariyle iki farklı çeviri yönteminden bahsedildiği görülmektedir. Schleiermacher tarafından “yerleştirme” olarak adlandırılan ilk çeviri yöntemine göre çevirmen, yazarı okura taşır ve kaynak metnin erek dilde özgün bir metinmiş gibi etki yapmasını sağlamaya çalışır. “Yabancılaştırma” adı verilen ikinci çeviri yöntemine göre ise çevirmen, okuru yazara taşır, kaynak metnin içerik ve biçimini erek dilde korumaya çalışır ve kaynak metnin içindeki erek kültüre yabancı unsurları erek dile taşımaya gayret gösterir. Bu çeviri yönteminin uygulandığı çevirilerde erek dilde biçimsel sapmalara rastlanabilir ve “çeviri kokan” denilebilecek kullanımların gözlenmesi doğaldır. Aksi takdirde kaynak metnin içeriğinin ve yazarın biçiminin erek dile tam anlamıyla taşınabilmesi mümkün değildir (Erbek, 2016: 686). Öykü çevirmeninden tüm bu etmenleri göz önünde bulundurarak kararını vermesi ve çevirisini yapması beklenir. Çevirmenin diğer yazın türleri çevirisinde olduğu gibi dil içi ve dil dışı bütün unsurları göz önünde bulundurarak çeviri yapması başarısını arttırır (Aksoy, 2002: 102).

3.3. Yazın Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar

Çevirmenler yazın türlerin çevirisi sürecinde pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Kloepfer (akt. Göktürk, 2016: 42), yazın metnlerinin çevirmenliği ile yazın dışı metinler arasında kesin bir ayrım olduğunu ve asıl çevirmenliğin yazın çevirmenliği olduğunu vurgulamıştır. Yazın çevirisinde eşdeğerlik bağlamında birçok

sorunla karşılaşılması sebebiyle Kloepher'in tabiriyle "asıl çevirmenler"e zor bir görev düşmektedir.

Yücel (2007: 155), kaynak dilden hedef dile eşdeğerlik ışığında yazınsal bir eser aktaran çevirmende, genel anlamda gerekli olan alan ilgi uzmanlığının yanı sıra yazarlık yetisinin göstergesi olan zengin bir anlatım gücünün ve estetik duyarlılığın bulunmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Sönmez (1999: 108) ise, "Günümüzde Çevirinin Önemi" adlı çalışmasında yazınsal eserlerin çevirilerinde bir çevirmenin, yazınsal kuram, yazınsal tarih ve yazınsal eleştiri gibi konuların yanı sıra kültür konusunda da bilgiye sahibi olması ve her iki dile de iyi düzeyde hakim olması gerektiğini ifade etmektedir.

Aksoy (2002: 57), yazın çevirisinde çevirmenin bazen yazınsal metni çeviremeyecek duruma düştüğünü, bunun da yazın dilinin günlük dil ve konuşmalardan çok farklı anlamlar ve yapılar içermesiyle yakından ilişkili olduğunu belirtir. Yazın metninin yaratıcılık ve özgünlük boyutları, bu türün çevirisini de güçleştirmektedir. Nalcıoğlu (2015: 7), çevirmenin özellikle kültürel aktarımlarda çok titiz olması gerektiğini, çünkü yaptığı işin tam manasıyla kültür transferi olduğunu, aksi takdirde hedef dil alıcısının kaynak dil metninde verilmek istenen mesajları anlayamayacağını vurgular.

Koller (akt. Yılmaz, 2012: 20-22) "Einführung in die Übersetzungswissenschaft" (Çeviri Bilimine Giriş) adlı kitabında diller arasındaki iletişimsel bağlantıyı aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

1. İki ayrı toplumda yer alan kültürel ve iletişimsel özelliklerin hiçbir şekilde örtüşmemesi durumunda kaynak dilden hedef dile çeviri eyleminden bahsetmek mümkün değildir.
2. İki ayrı toplumda yer alan kültürel ve iletişimsel özelliklerin kısmen çakışması durumunda kaynak dilden hedef dile çeviri eylemi kısmen gerçekleştirilebilir.
3. İki ayrı toplumda yer alan kültürel ve iletişimsel özelliklerin tamamen örtüşmesi durumunda kaynak dilden hedef dile mutlak çeviri eylemi gerçekleştirilebilir.
4. İki ayrı toplumda yer alan kültürel ve iletişimsel özelliklerin arasındaki fark ne kadar çok olur ise kaynak dilden hedef dile çeviri eylemi de o kadar zor olur.

Aksoy (2002: 83), iki toplumun kültürel ve iletişimsel açıdan farklı olmaları durumunda karşılaşılabilecek sorunları beş başlık altında sıralamıştır. Başlıklar şu şekildedir:

1. Sanatsal Dil Kullanımı ile İlgili Sorunlar
2. Dilbilgisel Sorunlar
3. Kültürel Özellikler
4. Tarihsel Uzaklık ile İlgili Sorunlar
5. Yazınsal Türler ve Teknikler ile İlgili Sorunlar

1. Sanatsal Dil Kullanımıyla İlgili Sorunlar

Sanatsal dil kullanımı ile ilgili sorunlarla en çok şiirde karşılaşılmaktadır. Diğer yazın türleriyle kıyaslandıklarında, daha kısa olmaları nedeniyle daha yoğun anlamlar içermektedirler. Çoğu zaman her bir kelime ya da noktalama işareti anlam yüklüdür. Bu nedenle diğer yazın türlerine göre daha sorunlu olduğu söylenebilir. Söz sanatı kullanılarak oluşturulan sanatsal kullanımların çeviri dilinde ve kültüründe karşılığı olmadığı durumlarda bu sorun daha da karmaşıklaşır. Bundan dolayı çevirmen, metinde yer alan söz sanatının farkına varıp, söz sanatını çevirdiği dile uyarlayabilmeli ve okuyucu tarafından kabul edilebilecek bir eser ortaya çıkarmalıdır. (Salman, 1996: 252). Bunu yaparken de çevirmen aynı anlamı ve etkiyi koruyabilmek amacıyla “eşdeğer dil kullanımı bulma, anlamını çevirme, başka bir söz sanatıyla değiştirme, atlama ya da açıklama” gibi yöntemlere başvurabilir. Fakat yöntemi belirlerken dikkat edilmesi gereken nokta, kaynak metinde verilen etkinin çeviri metinde de tam olarak karşılanmasını sağlayacak yöntemin seçilmesidir (Aksoy, 2002: 85-86).

2. Dilbilgisel Sorunlar

Yazın çevirisinde, dil bilgisel problemler diğer metinlere oranla daha fazla öne çıkmakta, bu problemler kaynak dille hedef dilin dilbilgisi kuralları örtüşmediği durumlarda baş göstermektedir. Çünkü yazın çevirilerinde, ahengi sağlamak için bazen devrik cümleler kurulmakta ve bu durum da çeviride sorun oluşturmaktadır. Dilbilgisel sorunlar, sözdizimi ile ilgili güçlüklerin yanı sıra, zamanların kullanımında da göze çarpmaktadır. Çevirmen bu zorluklar karşısında içinde bulunduğu ortam,

yeteneği ve yaratıcılığı elverdiği ölçüde, hedef dil bilgisinin derin ve eşsiz olduğu varsayımıyla çeviri sürecini gerçekleştirmelidir (Aksoy, 2002: 86-87).

3. Kültürel Özellikler

Her milletin, yaşadığı toplumun yazılı olmayan kuralları, sürdürdükleri gelenek ve görenekleri vardır. Bu kurallar bütünü, bir diğer adıyla kültür, dile yansımaktadır (Aksoy, 2002: 88). Her milletin, dini inançları, yaşayış biçimleri ve yaşadıkları coğrafya nedeniyle kullandıkları sözcükler farklılık gösterir. Örneğin herhangi bir kültürde bir göstergeye yüklenen anlam diğer bir kültürle örtüşmeyebilir, bazen de zıt anlamları çağrıştıracaktır. Bu tür farklılıklar çevirmenler tarafından bilinmeli ve çeviri sürecinde bu değişkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Aksoy bu durumla ilgili olarak İncil’deki “kuzu” örneğini vermiştir. Bir Fransız ve Alman için çeviri sorunu oluşturmayacağını söylediği bu ismin Eskimolar için sorun oluşturacağını söylemektedir. Ya da Nisan ayı bir kültürde çiçekleri ve baharı anımsatırken, diğer bir kültürde fırtınalı, yağmurlu ve soğuk havaları çağrıştıracaktır. Dillerin odak noktası haline gelmiş sözcüklerden dolayı kaynak ve hedef dil arasındaki kültürel farklılıkların yanlış algılanması çeviri problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Dolayısıyla bu durum direkt olarak çeviriyi etkilemektedir (Aksoy, 2002: 88-92). Newmark (1998: 95-98) kültürden kültüre farklılık gösterebilen bazı unsurları belirleyerek, bu unsurların çeviri sırasında farklı yöntemlerle çevrilebileceğini belirtmiştir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Çevresel unsurlar (iklim, mevsim, bitki)
2. Maddi kültür (yiyecek, giyecek, şehirler, evler, kasabalar, ulaşım araçları vb.)
3. Sosyal kültür (iş hayatı, özel hayat)
4. Kuruluşlar, faaliyetler, süreçler, dini, siyasi, sanatsal ve idari kavramlar (Çocuk Esirgeme Kurumu, demokrasi, monarşi, vergi sistemi vb.)
5. Davranışlar ve gelenek görenekler
6. Deyimler ve ifade kalıpları

Çevirmen, yazın metninde karşılaşılan bu tür sorunların çözümünde “sözcüğü sözcüğüne çeviri, aktarım, uyarlama, işlevsel çeviri, açıklama, ya da çıkarma” gibi yöntemlere başvurulabilir.

4. Tarihsel Uzaklık ile İlgili Sorunlar

Yazın çevirisinde zaman farklılıklarıyla ilgili sorunlar ikiye ayrılır. Bunlardan birisi farklı dilde günümüzden çok önce yazılmış olan kaynak metnin nasıl çevrilmesi gerektiği, diğeri ise aynı dilde günümüzden çok önce yazılmış eserin nasıl çevrilmesi gerektiğidir. Bu tür sorunlarla karşılaşılan yazın metni iki yolla çevrilebilir. Ya kaynak metnin eskiden yazıldığı etkisini koruyabilmek amacıyla hedef dilin eski kullanımlarıyla yapılabilir, ya da güncel dil kullanılarak yapılabilir. Çevirmen, seçeceği yöntemi belirlemek için yazın çevirisine etki eden tüm unsurları değerlendirilmeli, çevirinin amacı, yayınevinin politikaları, okuyucu beklentileri gibi birçok değişkeni göz önüne alarak yapacağı değerlendirmenin sonucunda bir karar verilmelidir (Aksoy, 2002: 93-94).

5. Yazınsal Türler ve Teknikler ile İlgili Sorunlar

Yazınsal türler ve teknikler ile ilgili sorunlar, kaynak yazın içinde var olan, ancak hedef yazın içinde bulunmayan tür ve teknikler ile ilgili sorunları kapsamaktadır. Hedef kültürde var olmayan bir tür veya teknik ile karşılaşılması, çevirmenin işini zorlaştırmaktadır. Bunun üstesinden gelmek ise çevirmenin maharetine bağlıdır. Tanzimat döneminde yapılan çeviriler, bu duruma örnek gösterilebilir. Roman ve tiyatro gibi hedef dizgede bulunmayan türler o dönemde çevrilerek Türk yazınına kazandırılmıştır (Aksoy, 2002: 97).

4. ARAP EDEBİYATINDA KISA ÖYKÜ

4.1. Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Genel Özellikleri

“Öykü” kelimesinin dilimizdeki kullanımı oldukça yenidir. Edebiyatımızda Tanzimatla beraber ilk örneklerini gördüğümüz öykü, hikaye türünden ayrı olarak yeni bir türün adı olmuştur (Türkan, 2011: 1). Hikayeler, olağanüstü hadiselerin konu edildiği destan türüyle benzer yönleri bulunması sebebiyle en eski edebi türler arasında yer almakta; bununla beraber geçmiş çağlarda gerek Doğu gerekse Batı kültüründe bağımsız bir tür olarak görülmemekte, masal, fabl, menkıbe, kıssa, hatta fıkra ve latife gibi diğer edebi türlerle karışmaktadır. Bu sebeple hikaye türü Doğu ve Batı edebiyatında modern özelliklerini kazanıp müstakil bir tür halini alıncaya kadar değişik adlarla anılmıştır (Yazıcı, 1998: 479-480). “Hikaye” kelimesinin bu anlam genişliğinden kurtulup, adına “öykü” denilen müstakil bir tür olarak ortaya çıkması Batı’da 18. yüzyıl, Türk Edebiyatında ise 19. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Tarihi süreç içinde roman ile iç içe olan hikaye, 19. yüzyılda romandan ayrılarak İngiliz edebiyatında “short story”, Fransız Edebiyatında “nouvelle”, Arap edebiyatında “قصة قصيرة”(kissa kasîra) veya أقصوصة (uksûsa)”, Türk edebiyatında ise “küçük hikaye”, “modern hikaye” ve en yeni tabirle “öykü” diye adlandırılan yeni bir tür ortaya çıkmıştır (Türkan, 2011: 1).

Tür olarak anlatı metni başlığı altında incelenen kısa öykü ise, öykünün bir alt türüdür. Hacim olarak öyküden daha kısa olması sebebiyle, kısa öykü olarak adlandırılır (Alpay, 2016: 25). Sözcük sayısı 2000 ile 30.000 arasında olan öyküler kısa öykü kategorisine girmektedir (Sayın, 1999: 65). Sonraki aşamalarda ise bu türün belirlenmesinde kısalığın yanı sıra karakter, olay, anlatıcı, yoğunluk, yapı gibi özellikler ölçüt alınmıştır (akt. Yüksel, 2007: 165).

Kısa öykü türünün asıl kuralları ve çerçevesi 1842 yılında Edgar Allen Poe tarafından belirlenmiştir. 19. yüzyılın başlarında Amerika’da kısa öykünün ilk örnekleri görülmeye başlanmış ve bu dönemden itibaren kısa öykü, kendine özgü bir yazınsal tür olarak kabul edilmiştir. Bu aşamanın önemli isimleri Washington Irving, Nathaniel Hawthorne ve Edgar A. Poe’dur. Amerikan edebiyatında Nathaniel Hawthorne, Mark Twain, O. Henry, Somerset Maugham, Jack London, Katherine Mansfield, Ernest Hemingway; Fransız edebiyatında Prosper Mérimée; İngiliz edebiyatında James Joyce; Çek edebiyatında Yaroslav Hašek; Rus edebiyatında ise Puşkin, Çehov, Gogol,

Gorki gibi büyük yazarlar öykü türünün bu yüzyıldaki öncüleri olmuşlardır (Kolcu, 2006: 15). Türk edebiyatında ise modern öykünün ilk örnekleri Sami Paşazade Sezai'nin 1892'de yayımladığı “Küçük Şeyler” adlı kitabıyla görülmeye başlanmıştır. Sami Paşazade Sezai'nin başlattığı kısa öykü sanatının gelişmesinde ve Türk edebiyatında edebi bir tür olarak yerleşmesinde Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Refik Halit Karay, Sait Faik Abasıyanık gibi yazarların büyük katkısı olmuştur (Kerman, 1986: 1).

Küçürek öykü, minimal öykü, mini kurgu, çok kısa öykü, kısa kısa öykü gibi çeşitli adlarla anılan kısa öykü, tanımlama, isimlendirme, uzunluk, tür sorunu gibi birçok tartışmanın odak noktasındadır. Ancak kısa öykünün öyküden daha az sözcük içermesi gerektiği bir ortak kanı olarak söylenebilir. Oldukça yalın olan kısa öykü, okura adeta yazar kadar sorumluluk yükler. Metin, yazardan çıktıktan sonra okurda tamamlanır hatta yazarın kaleme aldıkları buzdağının görünen yüzüdür denilebilir (Hakverdi, 2014: 106). Kısa öykü türü ortaya çıkışından bu yana yaklaşık iki yüz yıllık bir gelişim süreci yaşamasına rağmen üzerinde uzlaşıya varılmış kesin bir tanımı ve keskin çizgilerle belirlenmiş ölçütleri yoktur. Bunun nedenini kısa öykünün yapısındaki esnekliğe bağlayan Bates (çev. 2001: 7), düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir;

Yazarın istediği her şey kısa öykü olabilir. Bir atın ölümünden, genç bir kızın aşkına; hiçbir kurgunun bulunmadığı durağan bir betimlemeden, hareketli ve hızlı olayların yer aldığı ve şaşırtıcı sonu olan hareketli bir düzeneğe; uyaksız yazılmış şiirden, biçimin hiçbir önemi olmadığı bir röportaja kadar her şey kısa öykü olabilir.

Ancak bu esneklik, kısa öyküyü tanımlama girişimlerinin hiç olmadığı, ayırıcı özelliklerinin belirlenmeye çalışılmadığı anlamına gelmez elbette. Kısa öykü yazarlarınca yapılmış pek çok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan bazıları şu şekildedir;

William Peden (akt. Özdek, 1997: 12) kısa öyküyü, “... tek bir mekana, çok kısa bir zaman aralığına ve konuşan birkaç karaktere yer veren tek bölümlük anlatı” şeklinde tanımlamıştır. Peden, kısa öyküyü, beyinde çakan bir ışığa, bir pencerenin açılıp kapanmasına ve bir fotoğraf makinesinin düğmesine basılmasına benzetir. Fakat yaptığı bu benzetmeler, sadece kısa öykünün zaman aralığı ile ilgilidir. Kısa öykünün uzunluğu problemine çözüm getirebilir ama diğer öğeler hakkında bir fikir vermez.

John L'Heureux (akt. Özdek, 1997: 12) da bir eserin kısa öykü kategorisine girebilmesi için belli ölçütler bulunduğunu belirtir. Ona göre; “Kısa öykü, dört-beş sayfa olabilir. Zamanı durdurup zamansız bir boyutta gerçekleşmelidir. Bir karakteri tanıtmalı ya da küçük bir karmaşaya düzen getirmelidir.” Steven Heller’in kısa öykü için ölçütleri ise kalıcılık, vuruculuk ve kısalıktır (Hakverdi, 2014: 109-110).

Fred Chappell’a (akt. Özdek, 1997: 110) göre kısa öykü tamamlanmamış hissi verdiğinde bir bütünlükten söz edilebilir. Okura bir meseleyi anlatmak değil onu sezdirmek niyetinde olan bu tür, nesnel dünyadan daha büyük bir dünyada yaşar. Charles Baxter (akt. Özdek, 1997: 112) ise bir teşbihte bulunarak kısa öyküleri, otuz saniye ile dört dakika arasında süren ve tek enstrümanla çalınan hafif ezgilere benzetir. Kısa öyküler, adeta atonal ezgiler gibi beklenmeyi yapar ve hikaye bittikten sonra da okurun kafasında devam ederler.

Kısa öykünün yaptığı, “Okurun ilgisini çekmek, etki yaratmak ve sonra da çıkıp gitmek” olarak gören James B. Hall, bunun düşünülenenden daha zor olduğunu, derin bir edebi ve sanatsal birikim gerektirdiğini söyler (akt. Özdek, 1997: 117). Ülkü Ayvaz ise kısa öykünün olaydan çok duruma öncelik verdiğini ve insanın dış gerçekliğinin değil iç geriliminin yansıtıldığını belirtir (Hakverdi, 2014: 116).

İngiliz yazar H.G. Wells, kısa öykünün uzunluğuna dikkat çeken bir tanımlama yaparak, “yarım saat içinde okunabilen kısa bir kurmaca metin” ifadesini kullanırken, öykünün babası olarak anılan Edgar Allan Poe, “Tüm kompozisyon içinde daha önceden tasarlanmış tek bir sözcük bile bulunmamalıdır,” diyerek görüşünü belirtir. Anton Çehov’un görüşüne göre ise bir öykünün başlangıcı ya da sonu olmamalıdır. Fakat Çehov yazarlara hep şu hatırlatmada bulunur: “Eğer öykünün başında duvara asılı bir silahtan söz edilmişse, bu silah eninde sonunda patlamalıdır.” (Bates, çev. 2001: 8). Alman şair ve roman yazarı Teodor Storm da kısa öyküyü şöyle tanımlar: “Çağdaş kısa öykü dramın kardeşidir ve en yoğun düzyazı biçimidir.” (akt. Alpay, 2016: 26).

Tüm bu tanımları değerlendirdiğimizde, en az sayıda kişiyle, sınırlı bir mekanda, bir an ve onun içindeki sonsuzlukta, genellikle bir durumun işlendiği, dilin imkanlarını zorlayan düzyazıları kısa öykü kategorisinde değerlendirmemiz mümkündür (Hakverdi, 2014: 122). Tanımlamalarda net bir uzlaş olamaması, kısa öykünün belirleyici özellikleri üzerinde görüş ayrılıklarına sebep olmaktadır. Bu çeşitliliğe

rağmen Bates'e (çev. 2001: 36) göre tüm bu tanımların ortak bir noktası vardır, o da içlerinden hiçbirinin bir kesinlik taşımasıdır. Ancak yapılan tanımlamalardan hareketle Bates, öykünün daha ilk uygulamalarında göze çarpan dört temel özelliğe dikkat çekmiştir. Bunlar; "kısalık, özlük, yoğunluk ve çağrışım yüklü oluş" tur. Ancak kısa öykü türü metinlerin uzunluğu üzerinde de tam bir görüş birliği yoktur. Kimileri öykünün birkaç sayfadan ibaret olduğunu; kimileri ile yirmi sayfa arasında bir uzunlukta olduğunu; kimileri de on beş dakika ile bir saat arasında okunabilen bir metin olduğundan söz ederler (akt. Türkan, 2011: 5). Modern hikayenin uzunluğu konusundaki en yaygın ölçünün ise, Edgar A. Poe'nun ortaya koyduğu "bir oturuşta okunuveren metin" olduğudur. Kısalık-uzunluk hakkındaki bu görüşler bir yana bırakılacak olursa, kısalıktan asıl maksadın, hikayeyi oluşturan olay, zaman, mekan, şahıs kadrosu gibi öğelerin anlatım esnasında daraltılmış ve sınırlandırılmış olmasında aramak gerekir (Çetişli, 2009: 25).

Öykü uzunluğuyla ilgili belirlediği bu ölçütün yanı sıra Poe, öykü dilinin şiirsel olması gerekliliği de savunmaktadır. Bu sebeple iyi bir öyküden bir kelimenin bile çıkarılması öykünün yapısını bozar. Gerçekten de öykü, kısa olması nedeniyle yoğun ve imgesel anlatımı bakımından şiire yakın durur. Poe'dan sonra pek çok yazar ve eleştirmen de öykü ve şiir arasında bu yönde bir ilişki olduğunu doğrulamıştır. Bu zorunlu değil ama iyi bir öykü için gerekli bir özelliktir (Tosun 1999: 42). Şiir ve kısa öykü arasındaki bu ilişkiyi Şârâ Sayın (1999: 70) şöyle dile getirmektedir; "... şiirle yakınlığı var, çünkü şiir gibi kısa öykü de çoğu kez bir an'ı, çok kısa bir zaman dilimini yansıtmaktadır." Uğur Kökden (1997: 16) de kısa öykünün şiirle ilişkisine dikkat çekerek, kısa öykünün şiirsel bir düzyazı olmadığı ama düzyazıyı şiire yaklaştıran bir anlatımı bulunduğu, düzensiz görünse de aslında ölçülü bir örgü ile yazıldığını ifade eder. Öykünün kimi edebiyatçılar tarafından yakın görüldüğü bir diğer edebi tür ise tiyatro/dramdır. Sahneleme/gösterme tekniği sayesinde tiyatroya yakınlaşan öykü, okuyucunun zihninde adeta dramalaşır. Çünkü öykü, dramının yazılı olan senaryosuna denk gelmektedir. Bununla beraber öykü, drama olmadığı gibi sahnede ve televizyonda oynanan oyunun senaryosu da değildir. Ama dolaylı olarak bir dramadır. Sahnesi okuyucunun veya dinleyicinin kendisidir (el-Halîl, çev. 2006: 148-149).

Özetleyecek olursak kısa öykü, içinde bir ya da birtakım hikayeler barındıran, roman ve şiir olmayan, başka hiçbir şey olmayan, yalnızca öykü olarak anılmak isteyen yazınsal bir türdür. Gerçek ya da gerçeğe uygun olay ve durumların; insan, zaman ve mekân unsurlarıyla birlikte itibari bir dünya çerçevesinde ve üzerinde durulan konu, tema ve mesaja uygun bir biçimde kurgulanıp; ayrıntıya girilmeden ve bütünüyle yoğunlaştırılarak, okuyucuya estetik haz verecek tarzda anlatılmasından doğan kısa ve mensur bir edebi türdür (Çetişli, 2009: 27).

Yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişe sahip olan modern öyküde iki temel anlatım tarzının hâkim olduğu görülmektedir. Bu anlatım tarzlarından biri Fransız romancı ve öykücü Guy de Maupassant'ın temsil ettiği “olay öyküsü” diğeri ise Rus yazar Anton Pavloviç Çehov'un ortaya çıkardığı “durum öyküsü”dür. (Kolcu, 2006: 65). Maupassant'ın öykü tarzı romanın yapısal özellikleriyle benzer olup tamamen olay öyküsüne dayanır. Öyküde giriş, gelişme ve sonuç kısımları bulunur. Öykü beklenmedik bir şekilde sonlanmaz. Anlatımda ayrıntıya yer vermek bu tür öykülerde önemli bir yer teşkil eder. Çevre ve mekân betimlemeleri önemlidir. Öykü hakkında bir fikir verilerek okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır (Bates, çev. 2001: 64).

Durum öyküsü ise bir olayı değil günlük yaşamın bir kesitini ele alıp anlatan öykülerdir. Çehov'un kısa öykü tarzında giriş ya da sonuç bulunmaz. Okuyucu öyküye gelişme bölümünde dahil olur. Şaşırtıcı sonlar okuyucuya, olayın bitmemiş olduğu izlenimi vererek okuyucunun zihninde öykünün devam etmesini sağlar (Alpay, 2016: 155). Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır (Çatal, 2011: 4). Maupassant'ın öykü tarzından farklı olarak Çehov'un en belirgin özelliği, kullandığı biçimidir. “Kısalık, yeteneğin kardeşidir.” sözüyle bir edebi metnin nasıl olması gerektiğini vurgulayan Çehov, geleneksel betimleme yöntemlerine, antropomorfizm olarak adlandırılan, “denizin soluduğu”, “doğanın fısıldadığı” yoğun kişileştirmelere karşıdır. Ona göre doğadaki güzellik ve anlam yalnızca yalınlıkla elde edilir. “Güneş battı”, “hava karanlıktı”, “yağmur başladı” gibi sözler bu basitliğin ve yalınlığın birer örneğidir (Bates, çev. 2001: 64).

Sonuç olarak her iki yazarın da öykülerinde kullanmış oldukları tarz ve içerik, modern öykünün temelini oluşturmuştur. Kullandıkları anlatım teknikleriyle günümüz öykülerine de örnek teşkil ederek dünya edebiyatına çok önemli bir katkı sağlamışlardır.

4.2. Arap Edebiyatında Kısa Öykü

Arap edebiyatında kısa öykü, bazı edebiyat araştırmacıları ve eleştirmenleri tarafından Arap kabileleri arasındaki savaşları konu edinen Eyyâmu'l-‘Arab rivayetlerine, Binbir Gece Masallarına, Antara Efsanelerine, Hayy bin Yakzân’a ve Makâmeler’e kadar dayandırılırken, Tâhir Ahmed Mekkî gibi bazı edebiyat eleştirmenleri ise bu türün Arap edebiyatında var olmadığı ve batı etkisinde ortaya çıktığı görüşündedir. Modern Arap edebiyatında kısa öykünün dayandığı temel noktasındaki görüş ayrılıklarına rağmen edebiyat eleştirmenleri ve araştırmacıları arasındaki ortak görüş, bu türün Arap dünyasına modern anlamda 19. yüzyılda yaşanan edebî Rönesans (en-Nahda) ile girerek söz konusu dönemin son yıllarında geliştiği ve ancak 20. yüzyılın ilk yıllarında olgunlaştığı olmuştur (Suçin, 1998: 14; Mekkî, 1999: 109). Bu dönemde sosyal problemler yaşayan Arap dünyasında, kısa hikaye sayesinde bir canlanma görülmüştür. Bu canlanmayı sağlayanların başında, Kuzey Amerika’ya göç eden Lübnanlı yazar ve şair Cubrân Halîl Cubrân gelmektedir (Emekli, 2006: 11-12).

Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Arap ülkelerin İngiliz sömürgeciliği altına girmesi, Arap toplumunda yabancılara karşı olan mücadelede ulusal bilincin gelişmesini sağlamıştır (Demirci, 2014: 15). Ulusal bilincin oluşmasıyla bölgedeki sömürgeye karşı olan ayaklanmalar, modern Arap öyküsünün doğmasına zemin hazırlamıştır. Ortaya çıkan bu yeni türün öncüleri arasında, Mısır’da Muhammed Teymûr, Lübnan’da Lebîbe Hâşim, ‘Abdulmesîh Haddâd ve Mîhâîl Nu’ayme, Filistin’de Halîl Baydas, Irak’ta Mahmûd Ahmed es-Seyyid’i sayabiliriz. Arap kısa hikayeciliğin önderi olarak ise Selîm Butrûs el-Bustânî kabul edilmektedir (Hâfız, çev. 2003: 7). Ayrıca araştırmacılar arasındaki ortak görüşe göre Arap edebiyatında modern anlamda yazılmış ilk kısa öykünün Mısırlı yazar Muhammed Teymûr tarafından kaleme alınan “Fî'l-Kitâr” olduğu kabul edilmektedir (Yıldız 2002: 46).

4.3. Arap Öykücülüğünde Öne Çıkan Bazı Temalar

1789’da Napolyon’un Mısır’ı işgal etmesiyle başlayan modern dönem Arap edebiyatında, çeviri ve adaptasyon süreçlerinden sonra birçok farklı temada eserler verilmiştir. Bu temalar içerisinde başı çeken, neredeyse bütün yazar ve şairlerin ele aldığı “toplum ve siyaset teması” olmuştur. I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasındaki dönemin mevcut durumu da bu konulara değinmeyi gerekli kılmıştır. Osmanlı Devleti’nin hakimiyeti altında bulunan Arap ülkelerinin şair ve yazarları, eserlerinde

ülkenin içinde bulunduğu durumu da dile getirmişler, çoğunlukla İngiliz karşıtı Osmanlı yanlısı bir tutum izlemişlerdir. Daha sonraki yıllarda Tâhâ Huseyn, Tefvik el-Hakîm, ‘Abbas Mahmûd el-‘Akkâd, Yûsuf İdrîs, Muhammed es-Sibâ’î ve Selâme Mûsâ gibi yazarlar toplumsal yapıyı eleştirel bir şekilde eserlerinde işlemişlerdir. Ayrıca siyasi yapının toplumsal yapıdaki çözülme üzerindeki etkisini dile getirmişlerdir (Ürün, 2016: 131-134).

Bu dönemde ele alınan en belirgin temalardan bir diğeri de Arap milletlerinin modernleşme ve batıya ayak uydurmaya çalışmaları sürecinde ortaya çıkan Doğu-Batı çatışmasıdır. Mısır’da Napolyon’un Mısır’ı işgaliyle, bizde ise Tanzimat’la başlayan “Batılılaşma süreci” ile birlikte Doğu milletleri, mevcut kültürel değerleri ve sonradan edinilen batılı değerler arasında bir gelgit yaşamışlardır. Toplumların adeta sesi olan edebiyatçılar, bu çelişkiyi eserlerine taşımışlardır. Tâhâ Huseyn, Tefvik el-Hakîm, ‘Abdulhamîd Cûde es-Sahhâr, Yûsuf es-Sibâî, Yûsuf İdrîs gibi yazarlar genelde Batılı değerlerin Doğu toplumlarındaki etkisini ve Doğulu toplumların buna karşı gösterdikleri direnci eserlerinde başarıyla işlemişlerdir (akt. Ürün, 2016: 134).

Modern Arap edebiyatı temalarına etki eden bir diğ er unsur da, Batı toplumu ile Ortadoğu arasında bir köprü vazifesi görmüş olan Mehcer edebiyatıdır. Mehcer edebiyatı, Güney ve Kuzey Amerika’da faaliyet göstermiş edebi bir akımdır. XIX. yüzyılda Ortadoğu’daki ekonomik ve siyasi sıkıntılar, özellikle Suriye ve Lübnan’daki misyonerlik faaliyetleri, Hristiyan Arapların Kuzey ve Güney Amerika’ya göç etmelerine neden olmuştur. Göç eden Hristiyan Araplar, gittikleri yerlerde çeşitli dernekler kurarak bir araya gelmişler, çıkarmış oldukları dergi ve gazeteler sayesinde kendi edebiyatlarını oluşturmuşlardır (Yazıcı, 2003: 364-365). Modern Arap edebiyatında sanatsal içerikli öykünün gelişmesi de büyük ölçüde Mehcer edebiyatı sayesinde olmuştur. Mehcer edebiyatı yazarları arasında öykücülük alanında yazdıkları eserlerle öne çıkanlar Cubrân Halîl Cubrân, Mîhâîl Nu‘ayme, Nesib ‘Arida ve Abdulmesih el-Haddâd olmuştur (akt. Türkan, 2011: 35). Cubrân Halîl Cubrân’ın 1908-1913 arasında geçen dönemde daha çok duygusal ve sosyal konuları içeren el-Ecnihatu’l-mutekessira, el-Ervâhu’l-mutemerride ve el-‘Avâsif adlı eserleri, Kuzey Amerika’daki üstün görülen örf ve adetlere karşı bir devrim amacı gütmüştür (Ürün, 2016: 135).

Mehcer edebiyatında, özellikle de Cubrân Halîl Cubrân ve Mîhâîl Nu‘ayme’nin eserlerinde dini özgürlük, dolayısıyla kiliseye ve din adamlarına karşı bir baş kaldırış söz konusudur (Türkan, 2011: 37). Özellikle Cubrân, din ve din adamlarına yönelik ağır eleştirileri sebebiyle Katolikler tarafından protesto edilmiştir. Mîhâîl Nu‘ayme ise dinî konularda Cubrân gibi düşünmesine rağmen eleştirilerinde daha ölçülü bir üslup kullanmıştır (Yazıcı, 2003: 367). Öykülerinde işlediği temaların en önemlilerini, vatandan göç ve bu göçün ıstırap ve felaketlerinin insan ruhunda ortaya çıkardığı çatışmalar oluşturmuştur (Yazıcı, 1999: 12).

Güney ve Kuzey olarak ikiye ayrılan Mehcer edebiyatının öykücülüğe bakış açıları ve işledikleri temalar arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Her iki ekol de modern öykücülük alanında eserler vermiş olsalar da öykünün içeriği ve şekli bakımından birbirinden farklıdır. Kuzey Mehcer edebiyatında genelde insani problemler, maddeden kurtarmaya çalıştıkları insan ruhu, Hristiyanlık, Batı romantizmi ve mistik eğilim ağırlıktayken, Güney Mehcer edebiyatı temsilcileri, eserlerinde ulusal problemlerle ilgilenmeyi tercih etmişlerdir. Bu ince ayrıntıyla beraber Mehcer edebiyatının üzerine kurulduğu ana tema, eskinin bağlarından kurtuluş, sanatsal üslup, dini özgürlük, vatan özlemi, doğa sevgisi, anlatımda yalınlık, tasvir ve insani değerlerdir. Eserlerinde genelde insanlığa, özellikle de Ortadoğu insanına bir mesaj niteliği taşıyan Mehcer edebiyatı, Batıya Arap edebiyatını, Arap edebiyatına da Batının romantizm ve realizmini kazandırmıştır (akt. Türkan, 2011: 36-37).

Siyasi ve toplumsal bir mesele olan ve belki de Arap dünyasının üzerinde en çok ittifak ettiği konu ise şüphesiz “Filistin sorunu” dur. Filistin topraklarının İsrail tarafından işgal edilmesi ve zaman içerisinde yayılmacı bir politika izleyerek birçok masum Filistinli Müslüman’ı öldürmeleri, haklı bir tepkinin oluşmasına sebep olmuştur. Vatanlarından edilen ve adeta mağduriyetin simgesi olan Filistin ve Filistinliler konusu da birçok şair ve yazar tarafından dile getirilmiştir (Ürün, 2016: 139-141). Er (2012: 21-24), II. Dünya Savaşı sonrası 1948’de yaşanan Filistin olayının Arap dünyasında önemli bir dönüm noktası olduğunu, 1950’li yılların sonuna kadar bazı Arap ülkelerinde ayaklanmaların baş gösterdiğini, art arda askeri müdahalelerin yaşanmasıyla da edebi anlayış ve yönelimlerin değişikliğe uğradığını dile getirir. Ürün

(2003: 12) de, 1960 yıllardan itibaren Filistin topraklarında yaşanan olayların ve Filistinlilerin dramının edebiyata da yansıdığını ifade eder.

Bu dönemde öne çıkan temalardan bir diğeri de, tüm dünya edebiyatlarının vazgeçilmezi olan “kadın ve aşk” temasıdır. Arap edebiyatında bu türde eser verenler arasında Necîb Mahfûz’un yanı sıra Yûsuf es-Sibâ’î ve Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullâh gibi isimleri sayabiliriz. Ayrıca kadını ve kadının toplumdaki yeriyle ilgili konuları eserlerinde işleyen diğeri yazarlar arasında feminist yazarlar olarak bilinen; Neval es-Sa’davî, Melike Mukaddem, Asiye Cebbâr ve Nâzik el-Melâike’yi sayabiliriz. Öte yandan İslam ve İslami düşünceyle ilgili konuları az veya çok hemen hemen bütün Müslüman şair ve yazarların eserlerinde görebiliriz. Seyyid Kutub başta olmak üzere, İslâmî konuları eserlerinin ana teması yapan şairler ve yazarlar arasında öne çıkanlardan bazıları Necîb el-Kiylânî ve ‘Alî Ahmed Bâkesîr’dir (Ürün, 2016: 131).

Özetleyecek olursak, 1. Dünya Savaşı’nda yaşanan toplumsal felaketleri anlatan, Arapların bağımsızlıklarını elde etmek için verdikleri mücadeleyi konu edinen, toplumsal sorunları ele alıp çözümlemeye çalışan, psikolojik tahlillere yönelen ve bunun edebiyat üzerindeki etkilerine değinen, insani eğilimleri ve toplumsal sorunları ele alan ve gerçekleri betimleye çalışan öyküler, bu dönemin özelliklerini bizlere yansıtmıştır (akt. İzci, 2016: 7). Ayrıca II. Dünya Savaşı yıllarındaki durgunluğun ardından ortaya çıkan siyasi, dini ve ekonomik patlamalar, bütün edebi türlerde olduğu gibi, öyküde de daha gerçekçi bir tavrın gelişmesine yol açmış; kadın hakları, fakir-zengin ayırımı, siyasi sorunlar, toplumdaki bazı dengesizlikler gibi temalar ön sırayı almıştır (Yazıcı, 1999: 9).

4.4. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Kısa Öykülere Genel Bir Bakış

Edebi Tür	Çeviri Sayısı
Roman	155
Klasik Eserler	92
Şiir	56
Öykü - Kısa Öykü Seçkisi	48
Romantik Metinler	31
Anı-Hatıra-Gezi	11

Şiir Seçkisi	10
Tiyatro	5
Toplam	408

Tablo 1. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Edebi Eser Tür ve Sayıları

Tablo 1’i incelediğimizde Arapçadan Türkçeye çevrilen edebi türler içerisinde romanın ilk sırayı aldığı, klasik eserler ve şiir türünün ise romanı takip ettiği görülmektedir. Toplam çeviri sayısına baktığımızda bu çeviriler arasında ortalama olarak %12’lik bir yer kaplayan öykü ve kısa öykü ise dördüncü sırada yer almaktadır. Bu oranın çok yüksek olmadığını söylemek mümkündür. Tabloda yalnızca bilgisine net olarak ulaşılabilen eserlere yer verilmiştir.

Yazar	Öykü	Çevirmen	Çeviri Öykü	Çeviri Yılı	Yayınvevi
Çeviri Seçkisi		Hayreddin Karaman/ Bekir Topaloğlu	Arap Dili ve Edebiyatından Tercemeler	1975	İrfan Matbaası
		Hüseyin Yazıcı	Çağdaş Arap Öyküleri	1999	Kaknüs Yayınları
		Erdoğan Doğru	Çağdaş Arap Hikâyelerinden Seçmeler (Onuncu Günde Kaplanlar)	2002	Meneviş Yayınları
		Rahmi Er	Çağdaş Arap edebiyatı seçkisi (şiir-öykü)	2004	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
		Ali Nar	Çağdaş Arap Hikâyesinden Seçmeler	2005	Elif Yayınları

		Erdoğan Doğru	Arap Edebiyatından Çeviriler (Kahve Kaçakçısı)	2011	Meneviş Yayınları
		Ömer İshakoğlu	Modern Suriye Edebiyatı Öykü Seçkisi	2015	Demavend Yayınları
		Editörler: Musa Yıldız Murat Özcan	Türkçe Çevirileriyle Arapça Kısa Öyküler	2017	Akdem Yayınları
		Cuma Tanık	Modern Arap Edebiyatından Çok Kısa Öyküler	2018	Muarrib Yayınevi
Zekeriyyâ Tâmir	en-Numûr fi'l-yevmi'l-âşir	Faruk Bozgöz	Onuncu Günde Kaplanlar	2004	Araştırma Yayınları
Zekeriyyâ Tâmir	en-Numûr fi'l-yevmi'l-âşir	Halim Öznurhan	Onuncu Günde Kaplanlar	2016	Demavend Yayınları
Zekeriyyâ Tâmir	er-Ra'd	Halim Öznurhan	Gök Gürültüsü	2014	Demavend Yayınları
Zekeriyyâ Tâmir	Rabî' fi'r-ramâd	Halim Öznurhan	Kül İçinde Bahar	2015	Demavend Yayınları
Tevfik el-Hakîm	Hadîs me'al-kevkeb	Kenan Demirayak	Gezenle Sohbet	2004	Birey Yayınları
Tevfik el-Hakîm	'Ahdu's-şeytân	Serdar Arçukoğlu	Şeytanın Vaadi	2002	Şule Yayınları
Tevfik el-Hakîm	'Asâu'l-Hakîm	Muhsin Özalp	Asa ile Sohbetler	2003	Elif Yayınları

		Zeynep Özalp			
Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî	en-Nazarât & el-‘Aberât	Emrullah İşler	Erdem Nerede	1997	Şule Yayınları
Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî	en-Nazarât & el-‘Aberât	Selahattin Hacıoğlu	Acılar Kitabı	2005	Bordo Siyah Yayınları
Mihâil Nu‘ayme	Kâne mâ Kâne	Kenan Demirayak	Kısır ve Diğer Öyküler	2000	Babil Yayınları
Cubrân Halîl Cubrân/ Mihâil Nu‘ayme	Rimâdu’l- ecyâl ve’n- nâru’l-hâlîde & Likâ	Kenan Demirayak	Reenkarnasyon Öyküleri	2003	Babil Yayınları
Cubrân Halîl Cubrân	el-Ecnihatu’l- mutekessira	Editör: Abdussamed Yeşildağ	Kırık Kanatlar	2018	Muarrib Yayınevi
Cubrân Halîl Cubrân	el-Bedai’ ve’t-tarâif	Muammer Sarıkaya	Kabuklar ve Özler	2009	Ağaç Kitabevi Yayınları
Cubrân Halîl Cubrân	el-Ervâhu’l- mutemerride	Muammer Sarıkaya/ Eyyup Tanrıverdi	Asi Ruhlar	2001	Kaknüs Yayınları
Cubrân Halîl Cubrân	el-Ecnihatu’l- mutekessira	Ersan Devrim	Kırık Kanatlar	1999	Kaknüs Yayınları
Cihâd er- Recbî	Limen nahmilu’r- rasâs	Mustafa Genç	Direnış Öyküleri	1997	Özgün Yayınları
Bahâ Tâhir	Lem a’rif enne’t- tavâvîs tatîru	Zafer Ceylan	Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini	2017	Kırmızı Yayınları

Abdurrahmân Munîf	en-Nihâyât	İlknur Emekli	Sonlar	2015	Fenomen Yayıncılık
Necîb Mahfûz	Hemsu'l- cunûn	Musa Yıldız	Esir Üniforması	1999	Şule Yayınları
Yûsuf Cevher	el-Misbâhu'l- a'mâ	Muammer Sarıkaya	Kör Lamba	2002	Anka Yayınları
Ğâde es- Semmân	Lâ bahr fî Beyrût	Metin Fındıkçı	Beyrut'ta Deniz Yok	2002	Avesta Yayınları

Tablo 2. Arapçadan Türkçeye Çevrilen Başlıca Kısa Öyküler

Tablo 2’de modern Arap edebiyatı yazarlarının Türkçeye aktarılan öyküleri, çevirmenleri, çevirilerin basım tarihleri ve yayınevlerinin bilgisi yer almaktadır. Tabloda aktarılan bilgiler incelendiğinde, Cubrân Halîl Cubrân ve Zekerîyyâ Tâmir’in en çok çevrilen yazarlar olarak öne çıktıkları görülmektedir. Ayrıca en fazla çevirinin 2002 yılında yapıldığını ve basılan eser sayısı bakımından Demavend Yayınlarının diğer yayınevleri arasında öne çıktığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra ikiden fazla öykü çeviri kitabı bulunan çevirmenler arasında ise Erdinç Doğru, Muammer Sarıkaya, Kenan Demirayak ve Halim Öznurhan yer almaktadır. Tabloda yalnızca kaynak dili Arapça olan ve bilgisine net olarak ulaşılabilen eserlere yer verilmiştir.

5. SEÇİLİ KISA ÖYKÜLER VE ÇEVİRMENLERİ

Çevirilerini karşılaştırmalı olarak ele almış olduğumuz on kısa öyküye genel hatlarıyla değindiğimiz bu bölümde, öykülerin şekilsel ve biçimsel özellikleri, yazarları, kaleme alındıkları tarihler, içerisinde bulundukları derlemeler; ayrıca öykülerin olay örgüsü, kahramanları ve temaları hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

5.1. Eserler

5.1.1. الأعداء (Düşmanlar)

Suriyeli yazar Zekeriyâ Tâmir'in 1978 yılında yayımlanan النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) adlı koleksiyonu içerisinde bulunan الأعداء (Düşmanlar) isimli öykü, 135 sayfadan oluşan bu koleksiyonda 16 öykü arasında ilk sırada yer almaktadır. Öykü, 26 bağımsız alt başlık altında kaleme alınmış olup, 15 sayfadan oluşmaktadır. Yazar, bu eserinde Suriye özelinde tüm Arap ülkelerinin ortak meselesi olan siyasal yozlaşmayı ve toplumsal sorunları sembolik bir dille ele alarak eleştirel bir üslupla okuyucuya sunmuştur.

5.1.2. النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar)

النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) adlı öykü, Zekeriyâ Tâmir'in aynı adı taşıyan öykü derlemesinde yer almaktadır. 16 öykü arasında 6. sırada bulunan öykü, 5 sayfadan oluşmaktadır. Öykü, ormanlarda özgürce yaşarken yakalanarak kafeste tutsak edilen bir kaplan ile hayvan terbiyecisi arasında geçen diyaloglardan oluşmaktadır. Yazar, bu eserinde genelde Arap ülkelerinde, özelde ise Suriye toplumunda yaşananlara karşı duyduğu rahatsızlığı sembolik bir dille ele almıştır. Öykünün olay örgüsü özetle şu şekildedir:

Kaplan özgürce yaşadığı ormanlardan koparılarak bir kafese hapsedilir. Ardından kendi özünden uzaklaştırılmak üzere hayvan terbiyecisi tarafından açlıkla tehdit edilerek 10 gün boyunca farklı kurallara uymaya zorlanır. Başta hayvan terbiyecisinin emirlerine karşı çıkan aslan, günden güne aç kalma korkusuyla bu emirlere itaat etmek zorunda kalır. Gün geçtikçe duruma alışmaya başlayan kaplan, hayvan terbiyecisinin isteklerini itiraz etmeden yerine getirmeye başlar. Onuncu günün sonunda ise o güçlü ve özgür ruhlu kaplanın yerini, itaatkar ve çaresiz bir kaplan alır. Öykü, “Onuncu gün hayvan terbiyecisi, öğrencileri, kafes ve kaplan ortadan kayboldu, kaplan vatandaşa, kafes de şehre dönüştü.” cümlesiyle son bulmaktadır. Bu cümleden de anlaşılacağı üzere, zamanla tüm dayatmalara ve zulme alışarak bu durumu normal karşılamaya

başlayan kaplanın vatandaşı, hayvan terbiyecisinin ise yöneticileri sembolize ettiği görülmektedir.

5.1.3. الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı)

Öykü, Zekerıyyâ Tâmir'in ilk hikâye koleksiyonu olan ve 1960 yılında yayımlanan صهيل الجواد الأبيض (Beyaz Atın Kişnemesi) adlı derlemesi içerisinde yer almaktadır. Derleme, toplam 111 sayfadan ve 11 bağımsız öyküden oluşmaktadır. Genel olarak sosyo-psikolojik ve melankolik hikâyelerden oluşan bu öykü derlemesi, toplumda var olan adaletsizlik ve zulmü ele almaktadır. Bu koleksiyonun ilk öyküsü olan ve 8 sayfadan oluşan الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı) adlı öykü, iş yerinde bozduğu bir alet yüzünden kovularak işsiz kalan genç bir işçiyi konu edinmektedir. Öykünün kahramanı, işsizlik ve yoksulluğun beraberinde getirdiği dışlanmışlık sebebiyle çevresiyle iletişimini kesmiş ve iç dünyasında kurduğu hayallerle kendini avutmaya çalışmaktadır. Öykü, kurduğu hayalleri kendisini tatmin etmeyen bu gencin dış dünyayla yaşadığı çatışmayı ele almaktadır (İzci, 2016: 33-57).

5.1.4. ربيع في الرماد (Külde Bir İlkbahar)

İncelediğimiz ربيع في الرماد (Külde Bir İlkbahar) adlı öykü, Zekerıyyâ Tâmir'in 1963 yılında yayımlanan ve yaklaşık 115 sayfadan oluşan aynı adlı derlemesi içinde bulunmaktadır. Öykü, realizm, sürrealizm ve anlatımcılık tarzının iç içe geçtiği 11 kısa öyküden oluşan bu koleksiyonda 8. sırada yer almaktadır. Arap toplumunu Binbirgece Masalları'nın kahramanlarından olan Şehrâzad ve Şehriyâr isimlerini kullanarak betimlemeye çalışan 7 sayfalık bu sembolik eserde, olaylar hakim bakış açısıyla anlatılmaktadır. Yazar, toplumsal problemleri, insana yapılan zulüm ve haksızlıkları, siyasi otoritenin baskıcı yönetim anlayışlarını sembolik bir dille ele almıştır. Derlemedeki tüm öykülerde olduğu gibi incelediğimiz öyküde de olaylar okuyucunun yorumuna ve hayal gücüne bırakılarak son bulmaktadır (Akçay, 2008: 285-294).

5.1.5. غرفة الأحزان (Hüzünler Odası)

Modern Mısır edebiyatının önde gelen isimlerinden Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî, el-Mueyyed gazetesinde yazdığı sosyal içerikli deneme ve makalelerini, 1910 yılında yayımlanan النظرات (Bakışlar) isimli eserinde bir araya getirmiştir. Üç ciltten oluşan bu eserin her bir cildinde yaklaşık kırk makale vardır. 1915 yılında yayımlanan العبرات (Gözyaşları) adlı eserinde ise, kendisinin yazdığı dört özgün hikâye ve Fransız edebiyatından yaptığı uyarlamalar yer almaktadır. النظرات والعبرات adlı her iki eserinde

de toplumdaki çarpıklıkları dile getirerek ahlaki ve sosyal mesajlar veren Menfelûtî'nin bu eserlerinde, romantizm akımının etkisi görülür. Bu sebeple eserlerinde duygusal ve melankolik bir üslup kullanmıştır. Menfelûtî, en-Nazarât için yazdığı yaklaşık 40 sayfa olan uzun mukaddimede, eserlerini halk için kaleme aldığını ve elit diye adlandırdığı tabakanın kendisi için yaptığı eleştirileri dikkate almadığını açıkça belirtmiştir. (İşler, 2001: 72-75; Ürün, 2002a: 203-204).

İncelediğimiz غرفة الأحزان (Hüzünler Odası) adlı kısa öykü, Menfelûtî'nin ortalama 780 sayfadan ve 121 öyküden oluşan en-Nazarât ve el-'Aberât adlı derlemesi içinde 26. sırada yer almaktadır ve 7 sayfadan oluşmaktadır.

Kadınların çektiği sıkıntıları ve erkeklerin onlara yaptığı haksızlıkları ele alan bu öykü, bir adamın Kahire'den ayrıldıktan sonra uzun süre haber alamadığı, sonrasında şehre geri döndüğünde aramaya karar verdiği arkadaşını uzun arayışlar sonucu ölüm döşeğinde bulmasıyla başlıyor. Hasta arkadaşının ölüm döşeğinde kendisine anlattığı hikaye, öykünün ana konusunu oluşturuyor. Hasta adam, yıllar önce güzel bir kadını evlilik vaadiyle elde ettiğini, ancak kadının hamile olduğunu öğrendiğinde onu terk ettiğini, yıllar sonra kadının kendisine gönderdiği sitem ve öfke dolu bir mektupla çok hasta olduğunu ve kızını babasına emanet etmek istediğini öğrendiğini, mektup üzerine yaptığı hatanın farkına vararak pişmanlık içinde kadının yanına gittiğini ve bir odada kızını kadının cansız bedeninin yanında ağlarken bulduğunu anlatıyor. Hüzün odası adını verdiği bu odada, onun gibi yaşayıp öleceğine dair Allah'a söz verdiğini söyleyen adam, bu hikayeyi anlattıktan sonra kızını arkadaşına emanet ederek oracıkta can veriyor. Öykü erkeklerin kadınlara karşı insafli ve merhametli olması gerektiğine dair yazarın nasihatıyla son buluyor.

5.1.6. صراخ القبور (Mezarların Çığlığı)

Mehcer Edebiyatının önde gelen isimlerinden Cubrân Halîl Cubrân'ın صراخ القبور (Mezarların Çığlığı) adlı öyküsü, yazarın 1908 yılında yayımlanan, 160 sayfadan ve 4 öyküden oluşan الأرواح المتمرده (Asi Ruhlar) isimli öykü derlemesi içinde yer almaktadır. Toplam 19 sayfadan oluşan صراخ القبور adlı öykü, koleksiyonda ikinci sırada yer almaktadır.

Yazarın الأرواح المتمرده derlemesinde yer alan öyküler, devrimci şiirler ve şiirsel anlatımlarla doludur. Okuyucuya iç içe geçmiş sıralı meseller manzumesi havası vermektedir. Törelerin, gelenek-göreneklerin ve kilisenin gerici rahiplerinin baskısı altında bulunan halkın rahata kavuşmasına yönelik mesajlar içermektedir (Çatal, 2011:

64). İncelediğimiz صراخ القبور adlı öyküde yazar, gelenek-göreneklere, kilise rejimine ve baskıcı otoriteye karşı olan görüşlerini işlemiştir.

Öyküde sorgusuz sualsiz yargılanan, hiçbir delile ve şahide başvurulmaksızın haklarında idam kararı verilen üç kişi anlatılmaktadır. Bunlardan birincisi, kralın askerini öldürmekle suçlanan bir delikanlıdır. Aslında bu genç, askeri sebepsiz yere değil, aksine nişanlısının şerefini ve namusunu korumak için öldürmüştür. Çünkü asker, gencin nişanlısını vergiye karşılık olarak zorla krala götürmek istemiştir. Nişanlısını ve kendisini korumaya çalışan genç, askeri öldürmek zorunda kalmıştır.

İkinci kişi ise zina etmekle itham edilen genç bir kadındır. Burada da durum yine görüldüğü gibi değildir. Genç kadın, sevdiği delikanlı şehir dışındayken babasının zorlamasıyla istemediği biriyle evlendirilmiştir. Durumu öğrenen delikanlı, genç kadınla konuşmaya yanına gitmiş, onlar baş başa sessizce oturarak yaslarını tutarken, kadının kocası ikisini birlikte görmüş ve kadını zina etmekle suçlamıştır. Bunun sonucunda da genç kadının taşlanarak öldürülmesine karar verilmiştir.

Üçüncü kişiye gelince, bu kişi kilisenin altın kaplarını çalmakla suçlanmaktadır. Oysaki çalmaya çalıştığı sadece bir miktar undur. Hayatı boyunca kilisenin hizmetinde bulunmuş olan bu adam, yaşlanıp elden ayaktan düşünce kiliseden kovulmuştur. Yardım istediği kiliseden her defasında eli boş gönderilen adam, en sonunda yoksulluktan perişan olan çocuklarına yiyecek bir şey bulabilmek için kilisenin ambarına girmiş ve tam bu sırada rahipler tarafından yakalanarak kralın askerlerine teslim edilmiştir.

5.1.7. سنتها الجديدة (Yeni Yılı)

Mehcer edebiyatının bir diğer öncü ismi olan Mîhâîl Nu‘ayme’nin 1937 yılında yayımlanan كان ما كان (Bir Varmış Bir Yokmuş) adlı öykü koleksiyonunda 6 öykü yer almaktadır. Toplamda 135 sayfadan oluşan bu koleksiyonun ikinci öyküsü olan سنتها الجديدة (Yeni Yılı), 15 sayfadan oluşmaktadır. Mîhâîl Nu‘ayme, bu eserinde kız çocuğu sorununu ele alarak yedi kızı olan bir babanın duygularını tasvir etmiştir. Öykünün ana fikri, Ortadoğu insanı özelinde Lübnan halkının kız çocuğuna bakış açısını yansıtmaktadır.

Öykü, Lübnan’ın Yerbub köyünde geçmektedir. Olayın kahramanı olan köyün muhtarı yedi kız babası Ebû Nâsîf, kendisinden sonra muhtarlık vazifesini devam ettirecek bir erkek evlat sahibi olmak istemektedir. Nihayetinde karısı bir kez daha hamile kalır. Doğum vakti gelip çatığında Ebû Nâsîf yeni doğacak bebeğin de kız

olma ihtimali endişesiyle boğuşurken dayanamayarak ebenin doğum yaptırdığı odaya girer, ancak odada derin bir sessizlik hakimdir. Ebû Nâsîf, ebeden bebeğin kız olduğunu öğrendiği anda beyninden vurulmuşa döner. Bebeği öfkeyle ebenin elinden alarak dışarı fırlar ve kilisenin arkasındaki ormanlık alana gömer. Sonra ebeye iki İngiliz altını vererek, köyün dedikoducu kadınlarından olan Barbara'ya, doğan bebeğin ölü bir oğlan çocuğu olduğu ve Ebû Nâsîf'in onu tek başına gömdüğü yalanını söylemesini ister. Barbara, bütün bunları kendisine ebenin anlattığını söyleyerek tüm köye yayacaktır.

5.1.8. سعادة البيك (Bey Hazretleri)

سعادة البيك (Bey Hazretleri) isimli öykü, Mîhâîl Nu‘ayme'nin كان ما كان (Bir Varmış Bir Yokmuş) adlı öykü koleksiyonunda yer almaktadır. Koleksiyondaki öyküler arasında 5. sırada yer alan سعادة البيك , 11 sayfadan oluşmaktadır. Öyküde, Lübnan toplumunun ileri gelen zengin ailelerine karşı halkın göstermiş oldukları körü körüne itaatin yanlışlığına vurgu yapılmaktadır. Ayrıca göç ederek zengin olanların kendi bağımsızlıklarını elde ettikleri, bu sayede Lübnan'ın belli başlı ailelerin tek elinde olmaktan kurtulmaya başladığı gerçeği dile getirilmektedir.

Olay örgüsü Amerika'nın Newyork eyaletinde, anlatıcının arkadaşıyla gitmiş olduğu Ebû Assâf'ın lokantasında geçmektedir. Öykü, Ebû Assâf'ın her gün aynı saatte lokantaya gelen Bey Hazretleri'nin hikâyesini anlatması üzerine başlar. Bey Hazretleri diye kendisinden bahsedilen kişi, Lübnan'ın önde gelen ailelerinden ed-Davak ailesine mensup olan Şeyh Esad'dır. Şeyh Esad'ın emri altındaki hizmetçilerden birinin Amerika'da zengin olarak memleketine dönüp valilikten “Bey” unvanını satın almasıyla, Şeyh Esad'ın halk arasındaki itibarı sona erer. Bu durum karşısında bunalıma giren Şeyh Esad bir süre sonra ortadan kaybolur. Bunları anlatan lokantacı Ebû Assâf, bir müddet sonra kendisinin de Amerika'ya göç ederek bir lokanta açtığını ve müşterilerin konuşmalarından Şeyh Esad'ın da Amerika'da olduğunu öğrendiğini anlatır. Birkaç gün geçmeden Şeyh lokantaya gelir. Ebû Assâf, Şeyh Esad'ın o günden beri yedi yıldır her gün aynı saatte lokantasına geldiğini, bir şeyler yiyip içtikten sonra “Hesabıma yaz” diyerek para ödemediğini çekip gittiğini, kendisinin de onun haline üzülmekle yedikleri için bir ücret talep etmediğini söyler.

5.1.9. موزع البريد (Postacı)

أرني الله (Postacı), Tevfik el-Hakîm tarafından 1953 yılında yayımlanan (Bana Allah'ı Göster) adlı öykü koleksiyonu içinde yer almaktadır. İçerisinde 18 bağımsız felsefi öykünün bulunduğu eser, 214 sayfadan oluşmaktadır. İncelediğimiz 8 sayfalık موزع البريد adlı kısa öykü, bu koleksiyonda üçüncü sırada yer almaktadır. el-Hakîm'in felsefi olarak nitelendirdiği bu öyküleri, eski ve ortaçağ doğu edebiyatında bulunan hikmetli hikayeleri andırmaktadır. Felsefi olmaları sebebiyle, hayatın gerçekliğini tasvirden uzaklaşarak daha çok soyut kavramları somutlaştırarak anlatmaya çalışmaktadır (Çalıkılıç, 2015: 153).

Öykü, anlatıcının yorgun ve bezgin görünümlü bir postacıya selam vermesiyle başlar. Çantasındaki kum taneleri sayısınca mektubu tek başına dağıtması gerektiğini söyleyen postacı, anlatıcıya işlerinin yoğunluğundan ve ömründe bir gün olsun izin kullanamamış olmasından dert yanar. Postacı tüm mektupları bir günde sahiplerine ulaştırmanın mümkün olmadığını söyleyerek, mektupları kime rastlarsa ona verdiğini, rastlayamadıklarının mektuplarını da gelişigüzel olarak karşısına çıkan insanların ellerine tutuşturduğunu anlatır. Bir tomar mektup verdiği yaşlı ve çirkin bir kadının piyangoyu kazanması üzerine anlatıcı, dağıtımdaki bu adaletsizliğe öfkelenerek postacıya çıkışmaya başlar ve ona şansı herkese eşit dağıtması gerektiğini söyler. Bunun üzerine postacı, hak edenle hak etmeyeni birbirinden ayırt etmeye uğraşırsa hiçbir işini zamanında bitiremeyeceğini, gücünün ancak bu kadarına yettiğini, bu sebeple çantasındakileri tesadüflere ve şartlara göre rastgele dağıttığını söyleyerek kendini savunur, bir süre sonra da oradan uzaklaşır. Anlatıcı ise öfkesi geçince postacıdan mektup almadığını hatırlayarak peşinden koşar. Postacının çoktan ortadan kaybolduğunu gördüğünde ise öfke ve pişmanlıkla şans dolu çantadan bir kazanç sağlayamadığı için kendisine kızar ve postacıyı eleştirmek yerine payına düşeni alsaydı çok zengin olabileceği düşünceleri içinde hayıflanmayı sürdürür.

5.1.10. الحاج شلبي (Hacı Şelebî)

Öykü, Mahmûd Teymûr'un 1930 yılında yayımlanan (Hacı Şelebî ve Diğer Öyküler) adlı derlemesi içinde bulunmaktadır. Derleme 259 sayfadan oluşmaktadır. İncelediğimiz الحاج شلبي adlı öykü, henüz bir derleme içerisinde yer almadan önce, 1927 yılında el-Hilâl dergisinin altıncı sayısında 718-728 sayfaları arasında yayımlanmıştır. 11 sayfadan oluşan öykü, kadınların erkekler tarafından

sömürülmeleri, haksızlık ve zulme maruz bırakılmalarını ve erkeklerin eşlerine yaptıkları bu eziyet sonucu herhangi bir yaptırımla veya toplumun tepkisiyle karşılaşmamaları sebebiyle, hiçbir zarara uğramadan bu zulmü sürdürmelerini konu edinmektedir. Olay örgüsü özetle şu şekildedir:

Liman hapishanesinden birkaç sene önce çıkmış bir kabadayı olan Hacı Şelebî, Ummu'l-Hayr'ın evine doğru yola koyulur. Oraya giderken her zaman en güzel elbiselerini giyer ve hoş kokular sürerdi. Ummu'l-Hayr, kendisine eş bulması için sıklıkla evine uğradığı bir kadındır. Nihayet eve vardığında Ummu'l-Hayr'a kendisine uygun bir eş aday olup olmadığını sorar. Ummu'l-Hayr Farah adında henüz on beş yaşında evlenmeye uygun bir genç kız olduğunu söyler. Kısa bir süre sonra Hacı Şelebî ve Farah evlenir ve bir kızları olur. Hacı Şelebî, kızları doğar doğmaz Farah'a zengin bir paşanın evinde süt anne olarak çalışabileceği bir iş bulur. Kızından ayrılıp çalışmak istemese de kocasının zorlamasıyla buna mecbur kalan Farah, bir ay sonra kızını görmeye geldiğinde onu zayıf ve solgun bir halde bulur. Büyük bir üzüntü yaşayan Farah çocuğunu emzirmeye başlar ancak Hacı Şelebî onu azarlayarak çalıştığı eve geri gönderir. Birkaç ay sonra Farah'ın bebeği ölür. Üzüntüden sütü kesilen Farah işten çıkartılarak evine döner ancak Hacı Şelebî bunu öğrendiğinde öfkeden deliye dönerek karısını feci şekilde döver ve onu evden kovar. Ertesi gün ise Hacı Şelebî yine en güzel elbiselerini giyerek neşe içinde Ummu'l-Hayr'ın evine doğru yola koyulur.

5.2. Çevirmenler

Toury'ye (1995:1-7) göre çeviri yalnızca diller arası basit bir aktarım değil, aynı zamanda sosyokültürel bir etkinliktir. Bu sebeple çeviri eyleminin gerçekleştirilmesi için çevirmenin sadece erek dile hakim olması yeterli değildir. Çevirmenin kaynak metinde bahsedilen tarihi ve kültürel olayları erek dil okuruna doğru şekilde aktarabilmesi için erek kültür hakkında bilgi sahibi olması şarttır. Bunun yanı sıra çevirmen, aktardığı ifadelerin erek toplumda uyandıracak etkileri öngörebilmeli ve erek okurların beklenti ve alışkanlıkları doğrultusunda çevirisini yapmalıdır. Bu bağlamda, incelediğimiz kısa öyküleri Arapçadan Türkçeye çeviren on altı çevirmen hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır.

Abdul Hakim İzci, 1994 yılında Mısır el-Ezher Üniversitesi Usulu'd-din Fakültesinden mezun oldu. 2013 yılında Vaiz olarak atandı ve çeşitli ilçelerde bu görevini sürdürdü. 2016 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Temel İslam Bilimleri

Anabilim Dalı Arap Dili ve Belagatı alanında yüksek lisansını tamamladı. 2021 yılında Konya'nın Tuzlukçu İlçesinde İlçe Müftüsü olarak göreve başlayan İzci, halen bu görevini sürdürmektedir.

Ali Nar, 1964'e İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünü bitirdikten sonra çeşitli İmam Hatip liselerinde öğretmenlik yaptı. Öğretmenlik yıllarında edebiyat alanında adını duyurmaya başlayan Nar, klasik ve modern Arapçadan eserler çevirdi ve Necîb el-Kîlânî başta olmak üzere Arap edebiyatı yazarlarını Türk okuyuculara tanıttı. Yazın hayatına Arap yazarların eserlerini çevirerek başlayan yazar, daha sonra kendine has bir üslup geliştirerek farklı türlerde eserler verdi. Yazı ve şiirleri çeşitli dergilerde yayınlandı, romanları Arapçaya tercüme edildi, İngilizce yayın yapan uluslararası dergilerde kitapları tahlil edildi, bazı piyesleri yüzlerce kez sahnelendi. 2015 yılında vefat eden yazarın, dini, ilmi ve edebi alanlarda elliye aşkın telif ve tercüme eseri bulunmaktadır.

Cihaner Akçay, 1978'de Ankara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli memuriyet görevlerinin ardından 1983 yılında Suudi Arabistan Kral Suud Üniversitesi'nin vermiş olduğu eğitim bursunu kazanarak Suudi Arabistan'a gitti. Üç yıllık bir eğitimin ardından ülkesine dönerek Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Bölümünde okutman olarak göreve başladı. Bu bölümde yüksek lisans ve doktora öğrenimini tamamlayan Akçay, 2002'de Gazi Eğitim Fakültesi Arap Dili Eğitimi Bölümünde yardımcı doçentliğe atandı. Çeşitli bilimsel makale yayınları bulunan Akçay'ın, çeviri ve telif yayınları da bulunmaktadır.

Prof. Dr. Emrullah İşler, Kral Suud Üniversitesi Eğitim Fakültesi İslami İlimler Bölümünde lisans eğitimini aldı. Yüksek lisans ve doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalında tamamladı. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yardımcı doçent olarak çalıştı. Daha sonra Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Bölümünde yardımcı doçent, doçent ve profesör unvanıyla görev yaptı. İşler'in çok sayıda bilimsel kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

Doç. Dr. Erdinç Doğru, 1990 yılında Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Ürdün'de başladığı yüksek lisans eğitimini 1998'de Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Doktora eğitimini ise 2004 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamladı. Yayınlanmış pek

çok makalesi, telif ve tercüme kitapları bulunan Doğru, şu anda Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Eyyup Tanrıverdi, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Çok sayıda tercüme ve telif kitapları ile bilimsel makaleleri bulunmaktadır.

Prof. Dr. Faruk Bozgöz, 1988 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri alanında, doktora öğrenimini ise Selçuk Üniversitesi Arap Dili ve Belagatı alanında tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla Ürdün'de eğitim gördü. Bozgöz'ün çeşitli makale yayınları ve tercüme kitapları bulunmaktadır.

Dr. Gülfem Kurt, Ankara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktorasını Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamladı. Kurt'un çeşitli bilimsel makale ve kitap yayınları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Halim Öznurhan, 1987 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, doktorasını ise Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlamıştır. 2008 yılından bu yana Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görev yapan yazarın, çeşitli bilimsel makale ve kitapları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde tamamladı. 1984'te bu bölümün Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atandı ve emekli olana kadar aynı anabilim dalında yardımcı doçent, doçent ve profesör olarak görev yaptı. 2019 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Arapça Öğretmenliği Programında başladığı görevini halen sürdürmektedir. Yazarın çok sayıda makale, bildiri, tercüme ve telif eseri bulunmaktadır.

Prof. Dr. Kenan Demirayak, 1985 yılında Atatürk Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını Atatürk Üniversitesi İslâm Medeniyetleri ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde, doktorasını da Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde tamamladı. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde araştırma görevlisi, yardımcı doçent, doçent ve profesör olarak çalışan Demirayak,

halen Atatürk Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. Çeşitli bilimsel makaleleri ve çeviri kitapları bulunmaktadır.

Prof. Dr. Muammer Sarıkaya, 1992 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Kırıkkale Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisansını, İstanbul Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında ise doktora öğrenimini tamamladı. Çok sayıda bilimsel makale, tercüme ve telif eserleri bulunan Sarıkaya, şu anda Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arapça Mütercim-Tercümanlık Bölümünde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Prof. Dr. Rahmi Er, 1981'de Ankara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1982'de aynı bölüme araştırma görevlisi olarak atandı ve burada yardımcı doçent, doçent ve profesör olarak görev yaptı. Daha çok modern Arap edebiyatı üzerine çalışmalar yapan Er'in, makale ve kitap düzeyinde yayımlanmış çok sayıda bilimsel çalışması, bildirileri ve başta Arap edebiyatından olmak üzere yabancı edebiyatlardan yaptığı çeşitli şiir, öykü ve roman çevirileri de bulunmaktadır.

Selahattin Hacıoğlu, Arap edebiyatında önemli bir yere sahip olan Mustafa Lutfî el-Menfelûtî, Usâme İbn Munkız, el-Câhiz, İbn Hazm ve Cubrân Halîl Cubrân gibi isimlerden dilimize çeviriler yapmıştır. Yazarın yayınları arasında Acılar Kitabı, Cimriler Kitabı, Güvercin Gerdanlığı, İbn Munkız Haçlılara Karşı adlı çevirilerini saymak mümkündür.

Prof. Dr. Sevim Özdemir, lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Bölümünde, yüksek lisans ve doktorasını ise Süleyman Demirel Üniversitesi Temel İslam Bilimleri alanında tamamladı. Şu anda Süleyman Demirel Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir. Özdemir'in çok sayıda makale, bildiri ve kitabı bulunmaktadır.

Dr. Yeşim Fettahoğlu, İstanbul Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisans ve doktora eğitimini yine aynı üniversitede tamamlayan Fettahoğlu, şu anda Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslami Bilimleri Bölümünde görev yapmaktadır. Çeşitli kitap ve makale yayınları mevcuttur.

6. SEÇİLİ KESİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI İNCELEMESİ

Çalışmamızın bu bölümünde, bir önceki bölümde kısaca bilgi verdiğimiz on kısa öykünün farklı çevirmenler tarafından Türkçeye yapılmış olan çevirileri, Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı ve genel çeviri stratejileri ışığında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Değerlendirdiğimiz kesitler, çeviri farklılıklarının en yoğun görüldüğü bölümlerden seçilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda çevirmenlerin çeviri sürecinde aldıkları kararlar, yararlandıkları strateji ve yöntemler ve yakın durdukları çeviri yaklaşımları analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda ulaşılan veriler, Toury'nin öne çıkarttığı iki önemli kavram olan “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” bağlamında değerlendirilerek, çevirmenlerin “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” arasında yakın durdukları nokta ortaya konmaya çalışılmıştır. Çeviri kaynak metnin normlarına yakınsa “yeterli çeviri” olarak, hedef metnin normlarına yakınsa “kabul edilebilir” çeviri olarak değerlendirilmiştir (Toury, 1995: 56-57).

Kısa Öykü Adı: الأعداء (Düşmanlar)

Tâmir (1981: 8)	قالوا: نريد بترولكم. قلنا: خذوا بترولنا، فنحن أحفاد حاتم الطائي.
Bozgöz (2004: 61)	Bize dediler ki: “Petrolünüzü istiyoruz.” Dedik ki: “Ooo tabii ki buyrun, alın petrolümüzü! Biz cömert Hâtemu’t-Taî’nin torunlarıyız.”
Öznurhan (2016: 8)	Bize ‘petrolünüzü istiyoruz’ dediler, biz de ‘petrolümüzü alın, biz Hatem et-Tâî’nin torunlarıyız’ dedik.

Kaynak metinde bahsi geçen حاتم الطائي (Hâtemu’t-Taî) isimli şahsiyetin, Cahiliye döneminde yaşadığı ve Yemen’de bulunan Tayy kabilesinin lideri olduğu rivayet edilmektedir. Arabistan’ın tamamında cömertliğiyle meşhur olan ve hakkında dilden dile yayılan öyküler anlatılan Hâtemu’t-Taî’nin bu hasleti, darb-ı mesel (deyim) haline gelmiştir. Deyim, Arapçada أكرم من حاتم الطائي (Hâtemu’t-Taî’den daha cömert) şeklinde kullanılmaktadır. Bozgöz bu ifadeyi hedef dile aktarırken çevirisine kaynak metinde bulunmayan “cömert” sözcüğünü eklemiştir. Bu tercihiyle Hâtemu’t-Taî hakkında bilgi sahibi olmayan hedef dilin okur kitlesi tarafından net bir şekilde anlaşılmayı hedeflediği söylenebilir. Öznurhan’ın ise herhangi bir eklemede bulunmadan kaynak metne sadık kaldığı görülmektedir. Her iki çevirmen de bu

deyimin aktarımında hedef dildeki eşdeğeri bulmak yerine, yabancılaştırma stratejisini kullanmayı tercih ederek sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmışlardır. Çevirmenlerin bir diğer farklı tercihi, kaynak metinde geçen *خذوا بترونا* cümlesinin aktarımında kendini göstermektedir. Bu cümlenin hedef dile birebir çevrilmesi durumunda, alt metinde yatan iğneleme anlamı kaybolacaktır. Bozgöz'ün anlamı doğru şekilde aktarmak için tariz sanatına başvurduğu görülmektedir. Kinayeden daha keskin alay ve eleştiri içeren tariz, bir sözün görünürdeki anlamının tam tersi amaçlanarak kullanılmasıyla gerçekleştirilen mecazlı anlatımdır. Bozgöz'ün alt metinde yatan anlam kaybını engellemek için çevirisine “Ooo tabii ki buyrun” eklemesinde bulunarak yaptığı yorumlama ve cümlenin sonuna eklediği ünlem işareti, kaynak metinde verilmek istenen alaycı ifadeyi hedef okura doğru bir şekilde ulaştırmıştır. Öznurhan'ın ise yine kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne bir aktarım yaptığı görülmektedir. Bu durum, hedef dil okurunun “petrolümüzü alın” ifadesinin gerçek anlamıyla kullanıldığını düşünerek yanılgıya düşmesine sebep olabilir.

Tâmir (1981: 11)	خالد بن الوليد: "لقد صرت بطلا بفضل ملح أندروس الفوار ، ففي كل صباح كنت أشرب كوب ماء بعد أن أذيب فيه ملعقتين من ملح أندروس..فملح أندروس كما يعلم القاصي والداني ينشط الكبد وينظف الأمعاء ويقوي الجسم وينعش العقل."
Bozgöz (2004: 64)	Halid b. Velid: “Ben, ‘Enderus el-Fevvar billur tuzu’ sayesinde bir kahraman oldum. Her sabah iki kaşık Enderus tuzunu bir bardak suda erittikten sonra içiyordum. Zira duyduk duymadık demeyin; Enderus Tuzları, herkesin bildiği gibi ciğerleri açar, bağırsakları temizler, vücudu güçlendirir ve akli iyi çalıştırır.”
Öznurhan (2016: 11)	Halid b. Velid: Andros Kaynar Tableti sayesinde kahraman oldum. Her sabah Andros Tabletinden iki kaşık eritip, iki bardak suyla içerim. Andros Tableti, bildiğiniz gibi karaciğeri canlandırır, bağırsakları temizler, bedeni güçlendirir ve zihni açar.

Çeviriler incelendiğinde ilk dikkati çeken farklılık, *ملح أندروس الفوار* söz öbeğinin aktarımında görülmektedir. Bozgöz bu ifadeyi “Enderus el-Fevvar billur tuzu”

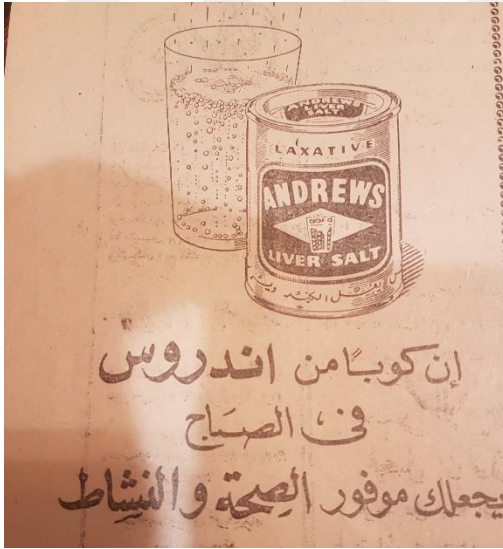
şeklinde çevirirken; Öznurhan “Andros Kaynar Tableti” şeklinde bir çeviriyi uygun görmüştür. Bir çeşit vitamin takviyesi olan ملح أندروس الفوار (Andrews Liver Salt) isimli ürünün reklam afişi, 1955 yılında البلاد السعودية (el-Bilâdu’s-Su’ûdiyye) adlı gazetede yayımlanmıştır. Sabahları bir bardak suyla içilmesi tavsiye edilen bu ürünün iddiası ise, vücudu daha sağlıklı ve zinde kılmak şeklindedir. Çevirilere baktığımızda Bozgöz’ün ملح أندروس الفوار ifadesinin bir marka, yani özel isim olması sebebiyle ödünçleme yöntemini kullandığı ve ifadeyi hedef dil sesletimine uygun olarak aktardığı görülmektedir. Bozgöz “tuz” anlamına gelen ملح kelimesini ise “billur tuz” olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Billur tuz, bir rafine sofr tuzu markasıdır. Sektörde öne çıkan bir marka olması, marka adının halk arasında kaya tuzu, deniz tuzu vb. gibi bir tuz türü gibi algılanmasına sebep olmaktadır. Bu duruma benzer olarak kağıt peçeteye selpak denmesi örnek verilebilir. Marka adı olan Selpak, yaygınlığı nedeniyle ürüne verilen ad gibi algılanmaktadır. Ayrıca kaynak metinde bahsedilen ürün bir çeşit vitamindir. Dolayısıyla yemeklerde kullanılan tuzun kastedildiği bir çeviride anlam kayması yaşandığını söylemek mümkündür. Burada Bozgöz’ün bahsettiğimiz sebeplerle çevirisinde aşırı kaydırmaya sebebiyet verdiği görülmektedir. Öznurhan’ın çevirisine baktığımızda ise, onun da ملح أندروس kelimesini ödünçleme yöntemiyle aktardığı; ancak Bozgöz’den farklı bir transkripsiyon tercihinde bulunduğu görülmektedir. Buna ek olarak sözcük anlamı “kaynayan, köpürüp kabaran şey” olan الفوار kelimesini, cümlemin bağlamını dikkate almayarak “kaynar” şeklinde aktarmıştır. الفوار kelimesinin bu bağlamdaki karşılığı “efervesan” kelimesidir. Su veya herhangi bir sıvıyla tepkimeye girmesi durumunda içerdği mineraller sebebiyle gaz ve kabarcık açığa çıkartan ilaçların tamamına “efervesan” adı verilir. Öznurhan ayrıca ملح kelimesini kaydırarak tablet şeklinde bir aktarımı tercih etmiştir. Çevirmenin, suda eriyen vitaminlerin çoğunlukla tablet şeklinde olduğunu düşünmesi bu tercihinde belirleyici olmuş olabilir.

Bu kesitteki bir diğer çeviri farklılığı ملح أندروس من ملعقتين ibaresinin çevirilerinde görülmektedir. Bozgöz “iki kaşık Enderus tuzu”; Öznurhan ise “Andros Tabletinden iki kaşık” şeklinde çevirilerini yapmışlardır. Bozgöz kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne bir aktarım yapmıştır. Öznurhan ise daha önce bahsettiğimiz gibi ملح kelimesini “tablet” olarak kaydırmıştır. Ancak Öznurhan’ın burada tablet kelimesiyle birlikte kullanılması durumunda anlatım bozukluğuna sebep olacak olan ملحعتين kelimesini sözcüğü sözcüğüne aktarması, bağdaşıklık sorununa neden olmuştur.

Ayrıca Öznurhan كوب ماء tamlamasını da kaydırarak “iki bardak su” şeklinde aktarmıştır. Çevirmenin bu tercihinin sebebi “iki kaşık” ve “iki bardak” şeklinde bir uyum yakalamak olabilir.

Bozgözün فملح أندروس ifadesinde geçen ف atıf harfini geniş bir açıklama yaparak “zira duyduk duymadık demeyin” şeklinde serbest bir çeviriyle aktardığı görülmektedir. Ayrıca her iki çevirmen de kaynak metinde geçen كما يعلم القاصي والداني deyimini yerlileştirerek hedef dildeki eşdeğer ifadeyi bulmaya odaklanmışlardır.

Kaynak metinde geçen ينشط الكبد ifadesini Bozgöz “ciğerleri açar”; Öznurhan ise “karaciğeri canlandırır” şeklinde çevirmiştir. كبد kelimesi hedef dilde “karaciğer” anlamına gelmektedir. Bozgöz burada “ciğer” çevirisini tercih ederek kelimeyi genelleştirmiştir. Ancak ينشط fiilinin karşılığı için tercih ettiği “açar” kelimesi, burada kastedilen organın akciğer olduğunu düşündürmektedir. Zira ciğerlerin açılması solunumla ilgili bir durumdur. Dolayısıyla burada Bozgöz’ün anlam kaymasına sebep olduğu görülmektedir. Öznurhan’ın çevirisinin ise hedef dil normlarına uygun olduğu, ayrıca kaynak metinden de sapmadığı söylenebilir. Buna ek olarak Öznurhan’ın ينعش العقل ifadesini Türkçedeki eşdeğeriyle karşılayarak yerlileştirdiği görülmektedir.

Resim 1.1. el-Bilâdu’s-Su‘ûdiyye gazetesinde bulunan ‘Andrews Liver Salt’ reklamı

كثا أؤكؤ آء: أؤنة الزقاء أؤنة

Tâmir (1978:8)	وصاحب المقهى أبو أحمد رجل هرم، طويل القامة، عريض الكتفين، شاربه كث يضفي مسحة من القسوة على وجهه المملوء بالتجاعيد، وهو جد فخور بمقهاه
-----------------	---

Bozgöz (2004: 35)	Kahvehanenin sahibi kırışık dolu yüzüne katı bir görünüm kazandıran pala bıyıklı Ebu Ahmet, uzun boylu, geniş omuzlu ve kahvesiyle övünen yaşlı bir adamdır.
İzci (2016: 51)	Kahvehane sahibi Ebû Ahmet, kırışık ve dolgun yüzüne katılık katan pala bıyıklı, uzun boylu, geniş omuzlu ve yaptığı kahvesiyle övünen yaşlı bir adamdır.

Çeviriler incelendiğinde, iki çevirmenin de birbirlerinden farklı noktalarda anlam kaymalarına sebebiyet verdikleri görülmektedir. İzci, Ebû Ahmet’in yüzünün betimlendiği bu cümlede *وجهه المملوء بالتجاعيد* ifadesini iki ayrı sıfattan oluşan bir tamlama olarak ele alarak “kırışık ve dolgun” ifadelerini kullanmıştır. Halbuki burada yüzü niteleyen tek sıfat, Bozgöz’ün de aktardığı üzere “kırışık dolu” ibaresidir. Bir diğer farklılık *مقهى* kelimesinin çevirisinde görülmektedir. “Kahvehane” veya “kafe” anlamlarına gelen bu kelime, hedef dilde kısaltılarak “kahve” şeklinde de kullanılmaktadır. Bu kısaltma, içecek türü olan kahve ile kahve, çay vb. içilen; ayrıca çeşitli kağıt ve taş oyunlarının oynandığı mekan olan kahvenin eş sesli kelimeler olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Ancak hedef dilde kahve kelimesi için var olan bu sesteşlik durumu, kaynak dilde bulunmamaktadır. İçecek olan kahve *قهوة* kelimesiyle karşılanırken; kahvehane anlamına gelen kelime bahsettiğimiz üzere *مقهى* şeklinde kullanılmaktadır. Burada Bozgöz’ün tercih ettiği çeviri, anlam belirsizliğine sebep olarak hedef dil okuyucusu tarafından farklı şekillerde anlaşılmaya müsaittir. Çevirmenin kastettiği anlam şayet kahvehane ise, burada dönüştürüm yaptığı; içecek olan kahve ise de kaydırma yaptığı söylenebilir. İzci ise kelimenin önüne “yaptığı” kelimesini ekleyerek anlamı belirginleştirmiş; ancak kaynak metinde bahsedilen anlamı kaydırmıştır.

Tâmir (1978: 9)	أنت حشاش أصلي.
Bozgöz (2004: 36)	Sen tam bir keşsin.
İzci (2016: 52)	Sen gerçek bir serkeşsin.

Birbirine benzer gibi görünen bu çevirilerde dikkati çeken nokta, *حشاش* sözcüğünün çevirisinde görülmektedir. “Esrar, ot bağımlısı” anlamına gelen bu sözcüğü Bozgöz

“keş” şeklinde hedef dile aktarmıştır. Farsça kökenli olan sözcük, uyuşturucu, sigara veya alkol bağımlısı anlamına gelen argo bir ifadedir. Kaynak metinde geçen bu cümle, sigaraya aşırı düşkün olan bir adama hitaben söylenmiştir. Dolayısıyla Bozgöz’ün tercihinin yerinde olduğunu söylenebilir. İzci ise حشاش sözcüğünü “serkeş” şeklinde çevirmiştir. Yine Farsça kökenli olan sözcük, “dik başlı, kafa tutan, başkaldıran” gibi anlamlara gelmektedir. Ancak halk arasında “serkeş” kelimesinin argo olarak “alkolik, bağımlı” gibi anlamlarda kullanıldığı bilinmektedir. Bu yaygın hatalı kullanımdan etkilendiği görülen İzci, çevirisinde anlam kaymasına sebebiyet vermiştir.

Tâmir (1978: 13)	"اتفقنا. لن نختلف على سعرها. إنها سكين تصلح لمطبخ أم أحمد."
Bozgöz (2004: 39)	“Anlaştık. Fiyatı konusunda tartışmayacağız. Ümmü Ahmet’in mutfağında işe yarayacak bir bıçak nasıl olsa.”
İzci (2016: 55)	“Tamam anlaştık, fiyatı hususunda tartışmayacağız o bıçak Ebû Ahmet’in oğlu Ahmet’in annesinin mutfağına tam da uygun bir bıçaktır.”

Hedef dil kültüründen farklı olarak, Arap kültüründe Cahiliye döneminden beri çocuk sahibi olan anne ve babalara ilk erkek çocuklarının adıyla hitap edilirmiş. Arap geleneklerinde eşlerin birbirlerine veya toplum genelinde evli çiftlere adlarıyla hitap etmesinin ayıp veya saygısızlık olarak görülmesi, bu kültürün oluşmasında belirleyici olmuştur. Kaynak metinde geçen أم أحمد ifadesi bir isim tamlamasıdır ve Türkçe karşılığı “Ahmet’in annesi” şeklindedir. Cümlede bahsi geçen kadın, kendi adıyla değil oğlunun adıyla anılmaktadır. Cümlenin aktarımında kaynak kültür normlarına özgü olan bu ifadenin Türk kültüründe bulunmaması, çeviride eşdeğerlik problemine yol açmaktadır. Çevirmenler bu ifadenin aktarımında farklı tercihlerde bulunmuşlardır. Bozgöz أم kelimesini doğrudan çevirmek yerine, ödünçleme yöntemine başvurarak kelimeyi Türkçe sesletime uygun biçimde hedef dile aktarmıştır. Ancak Arap kültüründeki bu yaygın kullanımından habersiz olan bir hedef dil okuyucusunun, “Ümmü” kelimesini özel isim zannederek yanlış anlamlandırması kuvvetle muhtemeldir. İzci’nin tercihine baktığımızda ise, kaynak metinde yer almayan bazı ifadeleri çevirisine ekleyerek geniş bir açıklama yaptığını görüyoruz. Aktarımda kullandığı “Ebû Ahmet’in oğlu Ahmet’in annesi” ifadesi, çevirmenin hedef

okur tarafından doğru şekilde anlaşılma kaygısı içinde olduğunu göstermektedir. İzci'nin kaynak dilden ödüncleme stratejisiyle aktardığı “Ebû” kelimesi, Arapçada baba anlamına gelen أب kelimesinden alınmıştır. Dolayısıyla “Ahmet'in babasının oğlu Ahmet'in annesi” şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır. Aşırı yorumlama ve açıklama içeren bu ifade hedef dilde kulak tırmalamakta ve eserin akıcılığını olumsuz etkilemektedir.

Çevirmenlerin farklı tercihlerde bulundukları bir diğer nokta, تصلح fiilinin aktarımında görülmektedir. Fiil kaynak dilde “uygun olmak, uyumlu olmak” gibi anlamlara gelmektedir. İzci burada yer değiştirme stratejisi kullanarak, fiil cümlesini hedef dile isim cümlesi olarak aktarmıştır. Ayrıca cümleye kesinlik katan ve “muhakkak ki, şüphesiz ki” gibi anlamlara gelen إِنَّ harfini, iletişimsel çeviriye uygun olarak “tam da” şeklinde çevirmiş; bu tercihiyle kaynak metindeki vurguyu ve etkiyi hedef metne taşımıştır. Ancak bu ibareyi cümle içerisinde konumlandığı yer, Türkçenin söz dizim kurallarına uygun olmamış ve devrik bir cümle ortaya çıkmıştır. Bozgöz ise إِنَّ harfini “nasıl olsa” deyiimiyle karşılamıştır. Her iki çevirmen de çeviri tercihleriyle kaynak metindeki kesinlik vurgusunu hedef dil okuyucusuna hissettirmiştir. Ayrıca Bozgöz تصلح fiilini “işe yaramak” deyiimiyle aktararak, kaynak metinde gerçek anlamıyla kullanılan bir fiili, hedef metinde mecaz anlamlı bir ifadeyle karşılamıştır. Dolayısıyla çevirmenin burada yer değiştirme stratejisini kullanarak bir aktarım yaptığı görülmektedir.

Kısa Öykü Adı: غرفة الأحزان

Menfelûtî (1984: 168)	هنالك ذرفت من الوجد دموعا لا يذرفها إلا من قل نصيبه من الأصدقاء، وأقفر ريعه من الأوفياء، وأصبح غرضا من أغراض الأيام لا تخطئه سهامها، ولا تغبه آلامها.
İşler (2019: 78)	İşte o an sevgiden öyle bir ağladım ki, böylesi ancak arkadaş yönünden nasibi olmayan, etrafında vefakâr insanların bulunmadığı, zamanın oklarıyla yaraladığı, dinmeyen acılarıyla yakasını bırakmadığı birinin başına gelebilirdi.

Kurt (2017: 109)	Oracıkta hüzünden öyle bir ağladım ki, böylesi ancak arkadaştan yana nasibi olmayan, vefasız bir çevresi olan, geçen günlerin oklarıyla yaraladığı, acılarını eksik etmediği birinin başına gelebilir.
Hacıoğlu (2020: 54)	Ona olan sevgimden öyle çok ağladım ki o anda; hiçbir arkadaşı ve dostu kalmayan ve zamanın oklarını peş peşe isabet ettirip yaraladığı biri böyle ağlardı ancak.

Çok uzak bir yeri işaret etmek için kullanılan هنالك işaret ismini, Kurt gösterme zamiri olarak aktarırken; İşler ve Hacıoğlu sözcüğü kaydırarak zaman zarfı olarak kullanmayı tercih etmişlerdir. Kaynak metinde geçen ذرفت دموعا ifadesinde hâl ögesi olan ve “gözyaşları” anlamına gelen دموعا sözcüğü, ذرفت fiilini, yani ağlama eylemini nitelemektedir. Bu ibarede çevirmenler iletişimsel bir çeviri tercih ederek ağlamanın şiddetini tarif eden birbirlerine benzer tercihlerde bulunmuşlardır. Ağlamanın sebebini işaret eden وجد sözcüğü ise “sevgi, tutku, hüzn, üzüntü” gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. İşler ve Hacıoğlu sözcüğün “sevgi” anlamını kullanmayı uygun görürken; Kurt diğer çevirmenlerden farklı bir yorum yaparak “hüzn” sözcüğünü aktarımda kullanmayı tercih etmiştir.

İşler ve Kurt من قل نصيبه من الأصدقاء söz öbeğinin çevirisinde benzer tercihlerde bulunmuşlardır. Kaynak metinde geçen نصيب sözcüğü hedef dilde de aynı anlamda kullanılmaktadır. Arapça ve Türkçe arasında yüzyıllar boyunca var olan kültürel ve tarihi etkileşimler, iki dil arasında ödünçleme yoluyla kelime alışverişi yaşanmasına sebep olmuştur. Bir kelimenin anlamsal olarak değişikliğe uğramadan diğer dilde kullanılması durumunda bu sözcük çeviri literatüründe “gerçek dostlar” (faithful friends) terimiyle adlandırılır. Bunun aksi olarak, iki dilde de var olan ancak farklı anlamlarda kullanılan sözcüklere ise “sahte dostlar” (false friends) denir (Suçin, 2013: 131-132). İşler ve Kurt burada gerçek dostlara başvurarak herhangi bir anlam kaybına sebep olmadan sözcüğü hedef dile aktarmışlardır. Hacıoğlu ise yorumlama yaparak serbest bir çeviriyle kaynak metnin anlamını doğru şekilde aktarmıştır. Ayrıca الأصدقاء sözcüğünü açıklama yaparak iki sözcük şeklinde aktarmıştır.

وأفقر ربه من الأفياء cümlesi Hacıoğlu tarafından cümleden çıkarılmıştır. Zorunlu olmadıkça kullanılması tavsiye edilmeyen bu yöntem, kaynak metinde betimlenen durumun şiddetinin zayıflatılarak aktarılmasına; dolayısıyla anlam daralmasına sebep olmaktadır. Yapıcı olumlu ancak anlamca olumsuz olan bu ifadeyi Kurt, kaynak metindeki biçime sadık kalarak aktarırken; İşler yer değiştirme stratejisiyle ifadeyi olumsuz yapıyla çevirmiştir.

Bu kesitte dikkat çeken bir diğer nokta أصبح غرضا من أغراض الأيام لا تخطئه سهامها cümlesinin çevirisinde görülmektedir. Sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde “günlerin amaçlarından biri, oklarını ıskalatmamak oldu” şeklinde bir anlam ortaya çıkan ve deyimsel mecazi bir anlama sahip olduğu görülen bu cümlemin aktarımında, her üç çevirmen de hedef dilde bir eşdeğer deyim bulmayı tercih etmeyerek yabancılaştırma yöntemini kullanmışlardır. Ancak tam anlamıyla sözcüğü sözcüğüne bir aktarım yapmayarak deymi yorumlama yoluna gitmişler ve hedef dil okuyucusu tarafından daha anlaşılır bir çeviri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Ancak yine de bu tarz kültürel, deyimsel ve değişmeceli ifadelerin, anlamı hedef dile doğru ulaştırmak için iletişimsel çeviri yoluyla veya yerileştirme stratejisiyle çevrilmesi daha uygun görülmektedir. Burada “feleğin sillesini yemek” deyiminin kullanılması erek dil okuru için daha kabul edebilir olabilirdi. Kaynak metindeki bu deyiminin hemen ardından gelerek bağımlı bir sıralı cümle oluşturan ولا تغبه آلامها ifadesi, İşler tarafından açıklama yapılarak aktarılırken; Hacıoğlu bu ifadeyi de eksiltmeyi tercih etmiştir.

Son olarak Arapçada olumsuz bir anlam veren إلا...إلا istisna edatı, tüm çevirmenler tarafından dil bilgisel düzgüleme yapılarak hedef dile yer değiştirme stratejisi kullanılarak olumlu bir yapıyla aktarılmıştır. Ayrıca İşler ve Kurt’un cümlemin ana yüklemi olan يذرف fiilinin anlamını “başına gelebilir” şeklinde kaydirdığı görülmektedir.

Menfelûtî (1984: 169-170)	وما هي إلا أيام قلائل حتى عرفت أن جنينا يضطرب في أحشائها فأسقط في يدي، وطفقت أرتني بين أن أفي لها بوعدا أو أقطع حبل ودها
İşler (2019: 79)	Çok geçmeden içerisinde bir canlının kıpırdadığını öğrendim. Şaşırmıştım! Sözümde durayım mı, yoksa ona olan sevgi bağımı koparayım mı, diye düşünmeye başladım.

Kurt (2017: 110-111)	Çok geçmemiştii ki kasıklarında bir ceninin kıpırdadığı haberini aldım ve o an, benim için bütün büyü bozuldu. Ona verdiğim vaadi tutmakla onu terketmek arasında bocaladım
Hacıoğlu (2020: 56)	Hamile kaldığını öğrendim çok geçmeden. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Sözümde mi durayım, yoksa ona olan sevgi bağımı koparayım mı?

Çeviriler incelendiğinde ilk dikkati çeken farklılığın أحشائها عرف أن جنينا يضطرب في cümlesinin aktarımında olduğu görülmektedir. Kaynak metin yazarı, burada anlatmak istediği olayı dolaylama yöntemini kullanarak kaleme almıştır. İşler ve Kurt bu cümlelerin çevirisinde bazı noktalarda farklı tercihlerde bulunsalar da genel itibarıyla yazarın biçimine bağlı kalmışlardır. Hacıoğlu ise verilmek istenen mesaja odaklanmış ve anlam çevirisi yapmayı uygun görmüştür. İşler’in جنين sözcüğünü genelleştirerek “canlı” şeklinde çevirdiği görülmektedir. Çevirmenin bu tercihinin sebebi “cenin” sözcüğünün edebi metnin akıcılığını olumsuz etkileyeceğini düşünmesi olabilir. Ayrıca anne karnında ceninin oluştuğu bölgeye verilen ad olan أحشاء kelimesini “içerisinde” sözcüğüyle karşılaması, kaynak dilde alt anlamlı kullanılan bir kelimeyi hedef dile üst anlamlı bir kelimeyle aktardığını göstermektedir. Kurt ise bu kelimeyi “kasık” olarak kaydırmış; جنين sözcüğünü ise hedef dilde de aynı ifadenin var olması sebebiyle değiştirmeden Türkçe sesletime uygun şekilde hedef dile aktarmıştır. Hacıoğlu ise daha önce bahsettiğimiz üzere burada anlama odaklanmış ve “hamile kalmak” şeklinde bir yorumlamaya gitmiştir.

Son olarak kaynak metinde geçen أسقط في يدي deyiminin aktarımında farklı tercihler görmektediriz. Tüm çevirmenlerin bu deymi yerileştirerek hedef dilde eşdeğerliği sağlayacak bir ifade kullanmayı amaçladıkları görülmektedir. İşler burada “şaşırmıştım” şeklinde bir aktarımı tercih etmiştir. Ancak cümlelerin devamına baktığımızda, bu çevirinin verilmek istenen anlamı aktarmada yetersiz kaldığı fark edilmektedir. İşler’in çevirisi, öykünün kahramanı olan adamın, aldığı haber karşısında şaşırdığını düşündürmektedir. Bir sonraki cümleye baktığımızda ise adamın bir ikileme düştüğü ve bu durum karşısında ne yapacağı, nasıl karar vereceği hususunda şaşkın olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Hacıoğlu’nun “Ne

yapacağımı şaşırmıştım” şeklinde yaptığı aktarımın, anlamı daha doğru yansıttığı söylenebilir. Kurt ise diğer çevirmenlerden farklı olarak önceden hissedilen duyguların değişmesi ve artık hissedilmez olması durumlarında kullanılan “benim için bütün büyü bozuldu” şeklinde bir deyimisel ifade kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca Kurt فأسقط في deyiminin başına gelen ve diğer çevirmenlerin çeviriye dahil etmedikleri ف (fa-i sebebiye) atıf harfini “o anda” şeklinde kaydırmıştır. Buna ek olarak, yine diğer çevirmenlerin çıkarmayı tercih ettiği bir atıf harfi olan حتى edatını, Türkçedeki “-ki” bağlacıyla karşılayarak burada hem biçimsel hem de anlamsal olarak kaynak metne sadık kalmıştır. Son bölümde ise kaynak metinde dolaylama içeren وقطع حبل ودها ifadesi İşler ve Hacıoğlu tarafından sözcüğü sözcüğüne çevrilirken; Kurt anlam çevirisi yapmayı tercih ederek sonuç odaklı bir aktarım yapmıştır.

Kısa Öykü Adı: ربيع في الرماد

Tâmir (1994: 83)	فصم في لحظة من اللحظات الرمادية على شراء امرأة، امرأة قد تؤنسه وتبدد بصوتها الصدا المتشبهت بأيامه. وقصد الرجل إلى سوق الجواني، واختار امرأة لها عينان كبيرتان ينتحب في غوريهما أسي ممتزج بسحر شديد الغموض. ودفع الرجل ثمنها وهو يقول لنفسه: ربما استطاعت أن تقتل القنفذ الباكي في دمي.
Öznurhan (2015: 57)	Gri anlardan birinde, bir kadın satın almaya karar verdi; kendisine arkadaşlık edecek, günlerine yapışmış olan pası sesiyle silecek bir kadın. Adam, cariye pazarına gitti ve iri gözlerinin derinliklerinde hüznün gizemli bir büyüleyiciliğe karıştığı bir kadın seçti. Adam kendi kendine “belki de kanımda ağlayan kirpiyi öldürebilir” diyerek parasını ödedi.
Akçay (2017: 252)	Karamsar olduğu bir anında, bir kadın satın almaya karar verdi. Belki kendisini eğlendiren ve sesiyle günlerini paslarından arındıracak bir kadın. Adam cariye pazarına gitti. Derinliklerinde çok gizemli bir sihirle karışmış kederin ağladığı iri gözlü bir kadın seçti. Adam kendi

	kendine şöyle diyerek onun ücretini ödedi: Umarım kanımdaki ağlayan kirpiyi öldürebilir.
--	--

Çeviriler karşılaştırıldığında öncelikle kaynak metinde geçen اللحظات الرمادية ifadesinin aktarımında kullanılan farklı ifadeler dikkati çekmektedir. Öznurhan'ın burada sözcüğü sözcüğüne çeviri yaparak ifadeyi “gri anlar” şeklinde aktardığı görülmektedir. Her ne kadar gri rengin psikolojik olarak kasvet ve karamsarlığı çağrıştırdığı bilinse de, bu şekilde bir aktarım hedef dildeki yaygın kullanıma uygun değildir. Öznurhan'ın çevirisinin anlamı okuyucuya aktarabildiği, ancak okuyucuda yabancılik etkisi uyandırarak akıcılığı olumsuz etkileyeceği söylenebilir. Akçay ise الرمادية sözcüğüyle kastedilen anlama odaklanarak yorumlamada bulunmuş ve kelimeyi “karamsar an” şeklinde kaydırmıştır. Bu tercihiyle hedef dil okuyucusu tarafından kabul görececek bir çeviri ortaya koymayı amaçladığı söylenebilir. Akçay تونس fiilini sözcük anlamıyla kullanırken; Öznurhan serbest bir çeviri yapmayı tercih etmiştir. Akçay'ın تبدد بصوتها cümlecğinde geçen المتشبه الصفاتı çıkardığı görülmektedir. Ayrıca “yok etmek, gidermek” gibi anlamlara gelen تبدد fiilini Öznurhan silmek; Akçay ise arındırmak fiilleriyle karşılamışlardır. Öznurhan'ın, “uzun bir aradan sonra hoş bir ses veya müzik dinlemek” anlamına gelen “kulağının pası silinmek” deyiminden etkilenerken bu aktarımı yaptığı görülmektedir. Burada Öznurhan'ın deyimini tam olarak eşdeğeriyle karşılamadığı; kaynak ve hedef dil harmanlaması bir çeviri oluşturduğu söylenebilir. واختار امرأة لها عينان كبيرتان ينتحب في غوريهما أسي ممتزج بسحر شديد الغموض cümlesini ise Akçay sözcüğü sözcüğüne aktarırken; Öznurhan'ın cümledeki bazı öğelerini değiştirerek hedef dile farklı bir dilbilgisel yapıyla aktarmasının anlam kaymasına sebep olduğu; ayrıca ينتحب fiilini eksilttiği görülmektedir.

Her iki çevirmen de ربما استطاعت أن تقتل القنفذ الباكي في دمي deyimini yabancılaştırma yöntemiyle aktarmayı tercih ederek sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmışlardır. Çevirmenlerin kaynak dilin etkisinde kalarak yaptıkları bu aktarımın erek dil ve kültür normlarına uygun olmadığı, erek okuyucu için herhangi bir anlam ifade etmeyen bu çevirinin eserin akıcılığını olumsuz etkilediği görülmektedir. Sözcüğü sözcüğüne çevirilerde çokça rastlanan bu durum, hem kültürel ögenin kaybolmasına sebep olmakta hem de hedef kültürde oluşturulan çeviri ürününün anlaşılmasına yol açmaktadır. Söz konusu deyim, bağlamsal anlam ve içeriğin erek dil okurunun kabul edebileceği şekilde, aynı zamanda da kaynak dil okuruyla aynı hissiyatı taşıması

amacıyla iletişimsel çeviri yoluyla “belki de yüreğimdaki acıyı dindirebilir” veya “belki de içimdeki yangını söndürebilir” şeklinde aktarılabilirdi.

Tâmir (1994: 87)	وتابع الرجل والفتاة مسيرهما وقد تعانقت يداهما بود وألفة. وأمامهما كانت الشمس فتية وضاءة.
Öznurhan (2015: 61)	Adam ve kız, elleri sevgi ve aşkla birleşerek yürümeyi sürdürdüler. Önlerindeki aydınlık, pırıl pırıl çocuklardı.
Akçay (2017: 254)	Adam ve genç kız elleri sevgi ve dostlukla kucaklaşmış bir şekilde yollarına devam ettiler. Ve önlerinde saf, taze güneş vardı.

Kaynak metinde geçen ve “dostluk, sevgi, samimiyet” gibi anlamlara gelen ألفة kelimesi, çevirmenler tarafından farklı sözcüklerle aktarılmıştır. Eserin sembolik ve sürrealist bir anlatım üslubuna sahip olması sebebiyle öykünün kahramanı olan adam ve kızın aralarında ne tür bir yakınlık olduğu konusunun net olmaması, bu ifadenin çevirisini yoruma açık hale getirmiştir. Akçay’ın kaynak metne sadık kalarak sözcük düzeyinde bir çeviri yaptığı görülürken, Öznurhan sözcüğü “aşk” şeklinde yorumlayarak aktarmıştır. Akçay تعانقت يداهما ifadesinin aktarımında da sözcüğü sözcüğüne bir aktarım tercih etmiştir. Hedef dilde “kucaklaşmak” anlamına gelen تعانقت fiilin sözde öznesi, “elleri” anlamına gelen يداهما kelimesidir. Akçay’ın burada tercih ettiği “elleri kucaklaşmak” çevirisi, her ne kadar hedef dil okurunun metni anlamlandırması açısından bir sorun yaratmasa da, sözcük anlamı “kollarla sarıp göğüs üzerine bastırmak” olan “kucaklamak” fiilinin metnin akıcılığını olumsuz etkileyen bir anlatım bozukluğuna sebep olduğu görülmektedir. Öznurhan ise burada hedef odaklı iletişimsel bir çeviri yaparak “birleşmek” fiilini tercih etmiştir.

Çeviriler arasında göze çarpan bir diğer farklılık كانت الشمس فتية وضاءة cümlesinin çevirisinde yer almaktadır. Çevirmenlerin bu ifadeyi farklı şekillerde anlamlandırarak aktardığı görülmektedir. Öznurhan ifadeyi “aydınlık, pırıl pırıl çocuklardı”; Akçay ise “saf, taze güneş vardı” şeklinde aktarmıştır. Burada الشمس kelimesi كان’nin ismiyken, فتية kelimeleri كان’nin haberidir. Akçay, burada sözcük anlamı “genç” olan فتية kelimesini kaydırarak ve açıklama yaparak “taze” kelimesiyle aktarmıştır. Hedef dilde cansız bir varlığı nitelerken kullanılması uygun olmayan “genç” sıfatının الشمس

sözcüğünü nitelemesi sebebiyle, Akçay’ın hedef dile uygunluğu düşünerek yaptığı kaydırma yerinde olmuştur. “Saf, arı” anlamlarına gelen وضاء kelimesini ise sözcük anlamıyla aktarmıştır. Öznurhan’ın ise bu ifadeyi yorumlama yaparak aktardığı görülmektedir. Kaynak metindeki bağlamı dikkate almadan فتية kelimesini “genç” anlamından yola çıkarak “çocuklar” şeklinde kaydırmış, شمس kelimesini ise eksiltmiştir. Ayrıca kaynak metindeki cümlelerin ögelerini hedef dile farklı konumlarda aktarmıştır. Öznurhan’ın, bu tercihleriyle cümlede anlam kaybı yaşanmasına sebep olarak hem biçimsel hem de anlamsal olarak kaynak metinden tamamen saptığı görülmektedir. Burada kaynak dil okuruna iletilen mesajın, hedef dil okuruna doğru bir şekilde ulaşmadığı söylenebilir.

Kısa Öykü Adı: صراخ القبور

Cubrân (2008: 43)	تربع الأمير على منصة القضاء فجلس عقلاء بلاده عن يمينه وشماله وعلى وجوههم المتجعدة تنعكس أوجه الكتب والأسفار.
Sarıkaya & Tanrıverdi (2012: 27)	Kral, makamına doğru yürüdü; bağdaş kurup oturdu. Akıl hocaları, sağına ve soluna yerleştiler. Çizgili ve asık yüzlerinde satırlar ve sayfalar okunuyordu.
Özdemir (2002: 98)	Kral, tahtının üzerindeki posta bağdaş kurarak oturdu. Şehrin akıllı kimseleri de sağına ve soluna yüzleri buruşmuş bir halde oturdular ve gözleri kitaplara çevrildi.
Er (2004: 126)	Prens, yargıç koltuğuna bağdaş kurup çömelmiş, ülkesinin akıllı kişileri de sağındaki ve solundaki yerlerini almıştı. Kırıksık yüzlerinde kitapların ve İncil’in yaklaşımlarının ifadesi vardı.

صراخ القبور cümlesinin çevirileri incelendiğinde, Özdemir ve Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin kaynak metinde geçen أمير sözcüğünü “kral” şeklinde aktardığı görülürken; Er, krala nispeten daha küçük bir bölgenin hakimi veya kralın oğlu anlamlarına gelen “prens” kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Aralarında nüans farkı olan bu tercihlerin ortak noktası ise, her iki kelimenin de Batı Avrupa’da kullanılan soyluluk unvanları olmasıdır. Çevirmenler burada hem kaynak hem de

hedef kültürde yer almayan unvanları kullanarak aktarım yapmayı tercih etmişlerdir. Çeviriler arasındaki bir diğer farklılık, منصبة القضاء ifadesinin aktarımında görülmektedir. Sarıkaya ve Tanrıverdi القضاء sözcüğünü eksiltmiş, منصبة sözcüğünü ise hedef dildeki karşılığı olan “makam” kelimesiyle aktarmıştır. Özdemir ise yorumlama yaparak serbest bir aktarım tercih etmiş ve ifadeyi “tahtın üzerindeki post” şeklinde kaydırmıştır. القضاء kelimesini eksiltmeyen tek çevirmen olan Er, makam anlamına gelen منصبة kelimesini somutlaştırmış ve “koltuk” şeklinde bir aktarımda bulunmuştur. Cümlelerin yüklemi olan ve bağdaş kurarak oturmak anlamına gelen تربع fiilini Sarıkaya ve Tanrıverdi ve Özdemir’in sözcüğü sözcüğüne aktardığı görülürken; Er “bağdaş kurup çömelmek” şeklinde bir aktarımda bulunmuştur. Dizlerini bükerek topukları üzerine oturmak anlamına gelen “çömelmek” fiili ile sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturmak anlamına gelen “bağdaş kurmak” fiili, tanımlardan da anlaşılacağı üzere iki farklı oturuş tarzıdır. İkisinin aynı anda kullanılması, cümlede anlatım bozukluğuna sebep olmuştur. Ayrıca bu cümlede Sarıkaya ve Tanrıverdi çevirisine kaynak metinde bulunmayan “-e doğru yürüdü” eklemesinde bulunarak bağımlı sıralı cümle oluşturmuştur.

عقلاء بلادہ cümlesinin çevirilerini incelediğimizde ise عقلاء بلادہ ifadesinin Sarıkaya ve Tanrıverdi tarafından yerileştirilerek, hedef dilde bu ifadeye eşdeğer deyimsel bir ifade olan “akıl hocaları” şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Diğer çevirmenler ise sözcük düzeyinde çeviri yapmışlardır. Özdemir ve Er bu ifadede geçen بلاد sözcüğü özelleştirerek aktarmışlardır. Arapçada bulunan بلاد sözcüğü, بلد sözcüğünün çoğuludur. Bu sözcük “ülke, şehir, kasaba, köy” anlamlarının tamamını kapsayan üst anlamlı bir sözcüktür. Türkçede bu anlamların tamamını içeren üst anlamlı bir kelime bulunmaması sebebiyle, çevirmenler bağlama en uygun olan hedef dildeki alt anlamlı sözcüğü kullanarak aktarım yapmalılardır. Kaynak metinde betimlenen ortama baktığımızda, Er’in de çeviride tercih ettiği üzere, “ülke” kelimesinin kullanılmasının anlamı daha doğru yansıtacağı görülmektedir.

Seçtiğimiz kesitin son bölümüne baktığımızda ise على وجوههم المتجدة تنعكس أوجه الكتب cümlesinin çevirmenler tarafından farklı yorumlamalarla aktarıldığı görülmektedir. Sarıkaya ve Tanrıverdi, kaynak metinde عقلاء بلادہ ifadesiyle kendilerinden bahsedilen kişilerin yüzlerinin betimlendiği bu söz öbeğinde geçen متجدة kelimesini açıklama yaparak aktarmış, kaynak metinde bir kelimedenden oluşan bu

ifadeyi iki kelime şeklinde hedef dile aktarmıştır. Ayrıca الكتب والأسفار kelimelerini aktarırken biçimsel olarak kaynak metne sadık kalmış; ancak anlamsal olarak kelimeleri kaydırarak “satırlar ve sayfalar” şeklinde bir aktarım yapmıştır. Er ise bu ifadeyi “kitaplar ve İncil” sözcükleriyle aktarmıştır. أسفار kelimesinin tekil hali olan سفر, iki farklı anlama gelmektedir. Anlamlarından biri “kitap” veya “cilt” olan bu sözcüğün diğer anlamı ise; Yahudilerin kutsal kitabı olan Ahd-i Atîk ile Katolik Hristiyanların kutsal kitabı Ahd-i Cedîd’i kapsayan, Hristiyanların dini alanda otorite kabul ettikleri yazılar koleksiyonu olan Kitab-ı Mukaddes’in bölümlerine verilen isimdir. Sözcüğün bahsettiğimiz ikinci anlamını kullanmayı tercih eden Er’in, terimsel bir sözcük olan bu ifadeyi hedef dil okuyucusu tarafından doğru anlaşılma kaygısıyla genelleştirerek toplumun büyük kesimi tarafından bilinen “İncil” kelimesiyle aktardığı görülmektedir. Özdemir’in ise bu söz öbeğinin çevirisinde yorumlama yaparak serbest bir aktarım tercih ettiği; ancak kaynak metinden fazlasıyla saparak anlam kaymasına sebep olduğu görülmektedir.

Cubrân (2008: 56)	فسقط الميت على الأرض سقوط الثوب البليل.
Sarıkaya & Tanrıverdi (2012: 35-36)	Ceset bir kütük gibi yere düştü.
Özdemir (2002: 102)	Ceset, ıslak bir elbisenin düşüşü gibi yere düştü.
Er (2004: 133)	Ölü adam, ıslak elbise gibi yere düştü.

Bu kesitteki en dikkat çekici çeviri farklılığı سقوط الثوب البليل deyiminin aktarımında ortaya çıkmıştır. Hızlı ve sert bir şekilde düşüşün kastedildiği bu deyim aktarımında çevirmenler farklı tercihlerde bulunmuşlardır. Deyimleri ve atasözlerinin hedef dile aktarımı, yazın çevirisinin en zor noktalardan biri olduğu söylenebilir. Deyimlerin aktarımında sözcüğü sözcüğüne çeviri, kaynak metindeki anlam ile hedef metindeki anlamın örtüşmemesine sebep olabilir. Bu nedenle çevirisi yapılacak olan ifadenin, kaynak kültüre ait eşdeğer bir atasözüne ya da deyme karşılık gelip gelmediğini belirlemek son derece önemlidir. Ancak bu yönde bir çeviri kararıyla erek metne aktarım gerçekleşecek ve iletilmek istenen mesaj, hedef okur kitlesine doğru şekilde ulaşacaktır. Bu bağlamda Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin çeviri kararının erek okur kitlesine göre şekillendiği görülmektedir. Çevirmenler sözcük düzeyinde bir aktarım

yapmak yerine kültürel öğeleri de dikkate alarak Türkçede bu duruma karşılık gelen eşdeğer deymi kullanarak yerlileştirme stratejisinden yararlanmışlardır. Yerinde ve eşdeğerlik doğrultusunda bir aktarım yaptıkları görülen çevirmenler, kaynak dil okuruna iletilen mesajı hedef dil okuruna anlam kaybına uğramadan aktarmışlardır. Er ve Özdemir'in ise kaynak metne sadık kalarak deymi yabancılaştırma stratejisiyle aktardığı görülmektedir. Erek dil ve kültür normlarına uygun olmayan bu aktarımla her ne kadar kaynak metinde verilmek istenen anlam hedef dil okuruna ulaşmış olsa da, hedef dilde rastlayamayacağımız bu ifade, metnin akıcılığını olumsuz etkilemiştir. Er ve Özdemir'in çevirileri bir diğer açıdan incelendiğinde, “mef'ûlu mutlak” çevirisinde farklı tercihlerde bulundukları görülmektedir. Cümlede yer alan سقوط sözcüğü, سقط fiilinin aynı kökten olan mastarıdır. Kaynak dilde fiilin anlamını güçlendirme veya fiilin yapılış şeklini belirleme gibi amaçları bulunan mef'ûlu mutlak kullanımının hedef dile bulunmaması, çeviride dilbilgisi kurallarından kaynaklanan bir eşdeğerlik sorununa neden olmuştur. Mef'ûlu mutlak, cümlelerin anlamına bağlı olarak hedef dile “gibi, şeklinde, aynı, tıpkı vb.” sözcüklerle aktararak hedef dile uygun hale getirilebilir. Özdemir فسقط الميت على الأرض سقوط الثوب الليل cümlesini aktarırken kaynak metne daha bağlı kalarak “düşüş” anlamına gelen سقوط mastarını da çevirmiş ve “ıslak bir elbisenin düşüşü gibi” şeklinde bir aktarım yapmıştır. Er ise سقوط sözcüğünü çıkarmış ve “ıslak elbise gibi” çevirisini tercih ederek hedef dilde daha uygun karşılanan bir çeviri yapmıştır.

Bunun yanı sıra “ölü” anlamına gelen ميت kelimesi de çevirmenler tarafından farklı şekillerde aktarılmıştır. Er, sözcüğü “ölü adam” şeklinde; Sarıkaya ve Tanrıverdi ile Özdemir ise “ceset” şeklinde çevirmeyi tercih etmiştir. Arapçada kelimeler, dil bilgisi yönünden müennes (dişil) ve müzekker (eril) olarak iki tür cinsiyete sahiptir. Burada ميت kelimesinin yapı olarak müzekker olması sebebiyle Er, çevirisine “adam” sözcüğünü ekleyerek açıklama yapmıştır. Sarıkaya ve Tanrıverdi ile Özdemir ise, hayatı sona ermiş olan tüm canlılar için kullanılabilecek “ölü” kelimesi yerine, özelleştirme yaparak ölü insan bedeni anlamına gelen “ceset” kelimesini tercih etmişlerdir.

Cubrân (2008: 50)	ثلاثة أساؤوا بعرف البشر إلى الناموس فمدت الشريعة العمياء يدها وسحقهم بقساوة.
-------------------	--

Sarıkaya & Tanrıverdi (2012: 31)	Üç insan... İnsan töresini, insan kuralını çiğnediler. Kokuşmuş yasalar onların elini kesti, onları ezdi geçti.
Özdemir (2002: 100)	Üç kimse, toplumun törelerine aykırılık göstererek kötülük yaptılar. Olayların iç yüzünü bilemeyen kanunların elleri, onlara uzanarak tüm acımasızlığıyla mahvetti.
Er (2004: 130)	Bu üç kişi, beşerin örfüne göre namusa halel getirdiler ve böylece kör şeriat da elini uzatıp onları acımasızca ezip geçti.

Kaynak metinde geçen ve “üç” anlamına gelen ثلاثة sayısıyla, öykünün önceki cümlelerinde geçen üç insana gönderme yapılmaktadır. Çevirmenler burada sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmak yerine, açıklama yaparak ثلاثة rakamının gizli ma’dûdunu (sayılan), aynı anlama gelen farklı ifadeler kullanarak çevirilerine eklemişlerdir. ثلاثة sözcüğünün özne konumunda olduğu أسأؤوا بعرف البشر إلى الناموس cümlesine baktığımızda, çevirmenlerin cümle düzeyinde anlamsal eşdeğerliği genel olarak sağlayan çeviriler yaptığı söylenebilir. Ancak aktarımlarını kendi amaçları doğrultusunda farklı tercihlerle gerçekleştirmişlerdir. Cümlenin nesnesi konumunda olan بعرف البشر إلى الناموس ifadesini Sarıkaya ve Tanrıverdi “insan töresini, insan kuralını” şeklinde aktarmayı tercih etmiştir. Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin بعرف البشر ifadesini sözcüğü sözcüğüne çevirirken; الناموس sözcüğünü “insan kuralı” şeklinde açıklama yaparak aktardığı görülmektedir. Çevirmenler bu tercihle eş anlamlı iki ifadeyi sıralı olarak kullanarak vurguyu ve etkiyi arttırmayı amaçlamıştır. Burada Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin biçimsel eşdeğerliği sağladığı, anlamsal olarak ise hedef odaklı bir yaklaşımda bulunduğu görülmektedir. Özdemir’in ise بعرف kelimesini Sarıkaya ve Tanrıverdi’yle aynı şekilde çevirdiği; البشر kelimesini ise daha genel ve geniş anlamlı kullanarak “toplum” şeklinde kaydirdiği görülmektedir. Er, kaynak ve hedef dilde ortak kullanıma sahip olan بعرف ve بعرف kelimelerini ödünçleme stratejisiyle hedef dil yapısına uygun şekilde yeniden düzenleyerek aktarmıştır.

Cümlenin yüklemi olan ve üçüncü çoğul şahısa göre çekimlenmiş أسأؤوا fiili bozmak, zarar vermek, kötü hale getirmek gibi anlamlara gelmektedir. Söz konusu fiil Özdemir tarafından ayrıntılı bir biçimde yorumlanarak ve eklemeler yapılarak “aykırılık

göstererek kötülük yaptılar” şeklinde aktarılmıştır. Serbest bir çeviri yaklaşımı benimseyen Sarıkaya ve Tanrıverdi ile Er ise, iletişimsel çeviri ve yerlileştirme stratejilerini kullanarak sözcüğü hedef dile aktarmışlardır. Er, zarar vermek anlamına gelen “halel getirmek” deyimini kullanarak daha vurgulu bir anlatım oluşturmaya çalışmıştır. Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin tercih ettiği “kural çiğnemek” deyiminin ise daha yerinde ve bağlama uygun olduğu söylenebilir.

Çevirmenlerin farklı çeviri tercihlerinde bulunduğu bir diğer ifade الشريعة العمياء tamlamasıdır. الشريعة sözcüğü hedef dilde kullanılan “şariat” sözcüğü ile sahte dostlardır. Hedef dilde yalnızca “Kur'an-ı Kerim’deki ayetlere ve Hz. Muhammed’in sözlerine dayanan İslam kanunu” anlamına gelen şariat sözcüğü, kaynak dilde genel bir anlama sahiptir ve “kanun, yasa, kural” gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Bu bağlamda Er’in yine ödünçleme yöntemiyle hedef dile “şariat” olarak aktardığı الشريعة sözcüğü, bu ifadenin hedef dil okuru tarafından doğru şekilde anlaşılmamasına; kaynak dil okuruna ulaşan mesajın hedef dil okuruna farklı bir anlamla ulaşmasına neden olmuştur. Özdemir’in ise burada da ifadeye kendi yorumunu katarak geniş bir açıklama yaptığı ve “kör” anlamına gelen العمياء sözcüğünü “olayların iç yüzünü bilemeyen” şeklinde aktardığı görülmektedir. Aşırı yorumlama içeren bu tercih metnin akıcılığını olumsuz etkilemiştir. Sarıkaya ve Tanrıverdi ise ifadeyi yerlileştirerek “kokuşmuş yasalar” şeklinde kaynak metne eşdeğer bir deyim tercih etmiştir. Kişi, toplum, kanun vb. şeylerin bozularak özelliğini kaybetmesi anlamına gelen deyim, kaynak metinde verilen mesajı tam anlamıyla hedef okura ulaştıran, aynı zamanda kaynak metinle biçimsel ve anlamsal eşdeğerliği sağlayan yerinde bir tercih olmuştur.

Kaynak metinde mecaz anlamıyla kullanılan مدت يدها ifadesi, “elini uzattı” anlamına gelmektedir. “El uzatmak” ifadesi Türkçede hem olumlu hem de olumsuz anlamda kullanılan bir deyimdir. TDK’ye göre deyimın olumlu anlamı “yardım etmek”, kaynak metinde de kullanılan olumsuz anlamı ise “birinden bir hakkı almaya kalkışmak” şeklindedir. Burada Sarıkaya ve Tanrıverdi’nin ifadeyi “elini kesti” şeklinde kaydirdığı görülmektedir. Özdemir ve Er ise kaynak metne sadık, aynı zamanda da bu deyimın hedef kültürde de kullanılması sebebiyle hedef dil normlarına uygun bir aktarım gerçekleştirmişlerdir.

Sarıkaya ve Tanrıverdi ile Er, سحقهم بقساوة ifadesini hedef dilde eşdeğer bir deyimle karşılamışlardır. Sarıkaya ve Tanrıverdi “ezdi geçti”; Er ise “acımasızca ezdi geçti”

aktarımında bulunmuştur. Er'in acımasızca anlamına gelen بقسوة sözcüğünü hedef metinde de koruyarak daha vurgulu ve etkili bir çeviri yapmayı amaçladığı söylenebilir. Özdemir ise kaynak metinde mecaz anlamıyla kullanılan bu ifadeyi hedef metinde gerçek anlamda kullanılan “tüm acımasızlığıyla mahvetti” ifadesiyle çevirmiş; dolayısıyla yer değiştirme stratejisini kullanarak bir aktarım yapmıştır. Burada Özdemir'in vurguyu arttırmak için serbest bir çeviri yaparak “tüm” eklemesinde bulunduğu görülmektedir.

Kısa Öykü Adı: سنتها الجديدة

Nu'ayme (1949: 42)	والمرحوم عاش ومات وعلى رأسه طربوش فرنساوي لف حوله منديلا أزرق وعلى ساقيه "شروال" من الخام المصبوغ وعلى وسطه "كمر" وكان يضعه دائما تحت مخدته عندما يسلم نفسه لإله النوم.
Yazıcı (1999: 54)	Toprağı bol olsun, başında, etrafına mavi bir kumaş doladığı Fransız bir fes, ayağında renkli ketenden bir şalvar, belinde de uyurken devamlı yastığının altına koyduğu bir kemer ile yaşadı ve öldü.
Demirayak (2000: 34)	Rahmetli başında etrafını mavi bir bezle sardığı Fransız fesi, ayağında renkli keten bir pantolon, belinde de uyku tanrısına kendini teslim ederken daima yastığının altına koyduğu bir kemer ile yaşadı ve öldü.

Yazıcı, vefat etmiş Müslüman kişileri saygıyla anarken kullanılan مرحوم ifadesini hedef dildeki karşılığı olan “rahmetli” sözcüğüyle aktarmıştır. Demirayak ise serbest bir yaklaşımla iletişimsel çeviri yapmayı tercih ederek “toprağı bol olsun” ifadesini kullanmıştır. Kaynak metinde geçen شروال sözcüğü, “ağı çok bol olan geniş pantolon” anlamına gelmektedir. Yazıcı bu ifadeyi hedef dildeki eşdeğeri olan “şalvar” sözcüğüyle aktarırken; Demirayak genelleştirme yaparak daha modern bir giyecek olan “pantolon” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Bu giyeceğin üretildiği maddeyi açıklayan ve “ham, işlenmemiş madde” anlamına gelen خام sözcüğü, bir giyeceğin ham maddesini oluşturması sebebiyle çevirmenler tarafından kumaş olarak yorumlanmıştır. Her iki çevirmen de “ham, işlenmemiş” anlamından yola çıkmış ve bitki liflerinden oluşan doğal bir kumaş olan “keten” sözcüğünü aktarımda kullanarak

yerinde bir tercih yapmışlardır. Çeviriler arasında dikkat çeken son farklılık عندما يسلم ifadesinin aktarımında görülmektedir. Demirayak'ın kaynak dil ve kültürde deyimisel anlamıyla kullanıldığı anlaşılan bu ifadeyi hedef dilde eşdeğer bir deyimle karşılamak yerine sözcüğü sözcüğüne aktararak yabancılaştırma yaptığı; bu tercihiyle hedef dil okuru için bir anlam ifade etmeyen, akıcılığı olumsuz etkileyerek kulak tırmalayan kaynak odaklı bir çeviri yaptığı görülmektedir. Yazıcı ise yalnızca anlamı hedef dile doğru aktarmaya odaklanarak anlam çevirisi yapmış ve mecaz anlamlı olan bu ifadeyi gerçek anlamlı “uyumak” fiiliyle karşılayarak yer değiştirme yapmıştır. Burada çevirmenler tarafından hedef dil okuru tarafından kabul edilebilir ve aynı zamanda kaynak metne eşdeğer bir aktarım yapmak için “uykuya dalmak” deyimini kullanılabilirdi.

Nu'ayme (1949:46)	لا أحد حولها سوى القابلة – عجوز تناهر السبعين يظهر أنها قد أتقنت مهنتها وألفت كل ما يرافقها من المشاهد والفصول.
Yazıcı (1999: 57)	Etrafında yetmişine yaklaşmış, işini iyi yapan, tecrübeli bir ebeden başka kimse yoktu.
Demirayak (2000: 38)	Yanında da yetmişine yaklaşmış, ebelik konusunda usta, ebeliğin bütün aşamalarında karşılaştığı şartlara alışmış olduğu anlaşılan ebeden başka kimse yoktu.

Her iki çevirmen de cümleyi olumsuz bir yapıya çeviren لا...سوى istisna edatını kaynak metnin biçimine bağlı kalarak olumsuz yapıyla aktarmışlardır. Demirayak “etrafında, çevresinde” anlamına gelen حول mekan zarfını “yanında” olarak kaydırmıştır. Çevirmenler قابلة kelimesini niteleyen, ara cümleyi ana cümleden ayırmak için kullanılan kısa çizgiye çevirilerinde yer vermemiş; ana ve ara cümleyi bir bütün halinde tek cümle olarak aktararak kaynak metnin biçimini değiştirmeyi tercih etmişlerdir. Çevirmenler عجوز تناهر السبعين ifadesinde geçen “yaşlı kadın” anlamındaki عجوز kelimesini çıkarmayı tercih etmişlerdir. Bu çıkarma işlemi, kadının yetmişli yaşlarında olduğunun belirtilmesi sayesinde hedef dilde herhangi bir anlam kaybına uğramadan aktarılmıştır.

Yazıcı أنها قد أتقنت مهنتها ifadesini hedef dilde işlevselliği de dikkate alarak sözcüğü sözcüğüne çevirmiştir. Demirayak'ın ise serbest bir çeviri ve yorumlama yaparak

ifadeyi “ebelik konusunda usta” şeklinde aktardığı görülmektedir. Demirayak burada “bir işte iyi/yetenekli olmak” anlamına gelen اتقن fiilini hedef dile aktarırken “usta” sıfatını kullanarak yer değiştirme stratejisine başvurmuştur. Ayrıca “meslek” anlamına gelen مهنة kelimesiyle gönderme yapılan ebelik mesleğini açıkça belirterek aktarmayı tercih etmiştir. Kısa çizginin ardından gelen ara cümlelerin yüklemi olan يظهر fiili, Yazıcı tarafından eksiltmiştir.

Çeviriler arasındaki dikkat çeken son ayırım ما يرافقها من المشاهد والفصول ifadesinin aktarımında görülmektedir. Yazıcı bu cümleyle kastedilen anlamı tek bir kelimeyle aktarmayı tercih etmiştir. Bu tercihiyle kısa ve öz bir çeviri yaparak anlamı hedef okura daha sade bir şekilde ulaştırmayı amaçladığı söylenebilir. Yaptığı çeviriyle kaynak metnin biçiminden uzaklaşarak hedef dil odaklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Demirayak’ın ise kaynak metne anlam ve biçim yönünden sadık olduğu; ancak tam anlamıyla sözcüğü sözcüğüne de diyemeyeceğimiz yöntemle, birtakım yorumlamalarda bulunarak serbest bir aktarımı tercih ettiği söylenebilir.

Nu’ayme (1949:49)	عاد النور إلى قلب أبي ناصيف
Yazıcı (1999: 59)	Ebu Nâsîf’in kalbi yeniden rahatladı.
Demirayak (2000:40)	Kalbine ışık tekrar döndü Ebû Nâsîf’in

İncelediğimiz bu kesiti oluşturan deyimsele ifade her iki çevirmen tarafından farklı yaklaşım ve stratejiler kullanılarak aktarılmıştır. Bu tarz kültürel ve deyimsele ifadelerin erek dile aktarımı, hedef dil okuruna anlamı doğru ulaştırmak açısından çoğu zaman sıkıntı olabilmektedir. Bu nedenle bu tarz ifadeleri aktarırken birebir çevirinin uygun olmadığı durumlarda iletişimsel çeviri tercih edilmelidir. Çevirisi yapılacak olan ifadenin, kaynak kültürde eşdeğer bir deyim veya atasözüne karşılık gelip gelmediğini belirlemek son derece önemlidir. Ancak bu yönde bir çeviri kararıyla kaynak metinde iletilmek istenen mesaj, hedef okur kitlesine ulaşacaktır. Bu bağlamda Yazıcı’nın çeviri kararını hedef okur kitlesinin şekillendirdiği görülmektedir. Çevirmen söz konusu deyim Arapçaya aktarırken serbest çeviri stratejisiyle deyiş kaydırma yapmıştır. Ancak Yazıcı’nın kaynak metindeki bu deyimsele ifadeyi erek dilde eşdeğer bir deyimle karşılamak yerine, deyim anlamını açıklayacak bir çeviri tercihinde bulunduğu görülmektedir. Burada kaynak metindeki

deyim yerlileştirilerek “içine/yüreğine su serpmek” şeklinde hedef dildeki eşdeğeriyle karşılanabilirdi. Böylece hem yapısal hem de anlamsal eşdeğerlik sağlanmış olurdu. Ancak yine de Yazıcı’nın hedef dil normlarına uygun ve hedef okur kitlesi tarafından kabul edilebilir bir çeviri yaptığı söylenebilir. Demirayak’ın çeviri tercihini ise kaynak metne sadakatin yönlendirdiği; deymi sözcüğü sözcüğüne aktararak yabancılaştırma stratejisini kullandığı görülmektedir. Demirayak’ın hedef dil ve kültürde karşılaşılmayacak bir aktarımda bulunması, hedef dil okuru için bir anlam ifade etmeyerek eserin akıcılığını olumsuz etkilemiştir.

Nu’ayme (1949: 49-50)	مار الياس الذي يعتبره أبو ناصيف أكثر من كل القديسين فلا يحلف إلا باسمه ولا يصلي إلا في كنيسته ولا يمر عليه أحد أو عيد ألا يضع "متليگا" في صينيته.
Yazıcı (1999: 59)	Aziz İlyas, Ebu Nâsîf’in bütün azizlerden daha fazla saygı gösterdiği birisidir. Onun adından başka hiçbir şey üzerine yemin etmez, onun kilisesinden başka bir yerde ibadet etmezdi. Oradan geçen herkes ona bağışlarda bulunurdu.
Demirayak (2000: 40)	Aziz İlyas. Ebû Nâsîf’in diğer bütün azizlerden daha çok saygı duyduğu, adından başkasına yemin etmediği, kilisesinden başka bir yerde ibadet etmediği, yardım kasasına bir metelik bırakmadan bir Pazar yahut bayram geçirmedeği Aziz İlyas.

Bu kesitte öne çıkan çeviri farklılığı لا يمر عليه أحد أو عيد ألا يضع "متليگا" في صينيته cümlesinin aktarımında görülmektedir. Demirayak’ın burada biçimsel ve anlamsal olarak kaynak metne sadık kaldığı ve sözcüğüne sözcüğüne çeviri yöntemini benimsediği görülmektedir. Cümlede لا...لا istisna edatıyla oluşturulan olumsuz yapıyı koruyarak hedef dile aktarmıştır. Ayrıca çevirmenin “tepsi, sini” gibi anlamlara gelen صينية sözcüğünü, bağlamdan hareketle yorumlama yaparak “yardım kasası” şeklinde kaydardığı görülmektedir. متليك sözcüğü, hem kaynak hem de hedef dilde ortak kullanıma sahiptir. Hedef dilde “metelik” olarak kullanılan bu sözcük , TDK’nin tanımına göre “çeyrek kuruş veya on para değerinde demir para” anlamına gelmektedir. Fasih Arapça olarak adlandırılan modern standart Arapçada bulunmayan

متليک sözcüğünün, öykünün geçtiği yer olan Lübnan'ın yerel dilinde kullanıldığı tahmin edilmektedir. Fransızca kökenli olan “metallique” sözcüğünden dilimize ödünçleme yöntemiyle kazandırılan bu sözcüğün, uzun yıllar Fransız sömürgesi altında kalan ve bağımsızlığını ancak 1943'te kazanan Lübnan'ın yerel lehçesine de Fransız dili ve kültürünün etkisiyle geçmiş olması muhtemeldir. Yazar'ın çevirisini incelediğimizde, kaynak metindeki anlamdan fazlasıyla saparak eksiltmelerde bulunduğu; bu tercihleriyle de anlam kaymasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Çevirinin anlamdan bu denli sapmasındaki en büyük etken, أحد sözcüğünün yanlış anlamla aktarılması olmuştur. Bu sözcük kaynak dilde hem “herhangi bir kimse” hem de “Pazar günü” anlamlarına gelen eş sesli bir sözcüktür. Yazar'ın bu bağlamda “Pazar günü” anlamına gelen أحد sözcüğünü “herkes” şeklinde çevirerek cümlelerin öznesi gibi aktarması, kaynak metinde verilen mesajın hedef okura doğru bir şekilde iletilmemesine neden olmuştur. Yazar, alt anlamlı متليک sözcüğünü de genelleştirme yaparak “bağış” şeklinde kaydırmıştır. Ayrıca olumsuz yapıyla oluşturulmuş لا يمر عليه cümlesini dilbilgisel düzgüleme yaparak olumlu yapıyla yer değiştirme stratejisini kullanarak aktarmıştır.

كسا Öykü Adı: الحاج شلبي

Teymûr (1927: 720)	وكان الحاج شلبي إذا قصد منزل "أم الخير" - وكثيرا ما يقصده - ينتقي أبهى جلابيبه البادية، فيرتديها. ويتعم على "طاقيته" بشال نظيف يلقه بعناية على رأسه. ويفتل شاربته الغزير فتلا محكما. ويعطر وجهه ومنديله العريض، بماء العطر البلدي.
Yazıcı (1999: 107)	Hacı Çelebi, sık sık gittiği çöpçatan Ümmü'l-Hayr'ın evini ziyaret edeceği zaman, en güzel elbisesini seçip giyer, başının üzerine özenle doladığı temiz bir şalı sarığına takar, gür bıyıklarını iyice buker, yüzüne ve kocaman mendiline kokular sürerdi.
Er (2004: 208)	Hacı Şelebî, Ümmü Hayr'ın evine giderken, yöresel cilbâblarının en alımlısını giyer, başına bembeyaz sarığını özenle sarar, gür bıyıklarını iyice burar, giysilerine gülyağı sürerdi.

Er kaynak metindeki الحاج شلي ismini kaynak metne sadık kalarak ödünçleme yöntemiyle aktarırken; Yazıcı uyarılma stratejisine başvurarak hedef dil ve kültürde sesletim bakımından شلي ismine yakın olan “Çelebi” ismini kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca her iki çevirmen de الحاج sözcüğünü hedef dile sözcük karşılığıyla aktarmayı tercih ederek “Hacı” sözcüğünü kullanmışlardır. Er’in kaynak metinde kısa çizgiyle ayrılan ما يقصده وكثيرا ara sözünü eksilterek anlam kaybına sebep olduğu görülmektedir. Bu çıkarma, öyküyü ilk okumaya başladığımızda önemsiz ve anlamı etkilemeyen bir ayrıntı gibi görünse de, aslında öykünün ana karakteri olan Hacı Şelebî’nin karakteri, öykünün gidişatı ve sonu ile ilgili okuyucunun çıkarım yapabileceği önemli bir detay vermektedir. Dolayısıyla kaynak dil okuruna daha erken ulaşan bu ipucunun, hedef dil okuruna öykünün ilerleyen bölümlerinde ulaşacağı görülmektedir. Yazıcı ise kısa çizgiyle ayrılan bu ara sözü ana cümleye dahil ederek aktarmış; bu tercihiyle kaynak metnin biçimini değiştirerek hedef dil odaklı bir yaklaşımda bulunmuştur.

Öyküde adı geçen bir diğer kahraman olan Ümmü’l-Hayr, Hacı Şelebî’nin kendisine uygun eşler bulması için sık sık ziyaret ettiği bir kadındır. Yazıcı, kadının bu misyonundan hareketle çevirisine Ümmü’l-Hayr’ı niteleyen ve “evlenmelerde aracılık eden kimse” anlamına gelen “çöpçatan” eklemesinde bulunmuştur. Yazıcı bu tercihiyle henüz Ümmü’l-Hayr’ın kim olduğu ve Hacı Şelebî’nin onu ziyaret sebebi hakkında bilgi sahibi olmayan hedef dil okuyucusuna, öykünün devamıyla ilgili fikir sahibi olabilecekleri bir bilgi vermiştir. Yazıcı’nın bu tercihiyle kaynak metin yazarının bu noktada paylaşmak istemediği bir bilgiyi, hedef okurla daha erken paylaştığı söylenebilir.

Er, kaynak metinde geçen ve bağımlı sıralı cümle olan فيرتديها، جلابيه البلدية، ينتقي أبهى cümlesinde geçen “seçmek” anlamındaki ينتقي fiilini eksiltmiştir. Dolayısıyla cümlelerin devamında ف atıf harfinden sonra gelen “giymek” anlamındaki يرتدي fiilini cümlelerin tek yüklemi olarak aktarmıştır. Er جلابيه البلدية ifadesini, “yöresel cilbâblar” şeklinde aktarmıştır. Bu tercihiyle yerel bir kıyafet türü olan ve kaynak metinde çoğul haliyle kullanılmış olan جلابيب sözcüğünün tekil halini ödünçleme yöntemiyle aktararak, hedef dil kuralları doğrultusunda çoğullaştırmıştır. Er’in bu tercihiyle hedef metinde yabancılık etkisi oluşturmayı amaçladığı söylenebilir. Ayrıca جلابيه البلدية ifadesini niteleyen ve kaynak dilde ism-i tafdîl olarak adlandırılan bir derecelendirme sıfatı olan, en güzel, en hoş gibi anlamlara gelen أبهى sözcüğünü “en alımlı” şeklinde

aktarmıştır. TDK'ye göre alımlı sıfatı, “çekici, cazibeli, albenili” gibi anlamlara gelmektedir. Bu ifadenin hedef dilde daha ziyade kadınlar için kullanıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla Er'in bu tercihinin, hedef dilin yaygın kullanım alanı açısından çok uygun olmadığı ve kaynak metindeki anlamın eşdeğeri olmadığı söylenebilir.

Yazıcı'nın *يُنْقِي أُبْهَى جَلَابِيهِ الْبَلْدِيَّةِ، فِيرْتَدِيهَا* cümlesinin aktarımı için yaptığı tercihler incelendiğinde ise; *جَلَابِيهِ الْبَلْدِيَّةِ* ifadesini standartlaştırma ve genelleştirme stratejisiyle “elbise” şeklinde çevirdiğini; bunun dışındaki ifadeleri kaynak metne sadık ve hedef dil normlarına uygun olarak aktardığı görülmektedir. “Takkesinin üstüne temiz bir şal sarar” şeklinde çevrilebilecek *بِشَالٍ نَظِيفٍ* ifadesinin aktarımı için çevirmenler bazı noktalarda farklı tercihlerde bulunmuşlardır. Yazıcı, bu bağlam için “sarmak” veya “dolamak” anlamlarına gelecek *يُنْعَمُ* fiilini “takmak” şeklinde kaydırarak bağdaşıklık sorununa sebep olmuştur. Ayrıca Müslüman erkeklerin çoğunlukla namaz sırasında başlarına taktıkları beyaz renkli bir başlık türü olan ve hedef dildeki eşdeğeri “takke” olan *طَاقِيَّة* sözcüğünü, uzun bir kumaşın başa sarılması suretiyle meydana getirilen bir başlık türü olan “sarık” sözcüğüyle aktarmış; bu tercihiyle anlam kaymasına sebep olmuştur. Er ise ekleme ve çıkarmaların olduğu yorumlama içeren bir aktarım yaparak hedef odaklı bir tutum izlemiştir.

İncelediğimiz kesitin son cümlesini oluşturan *يُعْطِرُ وَجْهَهُ وَمَنْدِيلَهُ الْعَرِيضَ، بِمَاءِ الْعَطْرِ الْبَلْدِيِّ* cümlesine baktığımızda, Er'in serbest bir çeviriyi benimsediği, kısa ve sade bir çeviri oluşturmak amacıyla burada da çıkarma stratejisini kullandığı görülmektedir. Bu durum kaynak metindeki betimlemelerin hedef metne yeteri kadar yansıtılmasına engel olmuştur. Er'in *وَجْهَهُ* sözcüğünü eksilttiği; ayrıca *مَاءِ الْعَطْرِ الْبَلْدِيِّ* sözcüğünü “gülyağı” şeklinde kaydardığı görülmektedir. Kaynak metinde geçen *مَنْدِيلٌ* sözcüğüyle, Hacı Şelebi'nin başına sardığı kumaş kastedilmektedir. Er bu sözcüğü “giysi” olarak kaydırmış; ayrıca geniş, büyük gibi anlamlara gelen *عَرِيضٌ* sıfatını eksiltmiştir. Yazıcı ise *يُعْطِرُ وَجْهَهُ* ifadesini sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemiyle “kocaman mendil” olarak aktarmıştır. Burada her iki çevirmenin de kaynak metinde verilmek istenen anlamı farklı yorumlarla hedef dile aktardıkları görülmektedir. Çevirmenler hedef dilde özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaygın olan, yazın sıcağından kışın soğuktan korunmak amacıyla erkekler tarafından başa dolanarak kullanılan bir tür aksesuar olan “puşi” sözcüğünü yerileştirme yöntemiyle çeviride kullanabilirlerdi. Ancak özellikle toplumun batı kesimleri tarafından bilinmiyor olabilecek bu sözcük

de hedef dil okuyucusu tarafından anlaşılmama durumuna yol açabilirdi. Kısacası, burada kaynak kültüre özgü bir öge olan منديل sözcüğü, çeviride eşdeğerlik problemine yol açmış, sözcük her iki çevirmen tarafından farklı şeklide algılanmıştır. ماء العطر ifadesinde ise Yazıcı yöresel anlamına gelen بلدي sözcüğünü çıkararak ifadeyi genelleştirmiş ve “kokular” şeklinde bir aktarım tercih etmiştir.

Teymûr (1927: 720)	ودخل الحاج شلبي صحن الدار، فوجده معتمًا كالمعتاد لا ينيره إلا بصيص من كوة ضيقة في إحدى جوانبه.
Yazıcı (1999: 107)	Hacı Çelebi, evin avlusuna girdi. Avlu her zamanki gibi karanlıktı. Çünkü orayı sadece bir köşesindeki zayıf bir fener aydınlatıyordu.
Er (2004: 208)	Hacı Şelebî evin sahanlığına adımını attı. Karanlıktı, bir duvarındaki küçük bir delikten sızan ışıktan başka içeriği aydınlatan bir şey yoktu.

Yazıcı, “girdi” anlamına gelen دخل fiilini sözcüğü sözcüğüne aktarırken; Er sözcüğü hedef odaklı bir yaklaşımla yorumlayarak “adımını attı” ifadesini kullanmıştır. Aynı zamanda bu tercihiyle kaynak metinde gerçek anlamıyla kullanılan bir fiili hedef dile mecaz anlamlı bir kullanımla aktarıldığından, yer değiştirme stratejisi de kullanılmıştır. “Avlu, iç bahçe” gibi anlamlara gelen صحن sözcüğünü Yazıcı hedef dildeki sözcük karşılığıyla çevirmiştir. Er ise kaynak dilden hedef dile صحن kökünden türetilerek ödünçleme yöntemiyle alınmış olan “sahanlık” sözcüğünü tercih etmiştir. Bu sözcükler iki dilde de benzer sesletime sahip olsalar da, karşılık geldikleri anlamlar birbirlerinden farklıdır. Sahanlık sözcüğü hedef dilde TDK’nin tanımına göre “yapıların ve bazı taşlıkların kapı önünde; merdiven başlarında veya ortasında bulunan düz geniş yer” anlamına gelmektedir. Bu tanımdan anlaşılabileceği üzere Er’in çevirisinde anlam kaymasına sebep olduğu görülmektedir.

Yazıcı فوجده معتمًا كالمعتاد cümlesinde geçen ve “alışıldığı üzere” anlamına gelen كالمعتاد ifadesini yorumlama ve iletişimsel çeviri yöntemlerini kullanarak “her zamanki gibi” şeklinde aktarmıştır. Ayrıca fiilin sonunda bulunan ve özne konumundaki صحن sözcüğüne gönderme yapan “onu” anlamındaki • zamirini açıklama yaparak aktarmıştır. Yazıcı وجد fiilini eksiltmiş; ancak bu eksiltme cümlemin anlamında bir

daralmaya sebep olmamış, aksine hedef dil yapısına daha uygun düşen bir çeviri ortaya çıkmıştır. Er فوجده معتمًا كالمعتاد cümlesini çıkarma yöntemini kullanarak yalnızca “karanlıktı” şeklinde aktarmıştır. كالمعتاد ifadesinin eksikliği ise cümlede anlam daralmasına neden olmuştur.

Yazıcı لا ينيره إلا بصيص من كوة ضيقة في إحدى فوجده معتمًا كالمعتاد ifadesinden sonra gelen لا ينيره إلا بصيص من كوة ضيقة في إحدى جوانبه cümlesini, sebep bildiren bir cümle olarak düşünmüş ve cümle başına “çünkü” eklemesinde bulunarak aktarım yapmıştır. Ayrıca kaynak metindeki لا ينيره إلا بصيص من كوة ضيقة في إحدى جوانبه cümlesini olumsuz yapıya dönüştüren لا...إستيسنا edatını hedef dile yer değiştirme stratejisi kullanılarak olumlu bir yapıyla aktarılmıştır. Er ise yazarın biçimine bağlı kalarak cümleyi olumsuz yapıyla çevirmeyi tercih etmiştir. Her iki çevirmenin de bu cümleyi farklı yorumlarla aktardığı görülmektedir. Er, “yan, taraf” gibi anlamlara gelen جوانب sözcüğünü “duvar” şeklinde kaydırmıştır. Ayrıca لا ينيره صحن sözcüğünü • zamiriyle gönderme yapılan avlu anlamındaki بصيص sözcüğünü “içeri” şeklinde yorumlayarak aktarmıştır. “Işık” anlamına gelen بصيص sözcüğünü açıklama yaparak “sızan ışık” şeklinde aktarmıştır.

Yazıcı’nın tercihinin baktığımızda ise, hedef odaklı farklı bir yorumlamayla avluyu aydınlatan doğal ışık kaynağını, yapay bir ışık kaynağı olan “fener” sözcüğüyle aktardığını görmekteyiz. Yaptığı bu çeviri tercihiyle, kaynak metinde betimlenen ortamdan farklı bir ortam betimlemesi yapmış ve hedef dil okurunun zihninde kaynak dil okurundan daha farklı bir ortam canlanmasına yol açmıştır. Yazıcı’nın “küçük delik” anlamına gelen كوة sözcüğünü kaydırması, bu sözcüğü niteleyen ve “dar” anlamına gelen ضيقة sıfatını da kaydırmasını beraberinde getirmiştir. Aksi takdirde ortaya “dar fener” şeklinde hedef dilde anlam ifade etmeyen bir tamlama çıkmış olurdu. Yazıcı, yaptığı “zayıf fener” kaydırmasıyla anlam kaymasına sebep olsa da, kendi içerisinde tutarlı olan bir aktarım yapmıştır. Ayrıca kaynak metinde gerçek anlamıyla kullanılan bir sıfat tamlamasını hedef dile mecaz anlamı bir ifadeyle aktararak yer değiştirme stratejisini de kullanmıştır. Bunun yanı sıra Yazıcı bu cümlede çevirisine “sadece” eklemesinde bulunarak vurgu ve etkiyi arttırmayı amaçlamıştır.

Teymûr (1927: 720)

حجرة ضيقة، أرضها من البلاط المتكسر، تكسوه قطعة بالية من السجاد.

Yazıcı (1999: 107)	Eski bir kilim parçasının örttüğü çini döşemeli küçük bir odaydı.
Er (2004: 208)	Zemini karoyla döşenmiş, üstüne artık tüyü kalmamış bir halı atılmış dar bir odaydı burası.

Yazıcı “dar” anlamına gelen ضيقة sıfatını kaydırarak ve genelleştirerek “küçük” sıfatıyla aktarmayı tercih etmiştir. أرضها من البلاط المتكسر ifadesini Yazıcı “çini döşemeli”; Er ise “zemini karoyla döşenmiş” şeklinde çevirmişlerdir. Kaynak metinde geçen ve “kırık” anlamına gelen المتكسر sözcüğü burada البلاط kelimesinin sıfatı durumundadır. Bu iki sözcük bir arada kullanıldığında, hedef dilde mermercilikle ilgili bir terim olan “paledyen döşeme” anlamına gelmektedir. Paledyen, mermercilikte ürün işlenirken meydana gelen çatlak veya kırıklar sonucu oluşan küçük boyutlardaki artık mermerlere verilen isimdir. Bu kırık parçaların gelişigüzel dizilmesiyle oluşturulan döşeme türüne paledyen döşeme denmektedir. Yazıcı edebi bir metinde bu tarz terimsel bir ifadeye yer vermek yerine, toplumun büyük kesimi tarafından bilinen “çini” sözcüğünü kullanarak kaydırma yapmayı tercih etmiştir. Bu tercihinin hedef dil okuru tarafından anlaşılmama ve terimsel ifadelerle edebi metnin akıcılığını olumsuz etkileme kaygılarıyla yapmış olabilir. Ayrıca Yazıcı “yer, zemin” gibi anlamlara gelen أرض sözcüğünü çıkarmayı tercih etmiştir. Ancak bu çıkarma işleminin kaynak metindeki mesajın hedef okura iletilmesi aşamasında herhangi bir anlam kaybına sebep olmadığı söylenebilir. Er’in tercihinin baktığımızda ise, البلاط المتكسر ifadesini yorumlama yaparak kaynak metinde bahsedilenden daha farklı bir döşeme türü olan “karo döşeme” şeklinde aktardığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, isim türü olan “döşeme” anlamındaki بلاط sözcüğünü yer değiştirme stratejisiyle sıfat fiile dönüştürerek, “döşenmiş” şeklinde çevirmiştir.

Er تكسوه قطعة بالية من السجاد ifadesini geniş bir açıklama ve yorumlama yaparak hedef dil odaklı bir yaklaşımla çevirmiştir. “Halı” anlamına gelen السجاد sözcüğünü niteleyen “eskimiş” anlamındaki بالية sıfatını çıkarım ve yorumlama yaparak “artık tüyü kalmamış” şeklinde, halının eskiliğine yapılan vurguyu arttırarak çevirmiştir. Ayrıca “bir şeyin üstünü örtmek, kaplamak” anlamına gelen تكسو fiilini iletişimsel çeviri stratejisiyle yerleştirerek, hedef dilde deyimsel anlamda kullanılan ve gerçek anlamı yere halı sermek olan “halı atmak” ifadesiyle karşılamıştır. Yazıcı ise bu ifadenin

çevirisinde kaynak metne sadık ve hedef dil normlarına uygun sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yapmıştır.

Kısa Öykü Adı: موزع البريد

el-Hakîm (1998: 32)	دنوت منه وقلت له برفق: – إذا لم يخب ظني فأنت موزع بريد في الإجازة...
Yazıcı (1999: 251)	Yanına yaklaştım ve kibarca kendisine: –Yanılmıyorsam, şu anda izinli bir postacı olmalısın, dedim.
Nar (2005: 65)	Yaklaştım ve acıyarak sordum: –Yanılmıyorsam, sen ücretli posta dağıtıcısıydın?

Çevirmenlerin kaynak metinde geçen برفق sözcüğünü farklı tercihlerle aktardıkları görülmektedir. “Nazikçe, dostça, şefkatle” gibi anlamlara gelen bu sözcüğü, Yazıcı sözcük anlamıyla aktarırken; Nar, öykünün önceki cümlelerinde bahsedilen, postacının sıkıntılı bir durumda olduğundan yola çıkarak bir yorumlamada bulunmuş ve “acıyarak” şeklinde bir aktarım tercih etmiştir. Ayrıca Nar قلت fiilini de “sordum” şeklinde kaydırmıştır. دنوت منه وقلت له ifadesinde bulunan ve postacı adama gönderme yapan her iki • zamiri de Nar tarafından çıkarılmıştır. Yazıcı ise bu zamirleri açıklama yaparak aktarmıştır. Çevirmenler deyimisel anlama sahip olan ve sözcüğü sözcüğüne “düşüncem beni kandırmıyorsa” şeklinde çevrilebilecek olan إذا لم يخب ظني ifadesini, iletişimsel çeviriyi tercih ederek “yanılmıyorsam” şeklinde hedef dil odaklı bir yaklaşımla aktarmayı tercih etmiştir. Aynı zamanda kaynak metinde mecaz anlamıyla kullanılan bu ifade hedef dile gerçek anlamıyla kullanılan bir fiille aktarıldığından, yer değiştirme stratejisi de kullanılmıştır.

Çeviriler arasında en dikkat çekici farklılık ise فأنت موزع بريد في الإجازة ifadesinde geçen الإجازة sözcüğünün aktarımında görülmektedir. “İzin, tatil” gibi anlamlara gelen bu ifadeyi Yazıcı herhangi bir anlam kaybına sebep olmadan doğru şekilde hedef dil okuruna aktarmıştır. Nar ise burada anlam kaybına sebep olacak bir çeviri yapmıştır. Çevirmen muhtemelen bir dikkatsizlik sonucu “izin” anlamına gelen إجازة sözcüğünü, “ücret” anlamındaki إجارة sözcüğüyle karıştırmıştır. Ayrıca Nar’ın bu hatayı öykünün tamamında sürdürdüğü; kaynak metinde geçen tüm إجازة sözcüklerini “ücret” şeklinde

anlam kaybına sebep olacak şekilde çevirdiğini de belirtmek gerekir. فأنت موزع برید فی. ifadesinin diğer öğelerinin aktarımına baktığımızda; Yazıcı çevirisine kaynak metinde bulunmayan “şu anda” eklemesinde bulunmuş; “yanılmıyorsam” şeklinde çevirdiği إذا لم يخب ظني ifadesinin anlamını kuvvetlendirmek için de “olmalısın” şeklinde bir ekleme yapmıştır. Ayrıca kaynak metnin noktalama işaretlerine sadık kalıp cümleyi düz cümle olarak hedef dile aktarmıştır. Nar ise herhangi bir soru edatı bulunmayan, yapı olarak düz cümle olan bu ifadeyi kaynak metnin biçimine sadık kalarak aktarmış, ancak cümlelerin sonuna soru işareti ekleyerek tonlama yoluyla bir soru cümlesi oluşturmuştur.

el-Hakîm (1998: 36)	فما كادت تكشف عن ورقتها حتى وجدت رقمها هو الرابح للجائزة الكبرى البالغة من الجنيهاً ألفاً...
Yazıcı (1999: 253)	Gazeteye baktığında biletinin numarasının binlerce cüneyhe varan büyük ödülü kazandığını gördü.
Nar (2005: 68)	Bir de postacının çektiği kupona baktı ki, yüzlerce lira kazanmış.

cümlesinin çevirilerini incelediğimizde, çevirmenlerin kaynak metinde geçen “-r ...-mez (...yapar yapmaz)” anlamındaki zarf-fiil eki olan حتى ما كاد... ifadesini farklı şekillerde aktardıkları görülmektedir. Yazıcı kaynak metnin biçimine bağlı kalarak “...baktığında...kazandığını gördü” şeklinde bir aktarım yapmıştır. Nar ise burada iletişimsel çeviri yöntemine başvurmuş; hedef dilde beklenilenin dışında bir durumu anlatan cümlelerin başına gelen “bir de” ifadesini çeviriye ekleyerek “bir de baktı ki...kazanmış” şeklinde bir aktarımı tercih etmiştir.

Kaynak metinde geçen ve “kağıt” anlamına gelen ورقة sözcüğüyle bu bağlamda kastedilen anlam, “bahis bileti” veya “bahis kuponu” kağıdıdır. Nar, bu sözcüğü aktarırken açıklama stratejisine başvurarak “postacının çektiği kupon” şeklinde bir aktarım gerçekleştirmiştir. Ayrıca cümlede geçen bazı ifadeleri çıkararak çevirmemeyi tercih ettiği görülmektedir. “Kupon numarası” anlamındaki رقتها sözcüğü ile “büyük ödül” anlamındaki الجائزة الكبرى tamlamasını, ve ayrıca البالغة sözcüğü eksiltirmiştir. Yazıcı ise Nar’dan farklı bir tercihte bulunmuştur. Bu cümlelerin öznesi olan yaşlı

kadının, incelediğimiz kesitten birkaç cümle öncesinde, kuponunu kontrol etmek için gazeteye baktığından bahsedilmektedir. Yazıcı, bahsettiğimiz cümlelerin etkisinde kalarak serbest bir çeviriyle ورقة sözcüğünü kaydırmış ve “gazete” şeklinde aktarmıştır.

Çeviriler arasındaki bir diğer dikkat çekici farklılık, Mısır’ın para birimi olan ve kaynak metinde çoğul haliyle kullanılmış olan جنيهات sözcüğünün aktarımında görülmektedir. Arapçada sayıların temyizi konusu altında bulunan sayılarla ilgili dilbilgisel kurallar nedeniyle, sözcük kaynak metinde çoğul haliyle kullanılmıştır. Çevirmenlerin aktarım tercihlerine baktığımızda, Yazıcı’nın sözcüğün tekil hali olan جنيه sözcüğünü ödünçleme yoluyla Türkçe sesletime uygun şekilde hedef dile aktardığı görülmektedir. Yazıcı’nın sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde “binlerce cüneyhler” anlamına gelen الجنيهات ألفا ifadesinin aktarımında sözcüğün tekil halini kullanması, burada bağlaşıklığa uygun olacak şekilde hedef dil odaklı bir yaklaşımda bulunduğunu gösterirken; tercih ettiği ödünçleme yöntemi, metinde yabancılık etkisi oluşturarak hedef kültür okurlarını kaynak kültür dünyasına götürmeyi hedefleyen kaynak odaklı bir tercih olmuştur. Nar ise Yazıcı’dan farklı olarak جنيه sözcüğünü yerleştirmeyi tercih ederek bu ifadeyi hedef kültürün para birimi olan “lira” sözcüğüyle aktarmıştır. Nar’ın, öyküde olayın geçtiği yerle ilgili okuyuculara fikir verecek olan جنيه sözcüğünü “lira” olarak aktarması, hedef okurun zihninde oluşan bağlam kavramında bir kargaşa ortaya çıkararak, öyküde olayın geçtiği yerin Mısır değil de Türkiye olarak algılanmasına sebep olabilir. Bu durum, hedef okurun çeviri bir metin okuyor olma hissiyatı ile hedef kültür normlarına göre yazılmış bir metin okuma hissi arasında bocalaması ve kafa karışıklığı yaşaması sonucu akıcılığın olumsuz etkilenmesine sebep olabilir. Bunun yanı sıra Nar, “binlerce” anlamına gelen ألفا sözcüğünü kaydırarak “yüzlerce” şeklinde aktarmıştır.

el-Hakîm (1998: 39)	ولو لم يمتد فكري إليه لامتدت يده إليّ، ولكنك اليوم روتشيلد، وروكفلر، وقارون!...
Yazıcı (1999: 255)	Eğer ona nutuk atmaya kalkmasaydım belki de eli bana uzanacak ve bugün, Rootshield, Rockefeller ve Karun gibi zengin olacaktım.

Nar (2005: 69)	Ona düşünce uzatmasam, o bana elini uzatacaktı. Şu gün, hemen, Roçild, Rokfeller* veya Karun olabilirdim... Heyhat.
----------------	---

Deyimsel bir ifade olan *لو لم يمتد فكري إليه* söz öbeği, Nar tarafından sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Bu gibi kültürel ve deyimisel ifadelerin hedef dile aktarımında, sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemi kaynak metin okuruna verilen mesajı hedef dil okuruna ulaştırmakta yetersiz kalmakta; hatta çoğu zaman hedef dil okurunun anlamlandıramayacağı çeviriler ortaya çıkmaktadır. Kaynak dildeki duygu, düşünce ve durumun doğru aktarılabilmesi için çevirmenlerin hedef kültür öğelerini kullanarak kaynak metindeki iletiyi anlamsal eşdeğeriyle karşılamaları gerekmektedir. Nar burada tamamen kaynak dil odaklı bir tercih yaparak eşdeğerlikten uzak ve bağlaşıklığı tam olarak sağlayamayan bir çeviri ortaya koymuştur.

Yazıcı'nın tercihin baktığımızda, deyimi yerlileştirerek hedef dilde anlamsal eşdeğerliği sağlayan “nutuk atmak” deyimini kullandığı görülmektedir. Uzun ve sıkıcı bir konuşma yapmak anlamına gelen bu deyimle Yazıcı, yerinde ve eşdeğerlik doğrultusunda bir aktarım yaparak kaynak dil okuruna iletilen mesajı hedef dile doğru bir şekilde aktarabilmiştir. Nar, kaynak metinde geçen “bugün” anlamındaki *اليوم* sözcüğünü hedef metinde vurguyu arttırmak amacıyla yorumlama ve ekleme yapmış; sözcüğü “şu gün, hemen” şeklinde birbirini destekleyen sıralı ifadeler kullanarak aktarmayı tercih etmiştir.

Kaynak metinde adı geçen *وقارون* وروكفلر، روتشيلد isimleri, farklı dönemlerde yaşamış, zenginlik ve servetleriyle dünya çapında ün kazanmış kimselerdir. Rothschild ailesi, 18. yüzyılın sonlarında Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde bankalar kurmuş olan Yahudi asıllı bir ailedir. 19. yüzyıl boyunca ailenin, modern tarihin en büyük servetini oluşturduğu öne sürülmektedir. Rockefeller ailesi ise dünyada finansal olarak en büyük servete sahip ailelerinden biri olan Amerikan kökenli bir ailedir. Servet kaynağı petrol endüstrisi olan aile, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük, dünyanın ise sayılı büyük ailelerinden kabul edilmektedir. Kârûn isminin ise çeşitli efsanelerde, Kur'an-ı Kerim'de ve halk edebiyatında çok zengin bir kişi olarak bahsi geçtiği bilinmektedir. Antik çağın bilinen en zengin kralı kabul edilen ve

zenginliği mitolojilere konu olan Lidya kralı Krezus, Ortadoğu halkları tarafından Kârûn ismiyle anılmaktadır. Ayrıca Türk dili ve kültüründe çok zengin kimseler için “Kârûn kadar zengin” deyiimi kullanılmaktadır. Kur’an’da ise Kârûn’dan, Kasas, Mu’min ve Ankebût Sûrelerinde İsrailoğulları’na mensup olan, zenginliği sebebiyle şımarması sonucu bütün serveti bir anda yok olan bir kişi olarak bahsedilmektedir. Çevirmenlerin bu isimleri aktarmada bulundukları tercihlere baktığımızda, Nar’ın isimleri hedef dil sesletimine uygun olacak şekilde aktardığı görülmektedir. İsimleri hedef dilde telaffuz edildikleri şekliyle aktaran bir transkripsiyon tercihinde bulunan Nar, burada uyarlama yöntemine başvurmuştur. Aynı zamanda çevirmen “روتشيد” ve “روكفلر” özel isimlerini dipnotla açıklama stratejisini kullanarak açıklamıştır. Dipnotta قارون ismi için ise bir açıklama bulunmamaktadır. Çevirmenin hedef dilde yaygın şekilde bilinen ve deyim olarak da kullanılan bu ismi açıklamaya gerek görmediği söylenebilir. Kaynak metinde bir dipnot açıklaması bulunmaması sebebiyle, Nar’ın burada hedef dil okuru tarafından anlaşılma kaygısı içinde hedef odaklı bir yaklaşımla çevirisini yaptığı görülmektedir. Yazıcı ise isimleri yabancı dildeki orijinal şekilleriyle ödünçleme ve yabancılaştırma yoluyla aktarmıştır. Ayrıca bu isimler hakkında bir bilgisi olmayan hedef dil okuruna fikir vermek ve doğru anlaşılma amacıyla Nar’dan farklı bir tercihte bulunarak ekleme stratejisine başvurmuş ve çevirisine “gibi zengin” ifadesini eklemiştir.

Kaynak metinde bulunan لم ... ل kalıbı Arapçada olumsuz şart-sonuç ilişkisi bildiren bir bağlaçtır. Yazıcı burada ل harfiyle başlayan sonuç cümlesini “olacaktım” şeklinde aktararak kesinlik bildiren bir yargı kullanmıştır. Nar ise ihtimal bildiren bir ifade kullanarak “olabilirdim” şeklinde bir aktarımı tercih etmiştir. Bununla birlikte, cümlelerin sonuç bildiren bölümü olan لا تمتد يده إلى ifadesi, kaynak metinde edilgen çatıyla kaleme alınmıştır. Yazıcı bu ifadenin aktarımında yazarın biçimine bağlı kalmıştır. Nar ise cümlede sözde özne konumunda bulunan “el” anlamındaki يد sözcüğünü, cümlelerin nesnesi olarak kaydırmış; ayrıca kaynak metinde bulunmayan “O” zamirini çeviriye ekleyerek edilgen yapıyı bir ifadeyi etken çatıya dönüştürerek yer değiştirme stratejisini kullanmıştır.

Son olarak Nar cümlelerin sonuna iletişimsel çeviri stratejisiyle “Heyhat” sözcüğünü ekleyerek hedef odaklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Üzüntü belirtmek için kullanılan “yazık, ne yazık” anlamındaki bu sözcük, bir önceki cümlede bahsedilen duruma

duyulan üzüntüyü hedef okura daha vurgulu ve etkili bir şekilde aktaran, yerinde ve işlevsel bir tercih olmuştur.

Kısa Öykü Adı: النمر في اليوم العاشر

Tâmir (1981: 58)	سألقي مطلع خطبة، وحين سأنتهي صفق إعجاباً.
Doğru (2002: 100)	Ben kısa bir giriş konuşması yapacağım. Bitirince hayranlıkla alkışla.
Bozgöz (2004: 32)	"Şimdi bir söylev sunacağım. Ben söylevimi bitirdiğim zaman coşkuyla, hoşnut bir şekilde beni alkışla."
Öznurhan (2016: 61)	Bir nutuk çekeceğim. Bitirdiğimde beğeniyle alkışlayacaksınız.
Fettahoğlu (2016: 70)	Şimdi bir hutbe okuyacağım. Bitirdiğimde beni çılgınca alkışlayacaksınız.

Her dört çevirmen de سألقي مطلع خطبة deyimisel ifadesini farklı tercihlerle aktarmıştır. Doğru haricindeki tüm çevirmenler, bu ifadede geçen مطلع sözcüğünü eksilterek çevirilerini yapmışlardır. Doğru خطبة sözcüğünü genelleştirerek “giriş konuşması yapacağım” şeklinde bir aktarım yapmış, bu tercihiyle hem kaynak metne sadık hem de hedef dil normlarına uygun bir çeviri ortaya koymuştur. Bozgöz خطبة sözcüğünü edebi bir tür olan ve dinleyicilere bir fikri veya duyguyu aşlamak için söylenen uzunca, coşkulu ve güzel söz anlamına gelen “söylev” kelimesiyle karşılayarak “söylev sunacağım” aktarımını tercih etmiştir. Tanımdan anlaşılacağı üzere uzunluk, söylev türünün özelliklerinden biridir. Kaynak metne baktığımızda ise “başlangıç, giriş” gibi anlamlara gelen مطلع sözcüğünden, yapılacak konuşmanın uzun olmadığı çıkarımını yapabiliriz. Dolayısıyla burada Bozgöz’ün kaynak dil okuruna iletilen mesajı hedef dil okuruna doğru şekilde iletemediği, aynı zamanda yapay ve kulak tırmalayıcı bir tercihte bulunduğu söylenebilir. Öznurhan ise “nutuk çekmek” deyimini kullanmayı uygun görmüştür. “Uzun ve sıkıcı bir konuşma yapmak” anlamına gelen nutuk çekmek deyiminin de bu bağlama uygun olmadığı, Öznurhan’ın da Bozgöz gibi hedef odaklı bir yaklaşımla aktarım yaptığı görülmektedir. Fettahoğlu

ise خطبة sözcüğünü ödünç alma yoluyla aktararak “hutbe okuyacağım” şeklinde bir tercihte bulunmuştur. Kaynak ve hedef dilde ortak kullanıma sahip olan خطبة sözcüğü, cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua, vaaz ve nasihati içeren konuşmayı ifade eder. Hedef dilde hutbe sözcüğüyle yalnızca bu anlam anlaşılırken; kaynak dilde “bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma” anlamı da bulunmaktadır. Sözcüğün, kaynak metinde bahsettiğimiz ikinci anlamıyla kullanıldığı ortadadır. Dolayısıyla Fettahoğlu burada aynı biçimde kullanılan fakat farklı anlamlar taşıyan bir sözcükle aktarım yaparak hedef okura kaynak metinde bahsedilenden farklı bir mesaj iletmış ve anlam kaymasına sebep olmuştur.

وحين سأنتهى ifadesini Bozgöz açıklama ve yorumlama yaparak “Ben söylevimi bitirdiğim zaman” şeklinde aktarırken; diğer çevirmenler kaynak metnin biçimine bağlı kalarak benzer çevirilerde bulunmuşlardır. “Alkışla” anlamına gelen صفق emir fiili, Öznurhan ve Fetthaoğlu tarafından yer değiştirme stratejisiyle gelecek zaman fiiline dönüştürülerek aktarılmıştır. Doğru’nun burada kaynak metne sadık kaldığı görülürken; Bozgöz çevirisine “beni” eklemesinde bulunmuştur. Çeviriler arasındaki son farklılık صفق emir fiilini niteleyen أعجابا ifadesinin aktarımında görülmektedir. Hedef dilde “beğeniyle, hoşnutlukla, hayranlıkla” gibi anlamlara gelen إعجابا ifadesi, Bozgöz tarafından yine açıklama ve ekleme yapılarak hedef odaklı serbest bir yaklaşımla çevrilmiştir. Doğru ve Öznurhan’ın ifadeyi hedef dildeki sözcük anlamıyla çevirdiği görülürken; Fettahoğlu hedef dilde vurgu ve etki yaratmayı amaçlayarak sözcüğü “çılıgınca” şeklinde kaydırmıştır. Ancak Fettahoğlu’nun tercihinin bu bağlam için abartılı olduğu söylenebilir.

Tâmir (1981: 56)	وصاح المروض بلهجة قاسية امرأة:
Doğru (2002: 97)	Hayvan terbiyecisi sert ve emredici bir dille:
Bozgöz (2004: 30)	Hayvan terbiyecisi sert ve emreden bir lehçeyle bağırdı:
Öznurhan (2016: 59)	Hayvan terbiyecisi sert, emreder bir tonda bağırdı:
Fettahoğlu (2016: 68)	Kaplan bakıcısı sert bir şekilde emir verdi:

Doğru, Bozgöz ve Öznurhan, “hayvan terbiyecisi” anlamındaki مروض sözcüğünü hedef dildeki karşılığıyla aktarırken; Fettahoğlu öykünün bağlamından yola çıkarak yorumlama içeren alt anlamlı bir çeviri yapmıştır. Ayrıca Fettahoğlu بلهجة sözcüğünü “şekilde” ifadesiyle aktararak kaydırmış ve bu ifadenin sıfatı konumunda bulunan امرأة sözcüğünü yer değiştirme stratejisiyle fiile dönüştürerek, cümlenin yüklemi olarak aktarmıştır. Dolayısıyla kaynak metnin yüklemi olan “bağırdı” anlamındaki صاح fiilini eksiltmiştir. Kaynak metinde arka arkaya sıralanmış olan قاسية امرأة لهجة sözcüğünü nitelemektedir. Öznurhan kaynak metnin biçimine bağlı kalıp sıfatları virgülle bağlamayı tercih ederken; Bozgöz ve Doğru sıfatları “ve” bağlacını kullanarak sıralamayı tercih etmiştir. Bozgöz ve Öznurhan cümlenin yüklemi olan صاح fiilini sözcüğü sözcüğüne aktarırken; Doğru, iki nokta işaretinin anlamı hedef okura iletmede yeterli olacağını düşünerek fiili eksiltmiştir.

Bahsedeceğimiz son farklılık بلهجة ifadesinin aktarımında görülmektedir. Fettahoğlu’nun burada ifadeyi kaydirdiğini söylemiştik. Diğer çevirmenlerin tercihlerinin her biri, لهجة sözcüğünün hedef dildeki sözcük karşılıkları arasında mevcuttur. Ancak burada sözcüğün hangi karşılığının seçileceği konusunda belirleyici olması gereken şey, içinde bulunulan bağlam ve bağdaşıklık unsurudur. Bu unsurları değerlendirdiğimizde Doğru ve Öznurhan’ın yerinde tercihler yaptığını söyleyebiliriz. Ancak Bozgöz’ün iki dil arasındaki ortak sözcüklerden bir olan لهجة sözcüğünü ödünçleyerek aktarması, bu bağlamda anlam kaymasına sebep olmuş; kaynak dil okuruna iletilen mesaj hedef dil okuruna doğru bir şekilde yansıtılamamıştır. Hedef dilde “lehçe” sözcüğü TDK’ye göre “bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu” olarak tanımlanmaktadır. Kaynak metinde böyle bir anlamın kastedilmediği açıkça görülmektedir. Buna ek olarak, kaynak metindeki noktalama işareti tüm çevirmenler tarafından değiştirilmeden hedef dile aktarılmıştır.

Tâmir (1981: 56)	فكظم النمير غيظه، وقال لنفسه: "سأتسلى إذا قلدت مواء القطط."
Doğru (2002: 98)	Kaplan öfkesini içine hapsetti ve kendi kendine: — Kedi miyavlamasını taklit etmek eğlenceli olacak.

Bozgöz (2004: 31)	Bu söz üzerine kaplan öfkesini içine gömdü ve kendi kendine: “Ne olacak sanki! Kedi miyavlaması taklidi yapsam biraz eğlenmiş olurum.”
Öznurhan (2016: 60)	Kaplan öfkesini tuttu. Kendi kendine: –Kedi miyavlamasını taklit ettiğimde teselli bulacağım.
Fettahoğlu (2016: 69)	Kaplan öfkesini gizleyerek, “eğer kedi miyavlaması yaparsam eğlenirim” diye düşündü.

فكظم النمير غيظه ifadesinde geçen ف atıf harfi, Bozgöz dışındaki tüm çevirmenler tarafından hedef metinde çıkarılarak anlama katılmamıştır. Bozgöz ise harfi açıklama ve yorumlamayla ele alarak “bu söz üzerine” şeklinde aktarmayı uygun görmüştür. Atıf harfinden sonra gelen كظم النمير غيظه cümlesi, “kaplan öfkesine hakim oldu/öfkesini tuttu” gibi bir anlam taşımaktadır. Tüm çevirmenlerin bu anlamı farklı tercihlerle hedef dile doğru şekilde aktardığını söylemek mümkündür. Bu cümlenin devamında virgülle bağlanmış olan وقال لنفسه ifadesi, Doğru ve Bozgöz tarafından kaynak metnin biçimine sadık bir yaklaşımla sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. Öznurhan ise كظم النمير غيظه ve وقال لنفسه sıralı ifadelerini birbirine bağlayan “ve” anlamındaki و bağlacını ekşitmiş; ayrıca kaynak metinde tek cümleden oluşan bu ifadeyi hedef dile iki cümle olarak aktarmıştır. Fettahoğlu’nun bu ifadeyi cümlenin sonuna konumlandırarak “diye düşündü” şeklinde yorumlayarak kaydardığı, bunun yanı sıra kaynak metindeki noktalama işareti tercihinin bağlı kalmayarak hedef dil odaklı bir aktarım yaptığı görülmektedir.

Kesitin son kısmını oluşturan إذا قلت مواء القطط cümlesinin sözcüğü sözcüğüne aktarımı, “kedilerin miyavlamasını taklit edersem eğleneceğim/teselli bulacağım” şeklindedir. Çoğul kelimeler, birden fazla olma hali bildirdikleri gibi, bazı durumlarda sözcükleri genelleştirmek amacıyla da kullanılırlar. Kaynak metinde geçen فقط sözcüğü, burada birden fazla kedi anlamında değil, kedi türünün kastedildiği genelleştirilmiş bir ifadedir. Tüm çevirmenlerin hedef odaklı bir yaklaşımla فقط sözcüğü tekilleştirerek “kedi” şeklinde aktarması, bu bağlamda yerinde bir tercih olmuştur. إذا şart edatıyla oluşturulmuş bu cümleyi Bozgöz ve Fettahoğlu kaynak metne sadık kalarak şart cümlesi şeklinde aktarmışlardır. Bozgöz burada şart kipi olan

“-se -sa” ekini kullanmayı yeterli görürken; Fettahoğlu إذا edatını “eğer” şeklinde aktararak koşul anlamını güçlendirmiş, aynı zamanda bu tercihiyle kaynak metinle biçimsel eşdeğerliği de sağlamıştır. Doğru ve Öznurhan ise cümlelerin yapısını değiştirerek yer değiştirme stratejisini kullanmayı tercih etmişlerdir.

سأتسلى إذا قلدت مواء القطط cümlesindeki yargının oluşmasını koşula bağlayan قلدت fiili, birinci tekil şahısa göre çekimlenmiş bir geçmiş zaman (mazi) fiilidir. Doğru, bu ifadeyi hedef dile “taklit etmek” şeklinde mastar olarak aktararak yer değiştirme yöntemini kullanmıştır. Bozgöz ve Öznurhan kaynak metindeki anlama sadık kalarak çevirilerini yaparken; Fettahoğlu fiili kaydırarak aktarmıştır.

Cümlelerin yüklemi konumundaki سأتسلى fiili gelecek zaman kalıbında gelmiştir. Öznurhan ve Doğru bu fiilin aktarımında kaynak metne sadık kalmışlardır. Bozgöz ise iletişimsel çeviri, ekleme, yorumlama ve yer değiştirme yöntemlerini kullanarak “biraz eğlenmiş olurum” şeklinde bir aktarımı tercih etmiştir. Ayrıca cümlelerin başına eklediği “Ne olacak sanki!” ünlemi de, yapacağı eylemin önemsiz ve basit oluşuna vurgu yapan iletişimsel ve işlevsel bir çeviri olmuştur. Fettahoğlu ise yer değiştirme stratejisinden faydalanarak gelecek zaman fiilini geniş zaman kalıbıyla “eğlenirim” şeklinde aktarmıştır.

Kısa Öykü Adı: سعادة البيك

Nu’ayme (1949: 106)	والرعب قد أخذ منهم كل مأخذ. وأخيرا تجرأ الكاهن فقال بصوت مرتجف بعد أن رسم علامة الصليب على وجهه:
Doğru (2002: 105)	Ödleri kopmuştu. Sonra rahip cesaretini topladı ve yüzüne haç işareti çizdikten sonra titrek bir sesle:
Demirayak (2000: 83)	Korku sarmıştı bütün benliklerini. Sonunda rahip cesarete geldi ve istavroz çıkardıktan sonra ürkek bir sesle:

Çevirmenler, incelediğimiz kesitin ilk cümlesini oluşturan الرعب قد أخذ منهم كل مأخذ deyimini hedef odaklı bir yaklaşımla farklı tercihlerle aktarmıştır. Her iki çevirinin de kaynak metindeki anlamı hedef dile doğru şekilde yansıttığı söylenebilir. Doğru, deyimini hedef dildeki eşdeğerini kullanarak yazarın biçimine bağlı kalırken; Demirayak deyimini direkt kültürel karşılığını bulmak yerine, hedef dilde uygun düşecek ifadeler kullanarak serbest çeviri stratejisiyle deyiş kaydırma yapmıştır.

Kaynak metinde geçen أخيرا sözcüğü Demirayak tarafından sözcük karşılığıyla aktarılırken, Doğru bu sözcüğü “sonra” şeklinde kaydırarak çevirmeyi tercih etmiştir. Her iki çevirmen de “cesaretlendi” anlamına gelen تجرأ fiilini hedef dile aynı anlama gelen farklı deyimsele ifadelerle aktarmışlardır. Çevirmenler kaynak metinde gerçek anlamıyla kullanılan bu fiili, hedef dilde deyim olarak kullanılan ifadelerle karşılayarak yer değiştirme stratejisini kullanmışlardır. Bu kesitteki en dikkat çekici farklılık ise, رسم علامة الصليب على وجهه ifadesinin aktarımında görülmektedir. Sözcüğü sözcüğüne çevrildiğinde “yüzüne haç işareti çizdi” anlamına gelen bu ifadeyi aktarırken Demirayak anlama odaklanmış ve hedef odaklı bir tercihte bulunarak “istavroz çıkarmak” şeklinde bir çeviriyi tercih etmiştir. İstavroz ya da haç çıkarmak, Katolik ve Ortodoks Hristiyanların dua başlangıcında ve bitiminde, ayrıca kutsal bir mekana girip çıkarken ellerini önce başa, sonra sırasıyla karna, sol omza, sağ omza ve son olarak da kalbin üstüne koyarak yaptıkları, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesini temsil eden dini bir ritüeldir. Doğru ise bu ifadenin aktarımında kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne bir çeviriyi uygun görmüştür. Doğru’nun bu tercihin sebebi, hedef kültürde bulunmayan bir kavram olan “istavroz” ifadesinin bazı okurlar tarafından bilinmiyor olabileceği düşüncesinden kaynaklanan bir anlaşılma kaygısı olabilir (Dağbaşı & Ayhan, 2020: 1157).

Nu’ayme (1949: 107)	فقامت البلدة تحرق ما عندها من البترول والهشيم، وقام الدبك" ودار التهليل "يا بيكننا!"
Doğru (2002:106)	Yöre halkı, elinde bulunan petrol ve samanları yaktı. Halaylar çekildi, oyunlar oynandı. “Beyimiz, Beyefendimiz” çığlıkları ortalığı sardı.
Demirayak (2000: 83)	Belde halkı gaz yağı ve otlardan ateşler yaktı, halaylar çekildi ve “Beyimiz çok yaşa” naraları atıldı.

Kaynak metinde geçen ve “şehir, kasaba, köy” veya hedef dilde de kullanılan şekliyle “belde” anlamlarına gelen بلدة sözcüğüyle kastedilen anlam, o bölgenin sakinleri, yani halktır. Kaynak metin yazarı burada dolaylama yapmış ve bölge kelimesini kullanarak bölge halkına gönderme yapmıştır. Çevirmenler burada semantik bir boşluk oluşmasını önlemek amacıyla açıklama ve ekleme stratejilerini kullanarak çevirilerini yapmışlardır. Ayrıca çevirmenlerin burada bir parça-bütün ilişkisi kurarak dönüştürüm

stratejisinden de yararlandıkları görülmektedir. *البتروك ما عندها من البتروك والهشيم* ifadesi Doğru tarafından sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Demirayak ise bu cümlede geçen *البتروك* sözcüğünü gaz yağı olarak çevirerek deyiş kaydırma yapmıştır. Demirayak'ın bu tercihinin sebebi, halkın elinde petrolden ziyade gaz yağı bulunduğunu düşünmesi olabilir. Bunun yanı sıra kaynak metinde geçen halkın eğlencelerde oynadıkları yöresel bir oyun türü olan *دبك*, Doğru ve Demirayak tarafından yerleştirilerek hedef kültürdeki eşdeğeri olan “halay” sözcüğüyle karşılanmıştır. Doğru burada “halaylar çekildi” şeklinde aktardığı *قام الدبك* ifadesini güçlendirmek ve vurguyu arttırmak amacıyla sözcüğü çoğullaştırmış, bunun yanı sıra çevirisine “oyunlar oynandı” şeklinde bir ekleme de yapmıştır.

Kaynak metindeki *يا بيكننا!* ünlemindeki vurgu, çevirmenler tarafından farklı tercihlerle hedef dile yansıtılmıştır. Demirayak bu ifadeyi iletişimsel çeviri yöntemiyle serbest bir şekilde aktarıp çevirisine “çok yaşa” eklemesinde bulunmuştur. Doğru ise bu vurguyu “Beyimiz, Beyefendimiz” şeklinde bir ikileme yaparak hedef dil okuruna iletmeyi tercih etmiştir. Buna ek olarak her iki çevirmenin de kaynak metindeki ünlem işaretini çıkarmayı tercih ettiği görülmektedir. *دار التهليل* ifadesi Demirayak tarafından “yüksek sesle uzun uzun haykırmak” anlamına gelen “nara atmak” deyiimiyle karşılanmıştır. Demirayak'ın burada yapısal ve anlamsal olarak eşdeğer bir ifadeyle aktarım yaptığını söylemek mümkündür. Doğru ise serbest bir çeviri yaklaşımında bulunarak “çığlıkları ortalığı sardı” şeklinde hedef dilde bağdaşıklığa uygun düşen bir anlam çevirisini tercih etmiştir (Dağbaşı & Ayhan, 2020: 1158).

Nu'ayme (1949: 107)	ولآخر مرة في تاريخ بيت الدعواق عادت دارهم فاكتظت بالجماهير، وعادت الأنوار تتلألأ من شرفاتها، وعاد الشبان والفتيات فأحاطوا بها بين مهللين ومنشدين ومزغرين
Doğru (2002: 106)	Davak ailesinin tarihinde uzun bir süreden beri ilk kez evleri yeniden insanlarla dolup taşı ve yeniden balkonlarından ışıklar parıldadı. Delikanlılar ve genç kızlar gelip çığlıklar, şarkılar ve zılgıtlar arasında orayı kuşattılar.
Demirayak (2000: 83)	ed-Da'vâk ailesinin tarihinde son kez evleri kalabalık misafirlerle dolup taşı, balkonlarından ışıklar tekrar

	yayıldı, delikanlı kızlar ve oğlanlar ilahiler, marşlar ve şarkılar söyleyerek gelip evi kuşattılar.
--	--

Çeviriler incelendiğinde, çevirmenlerin kaynak metindeki anlama bağlı kalmakla beraber birbirlerinden farklı tercihler yaptıkları görülmektedir. İncelediğimiz kesitin ilk sözcüklerini oluşturan آخر مرة ifadesinin aktarımında, Demirayak kaynak metne sadık kalarak çevirisini yaparken, Doğru'nun serbest bir çeviri yaklaşımında bulunduğu görülmektedir. Doğru "son kez" anlamındaki bu tamlamayı ilk kez olarak kaydırmıştır. Ayrıca bir yorumlamada bulunarak cümleye "uzun bir süreden beri" ifadesini eklemiştir. Kaynak metinde geçen ve "halk, topluluk" gibi anlamlara gelen جماهير sözcüğü çevirmenler tarafından özelleştirme stratejisi kullanılarak farklı ifadelerle aktarılmıştır. Doğru, sözcüğü "insanlar", Demirayak ise "kalabalık misafirler" olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Kutlamalara katılan bölge halkının kastedildiği bu kelimenin anlamını, her iki çevirinin de herhangi bir anlam kaybı yaşamadan yansıttığını söyleyebiliriz. Kaynak metinde geçen "genç erkekler ve genç kızlar" anlamındaki الشباب والفتيات sözcüklerini Doğru, hem kaynak metne bağlı hem de hedef dil normlarına uygun ifadelerle aktarmıştır. Demirayak ise bu ifadenin aktarımında sözcüklerinin sıralamasını değiştirmiştir. Ayrıca tercih ettiği "delikanlı kızlar" ifadesi, hedef dilde bağdaşıklığa uygun değildir. Delikanlı kelimesi Türkçede genç erkekler için kullanılan bir ifadedir. Demirayak'ın Türkçe'nin semantik özelliklerine uygun olmayan bu tercihi, akıcılığı olumsuz etkilemiştir. Buna ek olarak Demirayak'ın مهللين ومنشدين ومزغردين sözcüklerinin çevirisi için tercih ettiği "ilahi" ve "marş" karşılıkları, kaynak metindeki halkın coşkulu ve samimi kutlama ortamını yansıtmak için uygun olmamıştır. Daha ziyade, çeviriye kaynak metinde betimlenen ortamdan farklı olarak resmi bir kutlama töreni havası katmıştır. Doğru'nun çeviri tercihinin ise kaynak metin okurunun zihninde canlanan ortamı hedef dil okuruna doğru şekilde yansıttığı söylenebilir. Ayrıca Doğru, incelediğimiz bu cümleyi hedef dile iki cümle şeklinde aktararak yer değiştirme stratejisini kullanmıştır (Dağbaşı & Ayhan, 2020: 1158).

Nu'ayme (1949: 109)	ما عاد روکس تصور باکتشافه الجديد حتى انتشر الخبر بلمحة طرف من بيت إلى بيت عن ان "سعادتلو أسعد بك الدعواق" لم يكن سعادتلو على الإطلاق، وأنه لا يزال الشيخ أسعد "حاف".
---------------------	--

Doğru (2002: 108)	Ravkes Nasur bu yeni bilgiyle döner dönmez, Esad Davak Beyefendi'nin aslında bir beyefendi olmadığı ve hala o baldırı çıplak Şeyh Esat olduğu haberi evden eve göz açıp kapayıncaya kadar yayılıverdi.
Demirayak (2000:85)	Roks Nassûr bu yeni keşfiyle döner dönmez “Es’ad Bey ed-Da’vâk Hazretleri”nin kesinlikle “Hazretleri” olmadığı ve hala “Muhtar Es’ad Hâf” olduğu haberi bir anda evden eve yayıldı.

Kaynak metinde geçen روكس نصور ismi, özel isim olması sebebiyle çevirmenler tarafından ödünçleme yöntemiyle ve birbirlerinden farklı transkripsiyon tercihleriyle hedef dile aktarılmıştır. Ayrıca saygı ifade etmek için isimlerin veya unvanların başında kullanılan سعادتلو kelimesinin çevirisi için Demirayak saygıyı ve hürmeti daha yoğun hissettiren “Bey Hazretleri” ifadesini kullanırken, Doğru daha modern bir ifade olan “Beyefendi” sözcüğünü tercih etmiştir.

Doğru, bir olayın aniden, bir anda olduğunu gösteren لمحة طرف ifadesini hedef dilde bulunan “göz açıp kapayıncaya kadar” deyiimiyle karşılayarak hedef odaklı bir yaklaşımda bulunmuştur. Demirayak ise sözcüğü “bir anda” şeklinde aktarmayı tercih etmiştir.

Her iki çevirmen de kaynak metinde geçen “evden eve yayılmak” anlamındaki انتشر deyimini, hedef dilde de kullanılması sebebiyle aynı şekilde sözcüğü sözcüğüne aktarmışlardır. Doğru burada “yayıldı” yerine “yayılıverdi” fiilini kullanarak, çabukluk anlamına yapılan vurguyu arttırmıştır. Kaynak metinde geçen شيخ sözcüğü, Doğru tarafından değiştirilmeden Türkçe sesletime uygun şekilde hedef dile aktarılmıştır. Kaynak ve hedef dilde ortak kullanılan bu sözcüğün, kaynak dilde farklı kullanım alanlarına sahip çeşitli anlamları mevcuttur. Ancak bu öykü bağlamında sözcük, bir bölgenin veya aşiretin lideri anlamına gelmektedir. Hedef dilde kullanılan “şeyh” sözcüğü ise, Müslümanlığa özgü bir terimdir ve “dini lider” anlamında kullanılmaktadır. Bu durumda kaynak metinde geçen شيخ sözcüğü için tercih edilen “şeyh” çevirisi, hedef dil okurunun zihnini karıştırarak öykünün kahramanı Es’ad Da’vâk’ın konumunun ve mensubu olduğu dinin yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Zira öyküde Es’ad Da’vâk’ın Hristiyanlık dinine mensup

olduğu bilgisi bulunmaktadır. Demirayak'ın tercihinin baktığımızda ise, bu sözcüğü “muhtar” olarak aktardığı görülmektedir. Halk tarafından seçilerek köy veya mahalle yönetiminin başında bulunan kişinin görevi olan muhtarlık, resmi bir görevdir. Dolayısıyla Demirayak'ın tercihinin de kaynak metindeki anlamı tam olarak karşılayamadığı görülmektedir. Bu sözcüğün aktarımında, hedef dilde bulunan ve “köy gibi kırsal kesimlerde geniş toprakları olan, bulunduğu bölgede sözü yasa gibi geçerli olan ve bölge ahalisi tarafından saygı duyulan güçlü kimse” anlamına gelen “Ağa” sözcüğü, kaynak metinde ifade edilen anlamı hedef dil okuruna daha doğru bir şekilde ulaştırabilirdi.

Kaynak metinde Es'ad Da'vâk'ı niteleyen “yalınayak” anlamındaki حاف sıfatı, soyut anlamıyla kullanılmıştır ve kahramanın beş parasızlığını ve saygınlığını yitirdiğini ifade etmektedir. Doğru, bu kelimeyi hedef dildeki eşdeğeri olan “baldırı çıplak” deyiimiyle karşılayarak yerlileştirmiştir. Demirayak ise حاف sözcüğü çevirmek yerine ödüncleme yöntemine başvurarak hedef dil sesletimine uygun bir şekilde aktarmıştır. Demirayak'ın özel bir isim olmayan ve hedef dilde anlamsal bir karşılığı olan bu sıfat için tercih ettiği aktarım, hedef dil okuru tarafından yanlış anlamlandırılmaya müsait ve anlam kaybına sebep olan bir çeviri olmuştur (Dağbaşı & Ayhan, 2020: 1159).

7. SONUÇ

“Arapçadan Türkçeye Yapılan Kısa Öykü Çevirilerinin Gideon Toury’nin Erek Odaklı Kuramı Bağlamında İncelenmesi” adlı tez çalışmasında, Modern Arap Edebiyatı döneminde kaleme alınmış ve Türkçeye en az iki çevirmen tarafından aktarılmış olan on kısa öykü, Gideon Toury’nin Erek odaklı kuramı ışığında karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve çeviri stratejileri açısından değerlendirilmiştir. Bu inceleme, hedef metinlerden seçilen kesitler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Toury’nin eşdeğerlik anlayışı çerçevesinde hedef metinler üzerinde yaptığımız incelemelerin sonucunda, çevirmenlerin büyük ölçüde yakın durdukları yaklaşımlar hakkında şu değerlendirmeleri yapabiliriz:

İncelediğimiz ilk öykü olan ve Zekeriyâ Tâmir tarafından kaleme alınan الأعداء (Düşmanlar), 2004 yılında Faruk Bozgöz tarafından Türkçeye kazandırılmış; 2016 yılında ise Halim Öznurhan tarafından tekrar çevrilmiştir. Çevirmenlerin bu eserin aktarımında oldukça farklı tercihlerde bulundukları görülmektedir.

Bozgöz’ün çevirilerinde ilk olarak göze çarpan nokta, Türkçe ve Arapça arasında ortak olan, ancak gündelik hayatta sıklıkla kullanılmayan, özellikle de genç kesimin anlamlarını bilmeme ihtimalinin yüksek olduğu eski diyebileceğimiz Arapça kökenli sözcüklülere sıklıkla yer vermesi olmuştur. Bu tercihleri kimi zaman kaynak metinden doğrudan ödünçleme şeklinde olurken, kimi zaman da kaynak metindeki kelimeleri sözcük anlamlarıyla bahsettiğimiz türde ifadelerle aktarmayı tercih etmiştir. Bu sebeple Bozgöz’ün çevirisine edebi ve ağır bir hava gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Çevirmenin istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü bir diğer tercihi ise, ifadeleri vurgu ve etkiyi arttırarak çevirmesi yönünde olmuştur. Bu amacı doğrultusunda sık sık ekleme ve yorumlamalarda bulunmuştur. Ancak vurguya ihtiyaç olmayan bazı yerlerde bu tercihi anlam kaymasına sebep olmuş, zaman zaman da yapay bir izlenim bırakmıştır. Çevirmen ekleme stratejisini vurgu oluşturma amacının yanı sıra, bazı durumlarda anlaşılma kaygısıyla da yaparak açıklamalarda bulunmuştur. Bozgöz’ün, fazlasıyla yer verdiği ekleme stratejisi sebebiyle zaman zaman çeviri hatalarının oluştuğu, hedef dil okuru tarafından abartılı bulunabilecek bir çeviri yaptığı ve kaynak metin yazarının biçeminden gereğinden fazla uzaklaşması sonucu okunabilirliğin olumsuz etkilendiğini söyleyebiliriz. Sonuç itibariyle kaynak metne sadakati geri

planda tutan Bozgöz'ün, açıkça hedef odaklı bir yaklaşım benimsediği ve “kabul edilebilir” bir çeviri metni oluşturduğu görülmektedir.

Öznurhan'ın çevirileri için söylenebilecek en genel ifade ise, çevirmenin kaynak metinden çok uzaklaşmadan hedef dilde uygunluk ve sadeliği gözettiği şeklindedir. Çevirmen sözcüğü sözcüğüne bir aktarımdan ziyade, kaynak metnin anlamını hedef dile doğru bir şekilde aktarmaya odaklanmış, bu amacı doğrultusunda yer yer çıkartmalarda bulunmuş ve sonuç olarak hedef dilde okunabilir, sade ve öz bir çeviri ortaya çıkarmıştır. Ancak bu tercihinin zaman zaman kaynak metindeki betimlemelerin hedef dile yeteri kadar yansıtılmasına engel olduğunu da belirtmek gerekir. Sade ve anlam odaklı bir çeviri için yorumlama ve iletişimsel çeviriye de tercih eden Öznurhan'ın, deyimlerin çevirisinde hedef dile uygun ve abartılı vurgulardan uzak eşdeğer ifadeler bulduğu söylenebilir. Öznurhan'ın tercihleri değerlendirildiğinde, onun da hedef odaklı “kabul edilebilir” bir çeviri oluşturmak için çabaladığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak her iki çevirmen için yapabileceğimiz yorum; farklı amaçlar gözeterek hedef odaklı tercihte bulundukları yönündedir.

İkinci öykümüz yine Zekeriyâ Tâmir'in yazmış olduğu الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı) adlı eserdir. Öykü 2004 yılında Faruk Bozgöz tarafından, 2016 yılında ise Abdul Hakim İzci tarafından çevrilmiştir. Bozgöz'ün çevirisi bir çeviri seçkisi kitabı içerisinde yer alırken; İzci yüksek lisans tez çalışması içerisinde öykünün çevirisine yer vermiştir.

Bozgöz'ün çevirisinde öne çıkan tercihin, kaynak ve hedef dil arasında denge olduğu görülmektedir. Çevirmenin kaynak metinden uzaklaşmadan hedef dilde uygun ve işlevsel ifadelerle anlamsal ve biçimsel eşdeğerliği sağladığı söylenebilir. Bozgöz'ün tercihleri genel itibariyle değerlendirildiğinde, hedef dil normlarına uygun, aynı zamanda kaynak metin yazarının üslubunu da koruyan “kabul edilebilir” bir metin oluşturduğu söylenebilir.

İzci'nin ise hedef odaklı bir yaklaşımda bulunmaya çalıştığı, bu amacı doğrultusunda zaman zaman çevirisinde kaydırmalarda bulunduğu, ayrıca vurguyu arttırmak veya doğru anlaşılacak kaygısıyla amacıyla sıklıkla yorumlama ve ekleme stratejilerine başvurduğu görülmektedir. Ancak bazı durumlarda yaptığı kaydırma ve yorumlamaların kaynak metin yazarının iletisinden uzaklaşarak anlam kaymasına sebep olduğu, hatta bazı noktalarda sözcük ve ifadeleri yanlış anlamlandırarak

aktardığı görülmektedir. Çevriyi genel olarak değerlendirdiğimizde, İzci'nin hedef odaklı yaklaşımı benimsediği, ancak yorumlayarak aktardığı bazı ifadelerin hem kaynak metinden uzak hem de hedef dilde akıcılığı olumsuz etkilediği ve hedef dil okurunun aşina olmadığı bazı kullanımların gözlemlendiği söylenebilir. Ayrıca çeviride yanlış aktarım sebebiyle anlam kaybı yaşanan noktalar da olmuştur. Kaynak dil yazarının biçiminin korunamadığı bu çeviri her ne kadar “kabul edilebilir” olsa da, çevirinin yeniden incelenip düzenlenmesinin gerekli olduğu söylenebilir.

Üçüncü öykümüz olan غرفة الأحزان (Hüzünler Odası), Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî tarafından kaleme alınmıştır. Öykü 2017 yılında Gülfem Kurt; 2019 yılında Emrullah İşler ve 2020 yılında Selahattin Hacıoğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Kurt'un tercihlerinin çoğunlukla hem kaynak metne ve yazarın biçimine sadık, hem de hedef dil normlarına uygun olduğu söylenebilir. Kültürel öğeler olan deyimlerin çevirisinde ise büyük ölçüde iletişimsel çeviri yolunu ve yerileştirme stratejisini tercih ettiği görülmektedir. Kurt'un diğer çevirmenlerden farklı olarak kaynak metinde bulunan bağlaç, edat, zamir, atıf harfi gibi ekleri de çıkarmadan hedef dile aktardığı; bu noktada biçimsel eşdeğerliği de sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Çevirmenin bu tercihleriyle kaynak metni göz ardı etmeden hedef dilde eşdeğer ve “kabul edilebilir” bir çeviri metni ortaya çıkardığını söylemek mümkündür.

İşler'in ise kaynak ve hedef metin arasında bir denge kurmaya çalıştığı görülmektedir. Çevirmen bazı noktalarda vurguyu arttırmak amacıyla ekleme ve çıkarmalara yer vermiştir. Birkaç noktada deyimleri sözcüğü sözcüğüne aktararak hedef dilde yabancılaşma etkisi oluştursa da, ağırlıklı olarak bu tür kültürel ifadelerin aktarımında hedef dildeki eşdeğer ifadeleri kullanarak yerileştirme stratejisinden faydalanmıştır. İşler'in tercihleri genel olarak değerlendirildiğinde, her iki dil ve kültürden de ciddi anlamda taviz vermeden çevirisini yaptığı, hedef odaklı, okunabilir ve “kabul edilebilir” bir çeviri metni oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Hacıoğlu'nun tercihlerini ise hedef dilin yönlendirdiği açıkça belirgindir. Çevirmenin amacının kaynak dil okuruna ulaşan mesajı hedef dil okuruna doğru bir şekilde ulaştırmak olduğu, bu doğrultuda ekleme, çıkarma, iletişimsel çeviri yoluyla aktarma gibi yöntemlere başvurduğu görülmektedir. Yabancılaştırmadan kaçınan ve kaynak metnin anlamını hedef dilde sade ve öz ifadelerle yeniden oluşturmayı hedefleyen

Hacıoğlu'nun çevirisini hedef odaklı “kabul edilebilir” bir çeviri olarak nitelendirmemiz mümkündür.

Dördüncü öykümüz, Zekerıyyâ Tâmir'in ربيع في الرماد (Külde Bir İlkbahar) adlı öyküsüdür. Bu eser Türkçeye 2015 yılında Halim Öznurhan tarafından; 2017 yılında ise Cihaner Akçay tarafından çevrilmiştir.

İncelediğimiz öykünün sembolik bir anlatımı olması sebebiyle, sözcüğü sözcüğüne aktarımın anlamı hedef okura doğru yansıtabilmesi olası değildir. Çevirmenler bazı noktalarda bu ifadeleri yorumlama yoluna gitmiş ve hedef dilde anlaşılır kılmaya çalışmışlardır. Ancak yer yer tercih ettikleri sözcüğü sözcüğüne aktarım yöntemi, ortaya bazen hedef okura bir anlam ifade etmeyen ve anlam karmaşası yaşanan cümlelerin çıkmasına sebep olmuştur. Akçay'ın bu ifadeleri daha anlaşılır bir hale getirmek için zaman zaman ekleme, açıklama ve yorumlayarak anlamı aktarma yolunu tercih ettiği görülmektedir. Bir noktada deyimsel ifadenin aktarımında kaynak dilin etkisinde kalarak yabancılaştırma yöntemini tercih etmesi, hedef okurun anlamlandırmakta zorlanacağı bir çeviri ortaya çıkarmıştır. Ancak tüm çeviri incelendiğinde, genel itibarıyla Akçay'ın kaynak metinden ve yazarın üslubundan çok uzaklaşmadan hedef dilde okunabilir ve “kabul edilebilir” bir çeviri yaptığı yorumunu yapabiliriz.

Öznurhan'ın ise büyük ölçüde kaynak metne bağlı olduğu, özellikle sembolik anlamlar taşıyan ifadeleri sözcüğü sözcüğüne aktarmasının anlam kargaşasına sebep olduğu, zaman zaman bu tür ifadeleri yorumlayarak anlamı aktarmayı amaçladığı, ancak çoğu zaman bu yorumların hedef dilde yabancılık etkisi oluşturan ve hedef okura net bir anlam ifade etmeyen çeviriler ortaya çıkardığı söylenebilir. Yer yer çıkarma yöntemini de kullanarak anlatımda sadelik oluşturmaya amaçlayan Öznurhan'ın bu tercihi, betimlemelerin hedef dile yeteri kadar yansıtılmasına engel olmuştur. O da Akçay gibi kaynak metinde bulunan bir deyimsel ifadeyi sözcüğü sözcüğüne aktararak hedef dilde anlam ifade etmeyen bir cümle oluşturmuş, ayrıca birkaç noktada bazı sözcük ve söz öbeklerini yanlış çevirmiştir. Sonuç olarak Öznurhan'ın bazen kaynak bazen de hedef dile yakın durmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak çevirisinin tamamı incelendiğinde kaynak odaklılığın ağır bastığı “yeterli” bir metin oluşturduğu söylenebilir.

İncelediğimiz beşinci öykü olan صراخ القبور (Mezarların Çığılığı), Mehcer Edebiyatının öncü isimlerinden Cubrân Halîl Cubrân tarafından kaleme alınmıştır. Türkçeye ise biri

ortak çeviri olmak üzere dört çevirmen tarafından aktarılmıştır. Öykü, Sevim Özdemir tarafından 2002 yılında; Rahmi Er tarafından 2004 yılında; öykünün ortak çevirmenleri olan Muammer Sarıkaya ve Eyyup Tanrıverdi tarafından ise 2012 yılında dilimize kazandırılmıştır. Sevim Özdemir'in çevirisi makale çalışması içinde yayınlanırken; diğer çevirmenlerin öyküleri çeviri seçkisi kitapları içinde yayınlamıştır.

Özdemir'in çevirilerinde sıklıkla çıkarma stratejisine başvurarak kaynak metindeki ifadeleri sadeleştirerek aktardığı görülmektedir. Ancak bu durum anlam kaybına ve kaynak metindeki ayrıntılı betimlemelerin hedef dile yeteri kadar yansıtılamamasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra çevirmenin kaynak metinden sözcüğü sözcüğüne yaptığı bazı aktarımlar, hedef dil okuruna yabancı olan kullanımlar ortaya çıkarmış ve anlam kargaşasına neden olmuştur. Özdemir'in hedef dil normlarına yabancı olan bu tercihlerinin, hedef dilde uygunluk ve işlevsellik gözetilmeden yapıldığı görülmektedir. Özdemir'in tercihlerini genel olarak değerlendirdiğimizde şunları söyleyebiliriz: Çevirilerinde bazı noktalarda kaynak metin yazarının iletişinden uzaklaşan yorumlamalarda bulunarak kaynak metni aşırı kaydırması, bunun yanı sıra ekleme ve çıkarma yöntemlerinin çeviride baskın olması sebebiyle sıklıkla anlam kaybına sebebiyet vermiştir. Sonuç olarak ortaya hem kaynak metne ve yazarın üslubuna sadık olmayan, hem de hedef dil ve kültür normlarına tam anlamıyla uygun olmayan arada kalmış bir çeviri metni ortaya çıkmıştır. Kaynak metin yazarının üslubunun korunamadığı bu çeviride her ne kadar “kabul edilebilir” bir çeviri ortaya konmuş olsa da, çevirinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Er'in ise zaman zaman ekleme ve yorumlayarak aktarma gibi yöntemlere başvursa da, çevirisinde hakim olan yaklaşımın kaynak odaklı olduğu ortadadır. Deyimsel ifadelerin aktarımında kimi zaman hedef odaklı eşdeğer ifadeler tercih etmiş olsa da, kaynak odaklılığın büyük ölçüde baskın geldiği söylenebilir. Er'in çevirisinde kullandığı bazı ifadelerin hedef dil okuru üzerinde yabancılik etkisi oluşturan, çoğunlukla kaynak metne sadık, yazarın biçimine bağlı ve yazarın iletişini hedef dile ulaştıran dengeli bir çeviri yapmıştır. Bu değerlendirmelerin sonucunda Er'in kaynak odaklı “yeterli” bir çeviri oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Sarıkaya ve Tanrıverdi'nin ise çok açık bir şekilde hedef dil odaklı yaklaşımı benimsedikleri görülmektedir. Çevirmenler hedef dilde vurgulu ve etkili bir anlatım

oluşturmak amacıyla zaman zaman kaynak metinde somut anlamıyla kullanılan ifadeleri de hedef dile deyimisel ifadelerle aktarmışlardır. Bunun yanı sıra ekleme, çıkarma ve vurgu arttırıcı unsurlar içeren yorumlamalara sıklıkla yer vermişlerdir. Deyimlerin çevrisinde ise yerlileştirme ve iletişimsel çeviri yoluyla çeviri yöntemlerini kullanarak hedef dilde eşdeğerliği gözeten aktarımlar yapmışlardır. Sarıkaya ve Tanrıverdi'nin çevirileri için hedef dil ve kültür yapısına uygun, okunabilir ve hedef dil odaklı “kabul edilebilir” çeviri değerlendirmesini yapmamız mümkündür.

Altıncı öykümüz olan ve Mîhâîl Nu 'ayme tarafından yazılmış olan *سنتها الجديدة* (Yeni Yılı), 1999 yılında Hüseyin Yazıcı tarafından; 2000 yılında ise Kenan Demirayak tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Yazıcı'nın çevirisinde hedef odaklı yaklaşımın baskın olduğu görülmektedir. Deyimlerin aktarımında çoğunlukla hedef dilde eşdeğer ifadeler bulmayı tercih eden Yazıcı, bazı durumlarda kaynak metinde gerçek anlamıyla kullanılan ifadeleri hedef dilde deyimle karşılayarak yer değiştirme stratejisini kullanmıştır. Ekleme, çıkarma, yorumlama ve iletişimsel çeviri yöntemlerini kullanmış olan çevirmen, bazı noktalarda aşırı kaydırma yaparak kaynak metinden uzaklaşmıştır. Birkaç yerde ise sözcük anlamlarını hatalı aktarması, tüm cümlede anlam kaymasına sebep olarak kaynak metnin iletilisinin hedef metne hatalı ulaşmasına neden olmuştur. Ancak Yazıcı'nın çevirisini genel anlamda ele aldığımızda, hedef odaklı yaklaşımla oluşturulan okunabilir ve “kabul edilebilir” bir çeviri yorumunu yapmamız mümkündür.

Demirayak'ın çeviri tercihlerini ise büyük ölçüde kaynak metne sadakat ve hedef dile uygunluk faktörleri yönlendirmiştir. Çevirmen, kültüre özgü öğeler olan deyimlerin çevirisinde çoğunlukla yerlileştirme stratejisini kullanarak deyimlerin hedef dildeki eşdeğerini bulmaya odaklanmıştır. Ancak birkaç noktada deyimleri sözcüğü sözcüğüne aktararak hedef dilde yabancılik etkisi oluşturduğunu da belirtmemiz gerekir. Hedef kültürde kullanılmaması sebebiyle hedef okur için bir anlam ifade etmeyen bu çevirilerin, akıcılığı olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Kültürel öğeler dışında kalan ifadeleri ağırlıklı olarak kaynak metne sadakat ve hedef dile uygunluğu gözeterek aktaran Demirayak'ın, bazı noktalarda anlamı iletmesine rağmen hedef dil okurunun aşına olmadığı kulak tırmalayan ifadeler kullanması da kaçınılmaz

olmuştur. Sonuç itibariyle Demirayak'ın kaynak metne sadakatin ağır bastığı “yeterli” bir çeviri oluşturduğu değerlendirmesini yapmamız mümkündür.

Yedinci öykümüz Mahmûd Teymûr'un kaleme aldığı, Türkçeye 1999 yılında Hüseyin Yazıcı; 2004 yılında ise Rahmi Er tarafından çevrilen الحاج شلبي (Hacı Şelebî) isimli öyküdür.

Yazıcı'nın ağırlıklı olarak kaynak ve hedef metinler arasında bir denge kurmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Çevirmen çoğunlukla uygun ve eşdeğer ifadeler kullanarak kaynak metnin anlamını hedef dile yansıtabilmiştir. Zaman zaman çıkarma yöntemini kullanarak kaynak metindeki betimlemeleri hedef dile sadeleştirerek aktarmıştır. Yazıcı'nın bu noktada kaynak metin yazarının biçeminden uzaklaşarak daha yalın bir çeviri metni oluşturmayı hedeflediği görülmektedir. Bunun yanı sıra anlaşılabilirlik ve vurguyu arttırmak amacıyla ekleme ve yorumlama yoluyla aktarma yöntemlerinden de faydalanmıştır. Yazıcı'nın tüm bu tercihleri değerlendirildiğinde çevirisinde hedef odaklılığın ağır bastığı, okunabilir ve anlaşılabilir olan “kabul edilebilir” bir çeviri ortaya koyduğu görülmektedir.

Er'in tercihlerini de büyük ölçüde hedef dil ve kültür normlarının yönlendirdiği söylenebilir. Çevirilerinde sık sık ekleme ve çıkarmalara yer veren Er'in bu tercihleri, kimi zaman ifadelerde sadeleşmeyi veya vurguyu arttırmayı beraberinde getirirken; bazı durumlarda da kaynak metinde verilmek istenen anlamdan ve yazarın üslubundan gereğinden fazla uzaklaşmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra çevirmenin kendi yorumuyla aktardığı bazı ifadeler hedef dilin yaygın kullanım alanına uygun olmayarak bağdaşıklık sorununa sebep olmuştur. Sonuç itibariyle Er'in bazı durumlarda hedef dilde uygunluğu gözetmeden aktardığı ifadelerin mevcut olduğu, ancak kullandığı ekleme, çıkarma, yorumlama, iletişimsel çeviri gibi yöntemler sebebiyle kaynak metne sadık olmayan, hedef odaklı “kabul edilebilir” bir çeviri yapmış olduğunu söyleyebiliriz.

Sekizinci öykümüz olan ve Tefk el-Hakîm tarafından yazılmış olan موزع البريد (Postacı), 1999 yılında Hüseyin Yazıcı; 2005 yılında ise Ali Nar tarafından çevrilmiştir.

Yazıcı, genel itibariyle kaynak metin yazarının iletisini hedef dil normlarına uygun ve eşdeğer ifadelerle aktararak okunabilir ve anlaşılabilir bir çeviri ortaya çıkarmıştır. Bazı noktalarda hedef dilde daha sade ve yalın bir dil oluşturmak amacıyla çıkarmalar

yapmıştır. Ancak bu çıkarmaların zaman zaman kaynak metindeki ayrıntılı betimlemelerin hedef dilde oluşmasına engel olduğu görülmektedir. Bu durumun tam tersi olarak kimi zaman da vurguyu arttırmak ve anlamı güçlendirmek amacıyla ekleme ve kaydırmalarda bulunmuş. Yazıcı'nın her iki tercihi de, kaynak metin yazarının biçimine bağlı kalmadığını göstermektedir. Deyimler ve kültürel öğelerin aktarımında ise hedef dildeki eşdeğer ifadeleri kullanmayı tercih etmiş; zaman zaman da bu tür kültürel öğelerin hedef dilde doğru anlaşılması kaygısıyla ekleme ve açıklama yöntemlerine başvurmuştur. Genel olarak değerlendirdiğimizde Yazıcı'nın işlevsel ve okunabilir bir çeviri metni oluşturduğu, hedef odaklı yaklaşımı benimseyerek “kabul edilebilir” bir çeviri yaptığı yorumunu yapabiliriz.

Nar ise çoğunlukla kaynak metne biçimsel ve anlamsal yönden uzak olan; bunun yanı sıra anlamsal olarak mesajı iletse de söyleniş biçimi açısından hedef okurun aşına olmadığı, hedef dil yapısına ve yaygın kullanıma uymayan, yabancılık etkisi oluşturan ifadeler kullanmıştır. Çevirmen, zaman zaman aşırı yorumlama içeren aktarımlarda bulunarak, kaynak metinde verilmek istenen anlamı kaydırmış, bazen de kaydırmadan öte sözcükleri yanlış anlamlandırarak çevirmesi anlam kaybına neden olmuştur. Deyimlerin çevirisinde ise çoğunlukla sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemini benimsemesi, hedef dil okuruna bir anlam ifade etmeyen, bu sebeple akıcılığı olumsuz etkileyen bir aktarım yapmasını kaçınılmaz kılmıştır. Nar, kullanmış olduğu stratejilerle her ne kadar Toury'nin hedef odaklı kuramına göre “kabul edilebilir” bir çeviri yapmış olsa da, çevirisinin hedef dil okuru tarafından kabul edilir ve okunabilir olmadığı söylenebilir.

Dokuzuncu öykümüz olan النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar), Zekeriyyâ Tâmir tarafından kaleme alınmıştır. Öykü 2002 yılında Erdinç Doğru; 2004 yılında Faruk Bozgöz; 2016 yılında ise Halim Öznurhan ve Yeşim Fettahoğlu tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Yeşim Fettahoğlu'nun çevirisi makale çalışması içerisinde yer alırken, diğer çevirmenlerin çevirileri, öykü seçkisi kitapları içinde yer almaktadır.

Doğru'nun çevirisini incelediğimizde, ilk olarak kaynak ve hedef dil arasında oldukça başarılı bir denge kurduğu göze çarpmaktadır. Doğru, kaynak metin yazarının kendi okuruna ulaştırdığı mesajı, çıkarmalara ve anlam kaybına yer vermeden hedef dil okuruna ulaştırmıştır. Bazı noktalarda vurgu oluşturmak ve iletişimsel çeviri yolunu kullanmak amacıyla çeviriye yerinde ve dozunda eklemelerde bulunmuştur. Kültürel

öğelerin ve deyimlerin çevirisinde ise hedef dilde uygunluk ve eşdeğerliği gözetmiştir. Çevirmen, kaynak metin yazarının biçimini koruyarak yazarın vurgu ve etki oluşturmayı amaçladığı ifadeleri aynı etkiyle hedef dile yansıtmıştır. Çevirisinde hedef odaklı bir yaklaşım benimsediği görülen Doğru'nun tercihlerini genel anlamda değerlendirdiğimizde, kaynak metinden taviz vermeden hedef dilde eşdeğer, okunabilir ve “kabul edilebilir” bir çeviri oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Bozgöz'ün çevirisinin de kaynak metnin iletisini büyük ölçüde hedef dile taşıdığını söyleyebiliriz. Ancak çevirisinde zaman zaman hem kaynak metnin iletisini aktarmaktan uzak, hem de hedef dilde anlatım bozukluğu veya bağlama uygun olmama sorununa sebep olan ifadeler kullandığı gözlenmiştir. Bunların yanı sıra Bozgöz uzun açıklamalara, ekleme ve yorumlamalara da yer vermiştir. Bu yorumların bir kısmı aşırı kaydırmaya, dolayısıyla da hedef metnin anlam odağından uzaklaşmasına neden olmuştur. Çevirmen deyimlerin aktarımında ise ağırlıklı olarak hedef dil ve kültür odaklı bir yaklaşımı tercih etmiştir. Sonuç olarak Bozgöz'ün hedef odaklı çeviri yaklaşımını benimseyerek “kabul edilebilir” bir metin oluşturduğu, ancak buna rağmen bazı ifadeleri uygunluk ve işlevselliği göz önüne almadan aktarmasının bağdaşıklık sorununa yol açtığı değerlendirilmiştir.

Öznurhan'ın da Bozgöz'le benzer bir çeviri yaklaşımı izlediğini söyleyebiliriz. O da yer yer ekleme, çıkarma, açıklama ve yorumlama gibi stratejilere başvurmuştur. Bu tercihleri bazı durumlarda hedef dilde okunabilir bir metin oluştururken, bazen de bağlama uygun olmayan, kaynak metin yazarının mesajını aktarmakta yetersiz kalan, aynı zamanda hedef dilde bağdaşıklık sorununa neden olan tercihlerde bulunmuştur. Bozgöz'ün genel anlamda kaynak metinden çok fazla uzaklaşmadan hedef dil odaklı bir çeviri yaklaşımını benimseyerek “kabul edilebilir” bir çeviri yaptığı görülmektedir.

Fettahoğlu'nun ise aşırı kaydırmalar sebebiyle kaynak metnin iletisinden koptuğu bazı noktalar olmuştur. Zaman zaman hedef dilde vurgulu bir metin oluşturmak için abartılı eklemeler yaptığı, ancak bu abartılı ifadelerin hedef dilde yapay bir izlenim vererek akıcılığı olumsuz etkilediği görülmektedir. Fettahoğlu'nun bu tercihleri, kaynak metin yazarının biçimini korumak gibi bir amacının olmadığını gösterir niteliktedir. Çevirinin tamamı değerlendirildiğinde, çevirmenin vurgu oluşturmak amacıyla hedef metne eklemiş olduğu ifadelerin okuyucuya yapay bir izlenim bıraktığı, aşırı yorumlama içeren bazı kesitlerin anlatım bozukluğuna neden olarak okuyucuya tam

anlamıyla eşdeğer bir çeviri sunamadığı ortadadır. Ancak bahsettiğimiz durumlar dışında çevirmenin kaynak dil ve hedef dil arasında bir denge oluşturmaya çalıştığını ve “kabul edilebilir” bir çeviri yaptığını söyleyebiliriz.

Son öykümüz olan onuncu öykü, Mîhâîl Nu ‘ayme’nin سعادة البيك (Bey Hazretleri) adlı eseridir. Öykü Türkçeye 2000 yılında Kenan Demirayak; 2002 yılında ise Erdinç Doğru tarafından çevrilmiştir.

Demirayak her ne kadar bazı durumlarda özellikle de deyimlerin çevirisinde hedef kültüre yakın durmayı tercih etse de çoğunlukla tercihlerini kaynak metne sadakat yönlendirmiştir. Dolayısıyla bazı durumlarda hedef kültürde kabul görmeyen ifadeleri çevirisinde kullanması kaçınılmaz olmuştur.

Doğru ise kaynak metindeki neredeyse hiçbir ifadeyi eksiltmemiş, aynı zamanda da hedef kültür normlarına uygun çeviriler yaparak hem kaynak metni göz ardı etmemiş, hem de hedef kültürde uygunluk ve işlevselliği dikkate alarak aktarım yapmıştır.

Her iki çevirmenin de ağırlıklı olarak tercih ettikleri yaklaşımlara baktığımızda Doğru’nun hedef odaklı yaklaşımı benimseyerek “kabul edilebilir” bir çeviri metni oluşturmaya çabaladığı görülürken; Demirayak daha çok kaynak dil ve kültür odaklı sadık bir yaklaşımla “yeterli” bir çeviri metni ortaya koymuştur.

Bu çalışmada çevirileri kaynak metinlerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilen kısa öykülerin incelenmesi sonucunda genel itibariyle şunları söyleyebiliriz:

On öykü içerisinde toplam 24 çevirmenin çevirileri incelenmiştir. Çalışmamızın sonucunda bu çevirilerin dördünün kaynak odaklı, yirmisinin ise hedef odaklı yaklaşımla aktarıldığı tespit edilmiştir. Hedef odaklı yaklaşımın oldukça yüksek bir farkla kaynak odaklı yaklaşıma baskın geldiği görülmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; çevirmen bazlı incelemede de bahsedildiği üzere çevirmenlerden bazıları hedef odaklı aktarım yapmaya çalışırken kaynak metnin ve yazarının biçiminden oldukça uzaklaşmışlardır. Elbette çevirmen, aktardığı metnin cümle yapılarında bazı değişiklikler yapma hakkına sahiptir. Ama bu değişikliklerin sınırsız olmadığını da bilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Wills’in (1977:72) “Çeviri eylemi, kaynak dil metninin hedef dil metnine en yakın bir şekilde aktarılmasını sağlayan ve bu arada içerik ve üslup özelliklerinin de yansıtılmasını gerektiren bir süreçtir.” tanımı da göz ardı edilmemelidir. Bu doğrultuda çevirmenin başarılı bir çeviri

gerçekleştirebilmesi için hedef dilin ve kaynak dilin başta kültürel, dilsel ve iletişimsel olmak üzere tüm yapılarını iyi bilmesi ve yerinde kullanması gerekmektedir. Bazı çevirmenler ise kaynak metinden ciddi anlamda uzaklaşmalarına rağmen, hedef dilde de tam anlamıyla uygun ve kabul edilebilir diyemeyeceğimiz, arada kalmış çeviri metinleri ortaya çıkarmışlardır. Bu çeviriler de kaynak metinden uzak olmaları sebebiyle çevirmen bazlı yorumlarda “kabul edilebilir” olarak nitelenmiştir. Ancak belirttiğimiz üzere bu çevirilerden bazılarının yeniden incelenerek düzenlenmeye ihtiyacı vardır. Çevirmenler arasında kaynak ve hedef metindeki dengeyi çok büyük ölçüde sağlayan, her iki dil ve kültürden de taviz vermeden, ayrıca kaynak metin yazarın biçeminden ve iletisinden uzaklaşmadan çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmenin, سعادة البيك (Bey Hazretleri) ve النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) adlı öyküleri aktarmış olan Erdinç Doğru olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmayla ulaşmayı amaçladığımız bir diğer sonuç, incelediğimiz öykülerden en az iki tanesini çevirmiş olan çevirmenlerin, farklı öyküler için aynı yaklaşım ve stratejileri sürdürüp sürdürmediklerini tespit etmek olmuştur. Bu konudaki tespitlerimiz şu şekildedir:

Faruk Bozgöz’ün النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar), الأعداء (Düşmanlar) ve الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı) çevirilerinde hedef odaklı “kabul edilebilir” bir çeviri metni oluşturduğu tespit edilmiştir. Ancak bu çevirileri farklı amaçlar doğrultusunda gerçekleştirdiği görülmektedir. الأعداء (Düşmanlar) adlı öyküde kaynak metin yazarının biçeminden oldukça uzaklaşarak sıklıkla vurguyu arttırmaya yönelik eklemeler yapan, ayrıca hedef dilde ağır ve edebi bir dil oluşturmak amacıyla Arapça kökenli sözcüklere çokça yer veren Bozgöz’ün, النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) ve الأغنية الزرقاء الخشنة (Mavi Haşin Şarkı) öykülerinde kaynak metnin iletisinden ve yazarın üslubundan uzaklaşmadan hedef dile yalın ve daha dengeli bir çeviri oluşturduğu değerlendirilmiştir.

Erdinç Doğru’nun النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) ve سعادة البيك (Bey Hazretleri) adlı öyküleri hedef odaklı yaklaşımla çevirerek “kabul edilebilir” bir çeviri ortaya çıkardığı ve her iki çevirisi arasında amaç ve yöntem birliği olduğu tespit edilmiştir.

Kenan Demirayak'ın سعادة البيك (Bey Hazretleri) ve سنتها الجديدة (Yeni Yılı) çevirileri arasında da bir strateji birliği olduğu, her iki öykünün de kaynak metne sadakate öncelik verilerek çevrildiği görülmektedir.

Rahmi Er'in ise صراخ القبور (Mezarların Çığlığı) adlı öyküde kaynak odaklı bir yaklaşım izlerken, الحاج شلي (Hacı Şelebî) adlı öyküde hedef odaklı tercihlerde bulunarak bir yöntem değişikliğine gittiği tespit edilmiştir.

Hüseyin Yazıcı سنتها الجديدة (Yeni Yılı), الحاج شلي (Hacı Şelebî) ve موزع البريد (Postacı) adlı kısa öyküleri Türkçeye aktarmıştır. Her üç öyküde de hedef odaklı bir tutum izlediği görülen Yazıcı'nın çevirileri arasında bir strateji birliği olduğu ve hedef dilde okunabilir ve “kabul edilebilir” çeviri metinleri oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Halim Öznurhan الأعداء (Düşmanlar) ve النمر في اليوم العاشر (Onuncu Günde Kaplanlar) adlı öykülerde hedef dil odaklı bir tutum izlemiş; ancak ربيع في الرماد (Külde Bir İlkbahar) adlı öyküde kaynak odaklılık baskın gelmiştir.

Bu çalışmada incelediğimiz öykülerde ele aldığımız bir diğer husus da deyimlerin çevirisi olmuştur. Her ne kadar deyimlerin zaman zaman sözcüğü sözcüğüne aktarıldığı görülse de, 24 çeviride de baskın olan tercih, deyimlerin yerileştirilerek hedef dildeki eşdeğeriyle karşılanması veya deyimle verilmek istenen anlamın yorumlanarak hedef dile aktarılması yönünde olmuştur. Çeviri işinde en fazla zorluluk yaşanan konulardan birinin hiç kuşkusuz deyim çevirisi olduğu kabul edilmektedir. Çünkü bu ifadelerin hedef dile uyarlanması sürecinde çevirmen, yalnızca diller arası değil aynı zamanda kültürler arası da bir aktarım gerçekleştirir. Bu noktada çevirmene çok büyük görevler düşmekte, çevirmenin kaynak metinde geçen ifadelerin anlamlarını ve verdiği mesajları çok iyi yorumlamasının yanı sıra hedef dil ve kültürüne de hakim olması gerekmektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde değineceğimiz son husus, incelemiş olduğumuz on öykünün birden fazla defa çevrilme sebepleri üzerine olacaktır. Çevirmenlerin halihazırda çevirisi bulunan bir öyküyü tekrar çevirme gereksinimi duyma sebepleri hakkında şu yorumları yapmak mümkündür:

1. Çevirmenin bir önceki çeviri veya çevirilere eleştirel şekilde yaklaşarak onları yetersiz görmesi ve eski çeviriyi daha iyi hale getirme isteği.
2. Çevirmenlerin birbirlerinden habersiz olarak aynı eseri çevirmiş olmaları.

3. Çevirinin günümüzden çok önce yapılması sebebiyle güncel dil kullanılarak yeniden çevrilmesi veya sadeleştirilmesi ihtiyacı.
4. Çevirmenin, eseri kendisinden önce çevirmiş olan kişiyi anma veya ona hatıra bırakma isteği.
5. Eserin popülerliği veya çevirinin yetersizliği gibi sebeplerle yayınevlerinin yeniden çeviri talebi.

KAYNAKLAR

- Akçay, C. (2008). “Zekerıyyâ Tâmir’in Rebi’ Fi’r-Remâd (“Külde Bir İlkbahar”) Adlı Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme”, *Ekev Akademi Dergisi*, 12(35), 279-294.
- Aksoy, N. B. (2001a). “Çeviride Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(12), 1-16.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, Ankara: İmge.
- Aktaş, T. (1996a). *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Ankara: Kitanik.
- Aktaş, T. (1999b). “Yazın Çevirisi, İşlevi ve Özellikleri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 41-51.
- Alpay, İ. (2016). “Anton Çehov’un Kısa Öykücülüğü”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(1), 153-161.
- Amman, M. (2008). *Akademik Çeviri Eğitime Giriş*. (Çev. E. Deniz Ekeman). İstanbul: Multilingual.
- Aydın, Y. (2019). *Albert Camus’nün Yabancı adlı eserinin çevirilerine eleştirel bakış* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bates, H. E. (2001). *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*. (Çev. G. Ezber). İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Orijinal çalışma basım tarihi 1968).
- Bengi, I. (1993). “Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri, Üst-Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 4, 25-50.
- Bengi, I. (1995). Çeviribilimin Bireysel Kuramlardan Geniş Bir Bakış Açısına Doğru. (Ed. M. Rifat), *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler* içinde (s. 9-29). İstanbul: Düzlem.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, İstanbul: Multilingual.
- Bozgöz, F. (2004). *Onuncu Günde Kaplanlar*, Ankara: Araştırma.
- Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*, Londra: Oxford University.
- Cubrân, C. H. (2008). *el-Ervâhu’l-mutemerride*, Kahire: Dâru’l-ârab li’l-bustâniyy.
- Çalıkılıç, C. (2015). *Teknik ve tematik açıdan Teyfik el-Hakîm’in öykücülüğü* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Çatal, H. (2011). *Cubrân Halîl Cubrân ve öykücülüğü* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çavuş, G. (2005). *Kaynak odaklı ve erek odaklı çeviri yaklaşımlarında eşdeğerlik sorunu* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çetişli, İ. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş 2: Hikâye-Roman-Tiyatro*, Ankara: Akçağ.
- Dağbaşı, G. & Ayhan, K. A. (2020). “Mihâil Nu’ayme’nin Saâdetu’l-Beyk Adlı Kısa Öyküsünün Türkçe Çevirilerinin Karşılaştırmalı Çözümleme Yöntemiyle İncelenmesi”, *Turkish Studies – Language*, 15(3), 1145-1162.
- Dağbaşı, G. (2017). “Muhammed Teymûr’un Fî’l-Kitâr İsimli Kısa Öyküsünün Farklı Çevirilerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1409-1424.
- Demiral, S. & Kaya, M. (2013). “Molière’in Cimri Adlı Tiyatro Eserinin III. Bölümünün II. Sahnesinin Nur Nirven Tarafından Türkçeye Çevirisinin Vinay ve Darbelnet’nin Çeviri Yöntemlerine Göre Çözümlemesi”, *Uluslararası Dil, Yazın ve Değişbilim Sempozyumu*, 333-341.
- Demirayak, K. (2000). *Kısır ve Diğer Öyküler*, Erzurum: Babil.
- Dickins, J. & Herve, S. & Higgins, I. (2002). *Thinking Arabic Translation A Course in Translation Method: Arabic to English*, Londra ve New York: Routledge.
- Doğru, E. (2002). *Onuncu Günde Kaplanlar*, Ankara: Meneviş.

- Doğru, E. (2011). *Dilin Derin Devleti: Deyimler*, Ankara: Fecr.
- Dolgun, Ş. Z. (2018). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı eserinin Arapçaya çevirisindeki kültürel öğelerin hedef odaklı kuram ışığında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dursun, T. (2019). *Albert Camus'nün La Peste (veba) adlı romanının Türkçe çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımının Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramına göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ece, A. (2007). "Erek-Odaklı Kuram, Skopos Kuramı ve Bağıntı Kuramı Bağlamında Çeviri Eğitimi", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 26(26), 49-58.
- Ece, A. (2008). Çeviri Eleştirisinde Yaklaşımlar. (Ed. M. Rifat). *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler* içinde (s. 137-147). İstanbul: Sel.
- Ekberî, H. (2010). *er-Rivâyetu'l- 'Arabiyyetu'l-hadîse Cuzûruhâ- Tatavvurâtuhâ- İtticâhâtuhâ.* et-Ta'lîm net. <https://www.ta3lime.com/showthread.php?t=12790>, Erişim tarihi: 15.06.2022.)
- el-Hakîm, T. (1998). *Erinî Allâh*, Kahire: Dâru Misr li't-tibâa'.
- el-Halîl, R. (2006). Havaya Ateş (Çev. A. Erdoğan). *Hece Öykü Dergisi*, 14.
- el-Menfelûtî, M. L. (1984). *en-Nazarât ve'l- 'aberât*, Beyrut: Dâru'l-ceyl.
- Emekli, İ. (2006). *Abdurrahman Munîf, Hayatı, Edebi Kişiliği ve En-Nihâyât Adlı Romanının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Er, R. (2004). *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Ankara: Kültür.
- Erbek, M. (2016). "Almancadan Türkçeye Kısa Öykü Çevirisinde Karşılaşılan Çeviri Sorunları", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(21), 681-696.
- Eruz, F. S. (2000). *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Eruz, F. S. (2003). *Çeviribilim: Çeviriden Çeviribilime*, İstanbul: Multilingual.
- Fettahoğlu, Y. (2016). "Suriyeli Yazar Zekerîyyâ Tâmir'in "Onuncu Günde Kaplanlar" Adlı Hikâyesi ve Tahlili", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(10), 63-74.
- Genç, A. (2019). *Charles Perrault masallarının Türkçe çevirilerindeki kültürel unsurların erek odaklı çeviri kuramı açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi.
- Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi.
- Grossman, E. (2017). *Çeviri Neden Önemlidir?* (Çev. A. Ece). İstanbul: Yapı Kredi.
- Gülmüş, Z. (2002). "Gerhart Hauptmann'ın Bahnwärter Thiel Adlı Novelin Türkçe Çevirisi Üzerine Yorumsal Bir İnceleme", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 101- 118.
- Gündoğdu, M. (2004). "Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi", *Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Değişbilimi Sempozyumu Bildirileri*, 93-101.
- Güneş, İ. (2010). *Çeviri kuramlarının gelişim evreleri ve genel çeviri kuramına katkıları* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Gürçağlar, Ş. T. (2008). Çoğuldizge Kuramı Uygulamalar, Eleştiriler. (Ed. M. Rifat), *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler* içinde (s. 193-209). İstanbul: Sel.
- Gürçağlar, Ş. T. (2015). *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*, İstanbul: Scala.
- Gürçağlar, Ş. T. (2016). *Çevirinin ABC'si*, İstanbul: Say.

- Hacıoğlu, S. (2020). *Acılar Kitabı*, İstanbul: Karbon
- Hâfız, S. (2003). Modern Arap Kısa Öyküsü I (Çev. A. Yüksel). *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1992).
- Hakverdi, S. (2014). *Adam Öykü Dergisindeki öykü teorisi ile ilgili yazıların incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Hatim, B. (1990). *Discourse and the Translator*, Londra: Routledge.
- Hermans, T. (1999): *Translation in Systems*, Manchester: St. Jerome.
- İşdan, A. (2019). *Yabancılar Arapça öğretiminde kısa hikayenin yeri* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İşler, E. (2001). “Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi El-Menfalûtî” *Nüşa Dergisi*, 1(3), 71-88.
- İşler, E. (2019). *Erdem Nerede? Seçme Hikayeler ve Denemeler*, İstanbul: Şule.
- İzci, A. H. (2016). *Zekeriyâ Tâmir hayatı eserleri ve Sahîlu'l-cevadi'l-ebiyad adlı kitabının tahlili* (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Karadağ, A. B. & Tellioglu, B. (2015). “Çeviribilimde Yeni Evrenselcilik: Meslek Etiğinin Yükselişi”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 3, 90-100.
- Karadağ, A. B. (2004, 24 Nisan). *Çeviri ve Çevirmenin Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmedeki Rolü*. Çeviribilim. (<https://ceviribilim.com/2006/04/24/ceviri-ve-cevirmenin-edebiyat-ve-kultur-dizgesini-sekillendirmedeki-rolu/>, Erişim tarihi: 17.06.2022.)
- Karavin, H. (2016). “Çeviri Kuramları Bağlamında Eşdeğerlik Kavramının İzini Sürmek”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(12), 125-144.
- Kerman, Z. (1986). *Sami Paşazade Sezaî*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kloepfer, R. (1967). *Die theorie der literarischen übersetzung*, München: Wilhelm Fink.
- Kolcu, A. İ. (2006). *Öykü Sanatı*, Konya: Salkımsöğüt.
- Koller, W. (1987). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Heidelberg: Quelle und Meyer.
- Kökden, U. (1997). “Kısa Kurmaca”, *Adam Öykü*, 12, 16-19.
- Kuran, N. P. (1995). Çağdaş Alman Çeviribilimcilerin Yaklaşımları. (Ed. M. Rifat), *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler içinde* (s. 33-54). İstanbul: Düzlem.
- Kuran, N. P. (1993). *Kültürler Arası İletişim Aracı Olarak Çeviri*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Kurt, G. (2019). *Necîb Mahfûz romanlarının Arapçadan Türkçeye çevirilerinin erek odaklı çeviri kuramı ve çeviri stratejileri açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lederer, M. (1994). *La traduction Aujourd'hui, le Modèle Interprétatif*, Paris: Hachette.
- Lidar, V. (2011). *Adelbert Von Chamisso'nun 'Peter Schlemihl's Wundersame Geschichte' adlı eserinin Türkçe çevirilerine karşılaştırmalı bir bakış* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Mekkî, T. A. (1999). *el-Kissatu'l-kasîra*, Kahire: Daru'l maârif.
- Mounin, G. (1963). *Les Problèmes Théoriques de la Traduction*, Paris: Gallimard.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, New York: Routledge.
- Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, Oxfordshire: Routledge.

- Nalcioğlu, A. U. (2015). "Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55, 1-9.
- Nar, A. (2005). *Çağdaş Arap Hikayesinden Seçmeler*, İstanbul: Elif.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*, New York: Prentice Hall.
- Newmark, P. (1998). *More Paragraphs on Translation*, Great Britain: Multilingual Matters.
- Nida, E. & Taber, C. (1982). *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: Brill.
- Nu'ayme, M. (1949). *Kâne mâ kâne*, Beyrut: Mektebetu sâdr.
- Odacioğlu, C. & Barut, E. (2018). "Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme", *Tarih Okulu Dergisi*, 11(34), 1363-1392.
- Oğuz, D. (2012). *Yazınsal metinlerin farklı dil ve kültürlerle aktarılması üzerine bir inceleme "çocuk yazını çevirisi"* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öner, I. B. (1999). *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?*, İstanbul: Sel.
- Öner, I. B. (2008). Çeviribilimde Bireysel Kuramlardan Geniş Ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru. (Ed. M. Rifat), *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler* içinde (s. 193-209). İstanbul: Sel.
- Özcan, M. (2013). *Kur'an-ı Kerîm'deki bazı deyimlerin çeviri stratejileri açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, S. (2002). "Cubrân Halîl Cubrân'ın "Surâhu'l-kubûr" Adlı Hikâyesi", *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(5), 91-105.
- Özkan, M. (2015). "Edebiyatta Dil Kullanımı", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 52(52), 65-77.
- Öznurhan, H. (2015). *Kül İçinde Bahar: Öyküler*, İstanbul: Demavend.
- Öznurhan, H. (2016). *Onuncu Günde Kaplanlar*, İstanbul: Demavend.
- Paker, S. (1988). "Çeviri Eleştirisinin Kuramla İlişkisi Üzerine Bazı Düşünceler", *Metis Çeviri Dergisi*, 4, 116-121.
- Peden, W. (1997). *Gelenek ve Kısa Kısa Öykü*. (Çev. Almila Özdek), İstanbul: Adam.
- Rakova, Z. (2016). *Çeviri Kuramları (Les Théories de la Traduction)*. (Çev. Yusuf Polat). Ankara: Çevirmenin yayını.
- Rifat, M. (2008). *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler*, İstanbul: Sel.
- Rifat, M. (2012). Anton Popoviç: "Çeviri Çözümlemesinde 'Değiş Kaydırma' Kavramı", *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?* (Çev. Y. Salman, 87-92). İstanbul: Sel.
- Rifat, M. (2012). *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?*, İstanbul: Sel.
- Rifat, M. (2012). Gideon Toury: "Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü", *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?* (Çev. A. Eker, 149-164). İstanbul: Sel.
- Rifat, M. (2012). Itamar Even-Zohar: "Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazınının Durumu", *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?* (Çev. S. Paker, 125-133). İstanbul: Sel.
- Rifat, M. (2012). James S. Holmes: "Çeviribilimin Adı ve Doğası", *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?* (Çev. A. Koş, 107-119). İstanbul: Sel.
- Sakallı, G. (2015). *Oscar Wilde'in Lady Windermere's Fan (1893) ve The Importance Of Being Earnest (1894) adlı tiyatro eserlerinin Türkçe çevirilerine eleştirel bir bakış* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Salman, Y. (1996). "Yazın Çevirmeninin Dilsel Donanımı", *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 7, 250-261.
- Sarıkaya, M. & Tanrıverdi, E. (2001). *Asi Ruhlar*, İstanbul: Kaknüs.
- Savory, T. (1964). *Tercüme Sanatı*. (Çev. Hamit Dereli). İstanbul: M.E.B.
- Sayın, Ş. (1999). *Metinlerle Söyleşi*, İstanbul: Multilingual.

- Sönmez, S. (1999). “Günümüzde Çevirinin Önemi” (Ed. M. Durak), *Çeviri Eleştirisi Sempozyum Bildirileri*. Bursa.
- Stolze, R. (2013). *Çeviri Kuramları*. (Çev. Emra Durukan). İstanbul: Değişim.
- Suçin, M. H. (1998), *Yahyâ Hakkî ve Kısasuhâ el-Kasîra*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Suçin, M. H. (2012). *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni*, Ankara: Kurgan.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak: Arapça Çeviride Eşdeğerlik*, Ankara: Say.
- Suçin, M. H. (2014). “el-Edebu’l-‘Arabiyy fi’l-luğati’t-Turkiyye”, *es-Sekâfetu’l-‘Arabiyye alâ tarîki’l-harîr*, 194-221.
- Suçin, M. H. (2017, 1 Temmuz). *Çevirmen kendini gerçek anlamda edebî çeviride gerçekleştirir. Çeviri ve ötesi*. (<https://ceviriveotesi.org/2017/07/01/mehmet-hakki-sucin-cevirmen-kendini-gercek-anlamda-edebi-ceviride-gerceklestirir/>, Erişim tarihi: 15.06.2022.)
- Şanverdi, H. İ. (2019). *Necîb el-Kilânî’nin Türkçeye çevrilen eserlerinin çeviri stratejileri açısından değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tâmir, Z. (1978). *Sahîlu’l-cevâdi’l-ebyad*, Dimaşk: Menşurât mektebetu’n-nûriyy.
- Tâmir, Z. (1981). *en-Numûr fi’l-yevmi’l-‘âsir*, Beyrut: Dâru’l-âdâb.
- Tâmir, Z. (1994). *Rabi’ fi’r-ramâd*, Londra: Riad el-Rayyes Books.
- Tanrıkulu, L. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar’ın "Huzur" romanının Almanca çevirisi ("Seelenfrieden") örneğinde edebi çeviri eleştirisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Taş, S. (2018). “August Bebel’in Kadın ve Sosyalizm’i Bağlamında Yeniden Çeviri ve Çeviri Eleştirisi: Bir Üst-Eleştiri Çalışması”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Özel sayı, 292-306.
- Tekalp, S. (2017). “James Joyce’un “The Sisters” Adlı Kısa Hikâyesinin Türkçe Çevirilerinde Kültürel Unsurlar ve Çeviri Stratejileri”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2(1), 182-191.
- Teymûr, M. (1927). “el-Hâc Şelebî”, *Mecelletu el-Hilâl*, 6, 718-728.
- Tosun, Necip (1999). *Hayat ve Öykü*, Ankara: Hece Yayınları.
- Toury, G. (1980). *In Search of a Theory of Translation*, Tel Aviv: Porter Institute for Poetics & Semiotics.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam: John Benjamins.
- Türkan, İ. (2011). *Mihâil Nu ‘ayme ve öykücülüğü* (Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Uluşahin, E. Ş. (2018). “Serdar Özkan’ın Kayıp Gül Adlı Yapıtındaki Gül Teşbihinin Fransızca Çevirisi La Rose Retrovee’de Karşılaştırmalı İncelemesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(2), 145-161.
- Üçgül, S. (2013). “Dilde ve Metinde Ulusal Kültür Bileşenleri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 125-133.
- Ülken, H. Z. (2016). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. İstanbul: İş Bankası.
- Ürün, A. K. (2002a). “El-Menfalûtî ve Zengin-Fakir Çatışmasını İçeren Bir Makalesi”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14 , 201-211.
- Ürün, A. K. (2003). “Modern Arap Edebiyatına Genel Bir Bakış”, *İslami Edebiyat*, 38, 5-14.

- Ürün, A. K. (2016). “Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 131-144.
- Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC Kitabevi.
- Venuti, L. (1998). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (Ed. M. Baker), Londra ve New York: Routledge.
- Venuti, L. (2000). Gideon Toury: “The Nature and Role of Norms in Translation”, *The Translation Studies Reader* (Ed. L. Venuti, 198-220), Londra ve New York: Routledge.
- Vermeer, H. J. (1996). *A Skopos Theory of Translation (Some Arguments for and against)*, Heidelberg: TEXTconTEXT Verlag.
- Vinay, J. P. & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistic of French and English: A Methodology for Translation* (Ed. J. C. Sager & M. J. Hamel), Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Wills, W. (1977). *Übersetzungswissenschaft, Probleme und Methoden*, Stuttgart: Klett.
- Wills, W. (1988). *Kognition und Übersetzen: zu Theorie und Praxis der menschlichen und der maschinellen Übersetzung*, Tübingen: De Gruyter.
- Yalçın, P. (2003b). “Vedat Gülşen Üretürk’ün Kırmızı ve Siyah Çevirisindeki Dil Kullanımı”, *Dil Dergisi*, 118, 34-42.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, Ankara: Grafiker.
- Yazıcı, H. (1998). “Hikâye”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 17, 493-501.
- Yazıcı, H. (1999). *Çağdaş Arap Öyküleri*, İstanbul. Kaknüs.
- Yazıcı, H. (2003). “Mehcer Edebiyatı”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 28, 364-367.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*, İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2011a). *Çeviribilimde Araştırma*, İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2011b). *Çeviribilimde Araştırma: Disiplinlerarasılıktan Disiplinlerötesiliğe*, İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, C. (2015). *Amin Maalouf’un romanlarının Türkçe çevirileri: Çoğuldizge kuramı çerçevesinde karşılaştırmalı bir çözümleme* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, M. & Özcan, M. (2017). *Türkçe Çevirileriyle Arapça Kısa Öyküler*, İstanbul: Akdem.
- Yıldız, M. & Şanverdi, H. İ. (2019). ““Azrâ’u Câkartâ Adlı Romanın Türkçe Çevirilerinin Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19(19), 237-262.
- Yılmaz, T. (2012). *Michael Ende’nin Momo adlı eserinin Türkçe çevirisine eleştirel yaklaşım* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yumuşak, F. C. (2013). “Kısa Kısa [Küçürek] Öykünün Tanımı, İmkânları ve Sorunları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 65, 1-10.
- Yüce, B. (2009). *Galatât-ı Terceme Defterleri’nde çeviri normları* (Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve Kuramsal Açidan Çeviri Edinimi*, Ankara: Dost.
- Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*, İstanbul: Çeviri Bilim.
- Yüksel, H. G. (2007). “Anlatısal Metinler ve Kısa Öykü”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 153-174.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Ayhan, Kübra Ayşe
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	: Gazi Üniversitesi	2019
Lise	: Beylikdüzü Azem Yükseloğlu Anadolu İ.H.L	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2020-Halen	Milli Eğitim Bakanlığı	Arapça Öğretmeni

Yabancı Dil

Arapça, İngilizce

Yayınlar

Dağbaşı, G. & Ayhan, K.A. (2020). Mîhâîl Nu'ayme'nin Saâdetu'l-Beyk adlı kısa öyküsünün Türkçe çevirilerinin karşılaştırmalı çözümleme yöntemiyle incelenmesi. *Turkish Studies - Language*, 15(3), 1131-1148.
<https://dx.doi.org/10.47845/TurkishStudies.44150>

